BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
41
5 E
10

4 - 4 - D. 55 -

Ex libris [illegible]

RATIO ATQVE INSTITVTIO STVDIORVM

PER SEX PATRES AD id iuſſu R.P. Præpoſiti Generalis deputatos conſcripta.

Ex Cesaro ... Ill.mi Corsini

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ROMAE.

In Collegio Societatis Ieſu. Anno Domini. M. D. LXXXVI.

Cum Facultate Superiorum.

LECTORI. S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE omni ſtudiorum ratione diſſeruere ſex deputati Patres, quæ ad eam rem maxime facere arbitrati ſunt. Viſum eſt tamen R. P. Præpoſito Generali, cum hoc opus arduum ſit, & in publicam totius Societatis vtilitatem inſtituatur, quò & æquioribus animis excipiatur, & perpetua ſedulitate conſeruetur, nihil firmiter definire prius, quàm omnium Prouinciarũ Doctores noſtri, quid de tota re arbitrentur, exponant. Hoc itaque volumen deputatorum Patrum opera confectum typis iuſſit excudi: non vt tanquam plane conſtituta iam res induceretur in mores, ſed quò expeditius multa ſuppeterent exempla, quæ in omnem Societatẽ dimiſſa, ſicut à Romano iam Collegio dijudicata ſunt, ita & à Prouinciarum Doctoribus recognoſcantur. Qui poſtquam Romam perſcripſerint, quæcun-

que de tota re ſenſerint, tándem à R. P. Præpoſito Generali, auditis Prouinciarum ſententijs, quid optimum factu ſit, decernetur.

ACTA CONGREGATIONIS,

quæ anno 1584. iuſſu admodum Reuer. Patris Præpoſiti Generalis Claudij Aquæuiuæ habita eſt de ratione ſtudiorum inſtituenda.

Conſtitutiones 4 par. c.13.A. De ſtatutis, inquiunt, lectionum horis, ordine, ac modo, & de exercitationibus tam compoſitionum (quas à Magiſtris emendari oportet) quàm diſputationum in omnibus facultatibus, & pronunciandi publicè orationes, & carmina, ſpeciatim in quodam tractatu per Generalem Præpoſitum approbato agetur ſeorſum, ad quem hæc Conſtitutio nos remittit; id dumtaxat monendo, illa locis, temporibus, & perſonis accommodari oportere, quamuis ad illum ordinem accedere, quoad fieri poteſt, conueniat.

In eadem quoqne 4.par.c.5. §.4. & c.14. §.3. ſic habetur. Sequantur in quauis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent: cuius rei penes Rectorem (qui, quod ſtatuetur in vniuerſa Societate ad maiorem Dei gloriam, ſequuturus eſt) cura ſit.

Hic tractatus ijs conſtitutionibus commendatus, qui & ſtudiorum praxim, & doctrinæ ſolidioris, authorumque delectum, ſicut oportet, informet, ac moderetur, noſtrorum omnium patrum vo-

tis iam inde ab ortu ac primordio Societatis expetitus eſt, quòd cum in cæteras Inſtituti noſtri partes excolendas ſtrenuè ab ijs, qui præſunt, incumbatur: pars iſta tamen, quæ literarijs ſtudijs rectè inſtituendis temperandisque continetur, nondum planè exculta, nec ad eam ſpeciem ac ſplendorem, quem in optatis eſſe doctiſsimo cuique par eſt, perducta videretur. Duo planè ſunt Societatis noſtræ præſidia ac firmamenta, ardens pietatis ſtudium, & præſtans rerum ſcientia: In hæc duo capita omnis Conſtitutionum noſtrarum vertitur cardo, eò quòd pietas, ſi doctrinæ luce orbata ſit, ſingulis quidem priuatim proſit non parum: at in Eccleſiæ, proximorumque vtilitatem operam pene nullam conferre poßit in concionibus, in ſacramentis adminiſtrandis, in iuuentute erudienda, in diſputationibus cum fidei aduerſarijs, in conſilijs, reſponſisque de dubijs rebus, & cæteris noſtrorum hominum muneribus ac functionibus: quæ doctrinam non vulgarem illam, ſed excellentem quandam deſiderant. Ad eam vero conſequendam intereſt plurimum, qua ingrediamur via, quibus artibus, quibus vtamur auxilijs, quòd niſi ratio facilis, ac ſolers ineatur, multis conſumptis laboribus fructus reſpondere ſoleat exiguus: contrà vero ſi ſtudiorum labor ad ſapientem aliquam normam dirigatur, non magnis lucubrationibus magnum compendium, & fructus vberes referantur. Huc accedit, quòd non modo noſtrates, ſed externos etiam adoleſcentes docendos ſuſcepimus, quorum cum numero

meroſa ſit multitudo, præclara indoles, nec rara nobilitas, noſtro muneri, noſtræque apud alios exiſtimationi ſacere ſatis non videmur, ſi tot pueris noſtræ fidei commiſsis, tamquam nutrices, non omnia optime manſa, vt aiunt, in os inſeramus, ne exiguo cum progreſſu in ſcholis noſtris penè conſeneſcant. Porrò nec leue pondus, & calcar ad ſtudia noſtra bene componenda accedere debet ex eo, quòd res noſtræ quotidie in promptu, atque in oculis omnium ſunt, eorum etiam, qui non optime videntur affecti. Horum verò iuſtam accuſationem effugere non valemus aliter, niſi quod non nullis beneuolentiæ erga nos deeſt, id rerum bene gerendarum conſilio, atque induſtria compenſemus, cum præſertim non pauci ſint, qui in hac literaria palæſtra, cum à noſtris vinci non æquiſsime ferant, non parum res quidem ſuas promouere, noſtras autem obſcurare nitantur. Iam nihil attinet multa verba facere de animorum conſenſione, quam grauiſſime noſtræ commendant Conſtitutiones, in ijs præſertim, quæ publice geruntur, aut docentur: huic vero conſenſioni nondum ſatis potuit eſſe conſultum: cum enim nullus ordo, forma nulla communis adhuc præſcripta eſſet, licere ſibi quiſque exiſtimauit & ſentire quæ vellet, & quæ ſentiebat, alijs tradere ea methodo, quam maxime probabat, vt aliquando non minus noſtri inter ſe, quám ab externis diſſentirent. Illud etiam vltimo ac præcipuo loco cauendum videbatur, ne rerum nouarum ſtudium, quod aliquando in nonnullis apparet, in

aliquod diſcrimen noſtram adducat exiſtimationem, idque hac ætate, quæ cum plus nimio abundet hæreſibus, matura potius indiget ſoliditate, quam parum tuta ſubtilitate doctorum. Atque ibi doctrinæ tanquam ſcopuli licet ſapienter declinari poſſint à veteranis profeſſoribus, conſulendum tamen fuit etiam tironibus, quos veteranis iam defeſſis oportet identidem ſubrogare: tamen ſi hoc cautionis genus ne veteranis quidem obfuturum ſit, cum poſſit interdum multis iam annis confirmata autoritas aliquem audaciorem reddere, & ad res nouas promptiorem. His itaque de cauſis ſemper viſum eſt optimum factu, ſi tam docendi varietas, quam opinandi libertas certis legibus vinciretur. Idquod cum hucuſque confici commodè non potuiſſet, tandem admodum R. P. Præpoſitus Generalis Claudius Aquauiua poſtquam primis ſuæ adminiſtrationis annis in Conſtitutiones, omnium officiorum regulas, Congregationum canones, & priuilegia Societatis emendatiſſimè edenda diligenter incubuit, anno tãdem 1584. adiecit animum ad ſtudiorum rationem firmiter, atque vtiliter conſtabiliendam: eaque de cauſa ex diſiunctiſſimis Societatis prouinciis patres Theologos ſex ad id operis deputandos euocauit. Ex Hiſpania venit P. Ioannes Azor, ex Luſitania P. Gaſpar Gonzales, ex Gallia P. Iacobus Tirius, ex Auſtria P. Petrus Buſæus, ex Germania superiore P. Antonius Guiſanus, Romæ commorabatur P. Stephanus Tuccius, omnes adminiſtrandarum

ſcho-

ſcholarum vſu præditi, & in omnibus penè faculta tibus verſati, gnari etiam ſinguli rerum prouinciæ ſuæ, vt variarum gentium auditis, collatisque moribus, ac ſtudijs id communi conſilio ſtatueretur, quod locis, quoad eius fieri poſſet, congrueret vniuerſis. Itaque ſexto Idus Decembris, qui Conceptionis Deiparæ Virginis dies eſt, per R. P. Generalem ad Sanctiſsimi Domini noſtri Gregorij pedes oſculandos deducti ſunt, vt auſpicatò negotium tam operoſum inchoarent. Benè precatus Pontifex, ſedulitatemque, ac celeritatem operi adeò ſalutari vt adhiberent, ſerio eſt adhortatus. Neque verò Pontifex Maximus ſolum, ſed & Cardinales nonnulli doctrina, & autoritate præcipui, quos tantæ rei certiores facere oportuit, inſtitutam hanc à Reuer. P. Generali quaſi communem ſtudiorum reformationem vehementiſsime comprobarunt. Domicilium peropportunum & commodum, hybernis quidem ſex menſibus in pœnitentiaria S. Petri, æſtiuis autem caloribus per trimeſtre ſpatium in Quirinali monte ad S. Andream illis eſt attributum. Horæ ternæ diebus ſingulis in conſultatione ponebantur; temporis reliquum legendis Doctoribus, & commentarijs, quos aliqui manu ſcriptos ex prouincijs attulerant, traducebatur.

Iam verò vniuerſum hoc opus duo in capita diſtributum fuit. In vno de ſecuriorum opinionum delectu ac cenſura agitatum eſt. In altero traditus fuit ordo, ac praxis ſcholarum, omniumq; exer

citationum, quibus ad ſapientiam, ac bonas artes Iuuentus promouetur, inſtitutio. Ac primum in opinionum Theologicarum examine, in quo aliquid excogitare, quod multis probetur, arduum ſemper viſum eſt omnibus, patrum illorum vnus, qui praerat Congregationi, quæſtionem aliam ex alia iuxta ordinem Partium, Quæſtionum, Articulorum S. Thomæ in diſceptationem vocabat; ordine ſuam quiſque ſentẽtiã prodebat; ſi ſuffragia concordabant, haud magno negotio res tranſigebatur; ſin diſsidebant, tum diſputatio acris oriebatur: diuidebatur quæſtio in proprios ſtatus, certa ſecabantur ab ambiguis, lubrica, & obſcura à ratis & definitis: controuerſiæ capite ſic explorato, diſcrepantium inter ſe argumentorum momenta appendebantur, in chartam ſedulo referebantur; copioſa duorum, interdnm etiam trium dierum diſputatione examinabantur, donec qui aliter ſenſerant, in plurimorũ ſententiã ſponte concederent.

In conſtituenda deinde certa ratione, ac metho do, qua ſcientiæ, & facultates ſingulæ tractarentur, recitabãtur Patrum noſtrorum in hunc vſum conſeruatæ deliberationes ſiue Romæ, ſiue extra in nobilioribus Societatis Collegijs varia temporum occaſione inſtitutæ: percenſebantur epiſtolæ, & conſulta, legesque vniuerſitatum, & diuerſi generis alia, partim ſuperioribus annis, partim nuperrimè ad Reuerendũ P. N. Generalem ex pleriſq; cum Italis, & Hiſpanis, tum etiam Galliæ, Germaniæ, Poloniæ prouincijs tranſmiſſa: relegebantur

quartæ

quartæ partis Conſtitutiones, ſtudioque ad nutum illis parendi ſedulò expendebantur: Canones ſimiliter Congregationum, Regulæ, & ſtatuta ſcholarum, conſuetudines præterea, moresque Collegij Romani, quæ liber manu ſcriptus ſimul omnia complectebatur. Ex his antiqua plurima retinebantur, recentioraque attexebantur, abrogabantur non nulla: ſi qua dubitationem adferebant, ſinguli prouinciæ ſuæ priuatas, vel communes inſtitutiones, vſum, & exempla ſcholarum, mores, & euẽta in medium proferebant, commoda, & incommoda demonſtrabant, quibus tot, tamque varijs auxilijs ad diſquiſitionem, iudicationemque adhibitis, multarum perueſtigata ſunt remedia difficultatum, iactaque mutuæ inter nos conſenſionis fundamenta, cùm fixum ac ratum id apud ſe haberent, nihil eſſe poſſe vel ad ſcholarum conſeruationem, promotionemque vtilius, vel ad gratiam, comparatamque exiſtimationem retinendam accommodatius, quam vniuſmodi omnes normam, præſcriptionemque in excolendis ingenijs, gubernandiſque ſcholaſticis muneribus tenere, ac ſequi.

Confectus tandem eſt tractatus duplex, vnus de opinionibus ſeligendis, alter de ſcholarum adminiſtratione. Vterque deinde ſub incudem reuocatus, relectuſque omnibus audientibus, & emẽdatus, tandem etiam ſubſcriptione ſingulorum firmatus, inque Collegij Romani Theologorum manus iuſſu R. P. Noſtri Generalis traditus eſt, vt ab ipſis primum, à reliquis deinde per vniuerſam So-

cietatem prouincijs expenderetur. Atque hic Con gregationis de ſtudijs habitæ tam curſus, quam exi tus fuit: anno vertente denique ſub finem menſis Auguſti, cùm Decembris initio cæpiſſet, conuentus eſt ſolutus. Pater Stephanus, P. Azor, & P. Gonzales in Vrbe relicti, vt ſicubi deſideraretur, eorum, quæ conſtituta ſunt, interpretationem, vel rationem redderent: Cæteri domum, quiſque ad conſueta munia, rediere. Iam verò quamuis optatiſſimum eſſet Reueren. Patri Generali hanc totam rem cognoſcere quamprimum, & per prouincias ſpargere recognoſcendam: tamen impeditus primùm patrum procuratorum & congregatione, & negotijs expediendis: deinde aduentu Iaponiorum Principũ, moraque diuturna in Vrbe propter obitum Gregorij Pont. Maximi: tùm quotidianis curis, litteriſque Prouinciarum, non potuit ante exitum penè Anni 1585. animum adhibere cum quatuor Aſſiſtentibus ad ea [redacted], quæ à ſex Patribus Deputatis, & à Romani Collegij Doctoribus acta fuerant. Nunc tandẽ rebus oĩbus perſpectis, et ijs, quæ Collegij Romani Patres obſeruarant, per ſex Patres Deputatos recognitis, id quod perpenſis vtriuſque partis annotationibus [redacted] compilatum eſt, in omnem ſocietatem dimittendum putauit, vt quod in communem comparatur vſum, communi quoque iudicio comprobetur.

LAVS DEO, ET B. V. M.

DE

DE OPINIONVM DElectu in Theologica facultate.

ADmodum Reuerẽdus Pater Generalis ſex patribus, quos ad omnem ſtudiorum rationem bene inſtituendam delegerat, nihil grauius commendauit, nihil ſe magis optare teſtatus eſt, quàm vt eorum opera opinandi licẽtia, quæ quotidianis & periculis, & altercationibus noſtros perturbat, cohiberetur, omniſque doctrina Societatis duas imprimis res conſequeretur in noſtris Conſtitutionibus frequenter inculcatas, ſoliditatem, quæ omni temeritate vacaret, & conſenſionem, quam tot profeſſorum contentiones labefactant non parum. His illi mandatis cùm ſtuderent obtemperare pro viribus, formulam, quæ ſequitur, conſcripſere, qua generatim quædam, quædam particulatim rectè componi poſſe viſa ſunt. Eſt autem huiuſmodi.

Regula prima.

Indocendo, corroborandæ in primis Fidei, alendæque pietatis cura habeatur. Nemo igitur quicquam doceat, quod cum Eccleſiæ ſenſu, receptiſq; traditionibus non bene conueniat: quodq́ue aliquo modo robur Fidei, & ſolidæ pietatis firmitatem minuat.

Regula 2. *Expedit etiam, vbi nullum pietatis, & Fidei periculum imminet, ſuſpicionem vitare ſtudij res moliendi nouas, aut nouæ condendæ doctrinæ. Quare opinionem vllam nemo defendat, quæ contra recepta Philoſophorum, aut Theologorum axiomata, vel contra communem ſcholarum Theologicarum ſenſum à pleriſque viris doctis eſſe iudicetur.*

Regula 3. *Quæ opiniones cuiuſcunque auctoris ſint, in aliqua Prouĩcia, aut Ciuitate multos, aut Noſtrorũ, aut exterorum Catholicos, & non indoctos offendere ſcientur, eas ibi nemo doceat, aut defendat; quamuis alibi ſine offenſione doceantur. Huiuſmodi verò opiniones à quolibet Prouinciali colligẽdæ forent audito conſilio Doctorum ſuæ Prouinciæ, vt qui in ea docent, nec eas ignorent, nec vllas alias eſſe præterea huius generis exiſtiment.*

Regula 4. *In quæſtionibus ab alijs ante tractatis, nemo nouas ſequatur opiniones, aut in rebus, quę vel ad religionem quoquo modo pertinere poſſunt, vel alicuius momenti ſunt, nouas introducat quæſtiones, ſeu dubitationes, Patre Prouinciali inconſulto; qui quò ſuauius id fiat, audito Doctorum ſuæ Prouinciæ iudicio, id quod ad maiorem Dei gloriam viſum fuerit, præſcribet.*

Regula 5. *In Theologia doctrinã S. Thomæ, [redacted] Noſtri ſequantur, exceptis paucis, quæ licet ſint, aut videri poſſint eſſe S. Thomæ: quia tamen contraria, & ſine periculo, & valde probabiliter defendi poſſunt, ſiquis hæc docere velit, conniueant Superiores ad inge-*

niorum

niorum exercitationem maiorem, & accuratius ve ritatis examen. Noſtri itaque non cogantur defen dere, quæ ſequuntur.

1 *Theologiam vel eſſe ſcientiam vniuocè cum ſciẽ tijs naturalibus, vel vniuocè ſubalternari ſcientiæ Beatorum.* Ex prima parte S. Thomæ.

Delectus opinionum ex aliis partibus habes fol. 311

2 *Operationem ad extra eſſe Deo rationem formalem eſſendi in loco, aut Deum eſſe in ſpatijs etiã imaginarijs extra mundum.*

3 *Repugnare ſecundum abſolutam Dei potentiã, vt à Beatis Deus videatur per ſpeciem impreſſam, quamuis de facto non ſic videatur.*

4 *Præuidere Deum futura contingentia in eorum reali cöexiſtentia cum ſua æternitate.*

5 *Ideas proprie ſpecierum eſſe, non indiuiduorũ, nec partium ſubſtantiæ compoſitæ, nec accidentiũ realiter à ſubſtantia diſtinctorum.*

6 *Secundas cauſas eſſe proprie, & vniuocè inſtrumenta Dei, & cum operantur, Deum in eas primum influere, aut eas mouere.*

7 *Repugnare, vt aliquod infinitũ actu poſſit creari in quantitate, vel in qualitate.*

8 *Spiritum Sanctum non procedere ex amore etiam creaturarum ſecundum eſſe poſſibile.*

9 *Relationem Diuinam non eſſe ſecundum ſe perfectionem in ſuo genere, aut Patrem non eſſe Filio priorem origine ſecundum rem.*

10 *Repugnare, vt ſint, vel de facto non eſſe plures Angelos eiuſdem ſpeciei.*

11 *Angelis rationem eſſendi in loco eſſe*

tranſeun-

tranſeuntem operationem, vel applicationem virtutis ad agendum, aliaque, quæ ad hæc conſequenter ſe habent.

12 *Species vniuerſalium quidditatum fuiſſe Angelis infuſas per ſe, non per accidens, & quæcunque ad hæc conſequenter ſe habent.*

13 *Vniuerſaliores eſſe ſpecies ſuperiorum, quàm inferiorum Angelorum.*

14 *Angelos ex aliqua actuali inconſideratione peccaſſe.*

15 *In primo inſtanti ſuæ creationis Angelos peccare non potuiſſe.*

16 *Angelos ſiue bonos, ſiue malos in termino viæ manſiſſe inflexibiles ex ſua ipſorum natura.*

17 *Locutionem Angelorum fieri eo modo, quem tradit S. Thomas.*

Regula 6. *IN cæteris, quæ hic excepta nō ſunt, à S. Thoma Noſtri non recedant: expreſſe tamen definienda nonnulla videntur: Quædam, quia non tractantur à S. Thoma: Quædam, quia ab eo attinguntur quidem, non tamen ſub expreſſis, ac proprijs terminis definiuntur; vel ita tractantur, vt in diuerſas trahi ſoleant expoſitiones: in quibus cùm grauiora quædam ſint, multum intereſt, quid de ijs Noſtri ſentiant: Quædam denique, & ſanè pauciſsima, contraria S. Thomæ, quia magis ſunt approbata cōmuniter, nec parum adiuuant pietatem. Ea verò ſunt, quæ ſequuntur.*

Ex prima parte S. Thomæ.

1 *Secundum potentiam Dei abſolutam non repugnat*

gnat

gnat communicari viatori euidentem abſtractiuam notitiam articulorum Fidei.

2 Theologia formaliter eſt & ſpeculatiua, & Practica.

3 Deum eſſe, vnum, Efficiẽtem rerum omnium, liberum in agendo ad extra, prouidentem omnibus, Infinitum, Omnipotentem, & vbique exiſtere naturali ratione demonſtrari poteſt.

4 Ad eliciendam claram Dei viſionem effectiuè concurrunt tam lumen gloriæ, quod eſt habitus, quàm Beatorum intellectus per naturalem ſuam facultatem.

5 Secundum potentiam Dei abſolutam, nec repugnat videri clarè eſſentiam Diuinam ſine vlla diſtincta viſione creaturarum, nec lumen gloriæ ſuppleri per actualem Dei concurſum ſupernaturalem & glorioſum.

6 Diuina eſſentia ſupplet rationem ſpeciei intelligibilis citra vllam prorſus informationem.

7 Notitia, quam Deus habet de creaturis, terminatur etiam ſecundario ad creaturas ipſas, prout ſunt in ſeipſis extra Deum.

8 Deus de quibuſcunque rebus, de liberis etiam actibus, quanquam nunquam futuris, certo & infallibiliter cognoſcit, quid quibus poſitis futurum eſſet.

9 Non ſunt poſsibiles vllæ cauſæ, ne liberæ quidem, quæ in agendo ſemper non dependeant eſſentialiter ab actuali cooperantis Dei concurſu.

10 Deus abſoluta voluntate, etiam quoad ſub-

ſtantiam

ſtantiam actus, non prædefiniuit actus malos.

11 In Deo eſt verè, propriè, & formaliter iuſtitia.

12 Non ſolum ex parte noſtra nulla fuit ratio ſeu conditio prædeſtinationis, ſed neque abſolutè dicendum eſt eſſe in noſtra poteſtate, vt prædeſtinemur: nec ſalui fient vlli, niſi prædeſtinati.

13 Reprobationis, qua cæteri homines excidere ab vltimo fine permiſſi ſunt, cauſa fuit peccatum originale.

14 Sufficientibus ad ſalutem auxilijs nunquam priuantur homines, dum ratione vtuntur.

15 Tres ſunt in Deo relatiuæ ſubſiſtentiæ: eſt & vna communis, abſoluta, & eſſentialis; non tamen propterea ſunt quatuor.

16 Diuina relatio, etiam ſecundum eſſe Ad, eſt ens reale.

17 Nemo dicat eſſe probabile, Diuinas Perſonas conſtitui proprietatibus abſolutis: nec doceat conſtitui relationibus ſub abſoluto conceptu, ſed relatiuo.

18 Tam originum, quàm relationum omnium fundamentum, à quo relatio ſuam habet realitatem, eſt diuina eſſentia per intelligere ac velle fœcundum.

19 Spiritualis ſubſtantia creata eſt ſubiectum formaliter locabile & mobile; & tam Angeli, quam animæ ſubſtantialiter ſunt in cælo, vel in inferno, vel alibi.

20 Angelorum via duobus conſtitit inſtantibus, diſtin-

diſtinctis ſiue diuerſitate operationum, ſiue diuerſo operandi modo.

21 *Non repugnat per Dei potentiam abſolutam, Angelum ſimul eſſe in pluribus locis adæquatis,*

Cum hæ propoſitiones, Doctorum ſententijs valde congruant, & ſint modò receptæ communius, licet in earum nonnullis de S. Thomæ mente dubitari ſoleat; quo maior tamen ſit & harum authoritas, & Noſtrorum conſenſio, cum ſecundum eas S. Doctor non incommode poſsit exponi, id Noſtri præſtare conentur, quoad eius fieri poterit. Regula 7.

In ijs, in quibus aliqua libertas conceſſa fuit, nullus ita partem vnam defendat, vt alteram pluſquam par eſſet, exagitet: prioris etiam profeſsoris, ſi contrarium docuerat, exiſtimationi conſulat vnuſquiſque: & cum commode conciliari poſſunt doctores, id vero non negligatur. Regula 8.

In cæteris ita noſtri S. Thomæ adſtringantur, vt non niſi ad eius concluſiones cogantur: nec ad res, quæ non tam theologicæ, quam philoſophicæ ſunt, de quibus ea libertas, vel obligatio ſit, quæ in Philoſophia ſtatuetur. Regula 9.

In ijs quæ ſunt Fidei, non facile Noſtri vel congruentes Doctorum rationes refellant, vel nouas excogitent, niſi ex receptis iã, ſolidiſque principijs. Regu. 10.

Quæ a S. Thoma non tractantur, neque hic deſignata ſunt, ita Noſtri diſputent, vt probatos maxime ſequantur authores, ex quibus doceant, quæ & pro locorum, & temporum ratione magis recepta Regu. 11.

ſunt

ſunt in Academijs, & ad auditorum pietatem con ferunt. Obſeruent idem quoque in S. Thomæ ſententia aſſequenda, colligendaque, ſi quando paulo obſcurior eſt. Hactenus Formula.

COMMENTARIOLVS

HVic formulæ, quò planius intelligatur, commētariolus videtur aſcribendus: quo primū ratio reddatur, cur ex multis, quæ excogitari poterant, hæc potiſſimū formula placuerit: Deinde præcipuis quibuſque difficultatibus, quas illa videtur afferre, ſatisfiat. Vtque priorem partem aggrediamur, Patres, quibus id negotij delatum fuit, non temere ac fortuito in hanc formulam deuenere, ſed & multiplicem iniere diuiſionem, & non ſemel, nec leuiter de hac tota re deliberarunt, tanquam de ſumma & cardine ſuarum conſultationum. Veniebant ſane in mentem tres potiſsimum methodi ac formulæ. Vna quidem, quæ generalibus aliquot regulis contenta nihil diſtincte ac particulatim de ſingulis ſententijs decerneret. Altera vero, quæ nihil vniuerſim præciperet, ſed de vnaquaq; quæſtione quid ſentiendum eſſet, enucleate præſcriberet. Poſtrema denique, in qua duabus prioribus tanquam extremis prætermiſsis, medium quoddā iter teneret, hoc eſt, quædam in genere ſtatueret, ad alia vero explicite definienda deſcenderet. Tribus autem ex ijs formulis nouiſsima probata eſt.

Prima namque methodus, quò videbatur expeditor,

ditior, eò minus pollicebatur vtilitatis. Siquidem P. etiam Franciſcus Borgia eam viam ingreſſus eſt, & de opinandi ratione generaliter multa ſanxit: quæ tamen parum obſtitere, ne ex eo tempore pleraque Noſtris acciderent, quæ nec periculis, nec aliquot diſcordiæ ſeminibus vacarunt. Ipſe etiam P. Generalis Claudius Aquauiua ſecundo ſui Generalatus anno nonnulla ſtatuit in genere de ſentiendi libertate cohibenda: quæ tamē ſatis non fuiſſe, quotidianum declarauit experimentum, cum crebræ ad ipſum perferantur litteræ ex varijs prouincijs de noſtrorum profeſſorum vel nimia contētione, vel opinionibus non admodum probatis. Idcirco prima hæc methodus facile reiecta fuit.

Ad alteram poſtmodum ventum eſt, quæ licet multum ſponderet perſpicuitatis, dilucida omniū explanatione quæſtionum, continuò tamen improbata eſt: tum quia in immenſum extraheret hoc opus, expoſitum præſertim pluribus euentis, quibus intercurſantibus facile potuit intercipi: tum quia diuturnæ huius operæ vtilitas fuiſſet propè nulla, cum in Theologica facultate pleraque certa ſint de fide; multa etiam ita recepta ac perſpicua, vt definitione non indigeant: tum demum, quia intolerandum Noſtris iugum videretur, ſi omnia docere cogerentur ex præſcripto, nulla reliqua facta poteſtate liberè opinandi vllis de rebus. Quin etiam tam ſeueris legibus ingenia Noſtrorum non modo aſtringi non debent in omnibus Theologiæ quæſtionibus, ſed ne in ijs quidem, quas S. Thomas

pertractat, probatiſsimus licet autor. Itaque diſertis verbis, nec ſemel affirmauit R. P. Generalis, nolle ſe penitus inhibere, ne liceret Noſtris vlla in re á S. Thoma recedere: & merito ſanè, tum ne profiteri ſectam aliquam videremur, iurati in verba magiſtri: tum quia Conſtitutionum 4. Par. Cap. 5. ſequi iubemur doctrinam ſecuriorē ac magis approbatam: qualis eſt quidem S. Thomæ Theologia in quam plurimis, non tamen in omnibus, ſiquidem eius quædam, paucæ licet, ſententiæ diſcrepant vel à loquendi modo Sanctorum Patrum, vel à communiore veterum, recentiorumve Theologorum ſchola, cum præſertim ex occaſione nouarum hæreſeon excogitata ſint à Catholicis Doctoribus pleraque non minus hæreticis confutandis idonea, quam quæ S. Thomas ſuppeditat; in quibus, aliјsque id genus par eſt Doctores alios anteferre. Huc accedit, nonnumquam ſi non omnes, aliquos tamen illuſtres Theologos ſua quædam muniјſſe rationibus nihilo infirmioribus, aliquando etiam melioribus, quam quæ S. Thomæ ſuam perſuaſere ſententiam. Atque in ijs non apparet, cur aliqua Noſtris non ſit concedenda libertas, ob publicam etiam Eccleſiæ vtilitatem, cui ſi tam egregios fœtus aliorum Religioſorum ac Doctorum ingenia pepererūt, æquum non videtur, vt ea facultas Noſtris penitus interdicatur in rebus minime lubricis, & in quibus ſatis ampla materies patere videtur ingenijs. Quocirca nec primæ methodi nimia libertas, nec alterius immodica ſeueritas placuit,

ſed

ſed poſtremæ atque intermediæ temperamentum, nimirum vt poſitis aliquot in genere decretis, quædam deinde ſpeciatim vel definirentur, vel relinquerentur libera, ex ijs etiam quæ S. Thomas definit.

Verum in hac etiam intermedia methodo pertractanda, non minus, quam in extremis confutandis laboratum eſt: ſiquidem cum illa opiniones aliquas eſſe velit liberas, alias vero definiat, idque vel generalibus præceptis eas comprehendendo, vel expreſſe deſignando, hæc tota res quinque fere modis variari poſſe videbatur. Quorum primus occurrebat, vt tam liberæ, quam definitæ ſententiæ partim explicitè traderentur, partim generali quadam lege notarentur. Alter, vt definitæ particulatim deſignarentur; liberæ vero generaliter quædam, quædam ſpeciatim. Tertius, vt liberarum explicita fieret enumeratio; definitarum vero explicita partim, partim generalis. Quartus, vt liberæ percenſerentur diſtinctè, definitæ vniuerſim comprehenderentur. Nouiſsimus, vt definitio enucleatè deſcenderet ad ſingulas, libertas autem communi aliquo præcepto ſubſiſteret. Horum tandem modorum tertius viſus eſt optimus. primus enim, ſecundus, & vltimus vno præcipue laborant incommodo, quod liberas vel omnes, vel aliquas generaliter indicant: quod tutum minime eſt; ſiquidem tunc oporteret vel ijs, quæ definire conduceret, omnibus ſigillatim enumeratis, in reliquis generaliter permittere libertatem: Ea vero

enumeratio & inutilis, & laboris eſſet immenſi, nec plane fieri poteſt humano ingenio: vel definitis nonnullis, de cæteris illud vniuerſim ſtatuere, Quoties aliqua de re plures ſunt opiniones, quæ bonis autoribus & rationibus nitantur, ſequantur Noſtri quam maluerint. Id vero lubricum plane eſt: Quidquid enim, & quibuſcunque verbis in genere præcipiatur, varijs eludi poteſt interpretationibus, contendente vnoquoque bonos autores ac rationes ſuæ potius, quam alienæ fauere ſententiæ. Quocirca periculis obuiam non ſatis iretur per hos tres modos, ſed ne per quartum quidem, qui liberis paucioribus exceptis diſtinctè, cætera definit vniuerſim hoc fere modo: ſequantur Noſtri doctrinam plurium vel illuſtriorum Doctorũ, qui fuerunt, aut modo florent. Sed hoc valde perplexum atque implicitum eſt. Nam nec ſemper, quò maior eſt Doctorum numerus, eò probabiliora differit; nec, ſi S. Thomam excipias, vnus aliquis ita cæteros ſupereminet, vt paſsim, aut plurimum ſequendus videatur. Alia Scotus, alia Bonauentura, alia Durandus, alia alij rectius tradidere: Colligere vero optima quæque de ſingulis, & anceps, & prope infinita res eſt. Vnus eſt S. Thomas, de quo, ſi pauca quædam diſtinctè expoſita vniuſcuiuſque permittantur arbitrio, in reliquis ſtatui generatim poſſet, vt ab eo nullus abſcedat. Sed ne id quidem ſatis malis omnibus mederetur, tribus potiſsimum de cauſis. primum quidem, quia pleraſque S. Thomas vix attingit diſputationes, vt

de

de Eccleſia, de Concilijs, de Pontifice Romano, & alias id genus grauiſſimas. quin etiam in Partibus Summæ, & in Articulis S. Thomæ nec raræ, nec leues intercurrunt quæſtiones a S. Thoma non ſatis definitæ, in quibus cum Noſtrorum lapſus accidere poſſit, & tanto magis, quòd duce S. Thoma cáreant, de ijs quoque nonnihil fuit diſtincte præſcribendum. Deinde quia nonnunquam communis Theologorum ſchola & vehemens atque efficax ratio in aliquam ſententiam S. Thomæ diſſentaneã propendent, quo loco operæ pretium eſt vel S. Thomam deſerere reuerenter, ſi cum alijs commodè conciliari non poteſt, vel ſi poteſt, eam moderationem, interpretationemque (quoties cum laude ac fructu fieri poteſt) S. Thomæ adhibere, vt cæteris non aduerſetur. poſtremo, quia ſi S. Thomam interpretandi ius cuilibet liberũ ſit, diſsidebunt de mente S. Thomæ non minus, quam Thomiſtæ inter ſe, magis etiam, quo minori vinculo cum S. Thoma coniũcti ſunt: nec expedit, vt in genere aliquẽ Thomiſtarum ſemper ſequi iubeantur, cum non omnes Thomiſtarum interpretationes ſanam receptamque doctrinam ſapiant: & cum modò ſpecioſum atque honorificum ſit S. Thomæ doctrinã profiteri, conabuntur aliqui ſua inuenta ex S. Thomæ verbis emungere: nam a multis iam annis cernimus, & ſæpius quidem, quám vellemus, fieri, vt nonnulli S. Thomam in eam ſententiam, quam cupiunt ſancire, detorqueant. Securitatis itaque & concordiæ ratio poſtulat, vt in grauioribus quibuſ-

dam locis non modo res ipſa, ſed & S. Thomæ interpretatio certa ſtatuatur.

Ex ijs planum fit, modum tertium, vndecim regulis ſupra expoſitis comprehenſum, eſſe rebus noſtris bene componendis aptiſsimum: nam libera quædã relinquit diſtinctè, quoad eius fieri poteſt, cætera definit: definit aũt ſpeciatim aliqua, alia generatim; ſpeciatim quidem pauca, quæ S. Thomas non diſputat: pauciora, quibus S. Thomæ nonnullæ expoſitiones meliores indicantur: pauciſsima, in quibus S. Thomam non ſequi ſatius videtur. Generatim denique de reliquis ſtatuit, vt iuxta S. Thomæ ſententiam definiantur. Id quod neque durum, neque nouum exiſtimandum eſt, cum ab ipſis Societatis noſtræ incunabulis S. Thomæ doctrinã Scholaſticam noſtris prælegendam eſſe Conſtitutiones 4. Par. Cap. 14. decernãt; quare & regulariter ſequendam: id. n. ferme deferri ſolet autori, qui ſumitur explicandus. Itaque P. Generalis regulis ante quatuor annos editis cautum eſt, ne niſi magnis de cauſis S. Thomas à noſtris deſeratur: nec iniuria ſane; nã Conſtitutionum 4. Par. Cap. 5. ſequi iubemur in quauis facultate ſecuriorem & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent: eiuſmodi vero eſſe S. Thomæ Theologiam in confeſſo eſt, tum quia omnium maxime Theologorum in Scripturis & Patribus verſatus, & eorum addictus veſtigijs, maiorum pietatem ſedulò conſeruauit: tum quia eius doctrina tantæ ſemper in Eccleſia Catholica fuit autoritatis,

vt

vt & ſummi Pontifices tanquam tutiſsimam commendauerint, & Oecumenica Concilia iuxta eã Eccleſiaſtica dogmata ſæpe declarauerint: tum quia per florentiſsimas quaſque Chriſtiani orbis Academias maximo nunc eſt in pretio, vt qui á communiore ſcholarum conſenſu cupiunt non abhorrere, nihil ijs antiquius eſſe oporteat, quam, quoad eius fieri poteſt, ſentire cum S. Thoma. Quod onus á Conſtitutionibus impoſitum, tot clariſsimis receptum Gymnaſiis, a noſtris Patribus toties commẽdatum ſi per ſe graue non eſt, fiet etiam hac formula leuius, quæ & in nonnullis a S. Thoma Noſtros eximit, & eum ſic plerunque declarat, vt á frequẽtiore Theologorum ſchola non diſcrepet.

Hactenus de formula conſtituenda, quæ ſi multis affluit commodis, exigendum non eſt, ne nulla ex parte grauis atque oneroſa videatur. neque enim in humanis, præſertim arduis, rebus optandũ eſt, vt nullis, ſed vt quám minimis laborent incommodis. Verùm ſi quas illa præ ſe fert difficultates, eæ non magno negotio tolli poſſunt, aut leuari: id quod diſtributius vt fiat, illas quinque in capita cõferemus, vt quantum ſit in ſingulis momenti, facile perpendatur.

Primum caput deſumitur ex aliqua moleſtia, quam Noſtris afferre poſſent & præcluſa libertas excogitandi meliora, & tanquam illata quædam vis ingenijs, ſi quæ non credunt, docere cogantur.

Præcipua ſanè hæc difficultas à multis exiſtimabitur: ſed longe minorem eam putabunt, ſi cogitent, inueniendi opinandiq; libertatẽ non aliam, nec maiorem quærendam nobis eſſe, quàm patiatur Societas, cui nomen dedimus, eiuſque Fundator, qui Conſtitutionũ. 3. Par. Cap. 10. diſertis verbis cauet, ne nouæ opiniones admittantur: quod tamẽ ſuauiùs vt fieret, additum eſt hac formula, Niſi ex conſenſu Præpoſitorum. In reliquis etiam, quæ noua non ſunt, ſed inter Doctores controuerſa, non liberum ſingulis delectum reliquit P. Ignatius, ſed 4. Par. Conſt. Cap. 5. §. 4. ſequantur, ait, in quauis facultate ſecuriorem & magis approbatam doctrinam, & eos autores, qui eam docent. Et ne ſingulis liberum eſſet iudicium de magis approbata & ſecuriore doctrina deligenda, ſtatim ſubdit, Cuius rei penes Rectorem (qui quod ſtatuetur in vniuerſa Societate ad maiorem Dei gloriam ſecuturus eſt) cura ſit. Id quod etiam repetit Cap. 14. ad finem. Nullus igitur nobis locus factus eſt conquerendi de adempta docendi ſentiendique libertate, quam & nos in Societatem tranſtulimus, & Societas moderatur iuxta Conſtitutiones, & Conſtitutiones eam obſtringunt doctrinæ, quæ communi iudicio magis approbata ſit.

Huc accedit, quod modeſtis piiſque ingenijs nõ qualiſqualis eſt appetenda libertas, ſed quæ cum virtute cõiuncta ſit: poteſt.n. ea res laxari & plus nimio, vt ſi abſurdiſsima quæque permittantur, & minus, quam oportet, vt ſi non liceant quæ probantur

bantur ab omnibus. Mediocritas igitur optanda: in quærenda verò, hoc opus, hic labor eſt: Eam plane aliter alij metirentur. Huius vero formulæ ſcriptores, poſt ſedulam de tota re deliberationem, mediocritatem omnem in eo poſitam eſſe duxerunt, vt ingeniorum exercitationi cãpus aliquis pateat ac libertas, primum in ijs, quæ libera relinquũtur: deinde in excogitandis diſtinctionibus & fundamẽtis, quibus ea quæ definita ſunt, conſtabiliantur: tum in ijſdem impugnandis, cum publice diſputant, quin etiam dum docẽt, ſi quæ ſibi acute obiecerũt, acutius diluant: tum in aliqua nouarum quæſtionum, opinionumque excogitatione, præpoſitorum tamen iudicio comprobanda, quò tutior ſit. Hactenus agere libere liceat, præterea nihil fere; quod non eſt ingenijs minuere libertatem, ſed perficere, non minus quam cum velox equus abſtrahitur quidem à ſpatijs, quibus decurrendis aliquod timeretur periculum; laxatur tamen, vt in apertis tutiſque campis, quantum velit, expatietur. Porrò doctiſsimis viris perſuatum ſemper fuit, in probatis receptiſque ſententijs ingenij vim expromere plus habere ſubtilitatis, laudis, & commodi, quam licentiam, ac nouitatem opinandi. Habent Noſtri in ijs etiam, quæ hic definiuntur, cum perfecta nondum ſint, amplam ſegetem fœcundæ inuentionis, ex qua tanquam ſuo de partu magnam capiant voluptatem. Quòd ſi plus adhuc deſideretur libertatis, experimur quotidie id totum eſſe eiuſmodi, vt valde noceat valetudini Noſtrorum, qui ſe tam

mul-

multarum rerum excogitatione conficiunt: noſtrã omnium exiſtimationem in diſcrimen adducat: in materijs enim tam lubricis non eſt omnium tuta inuentio: perturbet concordiam, iam diu enim neſcio quæ quaſi ſectarum ſemina cernuntur: officiat ſoliditati ſcientiæ: mauult enim quilibet ſuos vel incoctos & informes fœtus edere, quam alienis acquieſcere, donec ſuo, auditorumque malo diſcat ſero tandem rectè ſapere: cum præſertim ſi quis poſsit ijs, quæ in commune definita eſſent, vnũ aut alterum melius excogitare, peiora multa parturiat. Conſulendum quoque fuit iunioribus, ne cũ primum ad docendum accedunt, licere ſibi credãt ſpectatos diu magiſtros oppugnare, & in ipſo tirocinij limine laceſſere veteranos, quod boni auditores & impudentiæ genus eſſe putant, & dolent fraudari ſe melioribus. Hinc & crebris, & publicis altercationibus ſæpe læditur religioſæ modeſtiæ lex, vt offendantur etiam, & ad calumniam prouocentur externi, quibus melius reſiſti non poteſt, quam conſenſione Noſtrorum. Augetur & penuria profeſſorum; non enim eſt omnium poſſe ſibi ſuam fabricari Theologiam: vt interea loci prætereatur detrimentum piæ meditationis, ac deuotionis, cui ſe vacare poſſe negant multi, nouarũ rerum molitione diſtenti. Nulla igitur vis illata eſt ingenijs, cum & multa reliqua ſit libertas, & definiantur recepta tantum, aut valde probabilia, de quibus iure conqueri nullus poteſt: & ſi qua vis eſſet, bono ſecuritatis & concordiæ compenſatur,

tolli-

tolliturque neſcio cuius vanitatis occaſio, qua ductus aliquis poſſet malle propria venditare, qualia qualia ſint, quam vſurpare communia, nec tam cupere Societatis nomen illuſtrare, quam proprium. Huiuſmodi ſi qui fuerint, mirum non erit, ſi hanc formulam, quæ communi deſeruit exiſtimationi, non probent.

Secundum caput ducitur ex autoritatis ac exiſtimationis iactura, quam faciet Societas, primum quia eius profeſſores vnam omnes doctrinã tãquã cantilenam occinere videbuntur. Deinde quia Noſtrorum Theologia non nitetur inſigni aliquo Doctore, per omnia ſequendo, qualis eſt S. Thomas, ob quem aliqui Religioſi magni fiunt, ſuauiorem, vtiliorem, honorificẽtiorem nacti viam, quàm nos: magis etiam ſibi conſentientem, cum vnum ſequantur autorem: contra vero cũ hæc formula ſit quædam opinionum collectio ex varijs Doctoribus, nõ habet eam partium connexionem, vt vnum doctrinæ corpus efficiat. Denique quia doctrina Societatis non commendabitur, vt modo à doctiſſimis viris commendatur, quod Noſtri non vni tantum Doctori ſeu formulæ alligati, in omnibus ſint optime verſati.

Hæc tria, ſi recte perpendantur, amplificabunt potius exiſtimationem noſtram. Ac primùm, quod ad doctrinæ pertinet vnitatẽ, noui nihil præcipitur: Conſtitutionibus id cautũ eſt 3. Par. Cap. 1. §. 18. ijs verbis, Doctrinæ differentes non admittantur,

tantur, nec verbo in concionibus vel lectionibus pu blicis, nec ſcriptis libris. & infra littera O. ad finē. In opinionibus etiam, in quibus Catholici Doctores variant inter ſe, vel contrarij ſunt, vt conformitas etiam in Societate ſit, curandum eſt. Nullus itaq; magis debet eſſe ſolicitus de Societatis exiſtimatione, quàm eius parens atque inſtitutor, qui doctrinæ exiſtimationem non ex opinionum compugnantia, ſed ex conſenſu docuit eſſe quærendam, magiſque ſuos alumnos decere ſenſit bonum nomē ex concordia, quam quicquid diſcordiæ pollicentur: ob quas non raro accidit, vt non minus Noſtri inter ſe, quam cum externis pugnent, aut etiam grauius, cum externa nonnunquam admiremur, noſtratia faſtidiamus: aliena plane res tum à conſilio & cogitatione Fundatoris noſtri, tum á Religioſarum omnium familiarum conſuetudine: cum præſertim non raro opinandi diuerſitas in voluntatum etiam ſimultatem deriuetur, dicatque alius, ego ſum Apollo, alius vero, ego ſum Cephæ. Qua pernicie cum maior nulla ſit, libentius multo ferenda eſt aliqua doctrinæ iactura, quàm concordiæ: & ſi diligenter attendatur, ad inſtituti noſtri ſcopum multo magis confert vinculum pacis, & vnitas animorum, quam modica quædam doctrinæ acceſſio tot iactata contentionibus. tametſi doctrinam ēt vberiorem & faciliorem copiam, numerumq; profeſſorū concordia nobis allatura ſit, ſi quilibet non in ſuum quendam, ſed in communem aliquem agrū bene colendum conferat induſtriam: contra vero

nihil

nihil planè certi, nihil ſolidi in Noſtrorum doctrina eſſe poteſt, ſi, quæ vnus ſtatuit, alter euertit, non quòd ſemper meliora cogitauerit, ſed ne alieni ingenij opera videatur profeciſſe. Interdum etiam nihil refert, iſtone, an alio modo res ſtatuatur: ſed dum alieno præſidio indigere nolumus videri, fructum alium pene nullum ex nouo labore reportamus, quam diſſenſionem. Sapienter igitur doctrinæ conformitas noſtris Conſtitutionibus commendatur. Tametſi tum vt aliquid indulgeretur ingenijs, tum quia nonnunquam in vtranque partem æquis prope ponderibus veritas iactari poteſt: tum ne publicæ diſputationes reſtincto pugnantium ardore langueſcerent, ſatis magna variè ſentiendi libertas permittitur, de qua paulo ante dictum eſt.

Quod vero de S. Thoma per omnia ſequendo addebatur, ex Conſtitutionibus non habetur; prælegi namque S. Thomam iubent, autorem vero, quē prælegimus, vt plurimum ſequi ſolemus, non eſt item neceſſe vt in omnibus. Quin & contrarium ſignificant Conſtitutiones, quibus amplecti iubemur ſecuriorem & magis approbatam doctrinam, & autores qui ea[redacted]ocent. Docet eam quidem S. Thomas vt plurimum, non ſemper tamen, & nonnulla longe pluribus non probantur. Ad illuſtrandum igitur potius, quam ad obterendum Societatis nomē pertinere videtur hæc formula, cum nihil aliud contineat, quam vel S. Thomam probè intellectum, qui afferet potius, quam auferet exiſtimationem; vel communiores, ac receptas iam opiniones, quæ

ipſæ ſibi faciunt autoritatem. Nullum hinc igitur periculum minuendæ exiſtimationis, ſed potius ex proprijs ſingulorum inuentis, ac licentia. Quod ſi aliqui Religioſi magni fiunt ob S. Thomam, ob eundem & Noſtri magni fient, & multo magis, quod in ſequendo S. Thoma, quicquid eſt laudis, commune cum illis haberent; ſi quid vero [redacted] aliqua conceſſa libertate tolleretur, nec Noſtris, quod illis obijceretur, quod ne latum vnguem a S. Thoma recedant, coguntur interdum tueri quædam, quæ defenduntur ægerrime. [redacted]

Ad hæc laudatur quidem á multis, quod Noſtri ſint in omnibus Doctoribus verſati; at libere ſentire quæ velint paſſim reprehenditur à Prælatis grauiſſimis ob pericula & leuitatem ingeniorum, & ſemina diſcordiarum. Itaque cum anno ſuperiore quidam è Noſtris Patribus iuſſu R. P. Generalis ſignificaſſet Illuſtr. Card. Sabello a Noſtris haberi Congregationem de ſtabiliẽdis opinionibus, laudauit ille conſilium, & ſubiecit: Id verò vobis maxime neceſſarium eſt, nam ob aliquam libertatem, nonnunquam [redacted] habitus eſt ſermo de doctrina veſtra. Tolletur hoc offendiculum, ſi innoteſcat, præſcriptum Noſtris eſſe, vt non doceant, niſi vel S. Thomam recte expoſitum, vel communiores, receptaſque ſententias.

Neque vero timendum eſt, ne quæ ex varijs ſunt collecta doctoribus, parum apte cohæreãt inter ſe ad vnum doctrinæ corpus: ſiquidem apte

poſſe

poſſe cohærere omnia ex eo patet, quod alia relinquantur libera, alia definiantur iuxta contraue S. Thomam. Et in liberis, Profeſſorum eſt, videre cũ a S. Thoma recedunt, an cohærenter loqui valeãt; nam ſi non valent, quis eos a S. Thoma cogit recedere? In definitis autem iuxta S. Thomam aperta conſenſio eſt: contraria denique S. Thomæ pauca ſunt, eaque cæteris definitis non aduerſari, compertum eſt ab eorum compilatoribus. Neque mirum, neque .n. omnia, quæ vnius ſunt Doctoris, ita connexa ſunt, vt vno conuulſo neceſſe ſit multa conuelli; neque ea, quæ diuerſorum ſunt autorum, ita omnia pugnant, vt vnius propria omnibus proprijs alterius opponantur. id quod & communis conceptio, & vſus declarant. Nam in quotidianis lectionibus profeſſores vnum modò, modò alterum ſequuntur autorem, pertexuntque doctrinæ corpus ex varijs Doctoribus, cohærenter tamen loqui ſe putant vniuerſi.

Tertium caput emergit ex nimia definitarũ rerũ, quas vel formula, vel S. Thomas habet, multitudine: hæc enim & memoriã reddit perplexam, anxio ſemper Profeſſore, ne quid forſan in S. Thoma lateat, quod in mentẽ non venit: & obeſt perpetuitati, durũ .n. iugũ videtur, nec durabile: & perturbat concordiam inter Profeſſores, & ſtudiorũ Præfectos; nam ſi auctis legibus, augetur & occaſio lapſuum; augeri quoque neceſſe eſt contentiones eorum, qui monent & monentur.

Eſt

Eſt quidem aliquod onus multitudo rerum defi nitarum, ſed ſi quod onus eſt, à Conſtitutionibus eſt impoſitum, quæ paucis eſſe contentæ non poſſunt, cum Noſtros tam in ijs quæ Catholicorum conſenſus recipit, quam in ijs, de quibus diſcrepant Doctores, iubeant eſſe concordes. Nec iniuria, quia doctrinæ, ſicut & vitæ, perfectio multis indiget: propterea ner vlla gens pluribus legibus arctatur, quam Chriſtiana, nec aliqua Religio magis ligatur ſuis, quam noſtris nos Conſtitutionibus & decretis. Non itaque metuendum eſt, ne hoc onus, quod a Conſtitutionibus ortum habet, durabile non ſit apud eos, quibus Conſtitutionum obſeruãtiam ſem per in pretio futuram eſſe confidimus. Tametſi nec noua, nec ſingularis, nec oneroſa Noſtris videri debeat hæc multitudo, quia non minus numeroſam tolerant aliæ quoque religiones iuratæ in verba S. Thomæ, vel Scoti, vel alterius, cum præſertim Noſtri non adſtringantur ad rationes S. Thomæ, quas aliqui Religioſi patres acriter tuentur paſſim, nec minus, quàm concluſiones. Qui ſi liberã habent S. Thomæ interpretationem, Noſtri vero certam in paucis grauioribus, non eſt quod eorum, aliorumve maiori inuideant libertati: hæc enim quam ipſorum nonnullos faciat diſcordes in ſcribendo, audaces in inueniendo, parum ſolidos in docendo nonnunquam, obſcurum non eſt.

Ex hac vero multitudine ſi quis accidet memoriæ lapſus, eſt ille quidem & infrequens, & leuis, & facile corrigitur: & ſi ſemel aut iterum perlegatur

gatur hæc formula, hærebit fere viris doctis: Nam de S. Thomæ ſententijs, quæ vulgatiſſimæ ſunt vel per ſe, vel per interpretum operam, facilis ſuberit recordatio.

Quod autem de Profeſſorum & Præfectorum contentione dicitur, retorqueri facile poteſt: idcirco nanque indignè illi ferunt, ſi moneantur, quòd ea ſibi vident interdici a Præfecto, de quibus cum nihil adhuc certi Societas conſtituerit, hoc ipſo libertatem videtur indulſiſſe: & aliquando nec doctrina, nec ingenio putant ſe minores eſſe ijs, à quibus monentur; ſuſpicantur etiam interdum leuiora ſibi denegari, cum alijs grauiora concedantur. Nec raro comparant Præfectum cum Præfecto, cumque videant, quod prohibetur ab vno, ab altero condonari, ſi quid in eorum doctrina reprehenditur, id non tam doctrinæ, quam reprehendentis vitio tribuunt. Quæ offenſionum occaſiones tolli nequeũt, niſi certa quædam deſignentur non vnius arbitratu, ſed plurimorum: nec extempore, ſed maturiore conſilio: nec vni, aut alteri, ſed omnibus: libentius .n. patientur communi conſenſu Societatis præſcribi ſibi quædam, non ſolum quia tutiora, ſed etiam quia probabiliora quàm vnius Præfecti iudicio quicquam ſibi, vt periculoſum prohiberi. Huc pertinet, quod Ariſt. lib. 1. Rhetor. & S. Thomas. 1. 2. Q. 95. Ar. 1. ad 2. docent, pauciſſima eſſe iudicis arbitrio committenda, omnia vero, quæ commode poſſunt, comprehendenda legibus. Idque probant, tum quia facilius reperiuntur pauci ſapiẽ-

tes, qui ſatis ſint legibus condendis, quàm multi, quot requiruntur ad iudicandum omnibus locis, ac temporibus: tum quia leges longo tempore & experimento maturius ſanciuntur, quàm quotidiana iudicia: tum quia legiſlatores cum vniuerſim, & de futuris iudicent, iudicant incorruptius. Itaque quæcunque poſſunt legibus expediri, expedienda ſunt; quæ vero non poſſunt lege præſtari, quale eſt & iudicium de ſingularibus quibuſdam, quæ nequeunt lege comprehendi, & interpretatio legis, ſi qua paulo obſcurior ſit, iudici tanquam legi animatæ reſeruanda ſunt. Quæ omnia quadrant etiã in Præfectos, eóque magis, quod quicquid ab eorũ cenſura pendet, nec perpetuum eſſe poteſt, cum illi ſubindè commutentur: nec concors, & commune toti Societati, ſed tot cenſuræ, quot capita Præfectorum. Quare publica Societatis autoritate definiendum eſt, ſi quid eſt definiendum.

Quartũ caput exiſtit ex eo, quod ipſa genera opinionũ non ea delecta ac definita videtur, quæ oportebat. Nam tria tantum propoſitionum genera videntur definienda: vnum earum, quæ aliquam habent cum religione ac pietate connexionem: Alterum earum, quæ verſantur in materia graui, vt quia ſunt vel tanquam principia quædam, ex quibus alia pendent, vel facile expoſita periculis, habentibus in re fundamentum aliquod, non voluntarijs tantum, hæc.n. ad artem non pertinent. Tertium earum, quæ ſunt opiniones aut omnium, aut certe

certe maioris partis præſtantium Theologorum. Neque addendum eſt quartum genus earum, quæ magis firmis rationibus, ac fundamentis nituntur, quam earum contrariæ. Hoc enim genus in primo, vel tertio continetur, ſiquidem quæ ſint firmiores rationes, non poteſt ex ipſis rationibus iudicari, cum ſæpe accidat, vt eadem argumenta alicui demonſtrationes, alteri ſophiſmata videantur. Hic vero trium generũ delectus ſi ſeruaretur, paucarum definitio ſatis eſſet, nec oporteret ſtatuere, vt paucis exceptis, in reliquis à S. Thoma non recedatur. hac.n. lege neceſſe eſt comprehendi multas S. Thomæ concluſiones leuiſsimas, cum contrà ſatis ſit, vt Noſtri in vno doctrinæ genere conueniãt, qualis eſt doctrina S. Thomæ, ne diuerſæ quaſi ſectæ inducantur. Abunde quoque conſuleretur concordiæ; quia definitis quibuſdam principijs, ex quibus alia pendent, in cæteris non ſæpe contingit, vt Noſtri diſſentiant; & ſi diſſentiant, leuiſsimum eſt perturbandæ concordiæ periculum.

Hæc omnis difficultas minoris planè momenti eſt, quàm videatur. Nam primum, tria priora genera non ſunt ſatis, ſed quartum etiam adijciendũ, quod validis nititur rationibus: propter has enim autoribus exiſtimatio accedit aut decedit: ijſque adducti nonnunquam ſolemus vel ſequi minus eximios ſcriptores, vel deſerere clariſsimos. At de rationibus, inquies, varium ac multiplex ſolet eſſe iudicium. Solet plane, ſed idem quadrat in primum & ſecundum genus opinionum, cum plerunque al-

tercemur, ſit ne aliqua ſentẽtia grauioris, an leuio ris materiæ; & coniunctane cum pietate, an abiuncta penitus. De quibus ſi quid ſtatuendum eſſe putabit Societas, id ſtatuere non poterit, niſi ex iudicio ſuorum Doctorum: cur non hoc ipſum adhibere poteſt in expendendis rationum momentis? Deinde definiantur, eſto, tria priora tantum genera: at hæc tria non modicam continent definiendorum multitudinem, & numeroſiorem, quam primo videatur aſpectu. Attingamus aliquid de ſingulis ſeorſim, & ordiamur à primo, quod ſententias cũ pietate connexas amplectitur. Nam quomodo oportet eſſe connexas, vt quæ definiantur, dignæ ſint? Itáne, vt illis pernegatis, penitus ac manifeſtò ruat pietas? At hæ de fide fere ſunt, & quò plus nimio certæ, hic non exprimendæ. An quia maximè fauent pietati ac fidei, ita vt per illas facile defendatur; ſine illis, ægrè & incommodè? At hæ paucæ non ſunt: indicabimus aliquas, ex quibus conſimiles conijci poßint. Definitum eſt, non repugnare per Dei potentiam Angelum ſimul eſſe poſſe in multis locis adæquatis. Quibuſdam id valde referre non videbitur: at reuera maxime pertinet ad pietatem, vt id non ſolum de Angelo, ſed etiam de quolibet corpore definiatur, propter Euchariſtiæ Sacramentum, non ſolum, quia hæc communior opinio eſt, vt Scoti, Richardi, Aureolis, Gabrielis, OKam, Marſilij, ſed etiam quia omnes ferme, qui noſtra ætate diſputant cum Hæreticis, probant ex Scripturis, & Patribus poſſe idem

corpus

corpus circumſcriptiuè eſſe ſimul in multis locis, cum præſertim omnia, quæ circumſcriptiuæ poſitioni eiuſdem corporis in duobus locis repugnant, repugnent etiam Sacramentali: nam Hæretici nō poſſe idem Chriſti corpus eſſe in cœlo naturaliter, & in Altari Sacramentaliter, non aliĳs probāt argumentis fere, quàm iĳſdem, quibus aliqui Theologi probāt repugnare, vt idē corpus ſit ſimul in duobus locis circūſcriptiuè. Itē definitū eſt in Deo propriè, & formaliter eſſe iuſtitiā. Superuacuū id aliqui putabunt, cū non ſit maior ratio de iuſtitia quā de cæteris attributis. At meminerint de iuſtitia eſſe peculiarē difficultatē, eò quod Deus nulli debeat: propterea aliqui Theologi negarunt Deū eſſe propriè iuſtum. Hinc etiam negant Hæretici merita noſtra, quæ in iuſtitia Dei, & noſtra fundantur. Pertinet itaque maxime ad pietatem, vt definiatur eſſe in Deo proprie iuſtitiam, non metaphoricè. Item definitum eſt prædeſtinationis nec rationem, nec conditionem eſſe ex parte noſtra; Id ad pietatem parum pertinere dicet aliquis. At hanc Auguſtini doctrinam non modo communior Theologorum ſchola iam recepit, ſed & Eccleſiæ Patres per 1200. circiter annos, qui id contendūt probare ex Scripturis, & reſponſis Pontificum Romanorum, nempe Zoſimi, Xyſti, Cæleſtini, Leonis, Gelaſii, apud quos Maßilienſes, Caßianus, Fauſtus, aliĳque huius prædeſtinationis oppugnatores male ſemper audierunt. Idem eſt de cauſa reprobationis iudicium, cū ab iĳſdem Patribus vtrunq;

traditum ſit. Item definitum eſt, infallibiliter à Deo præcognoſci, quid quibus poſitis factura voluntas eſſet, etiamſi nunquam factura ſit. Hoc ſanè nemo negabit eſſe cum pietate connexum, qui nouerit in Scripturis à Deo multa prædici futura eſſe, ſi quædam alia ponerentur, quæ tamen poſtea non fuerunt. His verò prædictionibus potuiſſe ſubeſſe falſum, minus piè ſonat, cum non alia de cauſa myſteria Fidei infallibilis veritatis eſſe credamus, niſi quia Deus ea dixit. Sũt et alia id genus multa.

Nunc de ſecundo genere, in quo reponuntur materiæ grauiores, vt principia, ex quibus alia pẽdent, vel in quibus aliquid timetur periculi. Hoc vero genus longe lateque patet. Nam primùm, de quibus id intelligitur principijs? An de communiſſimis? At in ijs quis aberrat? non ideo tamen non erratur in reliquis. An de ijs, quæ ſingulis fere paulo grauioribus quæſtionibus propria ſunt? At hæc & quamplurima ſunt, & immixta materijs omnibus Theologiæ, leuiſſimis quibuſdã exceptis. Deinde quod additur de periculis, habentibus in re fundamentum, nihilo minus hoc caput numeroſum eſt, cum nulla pene ſit Theologiæ quæſtio paulo grauior, in qua timeri non poſſit periculoſus aliquis lapſus, vel in concluſione, quæ defenditur, vel in aliqua præmiſſarum, quibus illa probatur, vel in vi conſequentiæ, vel in modo loquendi, vel in aliqua diſtinctione, ſeu fundamento, quod ſupponitur: cum præſertim pleræque res ita nexæ atque implicatæ inter ſe ſint, vt nonnullæ,

quæ

quæ nullius eſſe momenti videntur, ſi non ſapienter ſtatuantur, obſint non parum rerum grauiorũ definitionibus. Quòd ſi omnes lapſuum occaſiones tolli non poſſunt, tollantur quam plurimæ. Tametſi ne illa quidem pericula negligenda videntur, quæ, etiamſi ex rebus ipſis non naſcantur, accidere tamen poſſunt ſæpenumero ex tanta Profeſſorum, quos habet Societas, varietate: neque enim omnes abundant otio ad res maturè circumſpiciendas: & ſi otio, non tamen copia librorum: ſi libris, non ingenio: & ſi ingenio, non diuturna docendi conſuetudine; neque ſemper habent, quos conſulant, aut ſequantur: & ſi habent, conceſſa tamen libertate frui malunt. Horum vero periculorum habendam eſſe rationem, ſatis oſtendit id quod ſæpe auditum eſt, cum R.P. Generalis diceret, nempe quoties illi perſcribitur ex Prouincijs de Noſtratis alicuius lapſu in S. Thoma perperam interpretando, vel in male opinando ſimpliciter, ſe aliud præſtare non poſſe, quàm auditis [redacted] Doctorum, [redacted] ſententijs, reſcribere, vt ea res retractetur, vel ſicut oportet, explicetur: Eſſe verò longe conſultius lapſum anteuertere, & Doctores, qui poſt non probatæ doctrinæ offendiculum conſulendi forent, multo antè, & in commune conſulere, vt vnuſquiſque Profeſſor ob oculos habeat, quid ſequi, quid cauere debeat, ſi non in omnibus, at in plurimis, præſertim in ijs, in quibus ſcitur iam aliquãdo erratũ fuiſſe: tunc.n. ita res ſuas quiſque componet, ne quærere cogatur medicamenta poſt vulnus.

grauium

Hactenus de ſecundo genere, accedamus ad tertium earum opinionum, quæ ſunt aut omnium, aut certe maioris partis præſtantium Theologorum. Hoc autem genus magnopere quidem recipiẽdum eſt: ſed quid de ijs, quæ vel inter paucos controuertuntur Theologos, vel communiore vna opinione non conſtant, diuiſis varias in partes Doctoribus? licebit ne in ijs omnibus diſſenſio noſtrorum? At Conſtitutiones 3. Par. Cap. 1. Lit. O. In opinionibus etiam, inquiunt, in quibus Catholici Doctores variant inter ſe, vel contrarij ſunt, vt conformitas ẽt in Societate ſit, curandum eſt. Qui locus, eſto, non cogat, vt omnia ad liquidum ſint definita concorditer: non patitur tamen laxitatem tantam, vt præter communiores ſententias, cæteræ, quæ ſunt illis longe plures, diſsidentium arbitrio permittantur. Huc accedit, quod ſi communiorum dũtaxat fiat delectus ac definitio, non modicus inde numerus excreſceret, cum in ſingulis propè materijs aliqua occurrat eiuſmodi, & plures illæ ſint, quam nonnullis videri poſsint. Id quod vt exemplis etiam planum fiat, definitum eſt, Infallibiliter a Deo præcognoſci non modo quæ futura ſunt actu, ſed etiam in ijs, quæ nunquam futura ſunt, quid quibus poſitis futurum eſſet, etiam in liberis actibus, hoc eſt, infallibiliter a Deo præcognoſci de qualibet voluntate creata conditionales has propoſitiones. Si hæc ponerentur & illa, hæc voluntas ſe libere determinaret in hãc partẽ cõtradictionis.] Videri poſſet hæc opinio ſingularis Durandi, qui 1. Sent. Diſtin. 38.

Quæſt.

Quæſt.3. docet, ex eo quod Dei perſpicaciſsimus intellectus penetrat tam cauſæ liberæ naturam eiuſque omnes inclinationes, quàm concurſum omnium aliarum cauſarum, a quibus impediri volun-tas vel inclinari poteſt, infallibiliter videre in quã partem contradictionis ſe libere determinatura ſit. Ex qua Durandi opinione conſequens eſt, ſicut ex perſpecta qualitate voluntatis, aliarumque cauſarum, quæ actu erunt, certò videt Deus, quid futurum ſit actu, certo etiam videre quid futurũ eſſet, ſi illæ ponerentur. Id ſane neceſſario conſequens eſt ex opinione Durandi, ſed hæc opinio non eſt ſolum Durandi, ſed illuſtrium quoque Theologorum, nempe Alberti Magni in ſum. Par. 1. trac. 16. Q. 61. memb. 5. in prin. Corp. & memb. 6. in fi. & Q. 63. Ar. 2. Par. 1. ad 3. Bonauent. 1. Diſt. 40. Ar. 2. Q. 1. nu. 24. Aegid. Ro. ibi. Q. 2. Ar. 2. Tho. de Argẽ. ibidem. Q. vnica. Ar. 3. ad 6. cont. primã concluſionem. & ad 1. pro errore Ciceronis. & di. 38. & 39. Q. vnic. Ar. 2. ratione 3. Marſilij Lib. 1. Q. 40. Ar. 2. conc. 4. ad fi. et inf. ad 2. contra concluſionẽ. 7. & in 3. Par. Articuli. 2. ſupp. 5. & ad 6. rationem principalem. Hi vero pro hac ſententia allegant S. Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei. Cap. 9. Boetiũ Lib. 4. & 5. de conſo. philoſophica Anſ. Lib. de concor. præſc. & lib. arb. qui id non obſcure docẽt, ſi bene perpendantur. Idem quoque docuit S. Tho. Lib. 1. cont. Gentil. Cap. 67. ratione 3.

Huc accedit, quod harum conditionalium propoſitionum præſcientia non ſolum eſt neceſſario

con-

conſequens ad opinionem ſupradictam, ſed etiam ad doctrinam eorum Doctorum, qui futura contingentia præcognoſci in Ideis ſentiunt, ſi Ideæ intelligantur, vt eas exponit Caietanus 1. Par. Q. 14. ar. 13 Capreol. 1. Sent. Diſt. 38. Q. 2. Sonc. ibidē, & alij. Eadem quoque conditionaliū propoſitionū cognitio conſequitur neceſſario ex opinione Scoti 1. Sent. Diſt. 39. Q. vnic. iuxta quē ſi futura contingentia diuinus intellectus ex eo infallibiliter præſcit, quòd diuina voluntas determinauit ea efficere per tales cauſas contingentes, conſequēs eſt, ſi alia ſic determinaret facere poſitis iiſdem, alijſve cauſis, alia quoque præſciturum infallibiliter. Tandem idem ſequitur ex opinione Ocham 1. Sen. Diſt. 38. Greg. Arim. ibid. Q. 2. Gabr. ibid. Q. vnica, qui ſentiunt diuinam eſſentiam ex infinita ſua perfectione habere, vt ſit infallibilis ac intuitiua cognitio, & veraciſsimum ac euidentiſsimum iudicium omnium entium actualium & poſsibilium, & omniū modorum entis vt neceſsitatis & contingentiæ, & quæ pars contradictionis ſit futura in noſtra libertate. Quæ verba abſtrahunt ab actuali exiſtentia, & nituntur ſola perſpicacia infinita diuini intellectus penetrantis omnes modos entis tam actuales, quàm poſsibiles. Ex ijs patet cognitionem illarum conditionalium propoſitionum vel includi, vel neceſſario eſſe connexam omnibus diuinæ præſciētiæ modis, quos Doctores varij varios poſuere.

Exemplum aliud. Definitum eſt, in Deo eſſe tres relatiuas ſubſiſtentias; eſſe etiam vnam com-

munem,

munem, abſolutam, & eſſentialem. Non defue.rint fortaſsis, qui hanc doctrinam ſoli tribuant Caietano: verum ea nihil eſt receptum magis apud Theologos: nam ſubſiſtentiam, vt ſignificat rationem per ſe exiſtendi, propriam ſubſtantiæ, eſſe in Deo vnam & abſolutam, & competentem Deitati vt ſubſtantiæ, etiã præintellectæ ante oẽs origines et relationes, docẽt Scotus 1.Sen.Diſt.5.Q.2.Tertio principaliter, difficul.3.& Diſt.26.Q.vnic.ad primũ.pro 4.via.& 3.Sen.Diſt.1.Q.2.§.Ad quæſtionem, in fine.& Diſt.5. ad 1.Q. Duran.1.Sent.Diſt.26.Q.1.nu.6.& 3.Sent.Diſt.1.Q.2.nu.7.Bonauen.1.Sen.Diſt.23.Ar.2.Q.1.in corp.Tho.Argent.1.Sen.Diſt.26.Q.1.Ar.3.ad 3.& 8.Marſi.Lib.1.Q.26.Ar.3.tribus primis cõcluſionibus, & Ar.4.ad 2.dub.& ad 4.rationẽ pro Par.affirmatiua quæſiti, & Q.30.Ar.2.ad 4.& 10.cont.concluſ.3. Henr. Gand. in Sum.Ar.53.Q.6.ad 4.& Quodli.5.Q.8.& Quodl.6.Q.1.Alb.Mag.in Sũ.Par.1.Trac.10.Q.43.mẽb.1.ad 3.opinionis.2.Ibidẽ ad opin.3.& mẽb.2.Art.1.in ſolut..Aegid.Ro.1.Sent.Diſt.23.Q.2.3.& 4.Rich. de Med.Vil.1.Sen.Diſt.27.ar.1.Q.3.in corp.& Diſt.23.Ar.2.Q.2.Idẽ non ſolũ Caietanus, ſed omnes Thomiſtæ, videlicet Herueus Quodli. 10.Q.4.Ar.3.ſub initium.& infra, vbi declarat, quid ſit diſtingui in eſſe ſuppoſiti.Palu.3.Sen.Diſ.1.Q.2.in 2.prin.Ar.2.ad 1.& 2.Ferarien.in lib.4.contra Gent.Cap.26.dub.2.Attend.3. Capreo.1.Sent.Diſt.26.Q.1.in reſponſ. ad argu. qui multa S.Thomæ loca pro hac

ſent.

ſentētia allegat. pro eadē quoque allegantur abijſdem Theologis S. Aug. lib. 7. de Trin. Cap. 4. & 6. Boetius Lib. de duab. nat. Anſel. in Monolog. c. 43. Richar. a S. Vict. lib. 4. de Trinit. c. 12. 13. 16. 19. 20. 33.

Præter hanc autem ſubſtantialem & abſolutā ſubſiſtentiam, eſſe adhuc tres ſubſiſtentias relatiuas, vt ſubſiſtentia ſignificat non modo ipſam perſonam & ſuppoſitum ſed etiam modum eſſendi incommunicabiliter, vel proprietatem diſtinctiuam, docēt Scotus in Quodl. Q. 4. Ar. 2. in fi. & Q. 5. ar. 3. ad 3. & locis præallegatis Rich. à S. Victore, Richar. a Med. Vill. Alb. Mag. Egid. Marſil. Gandauen. Capreol. & S. Tho. 1. Par. Q. 29. Ar. 2.

Poſſent & alia id genus exempla proferri, ſed hæc ſatis, ex quibus poſſit de alijs iudicari. Quod autem adijcitur paucorum definitione principiorū ſatis caueri, ne ſectæ introducantur, vtque vnum fiat doctrinæ genus proprium S. Thomæ, ſpecioſè potius. quam vtiliter ac ſolide dicitur. Non enim doctrina S. Thomæ vniuerſa quædam res eſt, ex qua ſingulæ deducuntur ac pendent eius opiniones, ſed ex varijs coagmentatur ſententijs, quarū quædam quibuſdam, alijs aliæ, modo paucioribus, modo pluribus, aliquæ pene nullis connexæ ſunt. Quare niſi ad ſingulas, aut ad maiorē earum partem deſcendatur, non poteſt ex ijs conflari vnum quaſi doctrinæ genus S. Thomæ proprium. Niſi dicas, inſignibus tantum S. Thomæ ſententijs eſſe noſtros aſtringendos, non omnibus propemodum, in

quibus leuiores quaſdam oportet admiſceri, in quibus non diſsidetur, aut ſine periculo. Verum de ijs etiam experimur diſsideri: nec ad concordiam perturbandam magnopere intereſt, in magnis ne, an in paruis diſsideatur: non enim ſolum rei grauitas, ſed etiam æmulatio alit contẽtiones, vt nonnunquam de vno vocabulo, loquendique modo acerbiſsima altercatione pugnetur. planè quid leuius, quam illud, An Deus ſit in ſpatijs imaginarijs? at hoc ipſum quot ſolet excitare tragædias? quæ ſi in nonnullis ferendæ ſunt exercitationis gratia, non tamẽ in plurimis, ne in leuioribus quidem, tum quia ſi in ijs doctrinæ non pietas, at conformitas periclitatur: & vtranque in pretio haberi iubent Conſtitutiones: tum quia cum in ijs vtraque ferme pars probabiliter defendi poſsit, ſi in alteram Noſtri partem propendere debent, vt ſolent, non eſt ratio, cur S. Thomam deſerant: Nam vt cætera paria ſint, illud amplius eſt, quòd vt eius doctrina celebrioribus approbatur Academijs, ita magis congruit Conſtitutionibus.

Quintũ caput enaſcitur ex proprio quarũdã ſententiarũ, quæ præſcribuntur, vitio. Aliæ namque Philoſophorum potius ſunt, quam Theologorum: Aliæ iuxta S. Thomæ mentem definitæ, quæ tamẽ abeo diſcrepant: Aliæ non tam aliquid definiunt, quam loquendi, ſeu res explicandi modum tradũt: Aliæ denique nihilo magis dignæ quæ in liberis, ſeu in definitis numerentur, quam pleræque aliæ,

quæ

quæ præteritæ cum ſint,id argumento eſt, accidiſ-ſe,vt quarundam duntaxat hic mentio fieret, propterea quod contigit eas antea fuiſſe opiniones ſex Patrum,à quibus compilatæ ſunt.

Hoc quod particulatim aduerſus quaſdam ſententias obijcitur, diſtributius refelletur, ſi ſingula ſeorſim membra perpendantur hoc ferè modo.

Aliæ Philoſophorum ſunt potius quã Theologorũ:] *Ergo non tractẽtur à noſtris Theologis:ſed quoniã tractãtur ab omnibus,nonne curandũ fuit, vt tractarentur congruenter receptis Philoſophorum principiis,ne liceret cuilibet Theologo nouam ſibi condere Philoſophiam? Tametſi in ijs,quæ Philoſophica tantum ſunt,multum ſit libertatis indultum in Regula nona. Nam quæ ita Philoſophica ſunt,vt Theologicis implicata veritatibus, ſine harum iactura vix poſſunt euerti, oſcitanter prætereunda non fuere, qualia ſunt, quæ de Dei efficientia, libertate, infinitate, alijſque id genus demonſtrandis ſtatuuntur. Horum namque demonſtratio licet ad Philoſophum quoque pertineat: quia tamen id raro facit excluſus anguſtia temporis,& Theologus eam partem iandiu ſibi vendicauit,vt idoneam in primis ad expugnãdos Atheiſmos,qui inter hæreticos, & quoſdam plus nimio Philoſophos non parum nunc debacchantur, operæpretium fuit imponere Theologo, vt ea demonſtrari poſſe non abneget,idque præſtare nitatur,cum præſertim Noſtros eſſe oporteat abſimiles ijs, qui ſibi ſapientes,& peracuti tum denique videntur, cum*

quæ de Deo cognoſcimus, obſcura eſſe omnia, nuda Fide niti, inexplorata ſenſibus, & ingenijs, deliteſcere diſputauerint, euerſis etiam rationibus egregijs, quibus ea probantur à cæteris. Qui tamen cùm ſua quædam demonſtrare ſe iactant, nihil excogitare ſolent firmius alienis rationibus, quas labefactauerant: porrò ſicut temerariæ vanitatis eſt demonſtrationes polliceri in ijs etiam, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, ſed annuntiata ſunt nobis tantum Spiritu Sancto miſſo de cœlo: ita rudis, atq; hebetis ingenij eſt videre non poſſe clariſsimam lucem, ac ſubtilitatem argumentorum, quibus multa de Deo conſtans Theologorum ſchola demonſtrat.

Aliæ iuxta S. Thomæ mentem definitæ; quæ tamen ab eo diſcrepant.] Aliqua ſanè hic definita, ſeu libera ſunt, quæ à S. Thoma diſſentiũt, prout ab aliquot antiquioribus Thomiſtis, exponitur: At ex verbis S. Thomæ id planè non conſtat, quod & recentiores Thomiſtæ, qui in clariſsimis nunc docent Academijs obſeruarunt, ac propterea recedunt à prioribus non raro, & laudabili ſanè conſilio: animaduertunt enim ſæpe S. Thomam tam commode trahi poſſe ad antiquiorum expoſitiones, quas vt ſingulares ſententias oppugnarunt plurimi, quàm ad contrarias, quas plerique omnes vel olim, vel nunc amplectuntur, ij etiam, qui controuerſias cum Hæreticis diſputant, arbitrati commodius res aliquas Fidei poſſe defendi fundamentis alijs, quam ſint ea, quæ priores Thomiſtæ tribuerunt

runt S. Thomæ. Itaque neoterici Thomiſtæ feſſi diſputationibus cum ſalua S. Thomæ autoritate poſſint vel cum reliquis Theologis, ſi quando longe probabilius hi loquuti videntur, conuenire, vel res aliquas Fidei reddere faciliores ad intelligendum, noluerunt ſe veterum interpretationibus ſemper aſtringere; idquod & hac in formula ſeruatũ eſt, vt (quod optimum eſt) noſtris congruentem temporibus haberemus Theologiam. Subijciemus aliqua exempla perſpicuitatis cauſa. Permiſſum eſt, doceant, qui velint cum Scoto, Durando, Bonauentura, Ariminenſi, Gabriele, & alijs, in primo inſtanti ſuæ creationis potuiſſe Angelum peccare ſaltem peccato omiſſionis, & hoc quia reſpectu cuiuſcunque actus, etiam circa vltimum finem & bonum in communi, viatorem habere libertatem exercitij, quæ ſufficit peccato omiſsionis, fatentur omnes. Putabunt aliqui hoc eſſe contra S. Thomam, qui 1. Par. Q. 63. Ar. 5. negat in primo inſtanti potuiſſe eſſe in Angelo vllum actum inordinatum liberi arbitrij, quia prima operatio eſt ab autore naturæ. At hæc S. Thomæ verba ſonant ſolum peccatum commiſsionis, à cuius negatione non apparet neceſſaria illatio ad peccatum omiſsionis negandũ, quod ſine vllo peccato commiſsionis eſſe poteſt iuxta S. Thomã 1. 2. Q. 6. Ar. 3. & Q. 71. Art. 5. vbi docet eſſe poſſe peccatum puræ omiſsionis ſine vllo actu voluntatis. Imo S. Thomas fatetur in primo inſtanti habuiſſe Angelum libertatem exercitij; at hæc ſola ſufficit puræ omiſsioni. Quare ſi S. Thomas

mas cum probabiliſsima opinione reliquorum Doctorum vel conuenit, vel commode exponi poteſt, vt conueniat, quæ neceſsitas eſt, vt ad improbabilem opinionem, quam nuſquam expreſsit, trahatur? Exemplum alterum. Definitum eſt ſuppleri à Diuina eſſentia vicem ſpeciei intelligibilis citra vllam prorſus informationem. Hoc, dicet aliquis, eſt contra S. Thomam paſsim dicentem vniri Diuinam eſſentiam cum intellectu vt formam non in eſſe naturali, ſed ſecundum eſſe intelligibile, & per ſe ipſam facere intellectum in actu primo.] Verum hæc exponi poſſunt dupliciter. Primo, vt hæc vnio ſit quædam informatio per modum formæ, & hoc eſt, quod communiter reijcitur, quia intelligi vix poteſt, quomodo informet vere ſecundum eſſe intelligibile, non ſecundum eſſe naturale: Secundo modo, vt hæc vnio ſit ſola eſſentiæ immediata, ſed extrinſeca aſsiſtentia ad effectiue determinandum intellectum ad hoc obiectum, & hæc dicatur actus primus, quia hac poſita, ſic eſt intellectus in actu primo potens videre Deum, vt eſſe ſolet, cum informatur ſpecie intelligibili aliorum obiectorum: & hoc eſt eſſe formam ſecundum eſſe, non naturale, ſed intelligibile, quia perficit intellectum non ad eſſendum formaliter aliquo modo, ſed ad intelligendum, quod ante non poterat, effectiuè determinatus ab extrinſeco. Certe, cum priorem modũ nunquam S. Thomas exprimat, & cum commodè trahi poſsit ad poſteriorem, qui & facilior & receptior eſt, non apparet, cur à S. Thoma receſsiſſe dicãtur,

qui poſteriorem amplectuntur. Exemplum adhuc aliud. Non prohibentur docere, qui velint Filium, & Spiritum Sanctum produci per notitiam & amorem creaturarum etiam ſecundum eſſe poſsibile, non actuale. Alienum a S. Thoma videbitur nonnullis, Spiritum Sanctum procedere per amorem creaturarum ſecundum eſſe poſsibile. At hoc eſt maxime conſequens ad doctrinam S. Thomæ, ſecundum quem cum Verbum per intellectum, Spiritus Sanctus per voluntatem procedat, expreſſe addit 1. Par. Quæſt. 34. Artic. 3. ad 2. relationes Diuinas ad creaturam, conſequentes actionem immanentem vt ſcire & velle, eſſe æternas: & Verbum ideo ab æterno referri ad creaturas, quia in nomine Verbi importatur relatio conſequens immanentem actionem.] Quæ ratio S. Thomæ vel non valet in Verbo, vel non magis in Verbo, quam in Spiritu Sancto. Quod vero afferre quis poſſet ex antiquioribus Thomiſtis, cognitionem quidem ferri in res vt ſunt in cognoſcente, amorem verò tendere in res amatas, vt ſunt in ſe: valet de amore efficacis electionis, ac beneficentiæ, non de amore complacentiæ, quomodo artifex amat opus ſuum, cum repræſentatur in Idea, antequam velit illud facere, & quod nunquam facturus eſt, cum præſertim amor nihil aliud ſit, quam complacentia boni, vt expreſſe docet S. Thomas 1.2. Q. 25. Ar. 2. Quinetiã prius res aliqua placet, & quia placet, atque amatur, ideo bene illi volumus, & benefacimus, vt aperte patet in S. Thoma 2.2. Q. 27. Ar. 2. Sunt & alia

id

id genus pleraque, quæ ſi recte perpendantur, non parum S. Thomæ conſentanea reperientur.

Aliæ non tam aliquid definiunt, quam loquendi, ſeu res explicandi modum tradunt.] *Verum hoc non niſi raro fit, & cum refert non parum: In quæſtionibus enim Fidei, quales in Theologia tractantur quam plurimæ, diſsident Noſtri, & periculoſè nonnunquam diſsident non de rerum veritate, ſed de modo eas explicandi: quanquam nonnunquam definitionem grauium quæſtionum opinari poſſent aliqui nihil eſſe aliud, quam modum loquendi, vel explicandi res. Verbi gratia.*

Definitũ eſt, Angeli & animæ ſubſtantiã eſſe in loco.] *Contra eos, qui id negant, & Angelos non niſi metaphoricè ponunt in loco.*

Item relationem Diuinã non tantum ſecundum eſſe In, ſed etiam ſecundum eſſe Ad, eſſe realem.] *Contra alios, quibus Ad, non videtur eſſe reale.*

Item nullum priuari ſufficientibus auxilijs ad ſalutem.] *Contra eos, qui præſtituunt certam peccatorum menſuram, poſt quam tollunt Diuinum auxilium.*

Item prædeſtinari, non eſſe in noſtra poteſtate.] *Contra aliquos, qui id docent, quamuis negent prædeſtinationis cauſam ex nobis. Item alia huiuſmodi, de quibus aut grauiter diſputari ſolet, aut turpiter errari. Quocirca putandum non eſt, ijs nihil aliud doceri, quam loquendi, ſeu res explicandi modum.*

Aliæ denique nihilo magis dignæ &c.] *Pri-*

mum quòd accidiſſe diceret aliquis, hæc placuiſſe ſex Patribus, a quibus compilata ſunt, infirmum per ſe eſt, niſi aliunde roboretur. Hoc enim genus cauillationis in omnes leges, & hominum delibera-tiones poſſet intēdi, ſi quid valeret. Deinde eorum, quæ acta ſunt, rationes ſatis firmæ redditæ viden-tur; & illa fuerit ſatis, quòd definitum nihil eſt, niſi quod S. Thomas docet, vel communior Theo-logorum ſchola. In liberis verò ſeligendis, ob cau-ſas antè memoratas, non tam ſpectata fuit materiæ leuitas, ob quam plura debuiſſent opinantium arbi-trijs indulgeri, quam autorum, rationumque mo-menta; quæ cum nihilo minus in aliorum, quam in S. Thomæ ſententias inclinant, in ijs ſe S. Thomæ al ligari ægerrime ferrent non pauci. Eam ob rem ſi in vllis, in ijs potiſsimum ſententijs fuit toleran-da libertas. Poſtremò teſtati ſunt non ſemel ſex Patres deputati nec voluiſſe ſe, nec potuiſſe propo-ſitiones omnes vel definiendas, vel liberas deſigna-re. idcirco optare ſe, vt ſi quæ aliæ huiuſmodi oc-currant Profeſſoribus alijs, eas proponant. Neque vero ſi ab illis, vel ab alijs non poterunt omnia comprehendi, prætermittenda ſunt quam pluri-ma, quæ commodè poſſunt. Nec enim legiſlato-res definire poſſunt caſus omnes fortuitos, nec me-dicinæ autores morbos vniuerſos, neque rei nauti-cæ ſcriptores omnia pericula: prudenter tamen, quæcunque potuere, complexi ſunt.

Illud verò non diſsimulandum, ex locis S. Tho-mæ obſcurioribus longè plura primum fuiſſe hic

expoſi-

expoſita à Patribus deputatis, qui tamen poſteà multis reciſis, pauca retinuere, tum ne horum multitudo videretur oneroſa: tum quominus de ſuo apponerent, magis integro S. Thomæ relicto liberis ingeniorum exercitationibus.

QVO MAGIS NOSTRORVM doctrinæ, & ſecuritati conſulatur, operępretium fuit hic etiam ſubijcere Pij V. & Gregorij XIII. Bullam nondum ſatis omnibus notā ac peruulgatā, qua nonnullæ cuiuſdam doctoris Louanienſis propoſitiones damnantur: vt ijs bene perſpectis facile intelligant Noſtri, cum ad has quęſtiones deuenerint, quid eos ſequi, quid cauere oporteat in docēdo. Eſt autem Bulla huiuſmodi.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad futuram rei memoriam. Prouiſionis noſtræ debet prouenire ſubſidio, vt ea, quæ à prædeceſſoribus noſtris emanarunt, ſuadente maxime Fidei Catholicæ conſeruatione, vbicunque ipſis opus eſt, producantur. Quare nos tenorem literarum feli. rec. Pij Papæ V. prædeceſſoris Noſtri in eius Regiſtro repertum deſcribi, & præſentibus annotari fecimus, qui talis eſt. Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino conſtituti tam luctuoſo tem-

tempore ſuſtinemus, ille animum Noſtrum præcipuè excruciat dolor, quòd Religio Chriſtiana, tantis iampridem turbinibus agitata, nouis quotidie propoſitis opinionibus conflictetur, Chriſtique populus antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus in alios, atque alios errores paſsim, & promiſcuè deferatur. Quantum verò ad nos attinet totis viribus conamur, vt illi ſimul atque proſiliunt, penitus opprimantur: magno etenim mærore afficimur, quòd plerique ſpectatæ alioquin probitatis & doctrinæ in varias ſententias offenſionis, & periculi plenas cum verbo, tum ſcriptis prorumpunt, deque eis etiam in ſcholis inuicem controuerſantur, cuiuſmodi ſunt ſequentes. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita, rectè vocantur gratia. Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium. Et bonis Angelis, & primo homini, ſi in ſtatu illo permãſiſſent vſque ad vltimũ vitæ, felicitas eſſet merces, & non gratia. Vita æterna homini integro, & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt. In promiſsione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis iuſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus ſine alio reſpectu vita æterna iuſtis promittitur. Naturali lege conſtitutum fuit homini, vt ſi in obedientia perſeueraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera,

ſed iuxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratiæ, quò fit, vt tantum merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari. In redemptis per gratiam Chriſti nullum inueniri poteſt bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum. Dona conceſſa homini integro & Angelo forſitã non improbanda ratione poſſunt dici gratia, ſed quia ſecundum vſum Scripturæ nomine gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per Ieſum malè merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, nec merces, quæ illis redditur, gratia dici debet. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo ſæpè manet, & corporis reſurrectionem proprie non niſi meritis Chriſti adſcribendam eſſe. Quod pie & iuſtè in hac vita mortali vſque in finem conuerſati vitam conſequimur æternam, id non proprie gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ iuſto Dei iudicio deputãdum eſt, nec in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, vt iuſto Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur. Pelagij ſententia eſt, Opus bonum citra gratiam adoptionis factum non eſt Regni cœleſtis meritorium. Opera bona à filijs adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quòd fiunt per ſpiritum adoptionis inhabitantẽ corda filiorum Dei, ſed tantum ex eo, quòd ſunt conformia legi, quodq́ue per ea præſtatur obedientia legi. Opera bona iuſtorum non accipient in

die iudicij extremi ampliorem mercedem, quam iuſto Dei iudicio mererentur accipere. Dicit rationem meriti non conſiſtere in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, ſed in eo ſolum, quòd obedit diuinæ legi: quam ſententiam ſæpius repetit, & multis rationibus probat ferè toto libro. In eodem libro ſæpius repetit, Quòd non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate. Dicit ſentire cum Pelagio, qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meriti, vt homo per gratiam adoptionis, ſublimetur ad ſtatũ Deificum. Dicit opera Cathecumenorum, vt Fidem, & pœnitentiam ante remiſſionem peccatorũ factam, eſſe vitæ æternæ merita, quam vitam non conſequentur Cathecumeni, niſi prius præcedentiũ delictorum impedimenta tollantur. Videtur inſinuare quod opera iuſtitiæ, & tẽperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis nõ traxerint maiorem valorem. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam. Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium Diuinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis. Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Roma. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt faciunt, intelligunt de gentibus Fidei gratiam non habentibus. Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam ſupernaturali et gratuito ſupra conditionem naturæ fuiſſe exaltatum,

tatum,vt Fide,Spe, Charitate Deũ ſupernaturaliter coleret. A vanis, & otioſis hominibus ſecundum inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt ſententia, Hominem ab initio ſic conſtitutum, vt per dona naturæ ſuperaddita,fuerit largitate Conditoris ſublimatus, & in Dei filium adoptatus. Et ad Pelagianiſmum reijcienda eſt illa ſententia,Omnia opera Infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis eius conditio,quam ſententiam repetit & probat per plura Capitula. Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adiutorio non niſi ad peccandum valet. Pelagianus eſt error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum.Non ſolum fures ij ſunt & latrones,qui Chriſtum viam & oſtium veritatis & vitæ negant, ſed etiam quicunque aliunde, quam per Chriſtum in viam iuſtitiæ,hoc eſt, ad aliquam iuſtitiam conſcendi poſſe dicunt,aut tentationi vlli ſine gratiæ ipſius adiutorio reſiſtere hominem poſſe,ſic vt in eã non inducatur,aut ab ea ſuperetur. Charitas perfecta, & ſincera,quæ eſt ex corde puro,& conſcientia bona,& fide non ficta tam in Cathecumenis, quam in pænitentibus poteſt eſſe ſine remiſsione peccatorũ. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis,nõ eſt ſemper coniuncta cum remiſsione peccatorum.Cathecumenus iuſtè, rectè, & ſanctè viuit, & mandata Dei obſeruat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſsionem peccatorum, quæ in Baptiſmi

lauacro

lauacro demum percipitur. Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, vt autor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur vt Beatificator, vana eſt, & commentitia, & ad illudendũ Sacris Literis, & plurimis veterum teſtimonijs excogitata. Omne quod agit peccator, vel ſeruus peccati, peccatum eſt. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum iniuria Crucis Chriſti defenditur à nonnullis Doctoribus. Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritũ Sanctum in corde diffuſa Deus amatur. Quod voluntarie fit, etiamſi in neceſsitate fiat, liberè tamen fit. In omnibus ſuis actibus peccator ſeruit dominanti cupiditati. Is libertatis modus, qui eſt à neceſsitate, ſub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolum nomen libertatis à peccato. Iuſtitia, qua iuſtificatur per fidem impius, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum Iuſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in filium Dei, & ſecundum interiorem hominem renouatur, ac diuinæ naturæ conſors efficitur, vt ſic per Spiritũ Sanctũ renouatus deinceps benè viuere, et Dei mandatis obedire poſsit. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum abſolutionis, & in Cathecumenis ante

Baptiſmum, eſt vera iuſtificatio ſeparata tamen à remiſsione peccatorum. Operibus pleriſque, quæ à fidelibus fiunt, vt mandatis Dei pareant, cuiuſmodi ſunt obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abſtinere, iuſtificātur quidem homines, quia ſunt legis obedientiæ, & veræ legis iuſtitiæ, non tamen ijs obtinent incrementa virtutum. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quàm generali illa, qua omne opus, quod fit, vt ſancta ſocietate Deo homo inhæreat. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ & originis, vtrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium? Vnde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine vlla relatione ac reſpectu ad voluntatem, à qua originem habuit. Peccatum originis eſt habituati paruuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur paruulo eò, quò non gerit contrarium voluntatis arbitrium, & ex habituali voluntate dominante fit, vt paruulus decedens ſine regenerationis Sacramento, quando vſum rationis conſecutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet. Praua deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo inuitus patitur, ſunt prohibita præcepto, Non concupiſces. Concupiſcentia, ſiue lex membrorum, & praua eius deſideria, quæ inuiti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia. Omne ſcelus eius eſt conditionis, vt ſuum autorem & omnes poſteros eo modo inficere poſsit,

quo infecit prima tranſgreſsio. Quantum eſt ex vi tranſgreſsionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitijs, quam qui cum maioribus. Deffinitiua hæc ſententia, Deum homini nihil impoſsibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagij ſit. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominẽ, qualis nunc naſcitur. In peccato duo ſunt, actus, & reatus: tranſeunte autem actu nihil manet, niſi reatus, ſiue obligatio ad pœnam: vnde in Sacramento Baptiſmi, aut Sacerdotis abſolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur, & Miniſterium Sacerdotum ſolum liberat à reatu. Peccator pœnitens non viuificatur miniſterio Sacerdotis abſoluentis, ſed à ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens, & inſpirans viuificat eum, & reſuſcitat, miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur. Quando per eleemoſynas, aliaque pietatis opera Deo ſatiſfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant: nam alioquin eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores; ſed aliquid facimus, cuius intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur & communicatur. Per paſsiones Sanctorum in Indulgentijs communicatas non proprie redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſsiones impartiuntur, vt digni ſimus, qui pretio ſanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur. Celebris illa Doctorum diſtinctio, Diuinæ legis mandata bifariam

impleri:

impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum; altero quantum ad certum quendam modum, videlicet ſecundum quē valeant operantē perducere ad Regnum æternum hoc eſt, ad modum meritorum, commentitia eſt, & explodenda. Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex obiecto, & omnibus circunſtantijs rectum eſt, & bonum, quod moraliter bonum appellari conſueuit, vel quia eſt meritorium Regni æterni, eo quòd fit à viuo Chriſti membro per ſpiritum charitatis, reijcienda putatur. Similiter & illa diſtinctio duplicis iuſtitiæ, alterius, quæ fit per ſpiritum Charitatis inhabitantem: alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis, qua diuinæ legis iuſtificatio impleatur, odioſiſsima & pertinaciſsima reijcitur. Denique & illa diſtinctio duplicis viuificationis, alterius qua viuificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ nouæ propoſitum & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur: alterius qua viuificatur, qui vere iuſtificatur & palmes viuus in vite Chriſto efficitur, commentitia iudicatur, & Scripturis minime congruens. Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt vſus aliquis liberi arbitrij bonus, ſiue non malus, & gratiæ Chriſti iniuriam facit, qui ita ſentit & docet. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit. Infidelitas purè nega-

tiua

tiua in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt. Iuſtificatio impij fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ, quæ per eã

+ *iuſtificatos faciat implere legem. Homo exiſtens in peccato mortali ſiue in reatu æternæ damnationis poteſt habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ*

+ *damnationis. Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum coniunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſsitatis, aut martyrij ſine actuali ſuſceptione Sacramenti. Omnes omnino Iuſtorum afflictiones ſunt vltiones peccatorum ipſorum, vnde Iob & Martyres, quæ paſsi ſunt, propter ſua peccata paſsi ſunt. Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque eius afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum iuſtorum, fuerunt vltiones peccati actualis, vel originalis. Concupiſcentia in renatis, relapſis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur peccatum, eſt ſicut & alij habitus praui. Motus praui concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto, Non concupiſces: vnde homo eos ſentiens & non conſentiens tranſgreditur præceptum, Non concupiſces, quamuis trangreſsio in peccatum non deputetur. Quandiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Satisfa-*

tiſfactiones laborioſæ iuſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantē poſt culpam condonatam. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari & inſtitui ſine iuſtitia naturali. Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes reſpectiuè ac quæcunque ſuper ijs verbo, ſcriptoque emiſſa præſentium auctoritate damnamus, circunſcribimus, & abolemus, deque eiſdem & ſimilibus poſthac quocunque pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcunque interdicimus. Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficijs, & officijs perpetuo priuamus, ac etiam inhabiles ad quæcūque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, à quo nullus Romano Pontifice Inferior valeat ipſos excepto mortis articulo liberare. Cæterum vt iam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi poſſint, ſimulque animarum ſaluti plenius conſulatur, Dilecto filio Noſtro Antonio tituli S. Bartholomæi in Inſula Presbytero Cardinali Granuelano nuncupato, per Apoſtolica ſcripta mandamus, vt ipſe quid ad perpetuam dictarū ſententiarum & ſcripturarum abolitionem, quid

ad

ad arcenda huiuſmodi proloquia & diſputationes, quid denique ad vnionem & pacem cum communi omnium & Eccleſiæ Catholicæ ſatisfactione componendum facto opus ſit inprimis diligenter expẽdat. Deinde in ijs omnibus, quæ pro communi ſalute, tranquillitate, & honore optimum iudicauerit, ſalua ſemper Eccleſiæ prædictæ vnitate, etiam per alium ſeu alios fide, doctrina, & religione præſtantes ocius exequatur, faciatque quicquid decreuerit inuiolate ab omnibus obſeruari. Contradictores quoſlibet per cenſuras & pœnas prædictas, cæteraque iuris & facti remedia opportuna appellatione poſtpoſita compeſcendo: inuocato etiam adhoc, ſi opus fuerit, auxilio bracchij ſecularis. Non obſtantibus quod forſitan aliquibus ab Apoſtolica ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari nõ poßint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionẽ: et quibuſlibet alijs priuilegijs, exemptionibus, indulgentijs & literis Apoſtolicis ſpecialibus, vel generalibus quorumcunque tenorum exiſtant per quæ præſentibus [illegible]n expreßa vel totaliter non inſerta effectus præſentium impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habẽda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ damnationis, circumſcriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, priuationis, & innodationis infringere, vel ei

auſu temerario contrà ire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo Kal. Octobris. Pontificatus noſtri anno ſecundo. Cæterum volumus vt earundem literarum tenori hic inſerto illa ipſa omnino Fides adhibeatur vbicunque, & quandocunque ſiue in iudicio, ſiue alibi ille fuerit exhibitus, vel oſtenſus, ſicut illius originalibus literis prædictis adhiberetur, ſi ipſæ exhiberentur vel oſtenderentur. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam noſtræ voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contrà ire. Siquis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ. 1579. Quarto Kal. Febr. Pontificatus noſtri anno octauo.

BIBLIO[illegible]
ROMA
VITTORIO EMANUELE

PRAXIS, ET ORDO STVDIORVM.

Conſtitutiones in 4. Part. Capit. 13. Ad tractanda, inquiunt, tam facultatum inferiorũ; quàm Theologiæ ſtudia diſpoſitio et ordo conueniens tam mane, quàm Veſperi ſeruandus eſt. Et quamuis pro Regionum, & temporum diuerſitate in ordine & ſtatutis horis ſtudio tribuendis, poßit varietas accidere; omnes tamen in eo conueniant, vt vbique fiat, quod inibi magis expedire ad maiorem in literis profectum exiſtimabitur.]

Et in Declaratione, A; De ſtatutis, inquiunt, lectionum horis, ordine, ac modo, & de exercitationibus tam compoſitionum (quas à magiſtris emendari oportet) quàm diſputationum in omnibus facultatibus, & pronunciandi publicè orationes & carmina, ſpeciatim in quodam tractatu per Generalem Præpoſitum approbato agetur ſeorſum, ad quem hæc Conſtitutio nos remittit; id duntaxat monendo, illa locis, temporibus, & perſonis accommodari oportere, quamuis ad illum ordinem accedere, quoad fieri poteſt, conueniat.]

Huiuſmodi tractatum conſcribere cum ſex Pa-

 tres

tres iuſſi fuiſſent à R. P. Præpoſito Generali, eum primarias tres in partes digeſſere: Ac primum de Theologia: Deinde de Philoſophia: Poſtremo de literis humanioribus ita diſſeruere, vt quæcunque ad vnum aliquod rerum caput emendandum, aut illuſtrandum pertinere exiſtimabant, in vnum ea locum conferrent, quò magis in promptu, ac ſub vnum penè aſpectum tota res haberetur ab ijs, à quibus hæc omnia recognoſcenda ſunt: poſtquam vero recognita fuerint, diſſecandũ eſt hoc tanquã corpus vniuerſum in ſua quædam membra, hoc eſt, in multiplices regulas: quarum aliæ Auditoribus, aliæ Profeſſoribus, aliæ ſtudiorum Præfectis, aliæ Rectoribus, aliæ Præpoſitis Prouinclaiibus, aliæ alijs aſſignãdæ ſunt. Exẽpli gratia: Ad diſputationes promouendas præſtare quædã debẽt, qui docẽt: quædam, qui docentur: nonnulla ſcholarum moderatores; alia, qui præſunt Collegijs; cætera cæteri. Hæc tamen vniuerſa vno differuntur tractu, & tanquam vno ſpiritu proferũtur, vt omnis curſus, ac ratio diſputationum ob oculos lectoris quàm facillime poneretur: poſtea verò ſua ſingulis hinc excerpenda ac partienda ſunt munia, & tanquam propriæ quædam leges, aut commonitiones ijs, ad quos pertinent, diuidendæ. Aliquas adhuc ijdem Patres interdum interpoſuere præfationes, aut etiam diſputationes, quibus vel facultatem, de qua agunt, declarant multo pluris, quam ſoleat, æſtimandam, vel quæ ſentiunt, confirmant; aduerſantia refellunt. Id enim facto opus fuit, vt qui hæc

diiu-

diiudicaturi ſunt, cognoſcerent, quibus ea nitantur rationibus: tametſi diiudicatione peracta, cæteris reſectis ipſæ tantum deciſiones retinendæ euulgandæque ſint.

Et quoniam de ſtudijs bene inſtituendis agitur, quoquo modo hic Præpoſitis noſtris ſignificanda fuerunt etiam quædam alia, quæ magnam cum ſtudijs habent connexionem.

Porrò licet generalis ſit iſte ſtudiorum ordo: oportuit tamẽ interdum quorundam Collegiorum ſeu Prouinciarum fieri diſtinctam mentionem, eò quòd ea loca ab ijs, quæ ſtatuuntur vniuerſim, viderentur aliquando excipienda, ſeu nominatim comprehendenda peculiaribus de cauſis, quas operæ pretium fuit & R. P. Præpoſito Generali exponere conſiderandas, & cum aliarum Prouinciarum Doctoribus communicare, vt & ipſi iiſdem de rebus, quò tranſigantur conſultius, deliberent.

Iam verò vt à Theologia fiat initium, ad eius informandum ſtudium quæ pertinent, in capita quædam tribuentur. Primum enim, de Scripturis: Deinde de Theologia Scholaſtica: Tum de Controuerſiis: Poſtremò de Conſcientiæ caſibus diſſeretur.

OMni ſanè contentione conandum videtur, vt diuinarum Scripturarum ſtudium, quod apud Noſtros parū viget, excitetur, atque effloreſcat. Ad id enim nos hortātur exempla Sanctorū Patrum, qui ſemper vtilius atq; honeſtius eſſe putarunt in Scripturis, quam in tot quæſtiones incūbere: & Deum audire loquentem per Prophetas, & Apoſtolos ſuos, quàm in Noſtris cogitationibus ac ſpeculationibus conſeneſcere. Magnum ſanè præſidium Eccleſiæ poſitum videtur in ſcholaſticis diſputationibus, ſed longe maius in vero ac germano ſcripturarum ſenſu perueſtigando: ex ijs enim deſumendæ ſunt veritates, in quibus explicandis ſcholaſtici verſantur; vt commentarios ſequi videantur relicto textu, qui ſe totos Scholaſticæ Theologiæ tradunt, poſthabita ſoliditate Scripturarum. Hoc eſt quaſi mutilos, & mancos informare Theologos; qua in re Noſtra Societas nō audit optime, cum certatim ad Scholaſticam concurratur; Scripturæ vero [redacted] planè ſit honor, exercitatio nulla. Conſtitutiones certè non Scholaſticā ſolū, ſed Scripturā etiā, [redacted]

Quod & ſi per ſe expetendum ſit quouis tempore, præcipuè tamen hac tempeſtate, cum hæretici à Scholaſtica ad Scripturam prouocant Catholicos, quos in tam ſancto pioque exercitationis genere ab

r modius
P.4.c.12.§.1
r diligenter pertractari iubent.

ab Hæreticis vinci, turpiſsimum eſt: longe vero fœdiſsimum, quod in Tranſalpinis accidit regionibus, Catholicos, qui Scripturarum ſtudio delectantur, cum eam Theologiæ partem iacere apud Catholicos animaduertant, vigere autem apud Hæreticos ad Hæreticorum commentarios confugere: qui tamē dum ſtudent aurum de ſtercore colligere, vt eſt in prouerbio, plus interdum ſordium, quam auri reportāt. Ea vero re nihil indignius, in Societate præſertim, quæ cū percupiat ſuam Theologiam neceſſitati temporum accommodare, & ſuos inſtruere ad pugnandum cum hæreticis, nullo armorum genere minus eos muniendos interim curat, quam eo, quo propemodum ſolo debemus prælia domini præliari. Quin etiam ſi Eccleſiæ pax vigeret maximè, nihil tamen eſſe oporteret antiquius lectione Scripturarum: hæc enim magnopere, cum in cæteris areſcentem ſpiritum experiamur, non parum alit animorum pietatem, cuius niſi aliquo quaſi pabulo recreentur, qui literis vacant, paulatim feruore priſtino tepeſcente in externas diffluent conſolationes, & inflante ſcientia tunc equus nimium ſaginatus recalcitrabit, cum maxime eius opera Societas indigebit. Concionatores etiam ſcholaſticis tantū imbuti ſtudijs, non raro in ſuis euaneſcunt cogitationibus: de Scripturis verò, quas vix primoribus labris deguſtarunt, aut nihil afferunt in medium, aut parum ad rem, alienis gloſsis, & fucatis argutijs Scripturam adulterantes. Huic malo vix aliter occurri poſſe videtur, quam ſedula Superiorū

dili-

diligentia in promouendis, exercendis, illuſtrandis Scripturarum ſtudijs, & ijs, qui Scripturæ vacāt. Hi namque magnam ſuſceperunt prouinciam, quā vt ſuſtineant, multis egent præſidijs, linguarum peritia, eruditionis varietate, antiquitatis obſeruatione, Scholaſticæ munimento, vt tuto ac propriè loquantur. Quare cum hoc opus laborioſum maximè ſit, ſed non adeò honorificum, non mirum, ſi tam pauci hoc ſtadium ingrediantur. Quæ vero ad huiuſmodi ſtudium iuuare poſſent, hæc ferè veniebant in mentem.

1 Non hæreat Profeſſor valde in Scripturæ quolibet loco, niſi id fructum non exiguum polliceatur: optandum enim eſt, vt aliquis fiat progreſſus, & laudādus videretur, qui vno anno totum, verbi gratia, exponeret Eſaiam. Si quod caput paulo facilius occurrat, pauca quædam ex toto capite difficiliora ſatis fuerit obſeruare. Neque hiſtoriæ, aliave id genus externa afferenda ſunt; niſi eorum magna ſit vtilitas, vt non aliud docere, quàm Scripturam Præceptor videatur: nam ſi aliena coaceruentur, ijs non delectabuntur, niſi pauci quidam otioſi; cæteri, qui ſedulo Scripturæ vacant, cum tam pauca de Scripturis animaduertant exponi, priuato potius, quam publico ſtudio, quod cupiunt, aſſequi ſperant: Inde ſchola vileſcit, & auditorium infrequēs eſt. Quod ſiquis eſſet, qui in germanum Scripturæ ſenſum ſtrenuè perueſtigandum incumberet, eoque comperto ad reliqua gradum faceret, vt vno aliquo anno multa poſſet percurrere, quam plurimis

ſanè

ſanè gratiſsimum eſſet huius lectiones frequentare.

2 Ad inquirendum exponendumque fideliter, & breuiter literalem ſenſum, cuius præcipuam curam oportet eſſe, hæc ferè conferre poſſe videntur. Primo antecedentia, & conſequentia conferantur. Secũdo obſeruentur phraſes, & figuræ Scripturarum propriæ in omnibus linguis, adductis & expoſitis locis aliis, in quibus ſimiliter, vel aliter vna aliqua phraſis ſonat. Quo ſanè pacto fiet, vt intra biennium, quo Noſtri Scripturæ vacant, magnã harum rerum ſibi comparent ſupellectilem, qua ad reliquorum etiam locorum intelligentiam reddantur paratiores. Tertio Hebræa quoque & Græca explicanda ſunt, atque examinanda, cum vel à Latina vulgata editione diſcrepare videntur ad eorũ conciliationem, quoad eius fieri poterit: vel cum aliarum linguarũ Idiotiſmi ad maiorem conferunt ſiue perſpicuitatem, ſiue energiam. Hæ vero, aliæve rationes ſi non ſubſint, nihil attinet demorari in Hebræis, aut Græcis exemplaribus; multo minus in eorum vocabulis explanandis lexicon ſignificationum texere. Nec expedit magnam operam ponere in colligendis, & excutiẽdis erroribus aliarum verſionum ſiue Latinarum recentiorum, ſiue Chaldaicæ, Syriacæ, Theodotionis, Aquilæ, Symmachi, niſi errores & inſignes ſint & probabile aliquod præ ſe ferant fundamentum. Cæterum ſiquid, quod Latinæ vulgatæ editioni fideive noſtræ myſteriis faueat, repertum fuerit vel in Paraphra-

ſte

ſte Chaldæo, qui apud Iudæos in honore eſt, vel in antiquis interpretationibus Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, diligenter obſeruandum videtur aduerſus Iudæos & hæreticos: multo verò magis, ſi quid huiuſmodi fuerit apud 70. Interpretes, de quibus honorificè ſemper loquẽdũ eſt; & licet non conſtet, quid illorum ſit in editione Græca, quæ nunc extat, quare non eſt neceſſe quicquid in ea legitur, incorruptum eſſe: ſiquis tamen locus Interpretum à Patribus pleriſque allegatur, ac recipitur, defendendus eſſet. Quarto ad id etiam conducunt Pontificum & Conciliorum Canones, qui ſi quem eſſe ſignificent cuiuſpiam loci literalem ſenſum, aut ex eo loco fidei dogma aliquod ex inſtituto conſtabiliunt, eum Noſtri literalem eſſe ſenſum defendãt; nec fere oporteret alios præterea literales ſenſus ſuperaddere, niſi eximiæ quædam faueant coniecturæ. Quinto Patrum quoque veſtigijs venerãter inſiſtant, & quem plerique omnes Patres ſenſum aut literalem, aut allegoricum eſſe tradiderunt, eũ vt talem complectantur, memores profeſsionis fidei quam ineundo magiſterium iurarunt. Imo cum de vno aliquo ſenſu inter Patres non conuenit, ſi quam Patrum interpretationem à multis iam ſeculis Eccleſia videtur complexa, ab illa non recedant; tanto magis, ſi aliæ Patrum expoſitiones diuerſæ quidem ſint, non contrariæ: ſi quod autem eſt fidei dogma, quod ferè quã plurimi Patres, aut Theologi ex Scripturis probare contendunt, non dicant Noſtri id ex Scripturis probari non poſſe: po-

tius,

tius, ſi qui probare non poſſunt, id relinquant. Sexto non ſequantur Rabinos, vt duces, tum quia plerunque nihil ſupra carnem, & ſanguinem ſapiunt: tum quia verum ſenſum Scripturarum iam tradidit Chriſtus Apoſtolis, eorunque ſucceſſoribus: tũ quia parum fidendum eſt noſtræ Religionis aduerſarijs. Quare cauendi potius ſunt, nec illis autoritas vlla concilianda eſt; ne ad eos, auditores afficiantur. Idem ferè iudicium de quibuſdam recentioribus Chriſtianis interpretibus, qui plus nimio ſequuti Rabinos, de uulgata editione Latina male merentur. Si quid tamen iſti vel Rabini afferant, quod vel vulgatæ editioni, vel myſterijs fidei faueat, prætermittendum non videtur: cætera vero rarius, etiam ſi Noſtris contraria non ſint, ſed tantum diuerſa.

3 *Interpres Scripturæ in quæſtionibus parcior ſit, ſuique inſtituti eſſe putet, ſolum, vel præcipuè veram verbi Dei intelligentiam tradere. Quare ſi in aliquem Scripturæ locum incidat, quo Theologi ſcholaſtici in aliqua diſputatione communiter vti ſolent, in eam quæſtionem non digrediatur: indicet ſolum, quantum is locus ponderis habeat ad eam quæſtionem definiendam. Quin etiam ſiquis locus nobis cum hæreticis controuerſus ſit, controuerſiã ex eo loco naſcentem non explicet, ſed grauiter, & ſtrenuè conetur oſtendere illi loco non aliam ſentẽtiam congruere, quam Catholicorum. Ipſas etiam quæſtiones Scripturis proprias tractet breuiter, & non more ſcholaſtico, nec in varia temporum ſup-*

putatione,

putatione, aut in perſcrutandis Terræ ſanctæ locis, aut in huiuſmodi parũ vtilibus, multũ temporis ponat: autores, qui de ijs plenè diſſerant, ſatis erit indicare.

4 *Moralia, ſi nota ſunt ac trita, verbo vno ſignificẽtur, annotatis Patrum locis, in quibus hæc luculentius habentur: ſin adeo peruulgata non ſunt, & ſapiunt ingenioſum, ac perſpicax aliquid, non videntur prætermittenda, cum Scripturæ lectione non diſputatores tantum & lectores, ſed concionatores etiam informandi ſint: idem iudicium ſit de ſenſibus Allegoricis.*

5 *Libri Hiſtorici non explicandi ſunt per quæſtiunculas, quas aliquando Patres vſurparunt: cum enim in diſputando noſtrum ſeculum maximè verſatum ſit, plus periculi eſt, ne in diſputando, quàm ne in contextu explicando hæreamus. Quare tanquam fundamenti loco ſumma capitis perſtringatur initio: deinde ad ſingulas ſententias earumque continuationem deſcendatur, & ſiquid eſt egregium, in ſingulis annotetur: tametſi cum totum ferè caput dilucidum eſt, ſiue habeatur in libris hiſtoriarum, ſiue in libris Prophetarum, ſumma capitis ſatisfuerit, vt fiat ad difficiliora progreſſus. Tandem quo diſtinctius res tota tradatur, librorum aliqui explicandi ſunt ad longum, vt Iob, Pſalmi, Prophetæ, Eccleſiaſtes, Cantica, Prouerbia, prima capita Geneſeos, Euangelia, Epiſtolæ Canonicæ, & Apocalypſis: cæteri libri percurrantur ſummatim annotatis locis ſolum*

diffi-

difficilioribus quorumlibet capitum, nec liber vno anno inchoatus in alterum reſeruetur finiendus.

6 In delectu librorum, qui quolibet anno legendi ſint, hæc ferè videntur ſeruanda. Primo abſtineatur à repetitionibus earundem rerum: quare ſi duo aliqui libri communem ſortiantur materiam, dum vnus exponitur, inſeratur quicquid proprij habet alter, ita vt ex vtroque tota materies integretur, & vno expoſito alterum ſeorſim interpretari nõ ſit neceſſe. Hoc modo ſe habet Deuteronomiũ ad tres proximos alios libros Moſis: Paralipomenon ad libros Regum: & quatuor Euangelia inter ſe, quæ ſic videntur exponenda, vt ex ijs Monoteſſaron conficiatur. Secundo Nouũm, & Vetus Teſtamentum alternis annis enarrentur. Tertio non tam frequenter recurrendũ videtur, ad eundem librum interpretandum, niſi explicata prius maiore fortaſsis parte librorum præcipuorum: Nam iſte recurſus frequens nullam affert vtilitatem: cum enim libri omnes non poſsint ijſdem auditoribus explicari, oportet eos ſemper carere præcipuis aliquot libris, & fructum, quem ex quibuſdam non capiunt, capere poſſunt ex alijs: contra vero crebra eorundem librorum iteratio facit, vt paucorum librorum habeatur notitia, & in ijſdem ſemper conſeneſcamus. Quod ſi ſubinde alij, & alij variarentur, intra paucos annos præcipuæ ſcripturarum difficultates explicarentur, & per ſcriptorum communicationem plures reperirentur, qui Scripturam poſſent interpretari, & habita iam

ferè

ferè omnium præcipuorum locorum notitia, certius, & accuratius in ſingulis exponendis verſaremur. Hactenus de ſcripturis: nunc ad Scholaſticam Theologiam.

DE

DE TEMPORE, QVO Scholaſticæ Theologię curriculum perficiendum ſit.

CAP. I.

PRimum quidem non pauca ſunt, quæ non minus quinquennio Theologiam totam explicandã eſſe declarant. Nam primo quadriennij breuitas obeſt magnis progreſſibus noſtrorum Scholarium, vt excellentes nunquam vel raro euadant: experientia enim docet nunquã exacte potuiſſe quadriennio perlegi Theologiam totam, imo neque primarias quæſtiones.

2 *Quia in aliquot Academijs magnam ſibi Noſtri autoritatem compararunt accurata, & quinquennali Theologiæ pertractatione, ita vt Epiſcopi, Inquiſitores, alijque multum nobis deferant, & noſtris acquieſcant ſententijs, cum aliquid dubij occurrit: ruet hæc exiſtimatio, niſi ijſdem vijs, quibus parta fuit, conſeruetur.*

3 *Conſtitutiones aperte deſiderãt, vt Noſtri excellant in Theologia; ſed ſi quadriennium præſcribunt, id factum fuit ex eo, quod tunc nondum cœptum fuerat tam ſedulo in Caſus conſcientiæ, & in Controuerſias incumbi, quæ cum poſtmodum acceſſerint, plus exigunt temporis.*

4 *Omnium iam Academiarum obtinuit vſus, vt*

quinquennium Theologiæ impendatur: magnum ſane præiudicium de nimia breuitate quadriennij.

5 Multæ Theologiæ partes nondum perfectæ ſunt, nec eas perficiendi ſpes reliqua fiet, ſi circumſcripto quadriennio non tam curandum ſit, vt aliquid addatur, quam vt multa reſecentur, imo opiniones, quas nunc paſſim dānamus, poſſent aliquando iure quodam ſuo reuiuiſcere, tanquam nondum plene examinatæ; & vix poterimus eſſe parati, vt oportet, ad ſatisfactionem omni poſcenti nos de ea, quæ in nobis eſt, ſpe, & fide.

6 Egregios Scholaſtici noſtri optant facere progreſſus in ſtudijs, ne vincantur in oppoſitionibus, per quas nunc beneficia conſequi debent, cum præſertim noſtri Theologi in ijs concurſibus frequēter confligāt cum Caſiſtis, & Canoniſtis: quorum facultates ſi a nobis leuiter attingantur (quod & oportet, vt vacetur grauioribus) vileſcet Theologia, cū prælati præferant verſatos in Caſibus, & ſacris canonibus tanquam ſuo gregi vtiliores. Neque vero ſperandum eſt, vt quam in ſcholis excellentiam in Caſibus alijſque id genus adepti non ſunt, priuatis ſtudijs adipiſcantur. Id enim indiget longo tempore, copia librorū, præſtantia ingeniorum, alijſq;, quæ omnium eſſe non poſſunt.

7 Noſtri præceptores fient doctiores, ſi plus eis temporis tribuatur ad quæſtiones excutiēdas: & ſatisfacient magis Scholaribus, qui ſi nonnunquam contemnunt ſui magiſtri commentarios tanquam futiles, quid externi facient minus affecti bene.

Vale-

8 *Valetudo tandem Præceptorum periclitabitur, ſi laborem in quinque annos commode diuidendum, totum exantlare cogantur quadriennio, cum præſertim ad laborem tam multa, quæ ſparſa ſunt, colligendi, accedat & onus reſecandi, quæ minus vtilia ſunt, in quo delectu & tempore, & acri iudicio opus eſt: nec libenter intra horam effunditur, quod multis diebus & vigilijs collectum eſt.*

His non obſtantibus videtur ſufficere quadriennium. Primo quia Conſtitutiones huc inclinant. Nam in 4. Parte Cap. 15. Theologiæ, inquiunt, curriculum ſex annis emetietur. In primis quatuor ea omnia, quæ legi oportebit, prælegentur.] Quibus verbis nõ ſolum præſcribitur quadrienniũ auditoribus ad audiendum, ſed etiam Profeſſoribus ad legendum, & quidem omnia, quæ prælegenda ſunt. & infra. Quarto quoque anno ordinarie curſus inchoabitur, ſic libris prælegendis diſtributis, vt quolibet quatuor annorum quiuis ſtudioſus inchoare poſſit, & quod reliquum eſt incœpti quadriennij, & eius quod ſequitur quadriennij vſque ad illum terminum, vnde incœperat, audiendo, quatuor annis peragere omnino curſum Theologiæ poſſit.] At non rediret auditor poſt quadrienniũ ad terminũ, vnde incœperat, ſi adhuc intermediæ ſupereſſent materiæ quinti anni. Neque obſtat, quod in Declaratione dicitur. D, Si talis eſſet rerum ſtatus in aliquo Collegio, vel vniuerſitate Societatis, vt ſecundo quoque anno inchoare melius videretur, vel aliquanto poſt quartum, de conſen-

ſu Generalis,vel Prouincialis fieri poterit, quod magis conuenire experimento comperietur.] Non obſtat,inquam, tum quia aliud eſt,generalem legem condere, I ud cum aliquó Collegio diſpenſare de qua diſpenſatione loquuntur Conſtitutiones:tũ quia dicunt: Aliquanto poſt quartum annum] Quod ex proprietate verborum paucos ſignificat menſes,non annum integrum.

2 *Quia vſus Collegij Romani vltra vigintiocto annos ſatis docuit quatuor annos ſufficere etiam ad doctrinæ excellentiam comparandam noſtris auditoribus,ſi ingenio non careant, quales multi ex Collegio Romano per hos annos prodiere.*

3 *Si quintus annus conceditur, paulo poſt petent & ſextum: ſunt enim præceptores in ſuis inuentis amplificandis naturaliter profuſi, & ampliato tempore in multis, pluſquam oportet, volent morari, congeſtis vndique materijs ad ſuas quæſtiones locupletandas. Quare iretur in infinitum:argumento eſt Eboren. Collegium,contentum aliquando quadriennio,& duobus Scholaſticis Doctoribus: deinde ad ampliorem ſplendorem additus eſt tertius Doctor Scholaſticus:tũ extendi cœpit Theologiæ curriculum in partem quinti anni; nunc integrum petunt annum quintum.*

4 *Si in quinquẽnium Theologia extrahatur vel toto eo tempore audient noſtri,vel non.Si audient, nihil incommodius Societati,tum propter iacturã magnam valetudinis,quæ vix ſufficit quadriẽnio, præſertim Tranſalpinis in Italia degentibus: tum*

pro-

propter longum tædium eorum etiam qui bene valent, tum quia ob penuriam operariorũ vix quatuor annos habere poſſunt: nec habere poterunt creſcente quotidie numero Collegiorum, & multis iam ſeneſcentibus, tum quia eſt præter vſum omnium Academiarum excepta ſola fortaſſe Conibricenſi. Sin quatuor tantum annis audiant ſtudioſi, Præceptores vero Theologicas quæſtiones partiantur in quinque annos, frequenter accidet priuari auditores primarijs aliquot materijs, quas per ſe non ſine magno labore, copia librorum, & otio poſſunt conſequi, etiam egregio qui ſint ingenio, niſi priuatim reſcribere velint, quæ alij audiendo exceperunt: id quod multo laborioſius eſt, quã audire in ſcholis. Huc accedit, paucis exceptis, qui deſignantur ad magiſterium Theologiæ, vel Philoſophiæ, cæteros ſolere à ſuperioribus ſtatim poſt quatuor annos occupari vel in concionibus, vel in confeſſionibus, vel in ſcholis inferioribus, vel in adminiſtrationibus locorum Societatis, ita vt ſi quas materias non audierunt, nulla reliqua ſit ſpes illis ſtudendi ſeorſim.

5 *Multo ſatius eſt inire modum legendi bonum quam tempus extendere. Hoc enim, & nocet valde, nec ſemper fieri poteſt. Illud vero & per ſe expetendum eſt, & ſi adhibeatur, nulla temporis prorogatione indigebimus, circuncisis his, quæ, vel inutilia, vel minus neceſſaria ſunt, vt infra præſcritur.*

6 *Iiſdem de cauſis nec neceſſariũ eſt addere ter*

tium Doctorem Scholaſticum, tum quia nimium onerarentur Collegia, tum quia opprimerentur ſcholares tot lectionibus, tum quia in auditorum exercitationibus in tres doctores diuidendis magna eſſet confuſio, tum quia aliquando neque tertio eſſent contenti, ſed peterent etiam quartum, quo liberius poſſent ſinguli ſuas materias locupletare, tum quia non tam multi ſuppetunt vbique doctores egregij, quales oportet eſse Theologiæ Profeſſores, tum quia addendi eſsent plures diſcipuli, qui poſſent ſubinde ſuccedere præceptoribus, eorum aucto numero, tum quia remedia, quibus quinti anni neceſſitas tollitur, tollunt & indigentiam tertij doctoris.

Tametſi hæ rationes tanti ponderis eſſe non videantur, vt nuſquam tres Scholaſticæ Theologiæ Profeſſores tolerandi ſint: Quinimmo concedi poſſent tum vbi primæ fundationis ratio tres exigit: tum vbi nulla eſt lectio Caſuum, & ægre poteſt introduci: tum generaliter vbicunque Collegij prouentus ferre poſſunt eiuſmodi ſumptum, nec deeſt copia Profeſſorum, & auditorum tam numerus, quam valetudo tot lectionibus impar non eſt. Hæc quibuſcunque Collegijs præſto fuerint, ſatius eſt tres eſſe Profeſſores: quia leuatur Profeſſorũ labor diuiſus in plures, nec quilibet cogitur multa aſſiduo ſtudio colligere, ex quibus pauca proferat in publicũ: id quod valde laborioſum eſt, & quæſtionibus maturius examinandis incommodum: Adde, quòd cum publice docendo doctores egre-

gÿ fieri ſoleant, quo plures docent, pluribus abundamus egregÿs doctoribus. Quocirca nonnullæ Religioſorum familiæ, quo ſibi numeroſiorem Doctorum copiam comparent, plurimos varÿs in locis conantur habere Profeſſores, cum pro auditorum numero pauci ſatis eſſent: Apud nos contra, quo Theologia ad pauciores cõtrabitur Profeſſores, eo minus eorum numerus propagatur, & qui nunc docent, tanta ſtudiorum contentione citius conficiuntur. Auditores etiam & minus intelligunt, & magis defatigantur audiendo, ſcribendoque duabus horis properanter, quam tribus paulatim: Conſcientiæ quoque caſus tunc a theologiæ Profeſſore condiſcerent, & quidem magis libenter, & accurate.

Quibus poſitis facile reſpondetur ad rationes contrariæ opinionis de quinquennio.

Ad primã: patebit ex remedÿs infra tradendis.

Ad ſecundam: ſufficit tuendæ autoritati noſtrorũ primo accurata tractatio præcipuarũ quæſtionum iuxta illud, ex vngue leonem: ſiquidem in cæteris breuitas videbitur ſtudioſe quæſita propter anguſtias temporis: ſecundo prudentia in diſcernendis, quæ breuius, quæ vberius tractanda ſint: tertio viciſſitudo amplificãdi in alio quadriennio, quæ in ſuperiore decurſa fuerant.

Ad tertiam: Conſtitutiones ſcriptæ ſunt poſt multas hæreſes noſtri temporis: quare & Pater Olauius viuente P. Ignatio tractabat Controuerſias: quarum cognitio neceſſaria ſcholaſtico ſi non

poſſet quadriennio comparari, id ſignificaretur in Conſtitutionibus:erat & tunc frequens vſus Caſuum conſcientiæ:iubemur tamen abſoluere Theologiam quadriennio,& experti ſumus id fuiſſe ſatis pluribus ad excellentiam doctrinæ:conſiſtit ea namque potius in accurato examine præcipuarũ rerum, quam in effuſione quadam complectente omnia.

Ad quartam:varius eſt vſus Academiarum, conſtat enim in quibuſdam rem totam confici quadriennio:ſed quicquid ſit de alijs,noſtrarum certe & externarum ſcholarũ diſpar eſt ratio, propter quam non minus profici poteſt in noſtris quadriennio,quã in externis quinquennio, tum quia noſtri Profeſſores ſunt fere laborioſiores: tum quia habemus frequentiores exercitationes, tum quia noſtra Societas cum multis egeat operarijs, neceſſariam ſibi poſcit ſcientiæ perfectionem non otioſam illam externorum, qui de hac re cum ſolliciti non ſint,quo minus laborent,in plures diuidunt lectiones, quod in pauciores poterat contrahi, tum quia externorum vacationes ſunt ferè diuturniores,aut crebriores.

Ad quintam: omnibus amplificandis,ne quinquennium quidem ſatis eſſet. Item quæ vno quadriennio non poſſumus,locupletemus in altero.

Ad ſextã:omnia fere Collegia,in quibus Theologiam profitemur vel habent tres Scholaſticos præceptores, quorum tertius implet egregie vicem quinti anni, vel duos Scholaſticos, & vnum

Caſiſtam, aut etiam duos, ex quibus peti poſſunt morales materiæ pro concurſibus. Imo ſi Caſiſtam non audiant, ſed quadriennalem Scholaſticam cum præcipuis fundamentis moralium, melius ſe gerent in concurſibus, quam Canoniſtæ, quia diſputatio, quæ fit in concurſibus, ferè potius eſt de generalibus principijs moralium, quam de Caſibus particularibus. Adde quod iſtos nec haberent in quinquennio ſemper, cum ipſi audiant quadriennio: & ſi volunt quintum annum addere, poſſunt ea audire vel tranſcribere ex Caſiſta.

Ad ſeptimam: accurata tractatione præcipuorum, faciliorum autem alternatione per quadriennia ſatisfiet vtriſque.

Ad octauam: valetudini ſatis conſuletur; ſi docti eligantur; ſi tempeſtiuè moneantur; ſi alijs non grauentur occupationibus; ſi quædam relinquant, vt caſus particulares, vt plenam tractationem Controuerſiarum, vt principia moralia propria libris Ethicorum: horum enim lectio inſtituenda eſt, vt infra dicemus.

QVIBVS ADIVVANDI remedijs duo Profeſſores, vt Theologiam emetiantur quadriennio.

Cap. II.

REcognouimus omnes S. Thomæ Quæſtiones, & Articulos, vt perſpiceremus tum quæ prætermitti, quæ explicari debeant materiæ: tum quæ quibus locis exponendæ ſint, ne bis intra idem quadrienniū tractentur: tum quæ accurate, quæ mediocriter, quæ breuiter eßent ediſſerendæ. Tandem notatis quibuſdā quæſtionibus, quæ præteriri poſſent: alijs, quæ plenius explanandæ ſint, alijs quæ in pauca cō trahendæ, viſum eſt commode poſſe Theologiæ curriculum diſtribui hoc fere modo, vt ex duobus Profeſſoribus explicet vnus primam S. Thomæ Partē, & Secundam Secundæ, & dimidium Secuudæ Secundæ quadriennio: Alter reliquum Secundæ Secundæ, & Tertiam partem. Neque enim prima Pars exigit minus, quam ſeſquiannum; & tantundem Prima Secundæ: neque minus poſtulat aut Secunda Secūdæ, quam biennium, aut tertia Pars, quam triennium.

2 *Expedit verò non ſolum in genere conſtituere vt quilibet Profeſſor ſuas partes intra quatuor annos perficiat, ſed etiam ſingulis annis ſuos præfige-*

re

re terminos,tum ne ſi ſuas partes prælegat citius, quam oportet,ante finem quadriennij neceſſe ſit redire ad initium Theologiæ,vel poſt finem quadriennij aliquas reijcere quæſtiones, ſi tardius progrediatur: tum quia ſi liberum eſſet metiri, quomodo velint, annum quemlibet,dũmodo ſuas partes quadriennio peragant,cum quilibet annus ſit quibuſdã auditoribus quartus,& vltimus, aliqua nonnullos materia defraudari ſæpe contingeret:tum quia conceſſa hac libertate non liceret Præfecto, ſeu Rectori tardiorem aliquem Profeſſorem vrgere ad progrediendum:reſponderet enim ſe iam ſatis diligenter iniſſe ſuas rationes, vt quadriennio ſuum penſum perſoluat:qua in re non ſolum alios,ſed etiam ſeipſum falleret ſæpenumero. Termini itaque ſingulorum annorum videntur ſtatuendi.

3 Hi verò termini ſic videntur definiẽdi,vt prior Profeſſor primo anno 43.Quæſtiones 1.Par.explicet. Secundo materiam de Angelis,& 21.Quæſtiones 1.2.Tertio à Quæſtione 55.vel à Quæſtione 71.ad finem 1.2. Quarto de Fide,Spe, & Charitate cum controuerſiis de Scripturis,de Traditionibus,de Concilijs,de Eccleſia,de Pontifice Romano. Alter verò Profeſſor primo anno exponat de Iuſtitia & Iure (exceptis contractibus,qui diſcendi ſunt à Caſuum Profeſſore) & præcipua quædã de Religione,vt de Voto,de Iuramẽto,de Simonia. Secundo de Incarnatione, & ſi poteſt, percurrat etiam Sacramenta Confirmationis,Ordinis,Extremæ vnctionis. Tertio de Sacramentis in genere,

de

de Baptiſmo, & Euchariſtia. Quarto de Pœniten tia, & Matrimonio, exceptis Impedimentis eiuſdē Matrimonij, & Cenſuris Eccleſiaſticis, quæ (ſicut inferius explicabitur) audient Theologi à lectore Caſuum, quia ijs niſi materijs exonerentur Theolo gi Profeſſores, grauiora Theologiæ capita feſtinan ter & curſim deuorare cogentur, vt neque ſubtilitatibus ſpeculationum, neque moralibus inſtitutionibus faciant ſatis, ſicut apparet ex valde ieiunis commentarijs eorum, qui cum vtraſque partes explere, ac præſtare ſe poſſe pollicerentur, quæſtionum momenta indicare potius, quam expendere voluiſſe viſi ſunt. Auditoribus vero Theologiæ ſatius eſt hæc Moralia, quæ in Theologiæ curriculo nequeunt audire, à Profeſſore Caſuū diſcere, quod cum dignitate, & fructu non modico in Collegio Romano olim factitatum eſt, quàm ea vel ignorare, vel ſero tandem ſuopte ingenio & labore velle con ſequi, cum id & operoſum valde ſit, & à paucis fiat, aut fieri poſsit, & inter ea accidant pleræque res, quæ ſine harum rerum ſcientia nec tuto, nec commodè tranſiguntur: cum præſertim euenire poſſet, vt aliquando non deſint, qui Theologiæ ſtudia ſibi ſatis eſſe arbitrentur, vt quorumlibet audiant confeſsiones; & cum interrogantur, de conſcientia peccatiſque reſpondeant.

4 *Vbi vero tres fuerint Profeſſores, Theologiam ſibi partiātur hoc modo. Profeſſor primus anno primo enarret 26. Q. 1. Par. 2 reliquas, quas poterit, 3 quicquid poterit ex 1. 2. āte Q. 81. 4 reliquū. 1. 2.*

Secun-

Secundus lector quadriennio Secundam Secundæ explicet. Et primo quidem anno declaret controuerſias de Scriptura, de Eccleſia, de Concilio, de Papa. Secundo anno Fidem, Spem, Charitatem. Tertio anno de Iuſtitia, & Iure, de Reſtitutione, de Vſura, de Contractibus, quantum poteſt diſſerat. Quarto perſequatur, ſiqui contractus ſuperfuerant, & addat quæ de Religione & Statibus diſputat. S. Thomas. Tertius lector quadriennio Tertiam Partem exponat, ita vt tres annos diuidat iuxta rationem materierum, & terminorum, de quibus ſupradictum eſt: vnum vero annum cenſuris Eccleſiaſticis impendat, prorſus vt tres illic lectores præſtent, quod alibi fit per duos Scholaſticos Profeſſores, & vnum Caſiſtã, quem propterea illic à Theologis audiri non oportebit.

5 Si quando S. Thomas eãdem difficultatem partitur in plures articulos, eoſque diſtrahit in diſtantes quæſtiones, ne idem bis repetatur, licebit Præceptori coniungere in vnũ, quæ ad eandem difficultatẽ ſpectant ex multis articulis, vt vna integretur quæſtio, & ſemel res tota ſub oculos ponatur auditoribus. Qui vero nolet ea coniungere, caueat, ne idem duobus repetat locis.

6 Quæ propria ſunt Logicorum, Phyſicorum, Metaphyſicorum ſupponantur, vt alibi tractata; & ſiquid ex ijs neceſſarium proprio ſubiecto Theologiæ fuerit, potius recitetur, quàm diſputetur.

7 In pertractandis Controuerſiis, quæ in qualibet S. Thomæ Parte occurrerint, ſeruet Scholaſticus,

cus Scholaſticam potius, quam Hiſtoricam rationē: & ſatis eſſe putet quamlibet cōcluſionem duobus, aut tribus illuſtribus fundamentis munire: diluere etiam totidem ferè præcipuas hæreticorum calumnias: indicet tamen in ſingulis autorem quempiam, in quo cætera plenius legi poſſent: quod erit deinceps facilius, editis Patris Bellarminij libris: ſic enim & Thologia adaptabitur noſtris temporibus magna ex parte, vt ſciat auditor, ſi quando oporteret, cum hæreticis diſputare quadamtenus, & Scholaſtica ſubtilitas non impedietur valde. Tranſalpini vero, quod de ipſis alibi definitur, obſeruent.

8 Intelligat Profeſſor non omnes eadem diligentia quæſtiones eſſe tractandas: ſunt enim earū tres ferè gradus, & ordines. In primo primariæ quædā ſunt, quæ plena, & accurata indigent explicatione. In ſecundo modiocres: in quibus ſatis erit duas ferè præcipuas referre opiniones, & quamlibet concluſionem paucioribus argumentis probare, ſoluere vero totidem contraria. In tertio faciliores, ſeu leuiores. In quibus S. Thomæ mēs explicanda ſemper eſt: ſed aliquando addenda ſunt præterea vnū aut alterum ex dubijs literalibus, ſi ſint; vel quæſtiūcula, in qua non explicetur, niſi opinio ferè vna probatiſſima: concluſionibus annectantur vna vel altera ratio, & totidem ſoluantur obiectiones: aliquando ſufficit explicare mentem S. Tho. per ſuas concluſiones. Aliquando propoſito titulo Articuli, dicatur tantum, Reſpondet S. Tho. negatiue, vel affirmatiuè.

Ex

9 *Ex quæſtionibus, quæ ſunt ex eo numero, vt non niſi mediocriter, ſeu breuiter exponi debeant, expedit quæ in vno quadriennio breuius tractãtur, in alio tractari paulo plenius per aliũ præceptorẽ: de quo monendi eſſent principio quadriennij à Præfecto ſtudiorũ, cuius erit obſeruare, quæ ſuperiore quadriennio perſtricta, quæ amplificata fuerint, vt præſcribere poſsit, quid ſequenti quadriennio dilatandum, quid contrahendum ſit: proderit enim eſſe in Eccleſia, & in Societate omnes materias luculenter tractatas, vt ſi quando alicuius vſus accidat, in promptu ſit, quo recurratur: & qui aliquas breuius audierunt, ſi cupiant eas habere plenius explicatas, habeant, vnde petant.*

DE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE RATIONE, AC modo prælegendi.

CAP. III.

FRequentem S. Thomæ lectionem Auditoribus ſuis Profeſſores cõmendent, & ipſi præeant exemplo, nec in accumulandis quæſtionibus ſuis ita ſint profuſi, vt S. Thomæ exponendo vix locus aliquis reliquus fiat. Dubitandum eſt enim, ne paulatim excidat nobis è manibus S. Thomas, cuius doctrinam tanti facit Eccleſia, quamque noſtræ Conſtitutiones [redacted] præſcribunt, cum S. Thomas probè intellectus præbeat fundaměta ad tuendas omnes Catholicas veritates: quare parui faciendæ non ſunt illius diſtinctiones, & rationes: ſed explicandæ, & aliunde muniendæ, cum alijs in locis ſe ipſum explicet. Itaque principio tanquam fundamenti loco S. Thomæ Articulus interpretandus eſt hoc ferè modo. Titulus articuli primum continuetur atque explicetur, ſiquid habet obſcuri: tũ diſtinctio ſi qua eſt, ex cuius membris concluſiones S. Thomæ pendent: mox concluſio primaria S. Thomæ: dehinc aliæ vt appědices ponantur, quarum ſingulis, niſi perſpicuæ ſint, annectatur aliqua ratio S. Thomæ: veruntamen non niſi nudas concluſiones ſcribant auditores continuationis gratia, vel etiam aliud quid, ſi obſcurum ſit: ſiquid etiam indicari,

legendam

dicari,

dicari ex libro operæpretium ſit, quia nequit erui à diſcipulis, id indicetur. Dehinc dubia litteralia ediſſerantur: tum quæſtio ſi qua mouenda ſit.

2 *In quæſtionibus pertractandis non adducantur opiniones obſoletæ, abſurdæ, inutiles, perſpicuè falſæ. Concluſiones vero non probentur, niſi præcipuis quibuſdam argumentis. Non coaceruentur obiectiones, niſi potiſſimæ: nec vnius cumulentur fruſtra ſolutiones. Aliquando etiam ex iactis fundamentis patere facile poteſt ſolutio; quare ſeorſim ſoluendæ non ſunt: ſed ſi ex fundamentis ſolui nequeunt, ſoluendæ ſunt, aut non proponendæ. Denique nimij non ſint Profeſſores in ipſis autorum verbis recitandis, cum ſententia ſatis ſit, niſi aliud res poſtulet: ſatius vero eſſe credãt pauca Doctorum teſtimonia proferre fideliter, quam multa, quorum ipſos fontes attente non explorauerint.*

3 *Regulariter non fiant tractatus, ſed ſeruetur ordo S. Thomæ, niſi cum vel illius ordo obſcurior, diſtractiorve eſt: vel cum materia aliqua in compendium videtur redigenda; vel cum addendum eſt S. Thomæ, vt de Eccleſia, de Papa &c. Dummodo in ijs ſingulis prius. S. Thomæ mens (quatenus haberi poteſt) exponatur, vt ſit potius ordinata quædam. S. Thomæ explicatio.*

4 *Nuſquã dictetur, niſi explicatione omnium ferè, quæ dictantur vel præpoſita, vel interpoſita, vel poſtpoſita: nec introducatur mos dictandi, vbi non eſt. Vbi vero eſt, conandum eſt, vt tollatur,*

quoad eius fieri poterit multis de cauſis: & primo ſanè, quia repugnare videtur Conſtitutionibus: nã 4. Par. C. 6. Litera I. Videant Superiores, inquiũt, num conueniat, Scholaſticos claſſium inferiorum libros papyraceos habere, vt ſcribant in eis lectiones: & inter lineas, & ad marginem, quod oportebit, annotent: prouectiores in humanioribus litteris, & alijs facultatibus chartam ſecum ferent ad ea, quæ audierint, vel eis occurrerint notatu digna annotanda, ac poſtea maiori cum ordine digeſta transferent in libros papyraceos, quæ in poſterum conſeruata velint.] Non iudicant itaque Conſtitutiones tempus, quod in audiendo ponitur in Scholis, opportunum eſſe plene & ordinate excipiendis ijs, qua dictat præceptor: id enim poſtea faciendum eſſe ſignificant: in ſcholis vero ſcribendum eſſe quo memoriæ defectui conſulatur, vt expreſſe ibidem dicitur in textu.

Itẽ §. 16. Abſoluto inquiũt ſtudio ad eius repetitionẽ, qui deſtinatur, poterit ex ijs, quæ ad eã facultatem pertinẽt, ſi eidem Rectori viſum fuerit, in ſcripta breuius, diſtinctius, & accuratius redigere ea, quæ prius in lectionum decurſu ſcripſerat, cum minori doctrina præditus erat] Indicant igitur ſuo ea iudicio, & delectu ſcripſiße, non excepiſſe dictata.

Ibidem Litera O. Huiuſmodi ſcripta fieri non debent, niſi ab ijs, qui maiori doctrina, & clariore ingenio, & iudicio pollent, & reliqui horum labore frui poterunt.] Potius dictatis à Præceptore, ſi hæc

ſi hæc dictāda eſſent, frui deberent. Item Conueniret etiam à magiſtro ea approbari] At ſi dictauit, quæ approbatio maior expetenda eſt?

Infra, Alij annotationibus præceptoris iuuari poſſunt.] Non igitur id commune futurum eſt, ſed quibuſdam, neque de ijs dicitur poſſe iuuari dictatis, ſed annotationibus præceptoris, quas nempe præceptor traderet domi tranſcribendas.

2 Hic mos dictandi inauditus fuit antiquis ante. 40. annos ferè: nec tamen minus docti tunc auditores, quam modo.

3 Conceptio communis eſt dictare non eſſe legere: aliud item eſſe ſcribere ad poliēdū cōmentariū, aliud ſolum ad memoriæ conſulendum per breuia capita, & allegationes; & ſi quando autoris ea ſunt, qui habeatur in manibus, ſuperuacaneam eſſe ſcribendi operam.

4 Viua vox magis afficit, exprimit, imprimit, excitat, ſuſpendit attentionem, explicat: quæ omnia languent in emortua dictatione: neque faciūt ſatis qui poſtea addunt explicationem: nā vtrunq; tempus videtur amiſſum. Dum enim dictatur, intenti ſunt potius ſcribendo, quam intelligendo, cum præſertim antequam ſententia aliqua integretur, principij fere ſubeat obliuio: ſcribatur etiam ſine reſpiratione vlla, quæ legente, & explicante præceptore frequens eſſe poteſt. Dum vero poſtea fit explicatio, partim quia defeſſi ſunt, partim quia putant ſe habere iam doctrinam in papyro, vel abeunt, vel oſcitant, vel relegunt ſcripta ad vi-

dendum, ſi quid deſit.

5 Præceptor poſtquam dictauit, ſatisfeciſſe putat muneri ſuo; explicationem breuiter deglutit tamquam rem laborioſam, egentē memoria, promptitudine, facilitate explicandi, orationis copia, quare paulatim euaneſcet in nihilum, vt in quibuſdam fit iam Academijs.

6 Plus tēporis perditur: nā cū dictata explicat Profeſſor, cogitur etiā clariora repetere, vt continuet rerum ſuarum contextū: quod legenti non eſt neceſſarium, ſed hæc ſtatim præteruolat. Adde, quod cum quiſque ſtudeat res ſuas polite dictare, multis non neceſſarijs onerantur ſcribentes.

7 Quia dictatio cum exigat tres quadrantes, duos explicatio, addendum eſt tempori, quo præceptores ſint in ſcholis, ſiue legendo, ſiue aſſiſtendo repetentibus, & confunditur ordo ſcholarum, confuſis lectionum ſignis.

8 Quantum tædij non ſcribentibus, præſertim etiam Prælatis aliquando, & illuſtribus viris? Nunquid monendi ſunt, vt non adſint, dum dictatur, ſed cum poſtea explicabitur? ergo per dimidiam horam tantum intererunt: & pauca videbuntur eſſe: & audient aſſuetum languidæ dictationi, & ſcriptis fidentem, minuſque in explicando exercitatum.

9 Aſſuefaciendi ſunt auditores, vt ſuas faciant res, quas audiunt, & ſuo iudicio, ac delectu ſcribant: ſic intelligent melius, & magis excitabuntur.

10 Siquid [redacted] inter legendum excidat Profeſſori,ſi non penitus,at facilius diſſimulari poſſet, vbi non dictatur.

Vnum eſt incommodum,quod diſcipuli non videntur poſſe rectè ſcribere,ſi non dictetur,ſiue ob legentis celeritatem nimiam,ſiue quia ex multis, quæ in explicando dicit præceptor,neſciunt neceſſaria ſeligere,& dum aliæ,& aliæ phraſes adduntur, perturbantur ; ſcribunt incompoſite , inepte, & aliquando cum erroribus . Sed reſponderi poteſt in poſterum eſſe lecturos vel eos,qui nunc primum incipiunt prælegere, vel aſſuetos iam diu in dictando. Si nunc primum,prius exerceantur priuatim,donec eam ineant prælegendi rationem , vt pars maxima poſſit breuiter annotare neceſſaria, quæ non habeantur in uulgatis,& in promptu poſitis autoribus , hæc enim ſcribenda fere non ſunt, ſed notanda loca. Pars maxima dixi] non enim propter pauciſſimos tardiores , incommodandum eſt toti Scholæ:ſcribant,quæ poſſunt: quæ nequeũt pro ijs relinquant ſpatia quædam vacua, mox complenda priuatim aliorum auxilio.

Hæc autem prælegendi ratio poſset eſſe eiuſmodi ferè . Primum tota propoſitio aliqua vno ferè ſpiritu pronuntietur , non verbatim interpoſita mora; eadem totidem verbis repetatur , quod erit ſignum eam ſcribendam eſſe , & eo tono , & mora pronuntiationis præſertim in obſcuris , & lubricis , vt paulatim aſſueſcant auditores modo præceptoris , & diſcant diſtinguere ſcribenda à

non ſcribendis. Dum vero ea propoſitio ſcribitur, præceptor interim ſe detineat vel explicando eam pluribus clarioribuſue phraſibus, vel afferendo exemplum ſeu ſimilitudinem, vel exaggerando rem, vel eandem conſequentiam alio ordine texendo, vt clarior appareat: vel ſubnectendo ratiunculam non neceſſariam ſcribentibus, immo ſi fert profeſſor ſua ſcripta in Scholam, poſſet in eis habere ſelectas quaſdam phraſes breuiores, licet non obſcuras, quibus comprehendat paucis ſcribendas propoſitiones: longioribus enim non vtendum, niſi in explicatione. Hæc ratio ſi ineatur, ferè omnes ſcribent neceſſaria, & ſi qua minus recte, id animaduertent in repetitione, ſi velint attendere, & qui ea ſcripta legerit, laudabit, vt ſcripta memoriæ gratiæ; nec otioſum deſiderabit commentarium.

Qui vero longæ aſſueuerunt dictationi, tentent hanc prælegendi rationem, quam ſi deſperant, nec ſunt qui in locum ipſorum ſufficiantur, pergant, donec ſit aliorum copia. Id quod etiam concedi poſſet, vbi Noſtri ſæpius tentarunt deſiſtere à dictando, & diſcipuli diffugere. Tamet ſi minus diffugerent, & minus quererentur, ſi omnes ad prælegendum egregie incumberent, amota dictatione, nam ſi vnus dictat, & alit pigritiam delicatorum, alter non, quis dubitat futuras gratiores delitias, quam labores, & ſpinas? Imo dictatione fiunt quotidie pigriores, vt plus ſemper temporis exigant: viciſſim ſine dictatione fiunt quo-

tidie celeriores, vt minus temporis opus ſit.

Sicubi dictandum fuerit, tribus horæ quadrantibus dictetur: duobus autem explicetur. Sin poſt dictationem exeunt auditores, nec retineri poſſunt, interponatur explicatio. Vbi vero non dictatur, per horã prælegatur.

CATALOGVS QVAESTIONVM, quæ à Theologo tractandæ non ſunt: vel ſi tractantur, nõ tractandæ, niſi certo quodam loco, nec in alio repetendæ.

CAP. IIII.

ERit huius Catalogi multiplex vſus. Vnus quidem, vt reſecentur à Theologia quæſtiones aliquæ, quæ ad Theologum non ſpectant; id quod erit ad breuitatẽ, & ad tuendam Theologi dignitatem conſultiſſimum. Alter, vt quæ ediſſerendæ ſunt à Theologo, pluribus locis in eodem quadriennio non repetantur, licet earum mentio & opportunitas ſæpius occurrat in S. Thoma. Eiuſmodi namque repetitio & tempus deuorat rebus alijs deſtinatum, & ſi à diuerſis fiat Profeſſoribus, eos ad diſſenſionem inuitat. Poſtremus, ne pro arbitratu de loco ad locum quæſtiones tranſponantur: tum quia licet nonnullæ multis conueniant locis, vni tamen potiſſimum: tum quia cauendum eſt, ne hac tranſpoſitione conceſſa, Profeſſor vnus in alterius inuadat tanquã ſegetem & agrum: tum quia quamuis ea loca, ad quæ transferri poſſet vna aliqua quæſtio, ad eũdem pertineat Profeſſorem, non tamen ſemper ad eundem eius annum. Quod ſi liceat Profeſſori ſuas quæſtiones de anno in annum reij-

reijcere, accideret non raro, eos auditores, qui ad ſequētem annum peruenturi non ſunt, dilatis quæſtionibus defraudari. Itaque quid quoque anno tractandum ſit vnicuique, certum eſſe oportet. His vero quæſtionibus, quæ ad eundem et Profeſſorē, & annum ſpectant, licet in Catalogo proprius indicetur locus, non ita ſeuerè tamen, vt intra eum annum tranſponi nequeant, ſi videbitur Profeſſori. Tandem quoſcunque S. Thomæ Articulos, Quæſtiones, materias præcidendas, aut ad Scripturæ lectorem reijciendas eſſe demonſtrat Catalogus, plenas tantum earum prohibet explicationes, non breuiorem aliquam, ſi velit Profeſſor, & vacet.

Ex Prima Parte S. Thomæ.

Non videtur diſputandum hic de S. Thomæ ſolu Q.1.Ar.1. *tione ad ſecundum, quia Philoſophica eſt, ſicut & quæſtio de Potentia neutra. Vtrum inſit homini naturalis appetitus ad claram Dei viſionem, differatur in 1.2. Quæſtio item de neceſſitate doctrinæ reuelatæ remittatur ad 2.2. vbi agitur de neceſſitate Fidei.*

Quæ pertinent ad naturam ſcientiæ, & ad ſubal Ar.2. *ternationem ſcientiarum, non diſputentur hic, ſed ſupponantur ex Logica.*

Non tractetur hic de rationibus formalibus ob- Ar.3. *iectorum ſcibilium: neque an ſcientia ſit vnus ſimplex habitus, & qualitas in genere: hæc enim Philoſophorum ſunt; ſed his ſuppoſitis ſufficit quære-*

re,

re, an Theologia ex aliqua ratione peculiari ſit vnus habitus, & vna ſimplex qualitas.

Ar.4. *Non diſputentur, ſed ſupponantur, quæ dici ſolent de ſpeculatiuo, & practico, vt ſunt differentiæ ſcientiarum.*

Ar. 5. *Non tractetur, quid ſit certitudo aſſenſus, quid firmitas, quid veritas, quid euidentia, & quotuplex, ſunt enim Logicorum.*

Ar.8. *Vtrum Theologus poſsit euidenter & ſuas concluſiones probare, & diluere aduerſariorum argumenta, non hic tractetur, ſed in 2.2.*

Ar.9. *An decuerit Scripturam abundare metaphoris, & parabolis, & an Sacræ literæ apertæ, & claræ ſint, relinquantur lectori Scripturæ, & Controuerſiarũ, ſicut etiã tractatus de ſẽſibus Scripturæ.*

Q.2. *Non explicetur, ſed ex Logica ſupponatur quid, & quotuplex ſit propoſitio per ſe nota, & immediata: nec rationes S. Thomæ, quibus demonſtrat Deum eſſe, confutentur, ſed potius corroborentur.*

Q 3. Ar.1. *An aliquod corpus moueat immotum, & an viuens nobilius ſit non viuente, & an Ariſtoteles rectè probauerit Deum eſſe incorporeum, relinquatur Philoſophis.*

Ar.2. *Nihil hic de principio indiuiduationis.*

Ar 3. *Non tractetur de diſtinctione ſuppoſiti, & naturæ, pertinet enim ad 3. Partem.*

Quomodo diſtinguantur in creaturis eſſe, & eſſentia, relinquatur Metaphyſico.

Ar.4. *In Quæſtione; an Deus ſit in prædicamento, reſcindantur quæ ſunt propria Logicorum. Quæſtio vero*

vero an Angeli, & Cœli ſint in Prædicamento, tota Logico relinquatur.

An ſimplicitati diuinæ repugnet perſonarũ, & relationum pluralitas, non tractetur hic, ſed infra Q. 28. Art. 2. Ar. 7.

An aliqua perfectio, quæ formaliter ſit in Deo, libere ei conueniat, differatur in Q. 19. Art. 2. An autem relatio diuina ſecundum ſe ſit aliqua perfectio, remittatur ad materiam de Trinitate. Q. 4. Ar. 1.

Prætermittatur, & ex Metaphiſica ſupponatur, Quid ſit bonum. Q. 5.

Quid Ariſtoteles ſenſerit de Dei infinitate, relinquatur Philoſopho. Q. 7. Ar. 1.

An creari poſsit aliquid infinitum in quantitate, vel in qualitatibus naturalibus, Philoſophi eſt diſputare. An autem creabile ſit aliquid infinitum in genere ſubſtantiæ diſputetur hic: an autem in qualitatibus ſupernaturalibus, à Theologo diſſeratur, ſed in 2. 2. Q. 24. Art. 7. tantummodo. Ar. 2. 3. 4.

De vbiquitate humanitatis Chriſti nõ tractetur hic, ſed in 3. Parte. Q. 8.

An Angeli, & Cœli ſint entia neceſſaria, & immutabilia, non eſt quæſtio huius loci. Q. 9.

Tempus diſcretum pertinet ad hunc locum. Q. 10.

De vno, vt eſt paſsio entis, nihil dicat Theologus, cum ſit metaphyſica res. Q. 11.

Non hic agatur de naturali appetitu viſionis Dei, ſed in 1. 2. Q. 12. Ar. 1.

An repugnet in ſubiecto quanto inhærere accidens ſpirituale, vel in ſubiecto immateriali accidens Ar. 3.

dens

dens corporale, differatur in materiam de Eucha-riſtia.

Ar.6. *Tractare de inæqualitate præmiorum, ſicut & meritorum pertinet ad* 1. 2.

Ar.8. *De cognitione beatifica animæ Chriſti non diſputetur hic, ſed in* 3. *Parte.*

Ar. 12. *An puro viatori poſsit communicari euidens notitia abſtractiua Articulorum Fidei, non hic diſputandum eſt, ſed ſupra Q.* 1. *Ar.* 1.

Q.13. Ar. 3. & 4. *De diſtinctione attributorum, & eſſentiæ nihil hic repetatur, ſi de ea ſupra diſputatum eſt Q.* 3.

Ar.5. *Non diſputetur de Analogia entis, cum ſpectet ad Metaphyſicum.*

Ar.7. *Nihil hic dicatur de relationibus in genere, cũ id Metaphyſicæ ſpeculationis ſit.*

Ar.8.9.10 11.12. *Modi, quibus ſumitur nomen Dei, & ea, quæ dici ſolent de nomine Tetragrammato, relinquant Interpreti Scripturæ.*

Q. 16. & 17. *Diſputatio de vero, & falſo Metaphyſici negotij eſt.*

Q.19. Ar. 9. & 12. *An Deus ſit cauſa peccati, & an teneamur voluntatem noſtram diuinæ conformare, pertinent ad* 1.2.

Q.22. *Non moretur Theologus in explicanda Peripateticorum, aliorumque Philoſophorum ſententia de prouidentia Dei.*

Q.23. Ar. 1. *Ad quem finem ordinaretur homo, ſi non eſſet finis ſupernaturalis, non diſputetur hic, ſed in* 1.2.

Ar 3. *Quid agendum ſit ei, cui ſua damnatio reuelaretur, non tractetur hic, ſed in materia de Spe.*

De

De prædeſtinatione Chriſti, & quomodo Chri- Ar.5.
ſtus ſit cauſa noſtræ prædeſtinationis, relinquatur
3. *Parti.*

Exactior diſputatio de libro vitæ pertinet ad Q.24.
Interpretem Scripturæ.

An actio ſit in agente vt in ſubiecto, quæſtio Q.25.Ar.
Phyſicorum eſt, non Theologorum. 1.

An Deus per ſe ſolum poſsit efficere rem, quæ Ar.6.
eſt peccatum, pertinet ad 1.2. *ſicut ad* 2.2. *An poſ-*
ſit per ſe, vel per alium dicere falſum.

Nihil hic de Beatitudine in genere, vel de no- Q.26.
ſtra.

De verbo mentis nihil aliud tractetur, quàm an Q.27.Ar.
producatur ab intellectu noſtro, vt terminus actio- 1.
nis, & quomodo ab ea diſtinguatur: nec fiat longa
tractatio de Trinitate probanda ex Scripturis.

An pili, & capilli in animalibus viuant, relin- Ar.2.
quatur Philoſopho.

Non diſputetur, an amatum ſit in amante; ne- Ar.3.
que an notitia concurrat actiue ad actum volunta-
tis, prius enim ad Philoſophiam, poſterius ad 1.2.
pertinet.

Quæcunque Caietanus, vel alij hic diſputant de Q.28.Ar.
Relationibus in genere, relinquantur Metaphy- 1.& 2.
ſico.

Quid ſuppoſitum addat ſupra naturam ſingula- Q.29.
rem, pertinet ad 3. *Partem.*

An euidenter dilui poſsint argumenta contra Q.32.
myſterium Trinitatis, pertinet ad credibilitatem
articulorũ Fidei, de qua agitur in 2.2. Q.1. *Ar.*4.

De

Ar.4. *De varia cenſura, & qualitate propoſitionum non diſputetur hic, ſed in materia de Fide.*

Q.39. *Non diſputetur hic, quomodo perſona diuina diſtinguatur ab eſſentia, ſi Q. 28. tractatum fuit De diſtinctione relationum, & eſſentiæ.*

Q.43. *De viſibilibus ſignis, in quibus apparuit Spiritus Sanctus, commodius diſputare poteſt Interpres Scripturæ. An autem illa hypoſtatice vnita fuerint Spiritui Sancto, pertinet ad 3. Partem.*

Item an apparitiones viſibiles, quæ in veteri, ſeu nouo Teſtamento tribuuntur Deo, fuerint factæ immediate per Deum, an per Angelos, non fuſe tractetur hic, ſed in Scripturæ interpretatione.

Q.53. *An motus Angelorum poſſit fieri in inſtanti, ſupponit multa Philoſophica, quæ hic non tractentur. Id quod etiam ſeruetur in ijs, quæ diſputantur Q.54. Ar. 1. & 3.*

Ex Prima Secundæ.

Q.1.Ar.1. *Hic nihil, aut breuiſſime differēdum eſt De deliberata voluntate, De conſenſu perfecto, & imperfecto, & quid ſit hominem eſſe dominum ſuarū actionum: hæc enim locum ſuum habent inferius. Item nihil hic dicatur de cauſalitate finis; eſt enim quæſtio Phyſica.*

Ar.2. *An Deus agat propter finem, pertinet ad 1. Partem in materia de voluntate Dei. Item vtrum natura agat propter finem, quæſtio Philoſophica eſt.*

eſt. Igitur de his nihil hoc loco dicendum videtur.

Cauendum eſt, ne hic & inferius eadem quæſtio diſputetur, nempe. Vtrum actus hominis recipiant ſpeciem à fine. Leuiter igitur hic attingatur, & plene diſſeratnr inferius. Ar.3.

Quomodo bonum ſit ſui diffuſiuum, non diſputetur hoc loco. Ar.4.

Vel omittatur, vel compendio exponatur, cum tota in Ethicis Ariſtotelis contineatur. Q.2.

An Deus videatur à Beatis viſione Dei increata, hic explicetur, non in 1. Parte. Q.3 Ar.1.

An habitus ſit melior ſuo actu, non videtur hic explicandum, cum ſit Q. Philoſophica, & inferius habeat ſuum locum. Ar.2.

De perfectione ſenſuum in corpore glorioſo eiuſque dotibus, hic & Q.4. Ar.6. aliquid dicatur, ſi vacat, cum ad materiam de nouiſſimis non perueniatur. Item an Deus videri poſſit per aliquem ſenſum, ſeu ſenſitiuam notitiam, non hic, ſed in 1. Par. diſſeratur. Ar.3.

In quo conſiſtat ſumma miſeria damnatorum, non explicetur hoc loco, ſed inferius, vbi de pœna peccati agitur. Ar.4.

Nihil dicatur de intellectu practico, & ſpeculatiuo, nec de praxi, & ſpeculatione. Ar.5.

Omittatur, vel breuiter attingatur Caietani commentarius in hunc locum. Ar.6.

De obiecto intellectus, & vtrum anima naturaliter poſſit cognoſcere ſubſtantias ſeparatas, non diſputetur hoc loco, ſed relinquatur Philoſophis. Ar.7.

Quic-

Q.4.Ar.i. *Quicquid hic diſſeri ſolet de differentia delectationis, amoris, & fruitionis, differatur in Q. de frui, & vti. Item an cum viſione Dei poſſit aliquo modo ſtare triſtitia, reijciatur in 3. Partem, vbi quæritur, an Chriſtus ſecundum rationem ſuperiorem paſſus ſit.*

Ar.2. *An delectatio quæratur propter operationem, an contra, tractetur in Ethicis: hic vero nihil, vel breuiſſimè.*

Ar.5. *An animæ ſanctorum a corporibus ſeparatæ ſtatim Deum videant, hic tractetur, non in* 1. *Par.*

Q.5.Ar.2 *Quæ ſunt propria viſioni beatificæ, relinquantur* 1. *Parti, & ſolum hic diſputetur contra hæreticos de inæqualitate præmiorum in genere. Item an hæc inæqualitas tollat quominus habeat ſatiatum appetitum, qui minus beatus eſt.*

Ar.3. *Relinquatur fere* 1. *Par. totus.*

Ar.5. *Nihil dicatur de merito, aut de neceſſitate luminis gloriæ.*

Ar.8. *An vero appetitu ordinato magis appetat dãnatus non eſſe, quam ſic eſſe, pertinet ad quæſtionem de pœna peccati.*

Q.6.Ar.i. *Non differatur hoc loco De libero arbitrio contra hæreticos, ſed in materia de gratia.*

Ar.2. *Vnde proueniat, quod homo ſui compos ſit proprie liber, & dominus ſuorum actuum, tractetur infra in quæſtione de electione.*

Ar.3. *Nihil dicatur de pura omiſſione.*

Ar.4. *Diſputetur hic, an voluntas poſſit cogi, non autem, an poſſit neceſſitari, quia de hoc inferius tractandum eſt.* Quo-

Quomodo metus irritet matrimonium, votum, iuramentum, & contractus, reſeruetur 2. 2. & 3. Parti. Ar. 6

Difficultates de ignorãtia reſeruentur in Q. 76. Ar. 8

Plenior conſideratio circunſtantiarum non eſt huius loci, cum de illis ſæpe inferius differendum ſit. Q. 7

De concurſu Dei cum noſtra voluntate non hic diſputetur, ſed in 1. Parte. Nihil etiam dicatur de fortuna. Q. 9. Ar. 4

Nihil hic differatur de præſcientia ſeu prædefinitione actuum liberorum, neque de gratuita motione, qua Deus mouet voluntatem humanam. Ar. 4

Non videtur hic quicquam differendum vel de obiecto ſpei, neque an poſſit beatus frui diuina eſſentia non fruendo perſonis, vel vna perſona & non alijs, hoc enim pertinet ad 1. Par. Q. 11

Non tractetur, vtrum intellectus poſſit ſimul multa intelligere. Q. 12. Ar. 3.

Non differatur hic, vtrum aliquando liceat conſulere minus malum. Q. 14

De conſenſu formali, vel interpretatiuo, & an pertineat ad rationem ſuperiorem, inferius tractãdum eſt. Q. 15

Quomodo ratio imperet membris externis, nempe deſpotice, an politice, diſputare Philoſophi Moralis eſt: breuiter igitur hoc loco expediatur. Q. 17

Variæ acceptiones boni & mali differantur in materiam de peccatis: vbi etiam tractari poteſt de entitate illa morali. Item controuerſia cum hæreticis, Q. 18. Ar. 1.

H

ticis, an omnis actio humana ſit mala, differatur in materiam de gratia.

Ar. 9. *Vtrum in homine exiſtente in gratia detur aliquis actus indifferens ad meritum & demeritum, diſputetur in materia de merito.*

Ar. 11. *Prætereantur ea, quæ pertinent ad confeſsionē circunſtantiarum.*

Q. 20. Ar. 5. *Hæc difficultas repetitur in materia de peccatis: quare in eum locum reſeruetur, expoſito hic ſolo textu S. Thomæ.*

Q. 21. Ar. 4. *Difficultates huius Articuli differantur in materiam de merito.*

Quæſtiones, quæ ſunt inter 21. & 71. omitti poſſunt; Sed ſi cui vacauerit, explicet pauca de habitibus & de virtutibus in genere.

Q. 71. Ar. 4. *Quomodo peccatum virtutes præſertim infuſas expellat, non hic explicetur, ſed in 2. 2.*

Q. 72. Ar. 2. *Relinquatur interpreti Scripturæ illa quæſtio, vtrum dæmones poſsint coire cum fœminis: quamuis in materia de Angelis aliquid ea de re poſsit attingi.*

Ar. 5. *Nihil hic de diſtinctione mortalis & venialis.*

Ar. 8. *Hæc difficultas ſatis explicata manet ex Q. 18 Ar. 5.*

Ar. 9. *Non repetantur, quæ ſupra de circunſtantijs dicta ſunt.*

Q. 73. Ar. 8. *Non deſcendatur ad caſus particulares de ſcandalo, vel reſtitutione: neq; hic tractetur, vtrum is, qui alium ad peccatum inducit, grauius peccet, quā*

qui

qui occidit, pertinet enim ad materiam de ſcan-dalo.

De infinita malitia peccati aduerſus Deum commodius tractatur in princ. 3. Partis. A. 9.

Non tractetur, quæ fides requiratur ad ſalutẽ. q. 76. ar. 2.

Nihil dicatur de immediato Dei concurſu cum ſecundis cauſis. Q. 79.

Vtrum Deus aliquem neceſſarijs auxilijs ad ſalutem deſtituat, non tractetur hoc loco, ſed in materia de prædeſtinatione, & reprobatione. Ar. 3.

Immaculata conceptio B. Mariæ non eſt huius loci, ſed 3. Par. vbi etiam dum de eiuſdem ſanctificatione agitur, tractetur quoque de fomite, & quo modo ligetur, aut tollatur. Q. 81. Ar. 3.

Quomodo natura lapſa differat à puris naturalibus, tractetur in materia de gratia. Q. 85.

Vtrum dimiſſa culpa maneat reatus pœnæ, reſeruetur in materiam de Pœnitentia. Q. 87. Ar. 6.

Quomodo Deus peccata patrum puniat in filijs, relinquatur Interpreti Scripturæ. Ar. 8.

Expoſitio Pauli relinquatur lectori Scripturæ. Q. 89. Ar. 2.

De primis motibus ſenſualitatis in infidelibus ſatis eſſe videntur, quæ ſuperius de primis motibus dicta ſunt. Vtrum autẽ omnia opera infideliũ ſint peccata mortalia, differatur in materiã de gratia. Ar. 5.

Non diſputetur hic, vtrum peccent, qui pœnæ metu legem ſeruant: nec vtrum Deus peccata permittat, an velit. Q. 92.

Diſputatio de ceſſatione legalium differatur in materiam de Baptiſmo. Q. 103.

Q.109 Ar.4. *Quid interſit inter modum præcepti, & eius ſubſtantiam, & vtrum modus charitatis ſit in præcepto, nō diſſeratur hic, ſed in materia de Legibus.*

Ar.5. *Materia huius Articuli differatur in Quæſtionem 114. Ar.7.*

Ar.7. *Non diſputetur hic de macula peccati, nec de reatu pœnæ, nec de corruptione boni naturalis, nec de alijs huiuſmodi, quæ in materia de peccatis explicata ſunt.*

Q.110. *An gratia ponat aliquid in anima vel hic tractetur, vel in Q.113. de iuſtificatione Ar.2.*

Q.111. Ar.1.& 4. *Gratiæ gratis datæ, earumque explicatio plenior relinquantur interpreti Scripturæ.*

Ar.3. *Vtrum Deus inſignes aliquos peccatores neceſſarijs auxilijs deſtituat, non hic explicandum eſt, ſed in materia de prædeſtinatione.*

Q.112. Ar.1. *Nihil hic dicatur de cauſalitate Sacramentorũ circa gratiam.*

Ar.2. *Vtrum gratia primi hominis & Angelorum in eorum creatione data fuerit ſuppoſita ipſorum diſpoſitione, non hic tractetur, ſed in 1. Parte.*

Ar.3. *Non videtur hic agendum de contritione continuata Caietani, vel de intenſione Scoti, pertinent enim ad materiam de pœnitentia.*

Q.113. Ar.4. *De neceſſitate fidei in Chriſtum ante vel poſt Euangelium promulgatum non hic diſputetur, ſed in 2. 2.*

Ar. 7. *Vtrum augmentum gratiæ detur in principio, an in fine actionis meritoriæ, & vtrum ſi operatio meritoria ſucceſſiua ſit, ipſa etiam gratia ſucceſ-*

ſiue

ſiue augeatur, melius reſeruantur in quæſtionē de augmento Caritatis in 2. 2.

De numero, & ordine, & neceſsitate omnium actuum, qui concurrunt ad iuſtificationem hic diſputetur, non in materia de pœnitentia. Ar.8.

Vtrum in homine detur naturalis potentia ad gratiam, non diſputetur hic, quia non multum differt ab illa, qua quæritur de naturali appetitu, & capacitate Beatitudinis circa princ. 1. 2. Ar.10.

Nihil hic de merito Christi dicatur, cum pertineat ad 3. Partem. Q.114. Ar. 6.

Vtrum per qualibet opera augeatur gratia, & Caritas, reſeruetur in materiam de Caritate in 2. 2. Ar.8.

Ex Secunda Secundæ.

Hic diſputandum eſt de Eccleſia, de Scriptura, de Papa, de Traditionibus, aliiſque locis Theologicis. Q. 1.

Non tractetur hic, ſed infra in materia de Caritate, an Caritas ſit forma oīum virtutū in genere. Q.4. Ar.3

Supponatur Fidem eſſe vnum habitum, nec diſputetur, an ſit ſimplex qualitas. Ar. 6.

Nihil de Fide Angelorum in genere, de hac enim in materia de Angelis, ſed hic tantum, an fuerit Fides in primo Angelo, ſi erat ei euidens Deum eſſe, qui loquebatur, & reuelabat ei myſteria. Q.5. Ar.1

Non niſi breuiſsime, quia difficultas in materia de gratia tractatur. Q. 6.

Q.10.Ar. 2. *Quæſtio de baptizandis pueris infidelium reſeruetur in materiam de Baptiſmo.*

Q.23.Ar. 12. *Materia huius Articuli non hic diſcutiēda eſt, ſed in Quæſtionibus de gratia: vbi etiam de diſtinctione caritatis & gratiæ: ſed an caritas ſit virtus ſpecialis, hic in Articulo 4.*

Q.26. *Nihil hic de contritione, ſed tantum, an Deus ſit ſumme diligendus intenſiue, ſeu ſolum æſtimatiue; quod in materia de pœnitentia non repetatur.*

Q.61. *In materia de merito, non hic diſputetur, vtrū retributio meritorum apud Deum ſit ſecundum iuſtitiam commutatiuam, an diſtributiuam.*

Ex Tertia Parte.

Q.1.Ar.1 *Nec de potentia obedientiali videtur hic agendum, niſi obiter, cum pertineat ad 1. Partem in Q. de omnipotentia Dei: nec de Incarnationis poſsibilitate, cum ad Q.2. huius partis pertineat: nec de diſtinctione ſuppoſiti & naturæ, ſed remittatur ad Q.3. Tandem, an ſit de ratione boni ſe actu communicare, pertinet potius ad 1. Par. in Q. de bonitate Dei, vel in Quæſtione de libero arbitrio Dei.*

Ar.2. *Quo modo nos ſatisfaciamus pro peccatis, & quomodo ſatisfactio noſtra nitatur ſatisfactioni Chriſti, differatur in materiam de Pœnitentia.*

Ar.4. *Omittenda videntur dubia Caietani de peccato originali.*

Ar.6. *De aduētu Meſsiæ contra Iudæos non diſputet Scholaſticus, ſed interpres Scripturæ, cum ea res*

nitatur Scripturis, quæ ſi diligenter examinentur, occupant multum temporis; ſi breuiter, non poteſt res tanta firmiter probari propter multa Iudæorum ſubterfugia & cauillationes.

An in Deo ſint tres ſubſiſtentiæ, & an eſſentia ſecundum ſe ſubſiſtat, an per relationes, non hic diſputetur, ſed ſupponatur ex prima Parte in materia de Trinitate; vtrum autem poſsit vnum eſſentialiter dependere à multis dependentia cauſali, ſupponatur ex Philoſophia. Q. 3

Non diſputetur de eſſe obiectiuo contra Scotū, ſed ſupponatur ex 1. Par. in Q. de ſcientia Dei. Q. 4. Ar. 4

Non videtur huc pertinere quæſtio Caietani, an anima reuerſa ad corpus retineat ſuam propriam terminationem. Q. 6. Ar. 3

An materia propria formæ ſit ante aduentum formæ, relinquatur Philoſopho: ſicut & illud, an realiter totum diſtinguatur a partibus. Ar. 4.

An virtus heroica differat ſpecie à virtute communiter dicta, ſupponatur ex Philoſophia morali, vel ex 1. 2. Q. 7.

An humanitas Chriſti actiue concurrat ad infuſionem gratiæ, & ad opera miraculorum, cum habeat eandem difficultatem cum Sacramentorū cauſalitate, ideo ne ſæpe repetatur idem, poſſunt iſta coniungi, & ſimul tractari in materia de Sacramētis in genere. Q. 8. Ar. 1

Non videtur diſputandum, qui ſint, aut non ſint membra Eccleſiæ, cum id pertineat ad materiam de Eccleſia. Ar. 2. & 3.

Ar.5. *Aliena videtur ab hoc loco illa quæſtio Caietani, Quomodo ſequatur ex eo, quod actus habeatur ſecundum quandam eminentiam, quod ſit actiuus omnium aliorum eiuſdem rationis.*

Q.9.Ar.1. *An intelligere diuinum poſsit communicari animæ Chriſti, pertinet ad 1.2.Q.3.Ar.1.*

Q.10.Ar.2. *Ea, quæ ad cuiuſque Beati ſtatum pertinent, quando, & quomodo videantur, non tractetur hic, ſed in 1.Par. ſicut & reliqui, quæ pertinent ad viſionem in communi.*

Q.11.Ar.1 *An viator poſsit habere notitiam euidentem abſtractiuam Trinitatis non huc pertinet, ſed ad 1.Par.*

Ar.5. *Quicquid de habitu hic diſputari ſolet in communi, ſupponatur ex Philoſophia, vel ex 1.2.*

Q.18.Ar.4. *Quæ actiones dicantur humanæ, quæ non humanæ, Quæſtio eſt 1.2.*

Q.22. *De Chriſti Sacrificio incruento in cœna, & de ratione Sacrificij & hoſtiæ in communi, commodius diſputatur in materia de Eucharistia, & Miſſa. Item de Sacerdotio Melchiſedech, & vt fuit figura Chriſti, melius eſt, vt diſputet Scripturæ Interpres.*

Q.24. *Non repetantur hic, quæ pertinent ad prædeſtinationem hominum, & Angelorum.*

Q.25. *Omittenda videntur, quæ hic nonnulli tractant de phantaſticis imaginibus, & varijs dæmonum illuſionibus.*

Cæteræ quæſtiones de Incarnatione poſſũt omitti, præter ſex ferè, quarum prima ſit de officio Mediatoris:

diatoris: vbi etiam aliquid de inuocatione Sancto-rum dicendum eſt. Secunda de Conceptione B. Mariæ. Tertia de miraculis Christi propter quoſdam hæreticos noſtri temporis, qui vim miraculorum Christi, quantum poſſunt, eleuare conantur. Diſputare autem de miraculis in genere, & quæ poſsibilia ſint Deo, pertinet ad Q. de omnipotentia Dei in 1. Par. Nulli vero creaturæ eſſe poſsibilia, ferè diſputatur in materia de Angelis. Quarta an ſint in Christo duæ filiationes, ſed non diſputetur in genere, Num vna numero relatione poſsit quippiam referri ad diuerſos terminos. Quinta an ratio ſuperior ſit paſſa in Christo. Sexta de deſcenſu Christi ad inferos contra Caluinum.

De Sacramentis in genere.

Quæſtio, an Sacramentum ſit in aliquo prædicamento, non videtur admodum digna Theologo. Q. 60.

Vtrum ſemper, etiam in lege naturæ, fuerit neceſſaria Fides, non huc pertinet, ſed ad 2.2. Q. 61

Vtrum Deus poſsit vti creatura tanquam inſtrumento ad creandum, videtur potius eſſe 1. Partis in materia de creatione. Q. 62.

De Baptiſmo.

Omittantur quæſtiones quædam abſurdiores, qualis eſt illa, vtrum aſinus poſsit bibere baptiſmũ.

De ſolemnitatibus & cæremonijs Baptiſmi breuiter.

Nihil

Nihil dicatur de cognatione ſpirituali in baptiſmo contrahi ſolita, ſed ad matrimonium tranſmittatur.

De pœna paruulorum ſine baptiſmo decedentium non tractetur hic, ſed in materia de peccato originali in 1.2.

Sacramēta Cōfirmationis, Ordinis, Extremæ Vnctionis tractentur prout vacauerit plene, vel breuiter, aut etiam prætereantur, cum & faciliora ſint, & habeatur in promptu, vnde peti poſsint.

De Euchariſtia.

An quantitas diſtinguatur à ſubſtantia, Philoſophis relinquatur, ſicut & illud, de quo Scotus hic diſputat, an accidēs poſsit producere ſubſtantiam.

De figuris Euchariſtiæ multiplicibus, earumque comparationibus vel nihil, vel breuiter.

De Pœnitentia.

An repugnet ſine vlla infuſione qualitatum ſupernaturalium, vel ſine vllo pœnitentis actu iuſtificari peccatorem, & an pœnitere, ſicut oportet, indigeat Dei auxilio gratuito, pertinent ad 1.2. de iuſtificatione. Illic etiam agendum eſt, non hic de ordine inter diſpoſitionem, & infuſionem gratiæ.

An in peccatore poſt peccatum tranſactum aliquid aliud remaneat præter obligationem ad pœnam, ſupponatur ex 1.2. in materia de peccato.

An

An aliqui deſtituantur auxilio neceſſario ad pænitendum, pertinet ad materiam de prædeſtinatione.

Vtrum pœna damni ſit eadem in omnibus damnatis, pertinet potius ad materiam de peccatis, & eorum effectibus.

Quæſtiones de Reſtitutione, de Eleemoſyna, de Ieiunio, de Oratione, de Correptione fraterna remittantur ad 2.2.

Multa etiam, quæ ad caſus conſcientiæ ſpectãt, relinqui poſſent.

De Matrimonio.

Omittendum videtur, quod à quibuſdam hic tractatur, an virginitas ſit virtus, & qualis virtus.

An maleficium maleficio poſsit diſſolui, pertinet potius ad 2.2.

Matremne an vxorem occidere ſit grauius, non eſt huius loci.

De ſubſtantia voti tam ſimplicis, quam ſolemnis tractandum potius videtur in 2. 2. quam hic.

DE REPETITIONIBVS.

CAP. V.

PRæceptor poſt lectionem ſaltem per quadrantem maneat in aliquo loco commodo ſcholæ; vt à Noſtris, multo magis ab externis poſſit interrogari. Interim optabile eſt, vt diſcipuli, qui poſſunt, in ſchola contineantur, vbi repetant terni, vel quaterni, neque ſurgant, niſi pauci, qui accedunt ad præceptorem interrogandum: neque prohibendi ſunt audire tunc præceptorem reſpondentem, ſi poſſint, & velint. Optimum vero foret, ſi quis à Præceptore deſignatus audientibus alijs breuiſſime repeteret lectionem, vel duo treſue per partes: ea vero repetita fierent interrogationes, ad quas reſponderet vel aliquis auditorum, vel præceptor: qua in re ſi excedatur quadrans, non eſſet inutile, dum modo adſit præceptor, & eos in officio contineat. Vbi id durum eſſet externis, res poſſet inchoari per Noſtros: paulatim alij inuitarētur, præſertim qui ſunt in conuictorum alumnorumue Collegijs, vel Cōgregationibus. Quæ tamē ſicubi ægerrime ſeruari poſſunt, retineatur loci conſuetudo, dum Profeſſor poſt lectionem moretur aliquātiſper interrogandus.

2 Domi quoque fiant repetitiones quotidie præter feſta, vacationes, & ſabbatha: omnes parati veniant:

niãt:interrogabit autẽ Præſes, quos ipſe volet, nec pauciores quam tres per quadrantem. Vbi id non eſt in vſu, introducatur, quantum poteſt. Vbi vero id tentatum non ceſſit, præmoneantur tres ad totum, ſed per partes tunc diuidendum a Præſide: nemo vero repetat ex ſcripto, ſed memoriter. Neque putetur inutiliter expendi iſtum repetitionis quadrantem, tum quia Conſtitutiones repetitionẽ vnius alijs audientibus præſcribunt diſtinctam à mutua concertatione: tum quia exercetur memoria: tum quia id prodeſt futuris magiſtris, vt aſſueſcant coram alijs ſuas cogitationes explicare: tum quia fierent pigriores in annotandis, quæ oportet, ſi ab ijs repetendis liberi forent. Poſt quadrantem vero repetitionis, diſputetur: & quidem à tribus, à quolibet per quadrantem: tribus etiam quotidie, quo plures, exerceantur, reſpondentibus. Id enim temporis ſatis eſt ſi rigor formæ ſeruetur, & cum iam nihil noui affertur, præcidatur argumentum; ſi quando verò contingeret non eſſe locũ tertio, differatur is in ſequentem repetitionẽ eiuſdem materiæ: ſed ſi vel ob materiæ difficultatem, vel ob ingeniorum qualitatem, vel ob numerum diſcipulorum id ſeruari non poſſet, aut frequenter contingeret tertio deeſſe locum, duo ſint ſatis, & ſi quid temporis aliquãdo ſupereſſet, dubia proponantur. Antea vero quam quæſtio aliqua finiatur, de ea nullus argumentetur.

3 *Profeſſores liberandi videntur (niſi forte malint non liberari) a domeſticis repetitionibus: ijs*

vero

vero præeſſe poterit aliquis, qui abſoluto Theologiæ curſu vacat illi repetendo, vel alius: ad hoc vero onus ac laborem non videntur Profeſſores obligandi: primo, quia Conſtitutiones ſupponunt abeſſe præceptores à repetitionibus: ſic enim 4. Par. Cap. 6. H. habetur, Quod ad repetitiones attinet, curet Rector, vt certis quibuſdam horis in Scholis vel domi fiant, vno quidem repetente, & alijs audientibus, & quæ difficilia occurrerint, mutuo proponentibus, & ſi quid erit, de quo conſtituere inter ſe non poſſint, magiſtrum adeant.] 2. Ita fit in Luſitania, & bene cedit. 3. Alij qui præerunt repetitionibus, fient doctiores, & exercebuntur ad magiſterium. 4. In hyeme interrumpitur præceptorum tempus commodiſſimum ſtudio, in æſtate vero coguntur æſtuare ſub meridiem. 5. Quia nonnunquam pauci ſunt Noſtri, & optimi quique mittuntur ad Collegia Conuictorum, & Alumnorum, vt non vtiliſſime videatur collocari opera Præceptoris. 6. Quia ſi cui non ſatisfiat à præſide, poteſt id proponere in publica diſputatione, vel conuenire præceptorem in cubiculo: ad id enim præſcribet ille horam ſibi non incommodam. Erunt autem in repetitionibus modeſti, & obſequentes præſidi: ſi quando ſecus fecerint, deferantur per cenſorē aliquem: crebro etiam viſitentur à Præfecto ſtudiorum, nonnumquam à Rectore, & interdū à Præceptore. tametſi præſes ſi cæteris fere ſenior fuerit, & magna ingenij exiſtimatione, pauci non ei concedent libenter: ſiquis tamen profeſſor dictat

tan-

tantum, & non explicat, abeſſe non debet à repetitionibus. Idem ſit iudicium, cum deeſſet, qui id muneris commode admodum præſtare poſſit.

4 *Vbi ſub initium Iulij ſtudia ſolent ita remitti, vt in facultatum ſuperiorum claſſibus à prandio non legatur, eo tempore vſque ad octauum fere diem Septembris, repetantur audita toto anno, diſtributis primarijs materijs per præceptorẽ: vnus repetat præcipuas concluſiones cum vno vel altero argumento per quadrantem: duo argumentur contra duos alios. Repetantur autem vnius Profeſſoris quæſtiones hebdomada vna, altera vero alterius, ita tamen vt hebdomada qualibet interponantur duæ præſentium lectionum repetitiones, vna vnius, altera alterius Profeſſoris. Præter hoc ſemel in hebdomada, forte die Dominico, ingenioſioribus quarti vel tertij anni Profeſſor in cuius hebdomadam is dies Dominicus cadit, aſſignet amplas aliquas, & illuſtres materias, quas vnus aliquis viciſſim commutandus explicet ornate per dimidiã horam cum apparatu & aliorum conuentu ad exercitationem, & recreationem: reliqua dimidia hora defendat, quod legit, argumẽtante vno vel altero. Vbicunque etiam duobus vacatur menſibus, introducatnr huiuſmodi repetitio per menſem primũ vacationũ, & ita diſtributis, qui exeunt viciſſim ad villam, vt numero mediocri ſuſtentetur hæc exercitatio.*

DE

DE DISPVTATIONIBVS.

CAP. VI.

IN Sabbato, vel (ſi id vetus Academiæ conſuetudo exigat) Dominico die à prandio Profeſſores viciſſim habeant proprias in Scholis diſputationes, et quidem per duas horas, nempe dimidia hora poſt commune principium Scholarum, niſi vbi multiplex externorum concurſus longius eas potrahi ſuaderet. Si duo in hebdomada fuerint feſta, vel vnum feſtum cum recreationis die, legendum potius, quam diſputandũ videtur in Sabbato. In Luſitania, quo hæc ſeruari poſſint commodius, cum duobus diebus ceſſatur, prætermittatur tunc actus feria 5. ſolitus haberi.

2 Dominicis etiam diebus defendantur concluſiones publice. Id enim magis congruit Conſtitutionibus 4. Par. C. 6. §. 10. vel ſi id fieri nequit, priuatim à Noſtris ſub præceptore, qui proximo ſabbato non diſputauit, idque per ſeſquihoram. Et vbi non poteſt adeſſe præceptor, præſit alius: argumententur tres: quilibet hora dimidia. Ad id Luſitani non ſunt obligandi propter frequentes actus, & quotidianas quattuor lectiones, & paucas relaxationes.

3 Ad hæc quolibet menſe præter æſtiuos duos vltimos, communes, ac generales fiant in Scholis diſpu-

diſputatione mane, & veſpere toto tempore Scholarum, ſi Profeſſores ſint tres: ſin duo, duas horas non excedant; niſi id externorum frequentia Doctorum ſubinde breuiter argumentãtium poſtulet. Quot fuerint Profeſſores, totidem et auditores defendant, vnius quilibet Profeſſoris quæſtiones, & moderẽte vniuerſam diſputationem Præfecto ſtudiorum: præſideant è ſcamnis Profeſſores, quilibet ſuo, & inſtent aliquando: nec vnus proſequatur, quod alter iam examinauit. Quilibet argumentator contra duos diſputet defendentes, quorũ, quatenus fieri poteſt, qui mane fuerat prior, ſit à prandio poſterior. Argumententur non minus, quam tres mane, totidem à prandio: Interſint ijs mẽſtruis diſputationibus alij quoque Doctores Noſtri ad inſtandum aliquando, ſaltem per horam mane, vel à prandio. Externi quoque Doctores inuitari poſſunt à defendentibus ad argumentandum: ſed in priuatis ſine delectu Præfecti id non fiat. Inſtare tamen, vel nouum inſerere argumentum prohibendi non ſunt.

4 *Præter hebdomadarias, & menſtruas diſputationes, fiant & ab anni quarti auditoribus actus publici: quorum aliqui ſint particulares, hoc eſt, vnius partis Theologiæ, & durent vſque ad Paſcha. Idque vel in ſabbato, quo omittantur aliæ diſputationes, vel in feſto minus celebri, vel aliter feriato die: alij ſint generales, hoc eſt, totius Theologiæ, & hæ concluſiones (niſi conſuetudo id nequaquam ferat) imprimantur, & ſint eædem com-*

munes omnibus Noſtris: Externi namque proprias habere poſſunt. Incipiant vero poſt Paſcha, & ſic diſtribuantur, vt mane, & veſpere commode fiant, & vnus reſeruetur in vltimam hebdomadam, qua ſtudia finiuntur, alter etiam in primam hebdomadam, qua ſtudia renouantur. Porro particulares actus per duas horas & dimidiam habeantur mane tantum, aut ſolum à Prandio: generales vero, vtroque tempore, vel ſicubi non ſolent in ſabbatis à prandio ſcholæ frequentari, mane extrahantur ad quattuor vel quinque horas, vt moris eſt in Gallia: ſicubi vero Noſtri priuatim Theologiam audiunt, conentur & ipſi hos actus celebrare publice inuitatis externis aliquo cum apparatu.

5 Ad hos vtroſque actus ſeligantur auditores magis ingenioſi iudicio Præfecti, & conſilio Profeſſorum: quorum auditorum quilibet ſuum particularem habebit: ſuum etiam generalem, niſi aliud obſtet, plures enim illum, quam hunc ſuſtinere poſſunt, & admoneātur in renouatione ſtudiorū, tunc diſtributis cuilibet partibus Theologiæ in actus particulares. Præſideant viciſſim Profeſſores, vel alij Doctores noſtri ſi fuerint: argumententur non minus, quam tres, quorum primus ſit Doctor. Eboræ ſatis eſſet introduci actus particulares propter frequentes externorum actus ad gradus ſuſcipiendos.

6 Concluſionum iſte ſit modus. Vna concluſio non excedat tria vel quatuor membra, nec nimium ſterilia: In hebdomadarijs diſputationibus non ſint

vltra

vltra octo, vel nouem concluſiones: in menſtruis non vltra 12. vel 15. In actibus ſi vnius partis, non vltra 20. ſi totius Theologiæ, non vltra 50. pauciores etiam, ſi publicus Academiæ mos aliter habeat.

7 *Præfectus dum intereſt diſputationibus, non ſoluat argumenta, ſed dirigat diſputantes: poſſet tamen datam ſolutionem explicare, & oſtendere, quam bene ſatisfaciat argumento, cum is, qui argumentatur, nondum videtur eſſe contentus. Non impediat Præceptores, cum loqui voluerint: Id quod ſi minus ordinate faciant, potius rogando vel monendo, quam imperando, eos ad loquendi vices ſeruandas adducat. Argumentari poterit, ſed quo rarius, eo dirigendi munus, quod ipſi propriũ eſt, maiore cum dignitate præſtabit.*

8 *Porro conandum eſt, vt diſputationes omnes, quarum feruor ac dignitas iam concidiſſe videtur, priſtinæ reſtituantur autoritati, cum hoc exercitationis genere nihil ſit vtilius ad capeſſendas ſuperiores facultates. Videas non paucos in legendo, in ſcribendo, in compaginandis quæ ſcripſerunt, totos eſſe, diſputationem vero fugere, negligere, otioſam exiſtimare, habere tandem Theologiam non tam in memoria atque intelligentia, quam in libris papyraceis reconditam. Conſtitutiones vero nihil grauius commendant quam diſputationes, earumque frequentiam & aſſiduitatem; tantumque in ijs momenti eſſe putant, vt ne humaniorum quidem litterarum, & grammaticæ ſtudioſos ijs carere patian-*

tur. Semper vero viri graues ſibi perſuaſerunt addiſci Philoſophiã, ac Theologiã, non tam audiẽdo, quã diſputando. Illic enim certiſſimũ fit periculum quantũ quis intelligat, ea quæ ſcribit, aut docet: & quanta ſit firmitas priuatarum cogitationum, cum non raro quæ ſplendeſcere videntur in cubiculo, ſordeant in Sholaſticis concertationibus. Tunc etiã dum ab aduerſario premimur, cogimur omnes ingenij neruos intendere, & pleraque tunc extundimus vrgentibus alijs, quæ in otio atque vmbra nunquam veniſſent in mentem: Audimus aliorum inuenta, quæ aut lucem aliquam rebus dubijs afferunt, aut viam aperiunt ad aliquid aliud excogitandum, aut ſi minus placent, perſpectis aduerſarij effugijs & ijs poſſumus occurrere facilius, & noſtra firmius communire: obſeruare poſſunt & auditores, quid boni iſte, quid ille Præceptor afferat, & exemplo doctorum ſeſe acuunt ad pugnam, animaduertentes, vbi claudicent argumenta: quæ diſtinctiones opportunæ ſint; quomodo Præceptoris doctrina ſubſiſtat. Tandem, & grauiſſimorum virorum iudicio, & experimento comprobatur diſputationem vnam plus prodeſſe, quàm lectiones multas; præterquam quod nihil ſit, quod noſtras ſcholas magis illuſtrare poſſit, quam ſi auditores ſic inſtituamus, vt in publicis conuentibus, & concertationibus magnam audientium moueant approbationem, & plauſum. Vt autem diſputationes, quæ iacere videntur, in meliorem formam, ac ſplendorem excitentur, multa præſto ſunt remedia, ſed

quæ omnia poſita ſint in Superiorum ſedulitate, qui niſi in hanc rem ſerio incumbant, ſibique perſuadeant hinc omnem fructum, & exiſtimationem ſcholarum noſtrarum pendere, efficietur plane nihil, etiam ſi ea de re bene conſtituenda multæ leges aut præcepta ſcribantur. Itaque proderit primo ſi Superiores frequenter interſint diſputationibus priuatis, & publicis: obſeruent quibus cauſis fructus huius exercitationis impediatur: corrigant, quæ corrigenda ſunt: collaudent ſtrenuam ea in re operam quorundam; aliorum redarguant ſocordiam: perficiant denique, vt intelligant omnes, cum primis eam rem ſibi curæ eſſe. Quod ſi alijs negotijs impediti hæc per ſe præſtare non poſſunt, committant ſuas partes Præfecto, quem non modo doctum, acrem, & induſtrium virum oportet eſſe, ſed & quod caput eſt, magnæ etiam auctoritatis in omni ſtudiorum adminiſtratione, cuiuſmodi poteſtas ſi non videtur conferenda Præfecto, quicquid ſaltem in re litteraria Rector agendũ putat, per Præfectum exequatur: ſi quid vero Rectori delatum fuerit de Præfecto, nihil ipſe conſtituat, ſed re cum illo communicatã quicquid mutandum videtur, id mutet per Præfectum, qui id opportune præſtet ac prudẽter, tanquam re melius à ſe perſpecta mutaſſet conſiliũ, vt eius conſulatur auctoritati, alioquin intelligent alij Præfectum nihil aliud eſſe quam nomen inane, vt propterea neminem reprehendere audeat vel monere. Certe neceſſariũ eſt, in Præſide diſputationum eam eſſe poteſtatem, qua

diſputantes poſſit & honorifice proſequi, & coercere, ſi oporteat, omneſque intelligant multum ſua intereſſe ab illo ſuam operam probari: eiuſmodi vero poteſtatem ſi non putant Superiores eſſe Præfecto demandandam, vel ipſi per ſe eam exerceant, vel diſputationibus arbitrentur nondum ſatis eſſe conſultũ. Secũdò iubeãtur intereſſe vniuerſi diſputationibus, & diligentius, quam lectionibus. Porro ſunt, qui quicquid occupationis extra ordinẽ nanciſcuntur, aut nanciſci poßunt, id omne conferunt in diem, & horas diſputationum, non ſecus, ac ſi ſuperuacua, & otioſa quædam res eſſet: ſane ſpes nulla futura eſt rem iſtam bene componendi, niſi firmiſſime ſtatuant Superiores eos ſe præbere, per quos nulli liceat abeſſe à diſputationibus, eaq; omnis ſpes præcidatur, non ſecus ac ſi dies eſſet lectionis, & multo etiam ſeuerius, vt ſit facilior in lectionibus diſpenſatio. Frigent enim ſine frequentia concertationes, & cum earum fructus minus perſpici, atque intelligi poſſit á iunioribus, ſiquis vnus abeſſe cœpit, cæteri facile dilabuntur. Quare tanto impenſius curandum eſt, vt ea in re nihil impune peccetur. Tertiò dũ diſputatur, nõ ferat Præceptor, aliuſue, qui diſputationi præeſt, vllas collocutiones in ſchola: attendere omnes iubeat, parcere fabulis: non dormitare, non egredi pro arbitratu: hortetur, coarguat, pudefaciat, prout expedire iudicauerit. Quartò hebdomadariæ diſputationes duas horas ne excedãt: Quicquid ſuperadditur, angit, & conficit ſedentes: hinc odioſæ fiũt & oneroſæ

diſpu-

diſpulationes, præſertim tam crebræ, niſi quo crebriores, eo ſint & breuiores: nam defeſſis, quicquid boni dicatur, nihil poteſt eſſe in precio: effluit potius quicquid infunditur: & quoniam varietas ac viciſſitudo gratior eſt, leuatque audientium ſatietatem, argumententur quatuor, quorum quilibet argumenta duo intra ſemihoram examinãda proferat. Quintò magnũ fructuoſæ diſputationis momẽtum poſitũ eſſe putẽt Præceptores in formæ rigore ſeruando: nam ea neglecta nec argumentorum vis apparet, nec reſpondentis acumen ac ſolertia agnoſcitur, nec vrgetur articulus difficultatis, ijs qui diſputant, ſe ſe mutuo á re propoſita auocantibus, nec auditorés intelligere poſſunt, quid tandem poſt tantam contentionem conſtitutum ſit: nec diſputatio tranſigitur ſine audientium offendiculo, cum nonnulla interponantur interdum carpendi aduerſarij gratia, quorum occaſionem præbet licentia deſerendi formam: quæ ſi ſeuere ſeruaretur, ipſa per ſe contineret in officio loquentes: offenduntur etiam viri graues, quod diſputandi leges negligantur, quæ in illuſtribus Academijs tanto ſunt in honore, vt nihil ignominioſius obijci poſſit argumentanti, quam quod non probet, quod fuerat negatũ, aut á filo ſuſceptæ diſputationis recedat: Qua in re nos aliquando male audimus, nec ſine magna iactura tum temporis, quod argumentorum nullus cernatur exitus, quæ formæ ratio, atque ordo integer breui diſſolueret; tum exiſtimationis, quod aberrare ab argumentandi forma eorum ſit, qui

fugere malunt, quam pugnare, cumque ex aduerſo ſtare non poſſint, varijs omnia tergiuerſationibus implicant. Itaque qui reſpondet, repetat primum argumentationem propoſitam. Deinde ad præmiſſas, vel conſequentiam dicat, Nego, vel Concedo dumtaxat. Nam diſtinctionibus minus frequenter vtendum eſt: cum enim illæ crebriores ſunt, & diſputandi curſum interturbant, & diſplicent argumentantibus, & remedia quædam videntur ſtudioſe quæſita ad extrahendam diſputationem, donec vera occurrat ſolutio. Multo vero parcius adhibendæ ſunt declarationes, vel etiam rationes, cur quidque dicatur aut negetur: nihil enim ea re moleſtius, præſertim ſi obtrudātur inuitis argumentantibus. Tandem ab ipſis Logicæ incunabulis ſic inſtituantur iuuenes, vt nihil eos magis pudeat, quam à forma defeciſſe, & nullius rei acriorem exigat rationem Præceptor, quam, vt coram ſe nihil in forma peccetur: retractetur vero ſtatim quicquid peccatū fuerit. Sextò diligenter etiā obſeruetur, quod Conſtitutiones in 4. Par. C.6.§.10. Qui præeſt, inquiunt, diſputationi, ex ea concertatione eliciat, declaretque ad audientium vtilitatem, doctrinam quæ tenenda ſit.] Accidit enim non raro vltro citroque ita rem agitari, vt auditorum præſtringatur, & confundatur attentio, ideoque ſine fructu recedant. Quo circa odiſſe ſolent diſputationem, vt inutilem & non niſi confuſis clamoribus perſtrepentem, ad quam opinionem abolendam ſtudeat Præceptor aliquid bonæ do-

ctri-

ctrinæ ſemper afferre: quin & aliqua ex prolixis lectionibus reſecare, vt ea in diem diſputationis reſeruet, digna etiam, quæ ſedulus auditor obſeruet inter diſputandum, & deinde breuiter referat in libellum, ſi velit. Septimo illud Præceptor cogitet diſputationis diem non minus quam lectionis laborioſum ſibi futurum eſſe: Quare ad otium, & quietem non ſe comparet, ſed ad laborem, eoque maiorem, quo difficilius eſt duas horas, quam vnam tenere auditorem, & quidem nihil ſcribentem, nec putantem id ſua multum intereſſe. Quod ſi lãgueat Præceptor, & res progredi ſinat vt poſſunt, quid mirum, ſi ſegnitia quadam, ac tædio tota Claſsis obtorpeat? Curet itaque primum vt publice non diſputent, niſi doctiores, cæteri raro prodeant in publicum, neque vero tunc, niſi prius ita inſtructi à Præceptore, vt eo loco non putentur indigni. Deinde in priuatis præſertim diſputationibus, quæ frigere plus ſolent quã communes, ſic diſputantibus aſsiſtat, vt ipſe videatur eſſe, qui in vtroque concertatore concertet: collaudet, ſiquid boni afferatur; attendere omnes iubeat, cum inſignis aliqua difficultas propoſita eſt: ſuggerat ſubinde breue aliquid, quo vel fulciat reſpondentem, vel argumentantem dirigat: aberrantes reuocet in formam: exprobret etiam nondum intellectam rem aliquam, quam ipſe toties inculcauerit: neque diu taceat, neque ſemper loquatur, vt ipſi etiam diſcipuli promant, quod ſciunt; ipſe vero, quod promptum fuerit, emendet, aut expoliat; & poſt aliquam concertationem, in

dicta

dicta omnibus attentione rem totam breuiter explanet, nec patiatur vel argumētnm penè ſolutum longius vrgeri, vel reſponſionem non bene conſtantem diu ſuſtineri: contra vero non diſsimulet difficultates, ſed diſputantem progredi iubeat, donec vim obtinet argumentum. Octauo inuitent ſe inuicem Profeſſores, diuerſarum licet facultatum ad priuatas etiam diſputationes, ſaltem per horam aliquam, quo magis concertatio feruеſcat congreſſu Præceptorum: eandem ob cauſam inuitentur ad eaſdem nonnulli etiam, qui in noſtris Academijs Doctoratum conſecuti ſunt, vel ſuorum ſtudiorum curriculum confecerunt: ſiquid denique aliud vſpiam eſt in vſu, quo diſputationes reddi ſolent celebriores, id ſedulo retineatur.

DE

DE OPINIONVM DELECTV, cenſura, retractatione.

CAP. VII.

IN opinionibus a Societate conſtitutis non eſt ſatis Doctorem referre ſententias multas, & de ſuo nihil apponere, ſed defendat opinionē præſcriptam, vel relinquat quæſtionē, vel differat, donec melius cogitet; ſicut vero boni Doctoris eſt opiniones ſeligere tutiores, ac magis receptas: ita ad Superiorum pertinet vigilantiam curare, ne quid in eo genere peccetur, & ſiquid peccatum fuerit, emendare.

2 *Ad obſeruandum verò, quæ Profeſſores minus caute doceant aut loquantur in Scholis, hæc fere conducere videntur. Primo Præfectus illos audiat aliquando: nec rarius, quam ſemel decimoquinto quoque die quamlibet claſſem ſuperiorē ſuperior Præfectus, inferiorem inuiſat inferior: legat interdū commentarios à diſcipulis exceptos. Duos etiam tresve auditores ex Noſtris non minus fidos, quam ingenioſos frequenter roget, quid in iſta, quid in illa quæſtione ſentiat præceptor tanquam aliud agens, nihil læſa, quantum fieri poterit, Doctoris exiſtimatione. Id quod aliquanto diligentius præſtandum eſt, cum Doctor aliquis in materijs lubricis verſatur, vel in quibus præſcriptæ iam ſunt*

opinio-

opiniones. Secundo ſi quid animaduerſione dignum obſeruatum, delatumve ſit, examinent Rector, & Præfectus ſcripta duorum, vel trium. Interrogentur etiam duo tresve ſecreto, & cauendum, ne quid calumniæ ſubſit, id enim impunitum eſſe non debet, ad terrorem aliorum. Tertio vbi de re conſtiterit, Rector Præceptorem admoneat ſuauiter, & ſiquid periculoſum fuerit, retractet cõtinuo: ſecus amoueatur: ſin res non adeo clara ſit, expectet occaſionem aliquam, qua dicat illud ſibi aliquando placuiſſe, nunc autem minime. Quarto in ijs, quæ tenenda non ſunt, qüia prohibita à Patre Generali, moneatur etiam, vt retractet per occaſionem: in grauibus autem etiam compellatur; ſecus agatur, vt cum inobediente. Pro grauibus autem habeantur vel quæ ſunt proxima temeritati a ſcandalo, licet non clare, vel vnde pendēt multæ aliæ quæſtiones.

3 *Si quid ab aliquo Profeſſorum inter diſputandum perperam dictum ſit, ſi commodè diſsimulari poteſt, Præfectus conniueat: ſin ea res plus habeat periculi, aut erroris, quam ferendum ſit, nihil differat, ſed prudenter tunc rem totam curet declarandam ſiue per Præceptorem, ſiue per ſe, niſi inde timeat plus contentionis & turbarum. Tunc enim aliquid quod ad rem pertineat, breuiter ſignificet, & finem imponat, remque totam poſtea Rectori referat.*

4 *Concluſiones, quas quis in claſſe defenſurus eſt, poſtquam a Magiſtro recognitæ fuerint, oſtendantur*

dantur etiam Præfecto ; qui opinionem nullam commutet, aut deleat inconſulto Preſeſſore. Quod ſi inter eos res componi non poſſet , ad Rectorem referatur : qui poſtquam eos , aut etiam , ſi oportuerit, alios audierit, quicquid ſtatuet, denuntiet, atque exequatur per Præfectum.

DE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE PRIVATO STVDIO SCHOlaſticorum.

CAP. VIII.

HOris priuato ſtudio attributis, Scholaſtici ſeruent hunc ſtudendi modum. Præuideant ante Scholas textum legendum: poſt Scholas Domi relegant ſcripta; curent intelligere: intellecta ſic examinent, vt ipſi ſibi obijciant, & quæ obiecerint, ſoluant; quæ nequeunt, annotent ad interrogandum, vel diſputandum. Præſcriptam tandem à Præfecto diuiſionem temporis ſeruent diligenter.

2 Quoniam in hoc priuato ſtudio aliquem commentarium concedunt Scholaſticis Conſtitutiones, libri auditoribus Theologiæ ſic videntur diſtribuēdi. Hi qui ſunt ingenio vix mediocri, primo ſemeſtri non legant, niſi S. Thomam, ne Caietanum quidem: ſed poſtea detur eis vnus tantum pro diuerſitate materiarum, iſque perſpicuus & facilis, vt Durandus, Bouauentura, Richardus, Marſilius, Ferra. Argentinas. Poterit & aliquando commutari, ſi iudicabitur expedire. Qui ſunt ingenio ſaltem mediocri, vel plus, vix aliquid primo ſemeſtri præter S. Thomā, et Caietanū videāt, niſi qui legerint curſum Philoſophiæ. Poſtea aliquis autor dandus eis eſt ex clarioribus iuxta materias. Tertio anno Gabriel, Gregorius, Henricus, Palu. Herueus, Scotus præ-

præſertim ingenioſis, ſed vnus ferè, vt inquiunt Cõſtitutiones. Quarto annò quibuſdam Capreolus poſſet dari. Biblia vero & Tridentinum Concilium quilibet ſemper habeat. Secundo anno aliquẽ etiam ex Patribus, & eum ferè, quem petierint, ſi non ſit parum vtilis, & quantum fieri poteſt, accommodatum præſenti materiæ: is legatur ſucciſiuis tantum quadrantibus, vel poſt tædium longioris ſtudij. Poterit & commutari, ſi poſt aliquod tempus alium poſcant. Sed curetur, ne in hoc ſint nimij, vt concionabundi.

DE

CAP. IX.

Vacationes intra annum nullæ introducantur, vbi non ſunt: nec vbi ſunt, longius extrahantur, tum quia per tot remiſsiones, & longas vacationes multum temporis amittitur, vt expediri nequeant materiæ: tum quia tempore vacationum non ſolum externi, ſed etiam Noſtri minus poſſunt in officio contineri: tum quia multis Noſtrorum auditorum eſt tædio tam longa vacatio, cum ex ſe ipſi occupari neſciant; ægrotant etiam crebrius ob occaſiones nimiæ relaxationis.

2 Optandum eſt, vt vbique legatur in Anniuerſario Defunctorum à prandio: Item ſtatim poſt feſtum Sanctorum Innocentium: Feria 6. & ſabbato ante finem Bacchanalium. Feria ſecunda, & tertia quinquageſimæ, vbi id conſuetum fuerit. In Feria quarta Cinerum à prandio: Hebdomadis Sanctæ Feria ſecunda & tertia, mane etiam quartæ: poſt Paſcha Feria quinta & ſequentibus, & vbi moris eſt, etiam quarta. Mane etiam vigiliarum, (niſi vbi id ſcandalo foret) Natalis, & Pentecoſtes, ſaltem vt poſt paulo breuiorem lectionem, aliquid piæ cohortationis ſubijciatur.

Dies

3 *Dies vnus recreationis integer ſit in hebdomada, vbi eſt in vſu; vbi vero ſolum à prãdio vacatur, nihil addatur. Hic dies non interponatur, cum vel feſtum vnum eſt in hebdomada, & cadit in Feriam quartam ſeu quintam, vel cum duo feſta ſunt.*

4 *Remiſsiones ſtudiorum à prandio Italis conſuetæ ineunte Iulio propter caloris vehementiam (quo tempore Profeſſores Scholaſtici legunt alternis diebus) non introducantur, vbi non ſunt; ſed vacetur duobus menſibus: minus etiam, ſi minus eſt conſuetum propter mitiorem cœli temperiem. Vbi vero fiunt illæ remiſsiones, maior quam oportet, fiet iactura lectionum, ſi vltra ſeſquimenſem protrabantur vacationes. Deſinant itaque ad finem Auguſti, & ſub feſtum S. Lucæ redeant ad Scholas. Alijs in regionibus licet citius tardiuſve ferias finiri, repetique ſtudia exigat vel vetus Academiæ publicæ mos, vel cœli inclementia, vel conſuetudo regionis, illud tamen vniuerſim curetur, ne Noſtri vltra ſeſquimenſem, vel duos menſes lectionibus deſtituantur.*

DE GRADIBVS BACCALAVREAtus, Magiſterij, & Doctoratus.

CAP. X.

Conſtitutiones 4. Par. Cap. 15. nu. 2. In Artium, inquiunt, ſtudio curſus erunt ordinandi, in quibus ſcientiæ naturales (ad quas minus quàm trium annorum ſpatium ſatis non erit) prælegantur, præter quos medius adhuc annus ad audita repetenda, & ad actus Scholaſticos celebrandos, & gradum Magiſterij ſuſcipiendum ijs, qui eum ſuſcepturi ſunt, relinquetur.] Infra §. 3. Theologiæ, inquiũt, curriculum ſex annis emetietur: in primis quatuor ea omnia, quæ legi oportebit, prælegentur; in duobus reliquis præter repetitionem actus ſoliti ad gradum Doctoratus ab ijs, qui promouendi ſunt, abſoluentur.]

1 *Optandum eſt, vt quod hucuſque fieri non potuit, concedatur deinceps Noſtris ad repetendam vel Philoſophiam ſemiannus, vel Theologiam biennium.*

2 *Porrò ægre ab externis obtineri poterit vbiq; vt actus nõ inchoent ſeu perficiãt, niſi peracto Philoſophiæ vel Theologiæ ſtudio, idq; vel per dimidiũ annũ vel per bienniũ vltra. Nã in Italia vix à Noſtris promouentur niſi alumni, vel conuictores, qui tandiu nequeunt expectare, & facile ad medicinã*

vel

vel ad iuriſprudentiam dilabuntur: quin etiam alienantur à Noſtris & offenduntur hac ſeueritate, cum in cæteris Italiæ Academijs facillimè gradū conſequantur, ſi velint. In Germania quoque tantæ dilationis interualla vix tolerantur, nec parum præſtitiſſe ſe putant, ſi quadriennium Theologiæ impendant: & eſſet illis aliquid remittendum, alioquin deterrentur à Doctoratu petendo, vt paucos proinde Doctores Catholicos habeat Germania, cum abundet Doctoribus hæreticis, quod eorū promotio ſemper in promptu ſit. In Gallia quoque nihil vltra triennij finē expectant Philoſophi, vt Magiſtri fiāt, quòd tantā morā non ferant, cū properēt ad Leges. Id quod ēt Germanis accidit Philoſophis ob alias cauſas. Conſideret itaque R. P. Generalis, an cum Italis, & Tranſalpinis diſpenſare velit, cū præſertim Conſtitutiones ibidem B. dicant id eſſe ſeruandum vt plurimum. Germanis quoque Theologis poſſet indulgeri, vt in fine biennij primum celebrent actum, quo fiant Baccalaurei currentes: formati vero in fine triennij poſt actum alterum, vt hoc pabulo detineantur in Noſtra Academia, atq; illi duo actus computandi eſſent inter eos, qui ad Doctoratum neceſſarij ſunt, quem tamen ſuſcipere non deberent, niſi poſt quadriennium celebratis alijs actibus, etiam ſi nonnulli in patriam interim redirent, vbi & ſuis negocijs & priuato ſtudio vacarent, reuerſuri deinde in Academiam Noſtram, quando oportuerit ad doctoratum ſuſcipiendum.

3 *Promouendis ad gradus examinis, & actuum*

ratio, vbi ſeuerior alia non fuerit ex inſtituto, & fundatione Academiæ, iſtiuſmodi præſcribenda videtur. Principio candidatum aperto capite ſedentem in ſcamno Doctores ſeu Magiſtri quinq;, quorum vnus ac Præſes ſit Cancellarius ſeu Præfectus ſtudiorum, priuatim examinent duabus horis, argumentando nonnunquam, ſed ſæpius interrogando de præcipuis totius Theologiæ vel Philoſophiæ quæſtionibus, quas pridie Præfectus diſtribuat examinatoribus. Examine peracto exeat candidatus, & dum foris opperitur, inter ſe deliberēt examinatores, an videatur idoneus, qui ad actus publicos admittatur, pluribuſque ſuffragijs res decernatur. Quod ſi nondum aptus iudicabitur, perhumaniter ei denuntiet Præfectus egere illum diuturniore ſtudio. Poſtquam verò aliquanto diligentius ſtuduerit, alterum illi examen ſubeūdum eſt. Sin maior illum pars idoneum cenſuerit, hoc illi ſignificet Præfectus, & diem primi actus celebrandi conſtituat.

4 *Actus publicos quinque Theologus perſoluat, quorum priores quatuor ſint particulares, hoc eſt, ex vna S. Thomæ Parte, nempe primus ex 1. Par. alter ex 1.2. tertius ex 2.2. quartus ex 3. Par. nouiſſimus aūt ſit generalis de tota Theologia, quem ſanè vltimum eſſe oportet, non primum, ne ſtatim initio tanta rerum multitudine opprimatur. Quare ſatius videtur, vt Theologiam primum per partes expendant, ac tueantur candidati, deinde ſtrenue exercitati in partibus, aggrediantur vniuerſam.*

ſam. Generalis actus totum Scholarum tempus occupet mane, & Veſpere: particulares vero vel matutinis, vel pomeridianis duabus horis, & dimidia contenti ſint. Conſtet vero ille quinquaginta circiter concluſionibus, iſti autem fere quindecim. Porro actus Philoſophorum duo ſint, & prior quidem particularis, collectis ex vniuerſa Philoſophia quindecim circiter concluſionibus: alter generalis & plenior ex Theſibus quinquaginta ferè. In iis vero actibus tantum, Noſtri, qui Magiſtri, ſeu Doctores ſunt, vtantur Epomide, vbi eius vſus fuerit: Neque vero promoti omnes ea vtantur, ſed ſolum Philoſophiæ Profeſſores, & argumentaturi ad tuendam Academiæ auctoritatem, nec niſi promoti argumententur, vbi eorum ſatis magnus ſuppetit numerus. Doctoribus, & Profeſſoribus Theologiæ aſsignentur loca diſtincta à Doctoribus, Profeſſoribusque Philoſophiæ cũ ad actus cõueniũt. Inter hos vero, qui actu docent, præcedant alios, qui actu non docẽt. Cæteri oẽs ſiue promoti, ſiue nõ promoti interſint, & nullo ordine ſedeant inter alios.

5 *Poſt quemlibet actum, qui examinãdi munus exercent, inter ſe deliberent, an & quomodo progrediendũ ſit in actibus. Nã in aliquo actu cãdidatus ſi ineptè admodũ ſe gereret, numerãdus non eſſet inter actus neceſſarios, ſed pro eo alter obeũdus foret: ſin non vſq; adeo indoctè reſponderet (vt aliqua exiſtimationis eius habeatur ratio) non iteretur idẽ actus, ſed alter longius differatur, donec diligẽtius ſtuduerit, inſeratq; in actu ſequẽti difficilio-*

res aliquas Theſes ex priori. Cum vero in actu ſui ſpecimen, quod oportet, præbuit cādidatus, ad alios admittatur, & fiat Baccalaureus.

6 Conferatur Baccalaureatus non alio ſane ritu, niſi quod candidatum iam tertio Theologiæ actu defunctum Cancellarius vel præceptor publicè pronuntiet Baccalaureum poſt fidei profeſsionem, & oratiunculam, qua gradum iſtum poſtulet. Id quod præſtari poſſet Philoſophis, qui octo Phyſicorū libris auditis, Theſes aliquas bene defenderint. Baccalaureis vero præſcribendum non videtur, vt exponant aliquem librum Sententiarum, vel Ariſtotelis, ſi nondum ſua ſtudia abſoluerint: Id enim non tam adiumento, quam impedimento eſt. Baccalaureus debinc cæteros perſequatur actus, quibus per actis indicatur illi dies, quo promouendus ſit ad magiſterium, ſeu doctoratum, qui tamē in Sacra Theologia nulli conferendus eſt, qui aliquo Sacrorum ordinum initiatus non ſit.

7 Promotionis ritus varij ſolent eſſe pro multiplici Academiarum inſtituto, & Gentium moribus: Expeditiſsimus, & ad Conſtitutionum ſimplicitatem accommodatus videtur iſte. Ante promotionis diem candidatus coram Cācellario, ſeu Præfecto ter aperiat Bibliorum librum, ſi eſt Theologus, vel Ariſtotelis, ſi eſt Philoſophus: ex locis illis tribus, quos caſu liber apertus obiecerit, vnum quem maluerit, candidatus ſeliget, quem poſt viginti quatuor horas, ſequenti die exponat in loco promotionis.

Pro-

8 *Promotionis locus ſit aliqua claſſis amplior cœteris, vel aula actibus & promotionibus deſtinata: Templum quoque eſſe poſſet, cum Theologiæ Doctoratus cōfertur, ſeu Licētiatus, vbi eſt in vſu. Ad eum verò locum altero die hora à Præfecto conſtituta conueniant omnes ſuperiorum facultatum & Profeſſores, & auditores: inſternantur aliquot ſcamna tapetibus, & ex ſede paulo editiore, infra tamen Doctores, candidatus ſuam habeat lectionem paulo longiorem ſemihora: aduerſus eum deinde de propoſita quæſtione duo treſve Doctores intra ſemihorā argumētentur: tū promotor (qui eſſe debet ordinarie Cancellarius ſeu Præfectus ſtudiorum, niſi exonerandus videretur nonnunquam ob frequentiam promouendorum) breui oratiuncula candidati ſedulitatem, atque ingenium commendet, vel ſi videatur, de re aliqua Theologica, tēpori, & auditoribus accommodata nonnulla verba faciat. Surgat poſtea candidatus, & poſitis ante promotorem genibus Fidem Catholicam clara voce profiteatur iuxta formulam à Pio Quarto editam: qua perlecta iuret tacto Euangeliorum libro. Aſtet Bidellus manu tenens annulum; pileum nouum, & librum Bibliorum pro Theologis, vel Ariſtotelis pro Philoſophis. Surgat denique promotor operto capite, & gradum conferat hac verborum formula. Ego. N. Sacræ Theologiæ Doctor Apoſtolicæ Sedis autoritate Noſtræ Societati cōceſſa, mihi vero commiſſa, confero tibi R. N. Sacræ Theologiæ ſeu Philoſophiæ magiſterium vel doctoratū iuxta*

omnia Academiarum priuilegia: vt vbique Diuinas Scripturas Scholaſticamque Theologiam, vel Philoſophiam docere poſsis publicè. In huius vero honoris, & gradus monumentum ac pignus, pileum capiti tuo impono, & hoc ſacroſanctum volumen Bibliorum, vel Ariſtotelis in manus tuas trado: digitum denique annulo, Doctoratus inſigni nota, circundo: id quod in Chriſti optimi maximi gloriam, Eccleſiæque vtilitatem cedat, In nomine Patris, et Filij, & Spiritus Sancti. Tum promotor nouum Doctorem amplectatur, vel manum tangat pro more patriæ, & reliqui deinceps Doctores, quos inter dũ promotus conſidet, & honoris & hilaritatis gratia muſicum aliquid interponatur, breuiter tamen & modeſtè.

9 Promotione peracta vnus aliquis ab ipſo candidato ad id inuitatus oratione breuiſsima nouum Doctorem ad eam dignitatem morum grauitate, & aſsiduo labore, ac ſtudio tuendam cohortetur. Nouus poſtea Doctor ex Cathedra tanquam Doctoratus poſſeſsionèm aditurus, aliquem diuinæ Scripturæ locum interpretetur breuiſsime, eamque interpretationem claudat oratiuncula, qua Deo primũ, deinde Doctoribus ſuis ac Promotori gratias agat. Tandem inter gratulantium occurſus ac voces, & inſtrumenta Muſicorum, inter Rectorem & Cancellarium medius deducatur in templum, vel ſi iã ſit in templo, ad Altare maius, vbi, Te Deum laudamus, decantetur, & dimittatur concio. Porrò neceſſe eſt, vt promotioni interſuerit aliquis notarius

ſiue

ſiue Academiæ proprius, ſiue ad id extra ordinem conductus, qui autenticum promotionis Inſtrumentum conficiat, vel publico, vel proprio Societatis ſigillo muniendum.

10 *Atque hæ quidem promotionum ceremoniæ ſatis eſſe videntur vbique, niſi ipſa Academiæ fundatio aliud exigat, quod facile mutari non poſsit, dummodo caueantur exceſſus, quales eſſe videntur tum cappa Violacea, qua promotor induitur, tum chirothecæ, quæ Doctoribus diſtribuuntur, tum conuiuia, quæ & huiuſmodi alia parum conueniunt cũ Conſtitutionibus 4. Par. Cap. 15. F.*

11 *Noſtri ad Magiſterium vel doctoratum promouendi eſſent, cum docturi ſunt Philoſophiã aut Theologiam ob maiorem autoritatem; quin etiam paucos alios oporteret eſſe iam promotos, qui vel ſubſidio eſſe poſsint ægrotantibus Doctoribus, vel deſignantur, vt aliquando doceant, non enim pridie ferè antequam quis doceat, decet Doctorem fieri. Inſignia vero Noſtrorum, qui promouentur, eſſent moderanda, & ſatis eſſe poſſent fila illa ſerica, quæ ponuntur in medio pilei, de quibus Congregatio prima Can. 19. vel epomides, quæ Germanis ſunt in vſu.*

DE

DE CONTROVERSIIS PRAE-legendis.

Retineatur hæc lectio Romæ pro Vltramõtanis: quorũ duo fiant ordines: vnus poſitiuorum, qui quadriennio audiant controuerſias, casus conſcientiæ, et Scripturam: alter Scholaſticorum, qui audiant duas Scholaſticas lectiones; tertiam ſcripturæ primo biennio, Controuerſiarum in ſecundo, nihil de caſibus, niſi quæ audiunt in Scholaſtica: cum enim audire omnia non poſſint, audiant quæ per ſe conſequi facile non valent. Ad ſecundum ordinẽ non eligantur, niſi qui præſtant ingenio pluſquam mediocri, & natura valde docili, nec elatiore animo, qui ſuperbiant poſtmodum, & noſtris aduerſentur apud Epiſcopos, vt ſeſe in eorum gratiam inſinuẽt.

2 *Vtrique exerceantur ſtrenue in concionando pene quotidie, ſiue latine, ſiue Germanice in Refectorio præſente ſemper aliquo Germano de Noſtris, à quo obſeruentur, emendentur, animentur, laudentur, hoc enim præcipuum munus exercendũ eſt inter hæreticos. Eadem in Anglos etiam conueniunt, & ſequentia.*

3 *Quod vt præſtare poſſint, & vacare ſtudijs expeditius, moderandus videtur eorum tam diuturnus, ac multiplex cantus, qui nec arma aduerſus hæreticos ſuppeditat, nec magno vſui, cum in Germaniã redierint, futurus eſt, niſi ad quæſtum,*

cum præſertim ea res ita ſtudiorum tempus, & corporis vires abſumat, vt ad huius Collegij ſcopum non multi pertingant. Quare non immerito aduerſus eam conſuetudinem ſæpe clamatum eſt à grauiſſimis Patribus, ab ipſis etiam Germanis, qui frequenter experti ſunt modicum, ac pene nullum ex ea re fructum in Germaniam redundare. Satis itaque fuerit in feſtis ordinarie Miſſam vel etiam Veſperas ſimplici, breuique cantu perſoluere, nec apparatus ille ac ſplendor pene Pontificius niſi in pauciſſimis ac primarijs ſolemnitatibus, adhibendus eſſet: nec adijciendæ preces Matutinæ, vel Horariæ, niſi ſub Natalē Domini, & per Hebdomadam Sanctam, proprijſque ſuorum templorum feſtis.

4 *Ratione Controuerſiarum ordo lectionum ſic videtur inſtituendus in Collegio Romano: mane prima hora fiat lectio Scripturæ. Secunda Scholaſticæ: deinde repetatur. Fiat & prima hora lectio Caſuum: A prandio prima hora legantur Caſus, & Hebræa lectio. Sed poſt dimidium primæ horæ Scholaſtica per horam: mox repetatur circiter quadrante: & dum fit hæc repetitio, exeant ad audiendas Controuerſias per horam in alia Schola Vltramontani, nam alij non ſunt admittendi, præter paucos iudicio Superiorum deligendos, vt ex alijs etiam nationibus non deſint aliqui, quādo res exiget, qui hanc ſcholam prælegant, vel ad partes mittātur Tranſalpinas, vbi interdū hiſce de rebus cum fidei hoſtibus dimicandum eſt, præterquam*

quod Noſtris ſæpe ſit in Italia, in Hiſpania, & alibi cum hæreticis agendum.

5 Omnium Controuerſiarum curriculum redigatur in quadriennium, & legãtur hoc fere modo. primo explicentur hæreſes de re, de qua agitur, & valde fideliter, nec diu profeſſor moretur in earũ origine, vel autoribus conquirendis, ſed de hoc dicat breuiter, quod ſibi certius videtur: nec referãtur hæreticorum ſcommata, & exaggerationes, nec verba, ſed nuda ſententia. Secundo veritas Catholica bene explicetur, cũ ea intellecta magnã per ſe faciat fidẽ, & minus pateat calũnijs, quia multa nobis imponunt hæretici, quæ non docemus. Tertio ſit contentus duobus vel tribus Scripturæ locis valde manifeſtis, qui ſunt corroborandi ex linguarum proprietate, collatione antecedentium, & conſequentium, allegatione locorum aliorum & Patrũ interpretatione. Quarto, expendantur Eccleſiæ decreta, & Patrum ſententiæ: atque hæ non afferantur niſi illuſtres, & tantum nõtatis locis: At ſiquando vis eſt in verbis, pauca illa verba allegentur potius per infinitiuum modum. Quinto ſubterfugia hæreticorum non coaceruanda, ſed nec omittenda, quæ non nullam videntur habere vim. Sexto rationibus vix erit locus, niſi pauciſſimis & illuſtribus. Septimo ſi quando diſſentiunt vel à ſe ipſis, vel ab alijs, regulariter id non eſt curãdũ: id enim ipſi fatentur: nec pugnandum cum obſoletis hæreſibus, ſed cum ijs, quæ nunc vigent, & quotidie pullulant, quarum catalogus conficiatur in

Ger-

Germania, & ſi quid noui ſubnaſcitur, Romã perſcribatur. Octauo hæreticorum obiectiones non ponantur in principio, ſed in fine, nec cum amplificatione, nec ſine ſtomacho, & ſtatim cuilibet propoſitæ ſua ſolutio annectatur. Nono nulla fiat digreſſio in Scholaſticas quæſtiones vel dubitationes: ſed ijs prætermiſſis ea tantum, quæ ſunt fidei ſeu proxima fidei, conſtabiliantur. Non enim eſt huius loci quicquid in re propoſita difficultatis eſt, perſequi, ſed eam tantum partem, de qua conuenit inter Catholicos, & cum hæreticis ſolum controuertitur.

6 *Habeant Vltramontani in ſuis Collegijs ſemel in hebdomada repetitionem domeſticam de Controuerſiis relicta Scholaſtica; ad cuius finem ſi quæ fuerint dubitationes, breuiter explicentur citra longam diſputationem, quæ & frequẽter digredi ſolet in res Scholaſticas, & obeſſe poſſet ijs, qui contra fidem diſputare conſueſcerent. Optandum porro eſt, vt harum repetitionum non ſit moderator, qui in ijs parum verſatus eſt, nec delectatur ijs ſtudijs, ſed Pater aliquis harum rerum, & Scholaſticæ bene peritus, etiam ſi Vltramontanus aliquis ad hoc ipſum vocandus eßet in Italiam. Si qui Noſtri auditores Theologiæ ſunt Romæ Vltramontani, curandum eſt, vt habitent in Germanico vel Anglicano Collegio, quantum fieri poteſt, ne careant his exercitationibus.*

7 *In Regionibus Vltramontanis in Collegio, quod quælibet habet Prouincia pro Noſtrorũ Seminario,*

minario, Scholaſtica Theologia explicetur accurate, & finiatur à duobus Profeſſoribus quadriēnio et nihil in ea de Controuerſijs, ſed de ijs lectio ſeparata inſtituatur abſoluendis etiam quadriennio. Has tres lectiones cum quarta Scripturæ audiant per quattuor annos, cum experti ſint ſe id poſſe ſine incommodo valetudinis. Vbi vero lectio Controuerſiarum introduci non poteſt; vel non tam cito, duo Scholaſtici explicent Controuerſias, vbi occurrunt ſecundum ordinem S. Thomæ, & in ijs (niſi vbi magis expedit hærere in Scholaſticis, vt in Gallia propter Sorbonenſes) plus morentur, quàm in ſubtilitatibus Scholaſticis, in quibus contenti ſint S. Thomæ concluſionibus non multis alijs adiectis, cum paucis, & [illegible] bus, id enim accommodatum eſt [illegible] temporibus.

8 Pragæ [illegible], quæ in primarijs Collegijs: tamē [illegible] Imperatoriā, & regnū hæreticum eſt, & [illegible] conuictores, & alūni, ſaltem poſt biennium philoſophiæ (hæc enim non eſt prætermittenda, cum aliquo modo excitet tardos, faciatque promptiores contra hæreticos) addatur aliud biennium pro Caſibus, Scriptura, & Controuerſijs redigendis in eam temporis anguſtiam, quantum fieri poteſt. Interim vero exerceantur in concionibus, in praxi Sacramentorum, &c. Alioquin ex ſola Philoſophia ad animarum curam accedent longe minus inſtructi, quam rei magnitudo poſtulet & ſpes Summi Pontificis, qui ea Collegia erexit, ac ſuſtentat. In alijs

Col-

Collegijs, in quibus id fieri non poteſt, nec legitur Theologia, lectio Catechiſmi Romani, vel doctrinæ Patris Caniſij, quæ ſolet haberi in ſextis ferijs, habeatur etiam & quidem paulo plenior in Dominicis, & feſtis, vt fiat maior progreſſus.

Hactenus de Contro uerſijs, nūc ad Cōſcientiæ Caſus.

DE

DE CASIBVS CONSCIENTIAE.

Onſtitutiones ſæpe commendant ſtudium Caſuum conſcientiæ, præcipue vero in 4. Par. Cap. 5. D. & plenius Cap. 8. §. 4. In miniſterio, inquiunt, Sacramentorum confeſſionis, & communionis ſeſe exerceant, & non ſolum quod ad ipſorum, ſed etiā quod ad pœnitentium, & communicantium officiū pertinet, vt bene, & vtiliter ad Dei gloriam ea percipiant, & frequentent, perſpectum habere, atque exequi curent.]

Ibidem D. In confeſſionibus, inquiunt, præter ſtudium Scholaſticum & Caſuum conſcientiæ, præſertim reſtitutionis, conueniet compendium aliquod Caſuū & Cenſurarum, quæ reſeruantur, habere, vt videat, quo pertingat ipſius iuriſdictio, & ſimul formulas, quæ minus vſitatæ ſunt quarūdam abſolutionum, quæ occurrunt, ac breuem interrogādi methodum de peccatis, & eorum remedijs, & inſtructionem ad bene ac prudenter in Domino ſine damno ſuo, & cum proximorum vtilitate hoc officium exercendum: & aliqua confeſſione audita præſertim in principijs, confeſſarius apud ſe conſideret, num in re aliqua defecerit, vt in poſterum caueat.

De eodem quoque ſtudio aliquid præcipitur in Secundæ Congregationis Generalis Can.17.& in formula acceptandorum Collegiorū data à Patre Laynez nu.3.& in Regulis Prouincialiū Reg.56. vbi ſic habetur. Qui propter ætatem prouectiorē, aut alias cauſas in facultatibus & Scholaſticis ſtudijs progreſſum facere non poſſunt, curabit, ne in illis tempus inſumant, ſed Caſibus conſcientiæ diſcendis dent operam, ſintque ſemper aliqui ex Noſtris, qui huic ſtudio diligenter incumbant, vt Societas copiam habere poſſit operariorum, qui confeſſionibus audiendis ſint idonei.]

Et Reg.57. In ſingulis, inquit, Domibus, & Collegijs aliquem conſtituat, qui in Caſibus conſcientiæ bene verſatus ſit, vt difficultatibus domi, & foris occurrentibus ſatisfacere poſſit.]

Nec immerito tot modis ac vijs Societati commendatur hæc ſciētia Caſuum, cum non ſolum Confeſſarijs noſtris, ſed etiam Concionatoribus, Rectoribus, Profeſſoribus, omnibus tādem, qui in aliquo iuuandi proximos miniſterio occupantur, neceſſaria, ſit idque pene quotidie, cum nihil frequentius his Caſibus in vſum veniat: tanto vero magis curādum eſt, vt huiuſmodi ſtudiū bene conſtituatur, ac vigeat, quod plures Noſtrorum huic facultati, quā altioribus apti ſint: & ex eo citius operarij in vineam Domini prodeant: præterquam quod externis clericis, & animarum curam ſuſcepturis nihil eſt vtilius. Ad eam vero ſcientiam, quantum ſatis eſt, promouendam conferre videntur hæc fere.

L *Optan-*

1 *Optandum eſt, vt in primarijs ſaltem Collegijs duo ſint Caſuum conſcientiæ Profeſſores, & eiuſmodi quidem, qui Theologos Profeſſores toto ferè onere huius facultatis leuare poſſint, cum illis grauiores aliæ incumbant diſputationes, quibus ægre faciunt ſatis propter anguſtiam temporis quadriennalis. Quare Theologiæ Auditores cum hanc facultatem Caſuum ex Profeſſoribus Theologiæ haurire non poſſint, debent regulariter vnam quotidie lectionem Caſuum audire vno biennio, præter Vltramontanos Scholaſticos, qui Romæ vacant Controuerſijs.*

2 *Duo lectores Caſuum ita materias omnes ſibi partiantur, vt biennio explicent Sacramenta, Cenſuras, Status hominum, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ. Et quoniam eorum omnis labor ſpectat ad Parochũ, ſeu Confeſſarium inſtituendum, ex ijs materijs non ſolum reſecent difficiliora, ſed ea quoq; quorũ infrequens eſt vſus in Confeſſionibus. Itaq; vel nihil, vel pauca quædam & vtiliora Confeſſarijs attingenda ſunt De Interdicto, De Suſpẽſione, De Depoſitione, & De Degradatione, De Sacramẽtis Confirmationis, Ordinis, Extremæ Vnctionis, & Eucharistiæ, De Magia, De Emphyteuſi, De Hæreſi, & Schiſmate, De Statu Regum & Principũ, De Bello, De Proceſſu Inquiſitorum, & alijs id genus, quæ omittenda, vel percurrenda ſunt, quo locus amplior fiat reliquus vtilioribus exponendis.*

3 *Prælegat vnus mane hora Scholarum prima: Alter prima itidem hora à prandio: Et matutinus*

lector

lector à Theologis etiam audiatur: quare is, cæteris fere materijs pomeridiano relictis, explicabit Contractus, Cenſuras, Impedimenta Matrimonij, namque ijs exonerandus eſt ſecundi Profeſſoris Theologi quartus annus, qui vix par eſſe poteſt Pœnitentiæ, & Matrimonij Sacramentis ſane copioſiſſimis. Sic enim fiet, vt Theologi non audiant niſi materias, quas Theologi Profeſſores derelinquunt, & dimidia fere pars Theologorum audiat Caſus, dimidia vero Scripturam. Et cum non omnes Theologi eodem anno incipiant audire vel deſinant, quicunque auditores vel primi, vel ſecundi ſunt anni, audire poſſunt Caſus vel incipiendo a Cēſuris, & progrediendo ad reliqua, vel contra: Scripturā vero, qui in tertio quartoue anno verſantur.

4 *In quibus Collegijs duo Caſuum lectores haberi non poſſunt, ſed vnus, ſi poteſt ipſe binas quotidie lectiones ſuſtinere, matutinam, & veſpertinam, legat mane materias à Theologis audiendas, cæteras à prandio, vt biennio materias omnes emetiatur: ſin vnus duabus lectionibus par non fuerit, ſed vni dumtaxat, tunc ſi nulli ſeu pauciſſimi ſint, qui Caſibus tantum ſtudeant, non exponat niſi materias audiendas à Theologis, quorum quia, præterquam in primarijs Collegijs, non eſt tantus numerus, vt eorum pars ad audiēdos Caſus, pars verò ad Scripturæ lectionem diuidi commode poſſit, neceſſe eſt ſimul vniuerſos audire Scripturæ & Caſuum lectionem: vtramque vero non poſſunt eodem die, cum audiant etiam Scholaſticas lectiones, aſſiduitas*

enim quatuor lectionum tolerari vix poteſt à Noſtris ſalua valetudine. Quocirca cum nec Scripturæ, nec Caſuum lectione debeant carere, & cum vtranque ſimul ſuſtinere non valeant, alternis eas audiãt, & quando Caſus audiunt, Scripturæ lectio intermittenda eſt, cum auditores fere non habeat niſi Theologos, qui propter paucitatem non poſſunt diuidi. Ea vero harum lectionum duarum viciſſitudo poſſet inſtitui duobus fere modis. Vno quidem vt duobus annis legantur Caſus, qui audiantur à Theologis ceſſante Scriptura: altero viciſſim biennio Scriptura exponatur, Caſibus intermiſſis; atq; hæc ſane ratio valde incommoda eſt, propter tam diuturnam, vel Scripturæ vel Caſuum intermiſſionem. Alter igitur modus videtur vtilior, vt Caſus, & Scripturæ diebus alternis prælegãtur: eaſq; lectiones viciſſim toto quadriennio audiãt Theologi.

5 Sin in eo Collegio, quod vnum habet lectorem Caſuum, non ſolum Theologi ſint, ſed etiam mediocris aliquis numerus audientium Caſus, tam Noſtrorum quam externorum, decet tunc lectorem vtriſq; inſeruire, & oẽs biẽnio complecti materias, quas duo lectores ſolent explicare. Quare oportet illum dimidio fere eſſe breuiorem, quàm vbi binæ ſunt quotidie lectiones. Itaque facilioribus omiſſis ſeligat paulo grauiores quæſtiones: & in ijs vnam vel alteram opinionem referat. Quamlibet vero concluſionem fere probet argumento, nec diluat obiectiones, niſi aliquam forte moleſtiorem: quin & in concluſionibus ſeruet, quã pōt maximã paucitatem,

tatem, & conſtitutis primariјs quibuſdã regulis ad minutiora non dilabatur. Ita vero materias audiendas, & non audiendas à Theologis diuidet, vt quo die Scriptura prælegitur, ediſſerat materias, quæ Caſiſtis propriæ ſunt: altero vero die, Theologis, & Caſiſtis communes, prorſus vt ſeruato compendio, quod paulo ante deſcriptũ eſt, biennio materias oẽs Parocho, ſeu confeſſario neceſſarias perſtringat, ſed ita variãtibus biẽnijs, vt habeat vno biẽnio auditores ẽt Theologos: altero aũt Caſiſtas tãtũ: in quorũ biennio poſſent Theologi vel quotidie audire Scripturam, ne deſtituatur auditoribus, vel alternis, nã & alternis ſemper legi Scripturam ſatis eſſet in Collegijs minoribus, quæ magno audientium numero non abundant, in alijs vero quotidie. Tametſi conandum eßet, vt qui Caſibus ſtudent, nihilo minus triennio illos audiant, ſi vnum habeant lectorem: alioquin pleraque eos ignorare oportebit, & vix eiuſmodi fore ſperantur, quibus tuto poſſit animarum cura committi. Quocirca, niſi graues vrgeant cauſæ, trienniũ videtur tribuendũ Caſiſtis: ſi cuius vero opera interim Superiores vti velint ad aliud quodpiã miniſteriũ, ipſe ſolus ante tempus remoueatur ab eo ſtudio, non totũ huius ſtudij ſpatiũ tot anguſtijs concludatur. Quod ſi trienniũ dabitur, Profeſſor explicet plenius, quæ fuiſſet biẽnio traditurus. Quod tempus, & explicãdi rõ ſeruentur ẽt in Collegio, in quo Theologia nõ prælegitur.

6 Cum duo ſunt lectores, licet exactius diſputare debeant de Caſibus, non ita tamen, vt in Schola-

ſticas quæſtiones inuadant: tametſi quædam licet Theologica ſaltem breuibus definitionibus perſtringenda ſint, vt quid ſit Sacramentum, quid Character, quid peccatum mortale, aut veniale, quid conſenſus, &c. In referendis autem opinionibus habeatur delectus, vt non obſoletæ, vel manifeſto falſæ recitentur, ſed paucæ, & probabiles. Neque argumenta pro & contra apparatu Scholaſtico diſponantur, ſed per dubia, vel concluſiones difficultas euoluatur, eo conſilio, ac ductu, vt Confeſſarius informetur, non Theologus: in confirmationibus autem concluſionum ſeligantur ad ſummum duæ treſue rationes optimæ: non taceatur tamen quorum auctorum ea ſit opinio, dummodo Canoniſtarum more non coaceruentur allegationes. Porro ita Profeſſor ſuas opiniones conſtabiliat, vt aliquã etiam aliam, quæ bonos habeat autores, ſignificet eſſe probabilem. Neque contentus ſit generali quodam præcepto ſeu regula, ſed etiam exempli gratia ad tres quatuorve caſus particulares deſcendat, ſed non plures ferè, ne tempus vtilioribus ſubtrahatur, nec vſquam vltra horam legatur.

7 Lectione peracta, fiat in Scholis repetitio per dimidiam horam præſente Præceptore, vt in Theologia Scholaſtica dictum eſt. Domi quotidie, & die Dominico repetantur huiuſmodi lectiones à Caſiſtis: tres moneantur qui repetant, & liberum ſit Præceptori ab illorum quolibet exigere lectionis partem, quam maluerit: præſto ſit Præceptor repetentibus, eoſque ita ſubleuet, vt frequenter etiã,

quæ

quæ breuiter docuit, explicet: ea namque re magnopere indigent Caſiſtæ: poſt repetitionem dubia proponantur.

8 *Quolibet Sabbato, prætermiſſa lectione, per duas horas de propoſitis concluſionibus diſputetur in Schola coram magriſto: ea vero diſputatio non tam inſtituatur argumentationis filo, quam interrogationis, ita vt vel exigatur explanatio alicuius obſcuritatis vel nouus Caſus mutata circunſtantia aliqua proponatur, dũmodo non ſit extra materiã concluſionum, vel petatur quomodo hæc cohæreãt cum antecedentibus, cum quibus parum conſentire videntur: vel alicui concluſioni opponatur Canon ſeu Doctor ex primarijs, ſeu nonnulla mediocris argumentatio, quo res plus habeat dignitatis, temperate tamen, & longe infra philoſophicam conſuetudinem. Eadem hæc præſtanda ſunt etiam vbi lector vnus eſt, ſed decimoquinto quoque die, nec vltra ſeſquihoram.*

9 *Vbi vero nulla eſt publica lectio Caſuum, Sacerdotes noſtri tam in Collegijs, quam in Domibus, vt in eorum regulis habetur, bis in hebdomada vel ſemel ſaltem conueniant ad habendam de Caſibus collationem interſe aliquo præſide, qui prudenter ac tuto poſſit id præſtare. Ab hac autem collatione Sacerdotes nulli (exceptis Theologiæ Profeſſoribus, alijſue pene paribus Præſidi, qui mutuis horam extraherent contentionibus) eximantur, ſi ex profeſſo, vel aliquando audiunt Confeſſiones, etiã ſi Magiſtri Scholarũ ſint. Vel enim liberandi ſunt*

ab onere Confeſſionum,vel ſi id fieri nequit,non relinquant huiuſmodi collationem,eſt enim tam varia ac multiplex hæc ſcientia Caſuum: tam lubricum,ac fallax iudicium:tam fugax, & inconſtans memoria,vt ſine crebra harum rerum inculcatione vix graues lapſus valeant euitari. Nec parum verendum eſt,ne quoſdam tædere laboris incipiat, & malint ex tempore,quam meditato: & ſuo potius ipſi iudicio,quam ex Doctorum præſcripto reſpondere,non ſine magna noſtræ exiſtimationis,ne dicam conſcientiæ, iactura: Superiores etiam ijs intereſſe collationibus oporteret, tum quo magis ordinate,& grauiter peragantur, tum quia nonnumquam nihilo minus hoc auxilio indigent ipſi, quam reliqui, cum frequenter ijs de rebus conſulantur.

10 Atque hæ collationes quo fructuoſiores ſint, inſtituendæ videntur hoc fere modo. Si in Collegijs quæ publicam habent Caſuum lectionē, aliqui ſint Sacerdotes,qui eam lectionem non audiunt, licet audierint,vel ad altiora etiam progreſſi ſint,ſi tamen confeſſiones audiunt externorum, bis in hebdomada aut ſemel ſaltem interſint (niſi ſuam ſeorſim habere malint, quod ordinarie ſatius eſt) domeſticæ repetitioni,quam habent quotidie Caſiſtæ:audiant eos repetentes:interrogent, de quibus dubitāt. Interrogentur & ipſi à Præceptore nonnunquam,quid ad iſtum vel ad illum caſum reſpondeant:accedant vero parati ad eam materiam, de qua tunc diſputatur in ſchola.

Vbi

11 *Vbi nihil publice prælegitur de Caſibus, collationum Præſes ſtatuat materiam aliquam, de qua differendum ſit, vt de vſura, de ſimonia, de voto, de matrimonio, de homicidio, de irregularitate, &c. Et principio quidem ipſemet breuiter aperiat præcipua capita, ac fundamenta illius materiæ, vt generalem quandam notitiam, & tanquam lucem in omnes illius tractationis partes præbeat: deinde ad ſingularum partium, & quæſtionum examen accedat: non vt ipſe per ſe illas exponat, ſed alicui demandet, vt de aliqua quæſtione, aut capite illius materiæ tres quatuorue Caſus ſeligat, eoſque à ſe recognitos & emendatos affigi iubeat in loco repetitionis, notato ibi die, quo examinandi ſint. His vero Caſibus ſtudeant cæteri vel indiſtincte apud quoſcunque voluerint Doctores, vel quilibet apud vnum aliquem à Præſide præſtitutum. Poſtquam conuenerint omnes, interroget vnum aliquem de primo Caſu, deinde duos fere alios de eodem, poſtea ex ijs quæ dicta ſunt, colligat doctrinam, quam vt tutiorem omnes ſequi debeant. Idem poſtea faciat in examine ſecundi Caſus, & reliquorum. Illi vero tres, qui interrogandi ſunt, vel ex tempore nominentur à Præſide, cum omnes parati acceſſerint, vel quod ſatius videtur, ante præmoneantur, & viciſſim commutentur. Explicata vero illorum Caſuum doctrina, proponant qui volent ſuas iiſdẽ de rebus dubitationes, reſpondente vno ex illis tribus præmonitis, & Præſide tãdem definiẽte, quid ſentiendum ſit. Hoc ordine examinari poſſunt ſingula*

gulæ quæſtiones, quæ ad aliquam materiam pertinent: deinde ad aliam gradus fiat. Si qui tamen Caſus extra ordinem acciderent alicui Confeſſario, quorum explicatio grauis, ac difficilis eſſet, deferãtur, (ſi nihil aliud obſtet) Præſidi, vt ipſe iubeat illos examinari in proxima futura repetitione, ſeruato modo ac forma ordinarijs quæſtionibus præſcripta. Porrò ſicut Superiorum eſt eum Præſidem ijs repetitionibus præficere, qui eam prouinciam ſuſtinere poſsit cum dignitate, ita & Sacerdotum erit Præſidis ſententia eſſe contentos, nec illius opiniones exagitare apud Profeſſores Theologiæ, alioſve Doctores. Qui ſi quando ijs de rebus conſulentur, tueri ſtudeant Præſidis exiſtimationem, alioquin vix reperietur, qui velit præſidere, & vniuerſa hæc exercitatio fiet inutilis.

DE

C Onſtitutiones 4. Par. Cap. 6. D. Hebræam linguam diſcendam eſſe ſtatuunt ab ijs, qui vel in Theologiæ facultate ad aliquem gradum promoti ſunt, vel in ea mediocriter eruditi.] *Huic Conſtitutioni vt maxime ſatisfiat ante tertium annum, non videntur Theologi ad Hebræam lectionem admittendi ordinarie, præterquam quod tyrones Theologi paucioribus onerandi ſunt lectionibus, quam prouectiores: ea quoque res commodè cedit ratione Scripturæ, quam anno tertio incipiunt audire, vt tunc maxime Hebrææ linguæ præſidio videantur indigere.*

2 *Omnes autem quibus Conſtitutionum 4. Par. Cap. 6. D. congruit, obligandi videntur ad ſtudium Hebrææ linguæ per annum, cum enim ex præſcripto Conſtitutionum, & ex inſtituto Scholarum Noſtrarum hanc etiam linguam doceat Societas, conari oportet illam mediocri ſaltem audientium numero ſuſtentare & nonnullos alere, atque ita inſtituere, vt illam poſtea docere poſsint, quorum iam magna penuria laboramus: non videntur itaque vlli eximendi ab hac lectione, nam etiam ſi nonnulli in principio auerſi ſint, contingit tamen interdum, vt poſt aliquem eius linguæ guſtum erga eam benè afficiantur. Quin etiam expedit aliquos ad eam vel aptiores, vel propenſiores deſignare, qui etiam*

quarto

quarto anno in huius linguæ ſtudio perſeuerent, ſaltem priuata ad id Academia inſtituta, vt ex ijs poſtea ſeligi poſsint, qui illam publicè profiteantur. In eadem Academia tradi etiam deberet aliqua introductio ad Rabinos intelligendos.

3 *Bimeſtri circiter ſpatio Grammaticæ Inſtitutiones abſoluantur: quo in genere Patris Bellarminij, quam Clenardi Grammatica commodior videtur, quanquam & illam autor aliquanto magis locupletare atque explanare deberet.*

DE

PHiloſophiæ curſus triennio abſoluendus eſt iuxta Conſtitutiones Par.4.Cap.15.num.2. Id tamen non ſeruatur Conimbricæ, vbi ex fundatione Academiæ, quæ ex Regia autoritate dependet, poſt triennium audiunt etiam Philoſophi dimidio circiter anno lectionem vnam Philoſophiæ pomeridianam: id quod diſcipulis non parum confert, nã eo ſemeſtri tempore ad publicum examen, & gradum quotidie exercentur à Præceptore; alioquin non ſine noſtro dedecore examini exponerentur. Hanc verò exercitationem vix frequentarent, niſi alicuius lectionis tãquam pabulo allicerentur: Noſtri vero eo ſemeſtri ſpatio vacant repetitioni, quã ibidem præſcribunt Conſtitutiones: & quia tunc habetur lectio vna, quæ ipſis prodeſſe poteſt, illã etiã audiunt, cum præſertim Conſtitutiones dum dicũt ad Philoſophiam minus quam trium annorum ſpatio ſatis non erit] non tam cauent, ne plus triennio audiatur, quam ne minus. Reliquo autem ſemeſtri vel parant ſe ad literas humaniores, & Grammaticã; ſi eas anno ſequenti docturi ſunt, vel Theologiam incipiunt audire: tametſi non incommode fieret, ſi exercitatio illa Philoſophica circunſcribatur

tur

tur quinque menſibus, & in ſexto examen omne perficiatur.

Idem fit in Eborenſi Collegio, licet enim ſine conſenſu Regis poſſit id P. Generalis mutare: optandũ tamen eſt, ne minus habeant Eborẽſes, quam Conimbricenſes, cum vtraque Academia ſit Regis opus, & ex vna in alteram fiant diſcipulorum frequentes commigrationes, quibus non parum incommodaretur, ſi non idem rerum curſus, ac tenor vtrobique ſeruaretur, audita namque cogerentur audire, vel carere prorſus non auditis.

Sunt & in Germania Pontificia quædam alumnorũ Collegia, in quibus biennio vel paulo amplius Philoſophia percurritur, quia propter inopiã operariorum, qui gerant curam animarum, nequeunt triennio detineri: immo ſecundo anno valde pauci ſunt Philoſophiæ ſtudioſi. Satius vero cenſetur eſſe biennali illos Philoſophia, quam nulla imbui: ea namque non parum iuuantur tum ad melius intelligendos conſcientiæ Caſus, tum ad ſe facilius extricandos ab hæreticorum captionibus, quibuscũ oportet eos congredi frequẽter: qua in diſputatione magis iuuantur Philoſophia, quam rudi quodam Caſuum conſcientiæ auditu. His itaque locis indulgeri poſſet, ſi P. Generali videbitur, ea diſpenſatio, quæ ſignificatur in 4. Par. Conſtitutionum Cap. 15. Litera D. Qua diſpenſatione vti poſſent & illa Germaniæ Collegia, quibus ſatis magnus vel auditorũ, vel Profeſſorum numerus non ſuppetit.

Porrò vbicunque ſit conſuetudo, qua ad finem

æſtatis

æſtatis in claſſe Rhetoricæ, compendium Logicæ prælegi ſolet audituris Philoſophiam altero anno, abroganda videtur; id enim & triennii limites excedit, & ſingulare eſt, & alieno fit loco, & impedit eo tempore Rhetoricæ lectionem cum damno eorũ ſaltem, qui ad Philoſophiam non ſunt aſcenſuri. Satius eſt igitur initio trienniј Philoſophici exponi, & audiri Logicæ compendium, quæ ſummula dicitur.

2 Conſtitutiones 4.Par.Cap.13.Litera E.Poſſet aliquis, inquiunt, ea ætate vel ingenio eſſe, vt ſola Latina lingua ei ſufficiat, & ex aliјs facultatibus quantum ad confeſsiones audiendas & agendũ cum proximis opus eſt, cuiuſmodi ſunt aliqui, qui curam animarum gerunt, nec magnæ eruditionis ſunt capaces: aliј rurſus erunt, qui ad ſuperiores ſcientias progredientur. Has autem capeſſere, & illas relinquere quatenus conueniat, ſuperioris erit iudicare.] Et Cap.5.Litera C. Iuxta modum, inquiunt, ætatis, propenſionis animi, et inſtitutionis in literis vniuſcuiuſque, vel communis boni quod ſperaretur, poſſet in his omnibus facultatibus, vel aliqua, aut pluribus earum quis exerceri: qui enim in omnibus non poſſet, curare deberet, vt in aliqua earum excelleret.] Infra Litera D. Aliqui ad Collegia mitti poſſent, non quod ſperetur doctos eos euaſuros iuxta eum modum, de quo dictum eſt, ſed potius, vt alios ſubleuent, cuiuſmodi eſſet aliquis Sacerdos ad audiendas confeſsiones idoneus, & hi, & aliј, in quibus propter ætatem prouectiorem

rem vel alias cauſas ſperari non poteſt, quod in omnibus his facultatibus magnum facturi ſint progreſſum, conueniet, vt iuxta Superioris præſcriptum in iis ſtudiis quibus vacare poterunt, occupentur, & in linguarum peritia, & in iis quæ ad doctrinā confeſſionibus vtilem pertinent, & demum in iis, quæ ad commune animarum bonum commodiora ſunt futura, proficere curent.]

Vt hæ Conſtitutiones ſeruentur operæpretium videtur, vt qui mediocri ſaltem non ſunt ingenio, Philoſophiam non audiant, ſed vel Caſibus conſciētiæ pro confeſſionibus audiendis ſtudeant, vel ſi in lingua Latina, quantum ſatis eſt, profecerint, eam docere contenti ſint, nec in Philoſophia, ac Theologia occupentur. Nam ſi confeſſarios, aut ludi magiſtros agant, Societati Noſtræ, quæ huiuſmodi operariis valde indiget, magno erunt adiumento: ſin Philoſophiæ, ac Theologiæ applicentur, nullū aut paruum afferent operæpretium poſt magnam Societatis moleſtiam ac ſumptum ex reditu pauperū ad id nobis collato, vt in Eccleſiæ bonum impendatur, non vt infructuoſe conſumatur: cum præſertim huiuſmodi ingenio rudes non ſolum ex Philoſophia commodum penè nullum allaturi ſint, ſed nocumentum etiam aliquod; nam poſt Philoſophiæ ſtudium Philoſophos agere volunt, & nihilo minoris fieri, quam eruditi: de iis etiam diſputant quæ non intelligunt, & implent Societatem indoctis, vt aliis, qui docti eſſe poſſunt, locus non ſuppetat.

Verumtamen ſi qui ab ingenii mediocritate nō

longe

longe abeſſent, magnam vero præ ſe ferrẽt indolem ad regendum, vel ad concionandum, non viderentur arcendi à Philoſophiæ & Theologiæ ſtudio, niſi magna appareat inæqualitas, quæ Noſtrorum trã quillitatem valde perturbat, cum præſertim eos in primis, qui Concionatores, aut Superiores futuri ſunt, oporteat in humilitate fundari, & paratos eſſe ad deſiſtendum à ſtudijs, cum oportuerit.

3 *Quo certius diiudicetur, qui Philoſophiæ ſtudijs idonei ſint, adhibendum eſt examen illud, quod per Rectorem, aut Cancellarium fieri mãdant Conſtitutiones Par. 4. Cap. 5. nu. 3. & Cap. 13. num. 4. & habetur in Regula 37. Rectoris: cuiuſmodi examen non ſolum ingreſſuris Philoſophiam, ſed ingreſsis etiam neceſſarium eſt, cum in progreſſu ſtudiorum certius perſpici poſsit, quid quiſq; valeat, quam principio: & propterea in 4. Par. Cap. 6. §. 15. monetur Rector, vt poſt incœpta etiam ſtudia obſeruet, quis nolit, aut non poſsit progreſſum facere: & Cap. 13. §. 4. iubetur Rector in ſcientijs ſuperioribus propter ingeniorum, & ætatum inæqualitatem expendere, quantum quiſque eas diſcere, & quandiu in eiſdem verſari debeat.] Quocirca præter examen, quod haberi ſolet in promotione Rhetorum ad Logicam, expedit poſt inchoatum etiam Logicæ ſtudium, Noſtros iterum examinari: id quod commodiſsimè fieri poſſe videtur poſt finẽ Summulæ, à qua audienda nulli, ne futuri quidem Caſiſtæ, ſunt arcendi, cum ad conſcientiæ etiam Caſus intelligendos proſit non parum: & Secunda*

hilominus aliā rationem ſequi, cogendi non erūt.] Veruntamen ſi nimium pueri ad Philoſophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timetur ordinariè, poſſet cum ijs agi, quod de ijs qui nollent promiſsione obligari, vel nomina in matriculam referenda dare, præſcribunt Conſtitutiones 4. Par. Cap. 17. D. Non ideo, inquiunt, à Scholis excludendi ſunt, dummodo pacifice, & ſine offendiculo in eis verſentur, & ſic eis ſignificari poterit, addendo nihilominus, quod cura magis peculiaris Scholaſticorum, quorum nomina ſcripta in libro Vniuerſitatis ſunt, haberi ſolet.]

5 Conſtitutiones 4 Par. Cap. 14. §. 3. In Logica, inquiunt, & Philoſophia naturali, & morali, & Metaphyſica, doctrina Ariſtotelis ſequenda eſt.] Huic Conſtitutioni vix poteſt ſatisfieri, niſi Noſtri ſtrenue cōnentur Ariſtotelem bene interpretari: qua in re non optimè audimus, quòd Ariſtotelis contextu poſthabito in cogitationibus, & inuentis noſtris penè euaneſcimus. Quod ſi plus operæ in textu enarrādo poneretur, eſſet Noſtrorum Philoſophia maioris apud externos auctoritatis, & tutior in publicis diſputationibus, & ſolidior, cū magna pars argumentorum ex textu depromatur. Videas nonnunquam longas texi quæſtiones, quibus tamen ſi uarij textus hinc inde collati auferantur, vix aliquid modicum ſuperfuturum ſit: tanta verò diſtantium textuum coaceruatione opus non eſſet, ſi Ariſtotelis ſententiæ ſuis quæque locis exponerentur, ſeruato autoris ordine, qui ad intelligentiā

maxime

maxime confert: memoriam quoque & ſecuritatẽ affert, cum antecedentia, & ſubſequentia obſeruata fuerint; ſecus, ſi paucula quædam verba à reliquo contextu auulſa, ac nuda per ſe perpẽdantur. Eam ad rem conferet non parum, ſi Profeſſores et Scholaſtici ipſum Ariſtotelis textum ferant in Scholam. Et primo Profeſſor prælegat prima quæque verba præſentis lectionis, explicata breuiter continuatione cum præcedentibus. Secundo memoriter præſentis textus ſententiam indicet. Tertio ſi textus ſit paulo perplexior, deſcendat ad aliquam conſtructionem verborum, grauiter tamen, vt diſcipuli Ariſtotelicæ phraſi conſueſcant, & vna aliqua ferè interpretatione, quæ optima videatur contentus, non alias congerat. Quarto cum incidit textus celebrior, & in diſputationibus ſæpe iactatus & accommodatus ad varios vſus, is erit accurate perpendendus, non omnibus quidem, ſed illuſtrioribus aliquot interpretationibus allatis, atque, excuſſis vt quæ quibus anteferenda ſit, innoteſcat vel ex antecedentium, & conſequentium collatione, vel ex vi Græci ſermonis, vel ex aliorum locorum obſeruatione, vel ex inſignium interpretũ auctoritate, vel ex rationum momentis. Quinto veniatur ad dubiola quædam ſiue de re ipſa, ſiue de mente Ariſtotelis: non affectanda quidem, ſed ſi cuius momenti ſint, non omittenda. Sexto his peractis tractandæ ſunt quæſtiones: quarum duplex genus accidere ſolet: vnum earum quæ per ſe ad materiam, de qua diſputat Ariſtoteles, pertinent:

gulæ quæſtiones, quæ ad aliquam materiam pertinent: deinde ad aliam gradus fiat. Si qui tamen Caſus extra ordinem acciderent alicui Confeſſario, quorum explicatio grauis, ac difficilis eſſet, deferãtur, (ſi nihil aliud obſtet) Præſidi, vt ipſe iubeat illos examinari in proxima futura repetitione, ſeruato modo ac forma ordinarijs quæſtionibus præſcripta. Porrò ſicut Superiorum eſt eum Præſidem ijs repetitionibus præficere, qui eam prouinciam ſuſtinere poſsit cum dignitate, ita & Sacerdotum erit Præſidis ſententia eſſe contentos, nec illius opiniones exagitare apud Profeſſores Theologiæ, alioſve Doctores. Qui ſi quando ijs de rebus conſulentur, tueri ſtudeant Præſidis exiſtimationem, alioquin vix reperietur, qui velit præſidere, & vniuerſa hæc exercitatio fiet inutilis.

DE

Conſtitutiones 4. Par. Cap. 6. D. Hebræam linguam diſcendam eſſe ſtatuunt ab ijs, qui vel in Theologiæ facultate ad aliquem gradum promoti ſunt, vel in ea mediocriter eruditi.] Huic Conſtitutioni vt maxime ſatisſiat ante tertium annum, non videntur Theologi ad Hebræam lectionem admitten di ordinarie, præterquam quod tyrones Theologi paucioribus onerandi ſunt lectionibus, quam prouectiores: ea quoque res commodè cedit ratione Scripturæ, quam anno tertio incipiunt audire, vt tunc maxime Hebrææ linguæ præſidio videantur indigere.

2 Omnes autem quibus Conſtitutionum 4. Par. Cap. 6. D. congruit, obligandi videntur ad ſtudium Hebrææ linguæ per annum, cum enim ex præſcripto Conſtitutionum, & ex inſtituto Scholarum Noſtrarum hanc etiam linguam doceat Societas, conari oportet illam mediocri ſaltem audientium numero ſuſtentare & nonnullos alere, atque ita inſtituere, vt illam poſtea docere poſsint, quorum iam magna penuria laboramus: non videntur itaque vlli eximendi ab hac lectione, nam etiam ſi nonnulli in principio auerſi ſint, contingit tamen interdum, vt poſt aliquem eius linguæ guſtum erga eam benè afficiantur. Quin etiam expedit aliquos ad eam vel aptiores, vel propenſiores deſignare, qui etiam

quarto anno in huius linguæ ſtudio perſeuerent, ſaltem priuata ad id Academia inſtituta, vt ex ijs poſtea ſeligi poſsint, qui illam publicè profiteantur. In eadem Academia tradi etiam deberet aliqua introductio ad Rabinos intelligendos.

5 *Bimeſtri circiter ſpatio Grammaticæ Inſtitutiones abſoluantur: quo in genere Patris Bellarminij, quam Clenardi Grammatica commodior videtur, quanquam & illam autor aliquanto magis locupletare atque explanare deberet.*

DE

DE STVDIO PHILOSOPHIAE.

PHiloſophiæ curſus triennio abſoluendus eſt iuxta Conſtitutiones Par.4.Cap.15.num.2. Id tamen non ſeruatur Conimbricæ, vbi ex fundatione Academiæ, quæ ex Regia autoritate dependet, poſt triennium audiunt etiam Philoſophi dimidio circiter anno lectionem vnam Philoſophiæ pomeridianam: id quod diſcipulis non parum confert, nã eo ſemeſtri tempore ad publicum examen, & gradum quotidie exercentur á Præceptore; alioquin non ſine noſtro dedecore examini exponerentur. Hanc verò exercitationem vix frequentarent, niſi alicuius lectionis tãquam pabulo allicerentur: Noſtri vero eo ſemeſtri ſpatio vacant repetitioni, quã ibidem præſcribunt Conſtitutiones: & quia tunc habetur lectio vna, quæ ipſis prodeſſe poteſt, illã etiã audiunt, cum præſertim Conſtitutiones dum dicũt ad Philoſophiam minus quam trium annorum ſpatio ſatis non erit] non tam cauent, ne plus triennio audiatur, quam ne minus. Reliquo autem ſemeſtri vel parant ſe ad literas humaniores, & Grammaticã; ſi eas anno ſequenti docturi ſunt, vel Theologiam incipiunt audire: tametſi non incommode fieret, ſi exercitatio illa Philoſophica circunſcribatur

tur

tur quinque menſibus, & in ſexto examen omne perficiatur.

Idem fit in Eborenſi Collegio, licet enim ſine conſenſu Regis poſſit id P. Generalis mutare: optandũ tamen eſt, ne minus habeant Eborẽſes, quam Conimbricenſes, cum vtraque Academia ſit Regis opus, & ex vna in alteram fiant diſcipulorum frequentes commigrationes, quibus non parum incommodaretur, ſi non idem rerum curſus, ac tenor vtrobique ſeruaretur, audita namque cogerentur audire, vel carere prorſus non auditis.

Sunt & in Germania Pontificia quædam alumnorũ Collegia, in quibus biennio vel paulo amplius Philoſophia percurritur, quia propter inopiã operariorum, qui gerunt curam animarum, nequeunt triennio detineri: Immo ſecundo anno valde pauci ſunt Philoſophiæ ſtudioſi. Satius vero cenſetur eſſe biennali illos Philoſophia, quam nulla imbui: ea namque non parum iuuantur tum ad melius intelligendos conſcientiæ Caſus, tum ad ſe facilius extricandos ab hæreticorum captionibus, quibuscũ oportet eos congredi freqũeter: qua in diſputatione magis iuuantur Philoſophia, quam rudi quodam Caſuum conſcientiæ auditu. His itaque locis indulgeri poſſet, ſi P. Generali videbitur, ea diſpenſatio, quæ ſignificatur in 4. Par. Conſtitutionum Cap. 15. Litera D. Qua diſpenſatione vti poſſent & illa Germaniæ Collegia, quibus ſatis magnus vel auditorũ, vel Profeſſorum numerus non ſuppetit.

Porrò vbicunque ſit conſuetudo, qua ad finem

æſtatis

æſtatis in claſſe Rhetoricæ, compendium Logicæ prælegi ſolet audituris Philoſophiam altero anno, abroganda videtur; id enim & triennii limites excedit, & ſingulare eſt, & alieno fit loco, & impedit eo tempore Rhetoricæ lectionem cum damno eorũ ſaltem, qui ad Philoſophiam non ſunt aſcenſuri. Satius eſt igitur initio triennij Philoſophici exponi, & audiri Logicæ compendium, quæ ſummula dicitur.

2 Conſtitutiones 4. Par. Cap. 13. Litera E. Poſſet aliquis, inquiunt, ea ætate vel ingenio eſſe, vt ſola Latina lingua ei ſufficiat, & ex alijs facultatibus quantum ad confeſſiones audiendas & agendũ cum proximis opus eſt, cuiuſmodi ſunt aliqui, qui curam animarum gerunt, nec magnæ eruditionis ſunt capaces: alij rurſus erunt, qui ad ſuperiores ſcientias progredientur. Has autem capeſſere, & illas relinquere quatenus conueniat, ſuperioris erit iudicare.] Et Cap. 5. Litera C. Iuxta modum, inquiunt, ætatis, propenſionis animi, et inſtitutionis in literis vniuſcuiuſque, vel communis boni quod ſperaretur, poſſet in his omnibus facultatibus, vel aliqua, aut pluribus earum quis exerceri: qui enim in omnibus non poſſet, curare deberet, vt in aliqua earum excelleret.] Infra Litera D. Aliqui ad Collegia mitti poſſent, non quod ſperetur doctos eos euaſuros iuxta eum modum, de quo dictum eſt, ſed potius, vt alios ſubleuent, cuiuſmodi eſſet aliquis Sacerdos ad audiendas confeſſiones idoneus, & hi, & alij, in quibus propter ætatem prouectiorem

rem vel alias cauſas ſperari non poteſt, quod in omnibus his facultatibus magnum facturi ſint progreſſum, conueniet, vt iuxta Superioris præſcriptum in ijs ſtudijs quibus vacare poterunt, occupentur, & in linguarum peritia, & in ijs quæ ad doctrinā conſeſsionibus vtilem pertinent, & demum in ijs, quæ ad commune animarum bonum commodiora ſunt futura, proficere curent.]

Vt hæ Conſtitutiones ſeruentur operæpretium videtur, vt qui mediocri ſaltem non ſunt ingenio, Philoſophiam non audiant, ſed vel Caſibus conſcientiæ pro confeſsionibus audiendis ſtudeant, vel ſi in lingua Latina, quantum ſatis eſt, profecerint, eam docere contenti ſint, nec in Philoſophia, ac Theologia occupentur. Nam ſi confeſſarios, aut ludi magiſtros agant, Societati Noſtræ, quæ huiuſmodi operarijs valde indiget, magno erunt adiumento: ſin Philoſophiæ, ac Theologiæ applicentur, nullū aut paruum afferent operæpretium poſt magnam Societatis moleſtiam ac ſumptum ex reditu pauperū ad id nobis collato, vt in Eccleſiæ bonum impendatur, non vt infructuoſe conſumatur: cum præſertim huiuſmodi ingenio rudes non ſolum ex Philoſophia commodum penè nullum allaturi ſint, ſed nocumentum etiam aliquod; nam poſt Philoſophiæ ſtudium Philoſophos agere volunt, & nihilo minoris fieri, quam eruditi: de ijs etiam diſputant quæ non intelligunt, & implent Societatem indoctis, vt alijs, qui docti eſſe poſſunt, locus non ſuppetat.

Verumtamen ſi qui ab ingenij mediocritate nō

longe

longe abeſſent, magnam vero præ ſe ferrēt indolem ad regendum, vel ad concionandum, non viderentur arcendi à Philoſophiæ & Theologiæ ſtudio, niſi magna appareat inæqualitas, quæ Noſtrorum trāquillitatem valde perturbat, cum præſertim eos in primis, qui Concionatores, aut Superiores futuri ſunt, oporteat in humilitate fundari, & paratos eſſe ad deſiſtendum à ſtudijs, cum oportuerit.

3 Quo certius diiudicetur, qui Philoſophiæ ſtudijs idonei ſint, adhibendum eſt examen illud, quod per Rectorem, aut Cancellarium fieri mādant Conſtitutiones Par.4.Cap.5.nu.3.& Cap.13.num.4. & habetur in Regula 37.Rectoris: cuiuſmodi examen non ſolum ingreſſuris Philoſophiam, ſed ingreſsis etiam neceſſarium eſt, cum in progreſſu ſtudiorum certius perſpici poſsit, quid quiſq; valeat, quam principio: & propterea in 4.Par.Cap. 6. §. 15.monetur Rector, vt poſt incœpta etiam ſtudia obſeruet, quis nolit, aut non poſsit progreſſum facere: & Cap.13.§.4.iubetur Rector in ſcientijs ſuperioribus propter ingeniorum, & ætatum inæqualitatem expendere, quantum quiſque eas diſcere, & quandiu in eiſdem verſari debeat.] Quocirca præter examen, quod haberi ſolet in promotione Rhetorum ad Logicam, expedit poſt inchoatum etiam Logicæ ſtudium, Noſtros iterum examinari: id quod commodiſsimè fieri poſſe videtur poſt finē Summulæ, à qua audienda nulli, ne futuri quidem Caſiſtæ, ſunt arcendi, cum ad conſcientiæ etiam Caſus intelligendos proſit non parum: & Secunda

Congregationis Can. 17. ad altiora ſtudia non promouendos, compendio Dialecticæ iubet eſſe contentos. Hoc autem peracto examinandi ſunt omnes, & ſeuerè quidem, vt ſingulorum facultas, & habilitas innoteſcat, & ex ea iudicetur non minus quã quatuor, vel quinq; Patrũ arbitrio, quibus quiſq; miniſterijs addicendus ſit: nam gubernatio Societatis conſtare non aliter poteſt, niſi in ſuis quiſque locis ac ſedibus collocetur: & multi examinis ſeueritate deterriti non affectabunt Philoſophiam, aut ſponte petent ab ea remoueri: examinentur vero (niſi obſtet multitudo) ſimul omnes, vt & boni ſtimulentur ad dilig ẽtiam maiorem, & minus idonei à ſuis etiam condiſcipulis conuincantur. Poſſent & nonnulli præmoneri, ne ſe exponant examini; quod ſi velint, confuſionis ſuſtineant periculum. Siqui vero honeſtis de cauſis examini videbuntur ſubtrahendi, fiat ita cautè, vt ab alijs minime intelligatur, alioquin vix acquieſcent. Poſſent poſt hoc examen nonnulli ſtatim amoueri; alij, quorum paulo maior ſpes videatur, tolerentur ad Paſcha, vel ad finem anni; nam Tranſalpinis annus videtur indulgendus. Qui verò amouendi ſunt, quam ſuauiſſime fieri poteſt amoueantur, ſumpta occaſione alicuius neceſsitatis: poßent etiam nonnulli, de quibus plus timetur, ante curſum Philoſophiæ præmoneri Societatem eorum opera indigere in docenda Grãmatica, vel in audiendis confeſsionibus: quare ingredi eos debere Philoſophiam ea mente, vt cum primum oportuerit, eam relinquant. Quod ſiquis his adbi-

adhibitis cautionibus nondũ acquieſcet, ſatius erit tunc huic malo mederi, quàm diſsimulando alere morbum, qui Philoſophia mox inſtante plus noceat.

4 *Cum Conſtitutiones 4.Par.Cap.6.§.4.iubeãt non eſſe aſcendendum ad facultates ſuperiores, niſi poſt ſolida in lingua Latina, & literis humanioribus fundamenta, expedit ordinariè, vt Noſtri ad Logicã audiendam non admittantur, niſi poſt annũ ſaltẽ in Humanitate, & biẽniũ in Rhetorica cõſumptũ, aut ſi patiatur ætas & egregij ſperentur progreſſus, triẽnio etiã oratorijs perficiãtur præceptis & exercitationibus: alioquin & Rhetorica claſſis ferè deſeretur, & magno, quod ex illa ſperatur, ornamẽto, atq; auxilio, auditores carebũt. Ad quod Germani quoque & Angli qui Romanis aluntur Collegijs, vidẽtur compellendi: qui ſi oratorij cultus, & Græcæ linguæ rudes in patriam redeant, quamuis Philoſophi ac Theologi, parui penduntur ab hæreticis, eoſque ſuis parum vtiles eſſe experientia demonſtrat. Externis vero, licet grandioribus aliquid indulgendum ſit, cum cæteris tamen aliquanto ſeuerius agatur, vt vel annum Rhetoricæ tribuant, eorumque parentibus, quantum id expediat, exponatur. Id quod multo magis præſtandũ erit cum noſtris Alumnis aut Conuictoribus licet Italis, ſalua ſemper illa Conſtitutione, quæ, Has facultates, inquit, capeſſere & illas relinquere, quatenus conueniat, Superioris erit iudicare: quod cũ Scholaſticis externis ſignificauerit, ſi volent illi ni-*

hilominus aliã rationem ſequi, cogendi non erũt.] *Veruntamen ſi nimium pueri ad Philoſophiam velint accedere, ex quibus perturbatio potius timetur ordinariè, poſſet cum ijs agi, quod de ijs qui nollent promiſsione obligari, vel nomina in matriculam referenda dare, præſcribunt Conſtitutiones 4. Par. Cap. 17. D. Non ideo, inquiunt, à Scholis excludendi ſunt, dummodo pacifice, & ſine offendiculo in eis verſentur, & ſic eis ſignificari poterit, addendo nihilominus, quod cura magis peculiaris Scholaſticorum, quorum nomina ſcripta in libro Vniuerſitatis ſunt, haberi ſolet.]*

5 *Conſtitutiones 4 Par. Cap. 14. §. 3. In Logica, inquiunt, & Philoſophia naturali, & morali, & Metaphyſica, doctrina Ariſtotelis ſequenda eſt.]* *Huic Conſtitutioni vix poteſt ſatisfieri, niſi Noſtri ſtrenue cõnentur Ariſtotelem bene interpretari: qua in re non optimè audimus, quòd Ariſtotelis contextu poſthabito in cogitationibus, & inuentis noſtris penè euaneſcimus. Quod ſi plus operæ in textu enarrãdo poneretur, eſſet Noſtrorum Philoſophia maioris apud externos auctoritatis, & tutior in publicis diſputationibus, & ſolidior, cũ magna pars argumentorum ex textu depromatur. Videas nonnunquam longas texi quæſtiones, quibus tamen ſi uarij textus hinc inde collati auferantur, vix aliquid modicum ſuperfuturum ſit: tanta verò diſtantium textuum coaceruatione opus non eſſet, ſi Ariſtotelis ſententiæ ſuis quæque locis exponerentur, ſeruato autoris ordine, qui ad intelligentiã*

maxime

maxime confert: memoriam quoque & ſecuritatē affert,cum antecedentia,& ſubſequentia obſeruata fuerint; ſecus, ſi paucula quædam verba à reliquo contextu auulſa, ac nuda per ſe perpēdantur. Eam ad rem conferet non parum,ſi Profeſſores et Scholaſtici ipſum Ariſtotelis textum ferant in Scholam. Et primo Profeſſor prælegat prima quæque verba præſentis lectionis, explicata breuiter continuatione cum præcedentibus. Secundo memoriter præſentis textus ſententiam indicet. Tertio ſi textus ſit paulo perplexior, deſcendat ad aliquam conſtructionem verborum,grauiter tamen, vt diſcipuli Ariſtotelicæ phraſi conſueſcant, & vna aliqua ferè interpretatione, quæ optima videatur contentus,non alias congerat. Quarto cum incidit textus celebrior, & in diſputationibus ſæpe iactatus & accommodatus ad varios vſus, is erit accurate perpendendus,non omnibus quidem, ſed illuſtrioribus aliquot interpretationibus allatis, atque,excuſsis vt quæ quibus anteferenda ſit,innoteſcat vel ex antecedentium,& conſequentium collatione, vel ex vi Græci ſermonis, vel ex aliorum locorum obſeruatione,vel ex inſignium interpretū auctoritate,vel ex rationum momentis. Quinto veniatur ad dubiola quædam ſiue de re ipſa, ſiue de mente Ariſtotelis: non affectanda quidem,ſed ſi cuius momenti ſint,non omittenda. Sexto his peractis tractandæ ſunt quæſtiones: quarum duplex genus accidere ſolet: vnum earum quæ per ſe ad materiam,de qua diſputat Ariſtoteles, pertinent:

earum alterum, quæ ex alicuius propoſitionis, quā incidenter protulit Ariſtoteles, occaſione naſcuntur. Et quæſtiones quidem poſterioris ordinis, vbi primum occurrunt, tractandæ ferè ſunt. Quæſtiones vero prioris generis differantur vſque ad finē omnium textuum ad propoſitæ rei ſummam ſpectātium, cū ea de re nihil ferè definiri poſsit, niſi perſpecta prius tota ſerie diſputationis Ariſtotelicæ, tanquam fundamento quæſtionū, quæ ſuperſtruuntur: quod vt ſeruetur, magnopere non intereſt, ſi ea de cauſa neceſſe ſit tota vna aliqua aut altera lectione in Ariſtotelis verbis enarrandis hærere Profeſſorem, quia honorificum eſt, & non ingratū Scholaſticis, ſi iuuentur, vt Ariſtotelem probè poſſideant: leuatur etiam moleſtia tum dubijs literalibus, tum inſigniorum textuum illuſtri interpretatione, tum inſertis aduentitijs quæſtionibus, tum celeri decurſu textuum, ſi eorum vna aliqua tantum interpretatio ſeligatur.

Quod ſi contextus de vna aliqua materia, æquo prolixior ſit, vt De Principijs generationis, De Cauſis, De Motu &c. non eſſet totus contextus antepo nendus quæſtionibus, ſed cum illis grata vice coniungendus, & in primis caueantur tractatus, quibus nihil moleſtius: ſed difficultatis partes in ſuas diuidantur quæſtiones, poſt aliquam textus partem interponendas. Porro expediret quam maxime ſi cui Noſtrorum in Græcis, in Latinis, in Philoſophia verſatiſsimo demandetur prouincia interpretandi Ariſtotelem ex Græco in Latinum ſermonem, re-

tenta quantum fieri poteſt ſententiæ Ariſtotelicæ veritate: ea tamen perſpicuitate, vt per ſe etiam intelligi poſsit ab eo, qui non ſit penitus Philoſophiæ ignarus, etiam ſi ipſa verba aliter & aliter conſtruenda, aut formanda eſſent, dummodo integra maneat Ariſtotelicæ doctrinæ ſinceritas: cuius etiam verſionis ad finem operis, exemplo Lambini, reddi poſſent rationes per ſingula, collatis ac perpenſis Græcis Latiniſque vocabulis. Id enim & operi auctoritatem compararet, & magnam afferret lucem tenebris Ariſtotelicis; atque huic verſioni magno eſſet præſidio, ſi plenior accederet commentarius, Noſtrorum opera compilatus.

6 Logicæ Summula præmittatur, & Summula quidem P. Fonſecæ eſſet forte magis ad rem: quia latior, clarior, accommodatior Ariſtoteli, & ſine tricis, quæ & inutiles ſunt, & deterrent tirones: immo & ex ijs longe plures adhuc eſsent recidendæ per ipſum Fonſecã, vel opera Profeſſorum. In explicanda Summula duo menſes collocentur, quia tirones magna egent explicatione, & ſatis magnum tempus Logicæ ſupererit, ſi Metaphyſicalia reſecentur: nec inutile erit Summulam explanate ac plene tradere, cum aliquos ea contenſos eſſe oporteat tranſituros poſtea ad conſcientiæ Caſus, ad Controuerſias, ad Leges &c. Dum autem Summula exponitur, nihil ſcribant auditores, niſi breuiſsima forte Scholiola, vt aſſueſcant. Prima vero hebdomada, quotidiana quæ domi,

nonnulli audita ſummula logicæ tranſeunt ad controuerſias.

& in Scholis fieri ſolet repetitio, nihil habeat argumentorum, ſed nudam ferè explanationem, & dubiorum ſolutionem: poſtea vero argumentatiunculis aliquot locus præberi poſſet. Toto vero tempore Summulæ nec Profeſſor, nec Auditores in menſtruas diſputationes cum aliis conueniant: tametſi poſt vnam, aut alteram hebdomadam in ſua claſſe poſſent defendere Theſes aliquas in Sabbato, ſuggerente, ſi oporteret, argumenta Præceptore, donec paulatim exerceantur ad pugnam.

7 *Nec ab re fuerit experiri, an pro Iſagoge Porphyriana poſsit à Noſtris alia conſcribi ex ipſomet Ariſtotele, vt à Noſtris claſsibus ablegemus Porphyrium hominem impium, de Chriſtianis peſsime meritum, & pleraque tradentem improprie, ſuperuacaneè, Platonice, & nimium prolixe. Ea res ſi ſcriberetur, poſſet priuato alicuius nomine exponi Pariſiis, vel in Luſitania: & ſi res bene cederet, ſenſim in alias partes induceretur.*

8 *De vacationibus, de remiſsionibus ſtudiorum, de modo legendi, de formandis partibus quæſtionis, de repetitionibus domeſticis, de hebdomadariis diſputationibus in Schola, de priuato ſtudio Scholaſticorum quæcunque de Theologis dicta ſunt, de Philoſophis eadem intelligantur.*

9 *Congregatio Tertia generalis Canon. 8. R. inquit, Pater Noſter Præpoſitus Generalis*

com-

commendatum magnopere habeat, vt Præceptores Noſtri qui Ariſtotelem interpretantur, non niſi cum magno delectu interpretes eos legant, qui contra Chriſtiana dogmata impie ſcripſerunt, & maxime impugnent, quæ Chriſtianæ veritati aduerſantur: & ita Philoſophiam interpretentur, vt veræ Theologiæ Scholaſticæ, quam nobis commendant Conſtitutiones, ancillari, & ſubſeruire faciant.] Propterea Profeſſores Auerroem, alioſve huius farinæ Philoſophos ita legant, & allegent, vt non diuidere videantur ſectam Auerroiſtarum, ſectam Græcorum, ſectam Latinorum: nec ipſi harum ſectarum alicui ſe vel ſuos addicant, ſed ſingulorum per ſe ſententias exponant: & ſi quando male ſenſerit Auerroes, inde ſumant occaſionem deterendi eius auctoritatem, ſed potius argumentis, quam conuitijs. At ſiquando bene, ſine eius laude id defendatur: & ne auditores ad eum afficiantur, oſtendant ſi poſſunt, id Auerroem aliunde ſumpſiſſe: nec legant eius digreſſiones tanquam ſeparatum aliquẽ tractatum Philoſophicum, ſed eius opinionem tantum referant in ordinarijs quæſtionibus: oſtendant quoque eum à noſtris non minus recte intelligi quam ab Auerroiſtis: nec illum eſſe doctiorem alijs Philoſophis, ſed ex affectata quadam obſcuritate ſeu barbarie paraſſe ſibi auctoritatem apud multos.

10 Conſtitutiones 4. Par. Cap. 9. §. 2. Aliqui, inquiunt, aliquando è Collegijs educentur, quod ipſis

ad maiorem in ſpiritu vel in litteris profectum alio transferri, vel quod ad vniuerſale bonum Societatis conueniat, vt accideret, ſi Artium curriculum in aliquo Collegio emenſus eſſet, vt eaſdem alibi prælegeret, ante Theologiæ ſtudium educeretur.] Quibus ex verbis non obſcure colligitur nō niſi ob aliquam neceſſitatem eos, qui non dū Theologiæ curſum peregerint, fieri debere Philoſophiæ Profeſſores: nam ſi Theologi non fuerint, minus erunt tuti in concludendo, in probando, in loquendo: ætatis minus maturæ: doctrinæ parum vberis: vix diſſoluere poterunt argumenta Infidelium iuxta Decretum Concilij Lateranen. neque ita Philoſophiam pertractabunt, vt Theologiæ deſeruiat. Tandem cum poſtea ad Theologiæ ſtudendum acceſſerint, vix poſſunt ſe gerere, vt diſcipulos decet.

11 Conſtitutiones 4. Par. Cap. 6. M. priuatum etiam & quietum ſtudium præſcribūt Noſtris, dū audiunt Philoſophiam, quo tempore poſſent, inquiunt, ſi Rectori videretur, commentarium aliquem videre, qui ferè vnus & is quidem ſelectus eſſe deberet.] Hunc vero præceptor vnicuique diuidat, prout expedire iudicauerit, dummodo is Auerrois non ſit, nec obſcurior alius, niſi fortè in Metaphyſicis.

12 Duas quotidie lectiones, antemeridianam vnā, alteram pomeridianam, & quamlibet vnius horæ habeāt Profeſſores Philoſophiæ: quod autē ad morē dictādi ſpectat, ſeruēt, quod de Theologis dictū eſt.

eſt. Qui vero non dictant, ita ſibi temperent in legendo, vt quæ annotari oportet, commode excipiant auditores. Quod ſi præſtari non poterit tam exacte, vt non frequenter accidat multa deſiderari in ſcriptis diſcipulorum, quod aſſequi docentem non poſſint, lectione finita, ne repetitio, quæ ſtatim ſequi deberet, interrumpatur, diſcipulis curantibus potius ea, quæ ſcriptis deſunt, reſarcire, quam repetitioni attentos ſe præbere, operæpretium fuerit, priuſquam ad repetitionem veniatur, aliquantiſper ſubſiſtere Præceptorem, donec auditores, qui, per initia præſertim, lactādi quodammodo ſunt, expleant quæ inter ſcribendum exciderāt: eaque re quam breuiſſime fieri poterit expedita, inchoetur repetitio præſente Præceptore, eamque vt oportet, moderante, ita vt vnus repetat, audiant cæteri, vt habetur in 4. Par. Conſtitutionum Cap. 6. N. adhibitis & quidem ſeuerius remedijs, quæ in Theologica repetitione propoſita ſunt: ſicubi vero id obtineri nullomodo poſſet, quòd grandiores iam diſcipuli eam repetendi legem non ferunt, diuidat Præceptor quaternos aut quinos, qui inter ſe repetant, vno aliquo Fratrum noſtrorū, ſi fieri commode poteſt, attributo ſingulis quaternionibus: Præceptor interim curet, vt ea res diligenter, & quietè peragatur: & nunc hæc, nunc illa obambulans auditorū ſcamna, de dubijs, quæ ſuboriuntur, interrogandum ſe præbeat: impendatur autem repetitioni ſpatium ſemihoræ, etiam in Luſitania: demorari nanque in Schola Philoſophos totas

duas

duas horas & dimidiam, vt modo fit, oneroſum eſt Præceptori, & moleſtum auditoribus, quos priuato etiam ſtudio conſueſcere non ab re fuerit, ne tanquam pſitaci loqui ſemper videantur ex præſcripto.

13 Optandum eſt, vt Philoſophia moralis, quam in noſtris Scholis tractari iubent Conſtitutiones 4. Par. Cap. 12. C, introducatur in ea Collegia, in quibus tanquam Seminarijs inſtituũtur Noſtri ſuperioribus facultatibus. Huius enim ſcientiæ explicatio & á multis etiam nobilibus expetitur, & cũ fundamenta iaciat moralis Theologiæ, multarum rerum onere leuare poteſt Theologos Profeſſores, & prodeſt audituris ius ciuile, & adiumento eſt Noſtris, ſi qui poſt auditam Philoſophiam docturi ſunt litteras humaniores, in quibus attinguntur crebro nonnulla, quæ ad morales quæſtiones pertinent. Tandem hac lectione dum caremus, mancas & mutilas habemus Academias. Ea vero facultas cum Philoſophiæ pars ſit, Philoſophis videtur prælegenda: & quidem anno tertio eadem hora, qua in ſecundo Mathematicam audiunt: neq; vero tribus lectionibus Metaphyſicos nimium grauari putandnm eſt, nam & totidem audiuntur tam á Phyſicis, quam á Theologis, cum præſertim ea lectio contẽta ſit tribus horæ quadrantibus, & quartus tribuatur repetitioni, vel modicæ intermiſſioni, antequã altera lectio ſuccedat. Porro curandũ eſt, vt non á lectore curſus Philoſophici Ethica prælegãtur, ne trium lectionum oneri ſuccumbat.

Vt

Vt autem vno anno poſſint octo libri Ethicorum (nam octauus, & nonus compendio percurrendi eſſent) abſolui, ſatis erit ſic ſingula capita Ariſtotelis exponere, vt cuiuſque capitis ſententia breuiter comprehenſa, annotentur mox, & expendãtur quædam ſententiæ celebriores: tum paucæ quæſtiunculæ tractentur ex ſolis principijs Ariſtotelis, ijs omnino prætermiſſis, quæ ex reuelatis veritatibus pendẽt: quin potius de ijs diſſeratur fuſius, quæ vix attingit Theologus, vt de Paſſionibus, De Habitibus, De Virtutibus in genere, & alijs huiuſmodi: atque hæc omnia maiore quadam exornentur elegantia ſermonis, & cognitione Antiquitatis, Apophtegmatum, Adagiorum, Sententiarum ex Philoſophis, aut Poetis, & alijs id genus. Habeat & Profeſſor Ethicorum priuatas ſemel in menſe Theſes ac diſputationes per horam ſuæ lectioni præſtitutam, & in menſtruis Philoſophorũ diſputationibus, Metaphyſicæ auditor ponat duas etiam treſue Theſes ex Ethicis, aduerſus quas diſputabitur mane, & veſpere duabus extremis ſemihoris, Præſide lectore Ethicorum.

14 *Conſtitutiones 4. Par. Cap. 15. §. 2. ſingulis, inquiunt, annis vnus Philoſophiæ curſus inchoabitur, & alius cum diuino auxilio abſoluetur.*] *Et in Declaratione. C, Si opportunum nõ fuerit id ita omnino præſtare vel quod deſint homines, vel alias ob cauſas; præſtabitur cum Præpoſiti Generalis, vel certe Prouincialis aſſenſu, quod poterit.*]

Sin-

15 Singulis Dominicis á prandio, vt habetur in Conſtitutionibus. 4. Par. Cap. 6. §. 10. defendantur Philoſophicæ concluſiones alternatim: primū á Metaphyſico: á Phyſico hebdomada altera: tertia vero á Logico, præſentibus ſtudiorum Præfecto, & tribus Profeſſoribus Philoſophiæ, quorum vnusquiſque ſtabit pro ſuo diſcipulo, qui reſpondet; cæteri iuuabunt argumentantes, & eorū proſequentur argumenta, ſed non niſi poſtquam animaduerterint argumentantem per ſe non poſſe vlterius vrgere vim argumenti vtiliter; id quod in publicis etiam diſputationibus obſeruetur, á Theologis etiam: & vt hæc diſputatio ſit omnibus vtilis, inter Theſes, quas Metaphyſicus proponit, aliquæ ſint pro Metaphyſicis; duæ treſue pro Phyſicis: totidem pro Logicis; Idque ex materijs, quæ tunc pertractantur in Schola. Tres erunt argumentatores per ſeſqui horam; & quidem contra Metaphyſicum primus erit auditor aliquis Theologiæ, ſecundus Phyſicus, tertius Logicus: aduerſus autem Phyſicum primus erit Metaphyſicus, alter Phyſicus, nouiſſimus Logicus: ijdem quoque erunt aduerſus Logicum: ſic enim ſatisfiet magis Conſtitutionibus. 4. Par. Cap. 13. §. 3. vbi ſtatuitur expedire, vt inferiorum claſſium auditores cum ſuperiorum ſtudioſis, & ij cum illis viciſſim diſputent. Optandum quoque eſſet, vt quoad eius fieri poterit, ſeruetur quod inſinuant eædem Conſtitutiones. 4. Par. Cap. 6. §. 10. vt hæ diſputationes eo loco ac tempore habeantur, quo externi etiam cum No-

ſtris

ſtris intereſſe, & argumentari poſſint.

16 *Quolibet menſe tres Philoſophiæ Profeſſores cum Præfecto in Scholam vnam, quæ cæteris Philoſophorum claſsibus ſit capacior, cum omnibus Philoſophiæ ſtudioſis ad diſputandum conueniant: tres ſtudioſi ex ſcamno vno paulo editiore defendent Theſes, quilibet ex materijs, quæ tunc in claſſe tractantur: primus Metaphyſicus, alter Phyſicus, tertius Logicus. Idque per totum Scholarum tempus mane, & Veſpere: & mane quidem tres argumententur; contra Metaphyſicum aliquis Theologiæ ſtudioſus: contra Phyſicum Metaphyſicus, contra Logicum Phyſicus. Totidē quoq; à prandio argumentabuntur, ſed Metaphyſicus cum Metaphyſico, Phyſicus cum Phyſico, Logicus cum Logico; & priorum quidem duorum argumentantium cuilibet tres circiter quadrantes horæ tribuentur, tertio autem ſemihora, vt duas horas abſumant tres argumentatores, poſtrema namque ſemihora debetur Ethicis. Vbi vero non eſt niſi vnus Philoſophiæ Profeſſor, ad excitandos audientium animos, ter aut quater in anno inſtituat ſolēniores aliquas diſputationes pomeridianas in feſto alioue die feriato: idque eo ſplendore, atque apparatu, inuitatis etiā Religioſis, & Medicis ad argumentandum, vt ex ea re ſtudijs noſtris non infructuoſus aliquis feruor accedat.*

17 *In fine triennij, curſuſq; Philoſophici ad exhibendum ſpecimen aliquod ſuorum ſtudiorum, actum aliquem paulo celebriorem de vniuerſa*

Philoſophia, qui eam audierunt, tueantur. Id enim vehementius ad ſtudendum inflammat adoleſcentes, & pudefacit deſides, ac ignauos: Affert & Gymnaſijs noſtris auctoritatem non paruam. Verum ad huiuſmodi actum admittendi non ſunt, niſi qui multo plus quam mediocriter profecerint: alioquin & frigebit diſputatio, & Scholarum collabetur auctoritas; & nimia defendentium multitudo pariet ſatietatem. Præſtat ergo hos eſſe paucos ſed egregie inſtructos, qui eius loci dignitatem ſuſtinere poſſint. Quare ad id ſeligendi erunt examine præuio, quod non priuatim, ſed (quod commodè fieri poſſit) publice habendum eſt: & ſi Noſtrorum eſt, coram omnibus noſtris Philoſophiæ auditoribus; ſin Alumnorum ſeu Conuictorum, coram omnibus ſui Collegij Philoſophis: ſin externorum, coram omnibus externis Philoſophis, ſaltem ſuæ Claſſis, quãuis externi ad hoc examen cogendi non ſint niſi velint: ex Noſtris vero Fratribus vel Alũnis vel Conuictoribus nullus ordinarie ab hoc examine excipiatur, ſed omnes ſeuere examinandos ſe eſſe intelligant, vt inepti deterreantur à Philoſophia, apti vero magis accendantur ad ſtudium: erunt examinatores duo cum Præfecto, aut etiam plures ſicuius Academiæ mos id exigat: neque ſemper ijdem, ſed vt onus diuidatur in plures, aderit ſemper cum Præfecto Præceptor proprius, tertius vero viciſſim commutetur, dummodo ſit aliquis Profeſſor, aut certe Theologiæ ſtudioſus eo loco non indignus. Alumnos vero ſeu conuictores ſa

tis

tis eſt examinari à ſuo Præfecto, & duobus Philoſophiæ Repetitoribus, aut ſi ij defuerint, à prouectioribus duobus Theologiæ auditoribus: tametſi qui ad actum videbuntur idonei, priuſquam ad eũ ſeſe accingant, proprij quoque Præceptoris & ſtudiorum Præfecti Generalis iudicio eſſent probandi. Duret examen ſingulorum non minus duabus horis: quare ſtatim poſt Paſcha tertij anni poſſet inchoari diſtributis dierum præſertim feſtorum vicibus eo ordine, quem Rector audito Præfecti & Præceptoris proprij conſilio exiſtimauerit commodiorem. Expedit autem vt per omnes primarias materias fiat examen: illas vero Præfectus eodem die vel pridie diſtribuet examinatoribus, ne in eaſdem concurrant, aut grauiores aliquas prætermittant; & ordinarie quidem res agetur per interrogationes, vt natura examinis poſtulat: admiſceantur tamen interdum breuiores quædam argumentationes, quibus exploretur magis reſpondentis ingenium. Actus autem totum Scholarum tempus occupet cum minimũ vel mane, vel à prandio: nam ſi breuioris fuerit temporis, nihil habebit dignitatis, nec magnum fiet ingenij periculum, nec niſi paucæ attingi poterunt quæſtiones: neque vero id futurum eſt cæteris rebus incommodum, quia pauciſſimi futuri ſunt, qui tanto præſtent ingenio, & doctrina, vt hoc actu digni cenſeantur: quod ſi complures fuerint, vt octo, vel decem, vel eo plures, neceſſe non eſt, vt eadem æſtate tot actus habeantur, ſed ita diuidantur, vt duo circiter in æſta-

tem cadant, totidem fere in tempus vacationum Autumnalium: alij in ſequentis anni tempora diſtribuantur, vt in ferias Natalitias, in dies Bacchanaliũ, in Paſchales vacationes, alioſue dies feſtos: Nec refert ſi tam longe diſtrahantur, dummodo cum fructu, & dignitate ſinguli obeantur: fient etiã ipſa raritate gratiores. Argumentatores vero tres eſſe oportet intra duas horas, & primum quidem aliquem ex noſtris Profeſſoribus Philoſophiæ, vel Theologiæ: ſecũdum Doctorem aliquem externũ: tertium aut aliquem Theologiæ ſtudioſum non mediocris ingenij, aut ẽt aliquẽ ex Defendẽtis condiſcipulis, egregium tamen, cum enim bene percalleat fundamenta doctrinæ Præceptoris ſui, acrius vrgebit, & inter ipſos condiſcipulos vehementior æmulatio non parum auget atque excitat ardorem diſputationis. Et quoniam horum actus oportet eſſe celebriores, intereſſe compellantur non ſolum Philoſophi omnes tam auditores quam Profeſſores, ſed etiam Theologiæ ſtudioſi, vt refricent memoriam rerum præteritarum, & frequentiorem efficiant conuentum: interſint etiam Profeſſores Theologiæ, & omnes quidem, cum actus aliquis cæteris eſt magnificentior: in alijs vero alternatim, vt duo fere nunquam deſint, qui laudando, inſtando, interrogãdo, aliaque huiuſmodi præſtando alacriorem, ac ſolemniorem reddant diſputationem.

18 Caueant Philoſophi, ne amplificent, quæ percurrenda ſunt, vel res difficiliores, ac præcipuas perſtringant, vel quæſtiones alio tranſponant, quã

opor-

oportet. Itaque in Prolegomenis Logicæ diſputent tantum, An ſit ſcientia, & de quo ſubiecto: tũ pauca de Secũdis intentionibus. Diſputationes Vniuerſalium differant in Metaphyſicam contenti tironibus tradere earum diſputationum breues definitiones ſub interrogandi, dubitandique charactere. De Prædicamentis etiam faciliora quædam, quæ fere attinguntur ab Ariſtotele explicent, cætera Metaphyſico relinquant. Librum ſecundum Periher. & ambos libros Priorum, præter primi prima capita 8. vel 9. compendio percurrant: exponant tamẽ quæſtiones illis proprias, breuiſſime vero eam, quæ eſt de Contingentibus, & nihil in ea de Libero arbitrio. Topicorum quoq; præter primum forte et ſecundum librum, & Elenchorum textus prætereundus eſt: Loci, tamen & fallaciæ in commodiorẽ quendam ordinem redigantur, ne a Logicis ignorentur. In octo libris Phyſicorum compendio tradantur textus librorũ ſexti & ſeptimi, ẽt primi in ea parte, quæ eſt de Antiquorum opinionibus. In octauo libro Phyſicorũ nihil diſſeratur de numero Intelligentiarũ, nec de infinita virtute, & libertate primi Motoris, ſed hæc in Metaphyſicis diſputentur, & quidem ſolum de mente Ariſtotelis: nam ſecundum veritatem ſimpliciter pertinẽt ad Theologum, cui etiam relinquatur tota quæſtio De concurſu Dei cũ ſecundis cauſis, eũ tamen Philoſophi ſupponãt. Textus Secũdi, Tertij, Quarti librorũ de Cœlo breuiter perſtringantur, magna ẽt ex parte prætereãtur: nec tractentur quæſtiones, niſi paucæ

de Elementis, de Cælo autem quæ diſſeri ſolent, relinquantur Mathematico, præterquam de ſubſtantia cœli, & de Influentijs; vbi vero non eſt Profeſſor Mathematicus, harum rerum epitome tradatur à Philoſopho. Libri Meteorologicorum, ſi vacat, redigantur in compendiũ: quanquam optandum potius eſſet, vbi fieri poteſt, vt ij libri eo tempore quo ſtudia remittuntur, cum vna tantum in die habetur lectio, exponerentur ab vno aliquo extraordinario Præceptore, vel ab ipſo Præceptore Curſus, ſi poſſet, & vellet, vltima hora pomere diana. Si enim Meteora ſecundo, vel tertio anno inſerantur ordinarijs lectionibus, fieri nulla ratione poteſt, quin tempus neceſſarium præripiatur libris Phyſicorum, vel de Anima, vel de Generatio ne. Et mutiletur neceſſe eſt tractatio eorum librorum, atque interpretatio, qui ſunt omnes perdiligenter explicandi. In lib. 1. de Generatione, & primo item lib. de Anima antiquorum opiniones breuiter attingantur: in ſecundo vero libro de Anima expoſitis ſenſorijs non digrediantur Philoſophi in Anatomiam, & cætera, quæ Medicorum ſunt. Addãt potius, ſi vacat, Parua Naturalia. In Metaphyſicis, præter proœmiũ & magnam partẽ quinti, ſeptimi, duodecimi librorũ quorũ textus explicandi videntur diligenter, in cæteris neceſſe non eſt ordinate textũ interpretari: poſſent quidem in vnoquoq; libro ſeligi quidã textus, qui ſint tãquã fundamenta quæſtionum, quæ ad Metaphyſicum pertinent, dummodo de Suppoſito, & natura nihil

dif-

diſſeratur, neque de alijs, quæ pendent ex verita-tibus reuelatis.

10 Magnopere cauendum eſt, ne in libris Phyſicorum Profeſſores tandiu morentur, vt paucos menſes reſeruent libris de Anima, & Metaphyſicæ, quæ primaria pars eſt Philoſophiæ, cum præſertim cæteris in libris quicquid diſputatur, reſoluatur vltimo in axiomata Metaphyſicorum, vel in aliquot librorum de Anima ſententias. Quare in ijs Noſtros oportet ſtrenue eſſe exercitatos, & alijs potius quam iſtis libris detrahendum eſt, ſiquid detrahendum ſit per temporis anguſtias. quocirca anno primo Logica explicetur, anno ſecundo libri Phyſicorum per ſex menſes, deinde libri de Cœlo, & prior liber de Generatione: Anno tandem tertio liber ſecundus de Generatione & libri de Anima per quinque circiter menſes: Deinde libri Metaphyſicorum per quinque ſeu cum minimum per quatuor menſes: ij namque menſes poſteriores & æſtiui ſunt, & habent alicubi ſtudiorum remiſſionem à prandio poſt Iunium: nec minus aliquid requiritur, vt tam multæ tamque arduæ quæſtiones poſſint abſolui. Porro ne ſecundus annus nimis oneratus videatur, Prolegomena Phyſicæ, quæ duos fere menſes occupare ſolent, contrahenda videntur, & magna ex parte communicanda cum Logico, qui cum à multis quæſtionibus, quas in Metaphyſicam trãnſpoſuimus, liberatus fuerit, poteſt ſub finẽ librorum Poſteriorum inſtituere pleniorem quandam de Scientia tra-

ctationem & in ea differere de diuiſionibus & abſtractionibus ſcientiarum;de ſpeculatiuo & practico:de ſubalternatione non ſolum in genere, ſed etiam an ſcientiæ omnes ſubalternentur Metaphyſicæ,de modo diuerſo procedendi in Mathematicis et in Phyſicis de quo Ariſtoteles libro ſecundo Phyſicorum.Et quicquid de definitione dicitur libro ſecundo de Anima. Hæc enim & huiuſmodi alia commodiſſime coniungi poſſunt, nec ſuperant captum Auditorum, qui in fine Logicæ verſantur.

20 In opinionum delectu generales regulæ Theologis præſcriptæ, quatenus ad Philoſophos pertinere poſsunt,obſeruentur. Illud proprie caueant, ne ab Ariſtotele recedant, niſi in ijs, quæ vel Fidei derogant aliqualiter, vel doctrinæ cuipiam, quæ vbique fere recepta ſit, repugnant. Enixe quoque ſtudeant communiores,magiſque nunc approbatas Philoſophorum ſententias tueri, quales, exempli gratia,ſunt,quæ ſequuntur.

1 Materia prima habet propriam exiſtentiam, ſeu actum entitatiuum.

2 Materiam primam,& fieri & eſſe ſine forma per diuinam potentiam non repugnat.

3 Naturalis eſt motus cæli ſaltem ſecundum principium paſſiuum.

4 Eſt de ratione motus proprie dicti ſucceſſio.

5 Intenſio fit per additionem partium gradualium.

6 Motus & tempus ſunt entia realia.

7 De Anima intellectiua, etiam vt intellectiua, tractare Phyſici eſt.

8 In vno homine vna tantum eſt anima.

9 Anima rationalis, ſecundum Ariſtotelem, eſt immortalis, nec educitur de potentia materiæ, & eſt vere proprieque corporis forma.

10 Naturaliter demonſtrari poteſt animam Rationalem eſſe immortalem, nec vnam in omnibus, & ita naturalem eſſe corporis formam, vt definitio Animæ ab Ariſtotele tradita ei competat vniuoce, ſecundum gradum etiam intellectiuum.

11 Anima rationalis, dum eſt in corpore & vt eſt forma corporis, ab eo non dependet, ſed vere ac proprie per ſe ſubſiſtit.

12 Non negetur eſſe aliquã potentiã motiuam in ſubſtantia animæ, per quam anima ſeparata per ſe mouere ſe poſſit.

13 Nec Brutum, nec hominis cogitatiua diſcurrunt formaliter.

14 Non datur ſenſus Agens.

15 Ab Appetitu ſenſitiuo ſeu Voluntate non minus diſtinguitur Potentia motiua, quam Intellectus, vel Imaginatio: tametſi has potentias ab animæ Angeliue ſubſtantia realiter diſtinguere cogendus ſit nullus.

Et aliæ id genus opiniones.

Conſtitutiones 4. Par. Cap. 12. C. Tractabitur, inquiunt, Logica, Phyſica, Metaphyſica, Moralis ſcientia, & etiam Mathematicæ, quatenus tamen ad finem nobis propoſitum conueniunt.] Conuenire autem videntur non parum, non ſolum quia ſine Mathematicis Academiæ Noſtræ magno carerent ornamento, quin & mutilæ forent, cum nulla ſit ferè paulo celebrior Academia, in qua ſuus non ſit, & quidem non vltimus locus Mathematicis diſciplinis: ſed multo etiam magis, quia illarum præſidio cæteræ quoque ſcientiæ indigent admodum. Illæ nanque ſuppeditant, atque exponunt Poëtis ortus, occaſuſque ſyderum: Hiſtoricis locorum facies, atque interualla: Analyticis ſolidarum exempla demonſtrationum: Politicis artes plane admirabiles rerum bene gerèndarum domi, militiæque: Phyſicis cæleſtium conuerſionum, lucis, colorum, diaphanorum, ſonorum formas, & diſcrimina: Metaphyſicis Sphærarum atque Intelligentiarum numerum: Theologis præcipuas diuini opificij partes: Iuri & conſuetudini Eccleſiaſticæ accuratas temporum ſupputationes. Vt prætereantur interea quæ ex Mathematicorum labore redundant in Rẽ-

publicam

publicam vtilitates in morborum curationibus, in nauigationibus, in agricolarum ſtudio. Conandum igitur eſt, vt ſicut facultates cæteræ, ita & Mathematicæ in Noſtris Gymnaſijs floreant, vt hinc etiã Noſtri fiant magis idonei ad varijs Eccleſiæ commodis inſeruiendum, cum præſertim non parum indecorè careamus Profeſſoribus, qui rerum Mathematicarum lectionem tam multis, tam præclaris vrbibus exoptatam habere poſſint. Romæ quoque ſi vnum, aut penè alterũ demas, vix vllus reliquus fiet, qui aut has facultates valeat profiteri, aut Apoſtolicæ Sedi praſto eſſe, cum de Eccleſiaſticis temporibus diſputatur.

2 *Vt tãtæ paucitati ac penuriæ medeamur, duobus in Romano Collegio Mathematicis Profeſſoribus indigemus. Quorum vnus ſeſquianno quotidianis lectionibus breue curriculum Mathematicarũ rerum conficiat a Noſtris & ab externis audiendum, cuius initium Profeſsor auſpicabitur poſt Paſcha Reſurrectionis mane prima hora Scholarum auditoribus Logicæ, quia per id tempus fere parãt ſe ad Poſteriora Analytica, quæ ſine Mathematicis exemplis vix poſſunt intelligi; & cum ſint paulo tunc prouectiores, impares non videntur oneri triũ lectionum. Illud tamen conſtitutum eſſe oportet, vt Euclidis elementa paulo ſpinoſiora, aliqua ſemper interpretatione vel Geographiæ, vel Sphæræ condiantur, cum præſertim hæ res non egeãt magnopere cognitione omnium principiorum Euclidis, ſed primorum quorundam, quæ poſtquam duobus circiter*

citer menſibus expoſita fuerint, ex tribus deinde quadrantibus, quibus Mathematica lectio circumſcribitur, duobus prioribus ſphæra aliave id genus gratiora tradantur, & in ijs ad ſtudiorum vſque finem perſeueretur. Altero poſtmodum anno iiſdem auditoribus, qui Phyſici tunc erunt, prima hora Scholarum à prandio reliqua pars compendij Mathematici à P. Clauio conficiendi explicabitur. Cum vero ad Paſcha peruentum fuerit, in gratiam nouorum Logicorum accedat altera lectio matutina, qua denuo Mathematicum compēdium incboetur: qui curſus ac recurſus eodem ordine quotannis ſeruandus eſt.

3 *Profeſſor alter, qui modo P. Clauius eſſe poſſet, conſtituatur, rerum Mathematicarum pleniorē doctrinam conferat in triennium, explicetq; priuatim Noſtris octo circiter, aut decem, qui mediocri ſaltem ſint ingenio, nec à Mathematicis alieno, & Philoſophiam audierint, qui ex varijs eſſent conuocādi Prouincijs, vnus ex qualibet, ſi fieri poſſet. Nec pauci futuri ſunt, qui ex horum numero cupiant eſſe, ſi poſt Philoſophiam quo tempore docent alij litteras humaniores, ſtudeant ipſi Mathematicis: deinde etiam Theologiæ: ita ſane vt primo biennio nihil præter Mathematicam audiant. Tertio vero anno duas etiā lectiones Scholaſticæ Theologiæ cum earū breui repetitione, quæ fiet in Scholis tantum, reliquum autem diem totum Mathematicis impendant. Porrò ex hac Academia eximij prodirent Mathematici, qui eam facultatem in*

omnes

omnes Prouincias, ad quas eſſent reuerſuri, diſſeminarent, & Noſtrorum tuerentur exiſtimationem, ſiquando oporteret eos de Mathematicis reſpondere: Neque graue futurum eſt cuilibet Prouinciæ vnum aliquem ex ſuis Philoſophis tertio quoque anno dicare Mathematicis cum ſpe tam eximij fructus.

DE

DE STVDIIS HVMANITATIS, hoc eſt, Grammaticæ, Hiſtoriæ, Poeticæ, & Rhetoricæ.

NOſtrorum progreſſus in literis Humanioribus magnæ curæ fuiſſe Patri Noſtro Ignatio ſanctæ memoriæ indicāt Cōſtitutiones, quæ de ys non minus multa, quam de ſuperioribus facultatibus præcipiunt; & iubent eſſe Collegia quædam, quæ tota linguis docendis, diſcendiſque impendantur. Porro ad hæc ſtudia non vtilitas modo, ſed euidens neceſſitas, & nonnulla iuſtitiæ ratio debet Noſtros impellere, cum multorum Collegiorum reditus in onere docendi Grammaticam, literaſque Humaniores fundentur: cuiuſmodi obligationi ſatisfieri non poteſt, niſi per idoneos Præceptores: quales habituri non ſumus, niſi huiuſmodi ſtudia apud Noſtros floreant. Adde, quod linguæ Latinæ ſcientia atque vſu Noſtri cumprimis indigent propter variarum nationum communicationem: propter ſcholaſticas exercitationes, Theologorum etiam, & Philoſophorum: propter frequentes librorum & Tractatuum ſcriptiones: propter germanam intelligentiam Sanctorum Patrum, qui ſatis Latine ſcripſerunt: propter frequentem cum viris doctis conſuetudinem. Tandem horum ſtudiorum adminiculo potius, quā ſuperiorum facultatum Societas breui propagata

eſt

eſt in præcipuas orbis Chriſtiani partes: neque in ijs melius ac firmius conſeruari poteſt, quam ijſdem artibus, ob quas initio admiſſa fuit; & niſi hoc inſigne ornamentum, quo Deus Societatem cohoneſtare dignatus eſt, tueri ſtudeamus, verendum eſt, ne in eam barbariem, quam in alijs probare non ſolemus, facile dilabamur. Nã cæteras facultates, quæ per ſe ipſæ ſplendeſcunt, colimus non grauate: faſtidimus viciſsim ignobiliora ſtudia, & ad ea tanquã repugnante natura trahimur. Quare bonos agricolas imitari oportet, qui plus in ſatiuis, ac peregrinis arboribus alendis, quam in natiuis laborant: cuiuſmodi peculiaris humaniorum literarum cura grauiter commendatur Reg. 50. Prouincialis.

Dolent vero plerique omnes hæc ſtudia magna ex parte apud Noſtros concidiſſe, vt bonõ aliquo Grammatico, aut Rhetore, aut literarum Humaniorum perito nihil plane ſit rarius, ac difficilius inuentu: Fiet autem difficile magis in dies, niſi huic malo Superiorum ſedulitas vigilanter medeatur: Ex ijs vero, quæ ad id conferre videntur, pauca nunc attingemus. Et primo quidem non impune ferendum eſſet, ab ijs, qui ſtudijs altioribus vacant, contemni, & plane irrideri Grammaticos, ac Rhetores: id enim literas humaniores reddit odioſas: & meminiſſe Noſtros oporteret, arborum radices, ac fibras non eſſe ſpernendas: quippe ſine illis nullus eſſet virgultorum, foliorum, florum, fructuum decor, ac venuſtas. Secundo in actibus, & conuentibus publicis, inferiorum claſsium Præceptores non

debe-

deberent abijci in tenebras, aut ſtare inter turbas, ſed inter Philoſophos, & Theologos Profeſſores conſidere, cuiuſmodi honor officio, non perſonis haberetur, in Collegijs præſertim, in quibus id vſu receptũ eſt: in cæteris Rhetoricæ ſaltẽ Profeſſori is locus deferatur: alijs alius planè nõ obſcurus. Tertio in miniſterijs domeſticis obeũdis nõ eſſẽt vſqueadeo onerãdi Grãmatici, nec magis quã cæteri Profeſſores, cum illi non minus, ſed multo magis laborẽt in Schola, ijs præſertim diebus, quibus docetur; vix.n. aliquando inter ſcholaſticos, & domeſticos labores reſpirãdi locus eſt, vt dicant nonnulli ſe in piſtrino verſari toto tẽpore, quo Grãmaticã docẽt. Satis fuerit Præceptores in humilitatis ac obedientiæ ſpecimen ac exemplum in huiuſmodi functionibus occupari Dominico (niſi alius ipſis Profeſſoribus ſit cõmodior) die tantum, quod nunc in Collegio Romano ſeruatur, cuius conſuetudines in cæteris Collegijs ſeruandas eſſe ſignificãt Conſtitutiones. Potius auditores, ſiquando oporteret, onerandi eſſent, aut alij quorum munus minoris eſt aſsiduitatis, & laboris, quam Præceptorum. Aut ſi id fieri non poteſt, augeatur numerus Coadiutorum: Id vero ſi nec præſtari poteſt, alia ratione conſulendum eſt Præceptoribus, qui ex inſtituto pertinent ad Collegium: Confeſſarij vero ex conceſsione quadam, nec patiantur Rectores poſtremam haberi curam eorũ, quorum gratia & labore aluntur cæteri, nec putent grata fore Deo quæcunque agimus ex conſilio, niſi prius ſatisfiat præcepto, ac iuſtitiæ, ex qua

populis

populis, quorum reditu ſuſtentamur, bonam debẽmus iuuentutis inſtitutionem, de qua tamen non optime merentur, & vix noſtræ obligationi reſpondẽt Præceptores, quandiu amaro ſunt animo. Quarto ſua quoque Grammatici recreatione carere non debent, ſemel in hebdomada pomeridianis Scholis intermiſsis, vt præcipitur 4. Par. Conſtitutionum Cap. 13. F. & Regula 40. Rectoris, vel ſi id nullo modo poteſt obtineri, à prandio diebus Dominicis ruſticari deberent. Quod ſi in æſtate non poteſt fieri, alia quæratur ratio, vt recreentur ordinarie, & quidem miſsi à Superiore, ſicut cæteri Profeſſores: ea nanque cura Præpoſitorum mirifice exhilarat ſubditos, redditque alacres ad laborem. Quare in ueſtibus, in cubiculis, in libris, alijſque rebus neceſſarijs nihil ferè intelligatur eſſe diſcriminis inter iſtos, & illos Profeſſores. Quinto cum quis ſe ſtrenuè, ac patienter gerit in docendo, non inde ſumatur occaſio magis ac magis illum onerandi, & diutius in eo labore detinendi, alioquin, ne id ſibi contingat, ſegnius alij, atque oſcitantius ſuo munere fungentur. Sexto ſiquid carminum, aut orationũ publicè proferunt, aut pronuntiant, interſint Superiores, videant, audiant, collaudent, & cæteros iubeant intereſſe; ſin nihil tale ſcribunt, atque edunt Rhetores, et Grammatici, eos vrgeat Rector, atque inflammet ad hoc exercitationis genus, & ſicut præmia diſtribuuntur externis, non ab re foret ter aut quater in anno egregias aliquas ſiue ſolutas, ſiue aſtrictas compoſitiones Noſtrorum publice

blice

blicè pronuntiari vel in Refectorio, vel in Vinea, cum aliqua celebritate, & conuentu omnium. Septimo [redacted] *per octauũ vel decimumquintũ quemq; diẽ conuocandi eſſent à Rectore, & (quod eius Regulis valde congruit) beneuole rogandi, quid eis deſit, qua in re iuuari velint, quidve optatos Schólarum progreſſus impediat, quid emendandum, quid commutandum, quid amplificandum occurrat.* [redacted] *in ijs, qui vel in Societatem cupiunt admitti, vel admiſſi iam ad ſuperiores facultates profitendum promouendi ſunt, alijs (ſi cætera valde imparia non ſint) præferantur, ſedulo etiam quærantur ij, qui literis humanioribus magis excellunt. Tandem illud vniuerſim habẽdum eſt, Rectoribus nihil antiquius, nihil optabilius eſſe debere, quam vt ſalua religioſæ pietatis diſciplina Præceptorum conſeruet hilaritatem, & in ea poſita eſſe præſidia omnia Scholarum bene gerẽdarum exiſtiment. Iam vero aliquanto propius ad huiuſmodi ſtudiorum temperationem, inſtitutionemque accedamus, quæ dilucida, ac diſtributa magis vt ſit, priuſquam ad ea, quæ propria ſunt Humaniorũ Scholarũ ſingulis, deſcendamus, capita quædam exponemus eorũ, quæ cõmunia ſunt vniuerſis.*

SEPARANDANE SINT HVMA-
niorum & ſuperiorum facultatum ſeminaria.

[illegible]

AN expediat Noſtrorū ſtudioſorū Seminaria, quæ propria ſingulis Prouincijs eſſe debēt, ita ſeparari, vt in aliquo Collegio floreant ſtudia Humanitatis, in alio vero Philoſophiæ, & Theologiæ, merito dubitatur. Videretur admodū quidē vtilis hæc ſeparatio, tū quia ex multitudine, nō parua confuſio: tū quia qui Grāmaticæ et Humanitati vacant, vileſcūt coram Philoſophis, & Theologis, quorum ſplendore ita opprimuntur, vt pene contemni videantur: tum quia ſi in alteram partem propendeat fauor Superiorum, alteram planè iacere oportebit: Neque vero ius æquabile ſeruari poteſt, cum Superioribus facultatibus plus debeatur: & ſi poſſet, fauor ille diuiſus neutram partem, vt par eſt, foueret: tum quia non pauci ægre ferunt ſe poſthaberi alijs, quos vident quotidie ad Philoſophiam promoueri, ſe vero ad inferiora deijci: tum quia Collegium vnum vix duplicati ſumptus onera ſuſtinere poteſt. Tandem Conſtitutiones in hanc ſeparationem propendent Par. 4. Cap. 7. B. Contra vero huiuſmodi ſeparatio non multum vtilitatis pollicetur: tum quia inſignes Hu-

maniorum literarum Doctores in primario Collegio oportet eſſe, in quo Philoſophia, & Theologia vigent. Quod ſi Noſtri, qui ad literas humaniores præcipuè inſtituuntur, amandentur in aliud Collegium, priuabimus Noſtros auditores illuſtribus magiſtris, & illuſtres Magiſtros Noſtris auditoribus: tum quia ipſa multitudo Scholaſticorum, & Scholarum varietas ſplendorem & feruorem ſtudijs afferre ſolent non modicum: tum quia mutuo ſe iuuant ac fouent vtraque ſtudia. Nam in ſuarum diſputationum præfationibus indigent Philoſophi ac Theologi Humaniſtis, quorum etiam verſibus, & orationibus recreantur interdum. Humaniſtæ quoque in obſcuro iacerent, niſi ſuarum exercitationum teſtes, ſpectatores, approbatores haberent Philoſophos & Theologos. Tum quia aliquot Academiæ certas habent fundationes pro vtriſque ſtudijs, vt ſeiungi non poſſint. Fortè res iſta magnæ deliberationis non indiget. Nam Collegiorum quædam primaria ſunt, atque inſignia, vt Romanum & ſimilia; & horum amplitudo exigit omnium ſtudiorum complexionem; Doctores etiã quam optimos in omni facultate: quare ad eos mittendi ſunt, quicunque pollent ingenio in ea natione aut prouincia: quædam vero primaria non ſunt, nec magnorum prouentuum: & in ijs ipſamet fundatio poſtulat ſeparari ſuperiora ab inferioribus ſtudijs, cum vtriſque non ſuppetant reditus: qui ſicubi eſſent paulo magis opimi, ampliandus videtur numerus Philoſophorum & Theologorum,

quo magis ſtudia ferueant. Nam ſi diuidantur reditus ad alendos hinc paucos Humaniſtas, hinc paucos Theologos, & Philoſophos, vtraque ſtudiorum pars ſuorum paucitate frigeſcet.

HV-

HVMANITATIS DOCTORES quos, & quales oporteat eſſe.

CAP. II.

AEgerrimè diſpēſandum videtur, vt aliqui, qui Philoſophiæ ac Theologiæ alijſve Societatis miniſterijs vacaturi ſunt, non doceant aliquandiu Humanitatem vel Grammaticam in Scholis inferioribus. Nam primo ſi qui excipiantur, cæteris querelarum & æmulationum præbetur occaſio: ipſum etiam magiſterium Grammaticæ contemnitur, tanquam vile aliquid, atque ignobile, ſi ab illo Superiores eximant eos, quorum exiſtimationi, vel autoritati volunt eſſe conſultum. Secundo quia linguæ Latinæ vſus late patere videtur in omnia miniſteria Societatis noſtræ. Illum vero conſequi vix poſſunt, niſi qui Grammaticam, vel literas humaniores aliquando docuerunt: contra vero ſi qui ab onere Scholarum immunes ad alia officia promoueātur, in ijs parum decorè illos verſari experimur: nam & Concionatores nonnunquam errant in pronuntiando: Confeſſarij quoque ſi quem Latine debent audire, æſtuant, atque implicantur: præterquam quod vix commodè intelligunt Patrum homelias, & Breuiarij lectiones, quas tamen interdum eos cum Prælatis recitare contingit, vt omittantur errores in Miſſa legenda. Tertio Proderit

eadem exercitatio non parum futuris Superioribus: experimur enim nuſquam maiorem rationem ſtudiorum & Profeſſorum haberi, quam in Collegijs, quorum Rectores aliquando Scholarum onus ſuſtinuerunt, & alijs miſereri didicerunt ex ijs, quæ paſſi ſunt: alioquin effundunt ſe totos in res alias, ea quæ nunquam pertractarunt, non magnopere promouentes, cum tamen pro literarum ſtudijs Collegia inſtituta ſint. Præterquam quod incidunt non raro difficultates in Scholis, Collegiorum præſertim minorum, quæ ſuperari vix poſſunt, niſi à Rectore harum rerũ perito, alioquin vel res non bene is conſtituet, vel ſi quando bene, ægre Præceptores acquieſcent, vix credentes ab homine ignaro recte poſſe iſta pertractari. Imo ſi quando oporteat aliquid paulo durius ſtatui in Præceptores, obſtrepunt incuſantes Rectoris inexperientiam. Miniſtros etiam oporteret prius ea in re eſſe verſatos, alioquin nimium onerant Magiſtros, & curam maiorem habere videtur Coadiutoris vnius, quam omnium Præceptorum: Ipſos etiam auditores à ſtudijs abſtrahunt alieno tempore &c. tandem decet Superiores lingua Latina vti poſſe, ſi quando oportet agere cum Tranſalpinis, cum Prælatis, in Congregationibus &c. quod vix præſtare poſſunt, ſi linguæ Latinæ præcepta, quæ didicerunt, non etiam vſu docendi confirmauerint. Quarto ſi huiuſmodi occupatio omnibus generaliter imponatur, ſinguli ferent eam libentius, & reiecta omni ſpe declinandi hoc onus, ſtudebunt etiam ita ſe com

parare, vt hoc munus, quod aliquando ſubeundum eſt, exerceant quam commodiſsime. Contra vero ſi quos animaduertunt eximi, putant etiam ſibi patere aliquot effugia, & tanquam cuniculos: quare cauſantur & obtendunt vel capitis imbecillitatem, vel imperitiam Grammaticæ, & Humanitatis, vel præpropere inuadunt in alias occupationes. Hæc vero aliaque id genus facile tollerentur, ſi perſuaſum eſſet omnibus hanc moleſtiam ſingulis aliquando deuorandam eſſe: & ſi diu non poſſunt, per annũ ſaltem; & ſi altiora neſciunt, ad infimam claſſem mittendos, vt doceant rudimenta Grammaticæ, ne quis ignorantiam cauſetur. Neque vero ab onere docendi Grammaticam liberandi videntur Theologi, qui eam nunquam docuerunt, ſiue in Societate, ſiue extra ſtuduerint Theologiæ. Iſtud enim miniſterium cum ex ordinarijs vnum ſit, & prodeſſe poſſit etiam Theologis ad Latinæ linguæ, & humilitatis exercitationem, nullus ordinarie videtur eximẽdus; tametſi cum cætera paria ſunt, docendæ Grammaticæ partibus grauandi potius videntur cæteri, quam Theologi, horum enim & maior eſt paucitas, & vſus multiplicior. Si qui tamen excipiendi videntur, eſſet hoc indulgendum vel Valetudinarijs, vel ijs, qui ingrediuntur Societatem grandiores iam, vel quorum inſignis eſſet ſpes, & neceſſitas pro grauioribus occupationibus. Hos enim excipi ferè nullus indigne fert.

2 Longe vero vtilius videtur Scholis Humanitatis & Grammaticæ, vt has Noſtri doceant, an-

tequam audiant Philoſophiam, quam poſtea. Primo quia inferiorum claſsium Præceptores in ſingulis pene rebus indigent directione Præfecti & Rectoris propter quotidianas difficultates in pueris regendis, promouendis, examinandis, expellendis &c. at Philoſophi non tam faciles ac tractabiles ſe exhibent Præfecto: poſſe ac debere ſe multa conſtituere exiſtimant, nec in ſingulis alieno ex arbitratu pendere: quin etiam dum adhuc in humili loco verſantur, & Nouitiatus feruorem retinent, alacrius humeros ſubmittunt tot laboribus, ac moleſtijs, quibus Doctoris munus implicatur. Secundo poſtquam Philoſophorum ſubtilitates deguſtarunt, adduci vix poſſunt, vt Grammaticorum tanquam ſpinoſis, & inſipidis inſtitutionibus delectentur: quare non raro deprehenſi ſunt in cubiculis abiecta Grammatica Philoſophiæ ſcriptis incubare: & ſi qua ſe præbet occaſio, facile excurrunt in Philoſophorum digreſsiones, quæ ad oſtentationem potius, quam ad vtilitatem pertineant. Tertio ſi ex Philoſophia ad Grammaticam reuertuntur, tam Grammaticæ, quam Theologiæ ſubſecuturæ incommodant. Nam vel ſerio ac ſtrenue ſtatuunt vacare Grammaticæ & Humanitati, vel oſcitanter, ac perfunctorie. Si ſtrenue, cum poſtea ad Theologiam aſcenderint, nihil plane recordabuntur Philoſophiæ, quam conſtat iacere fundamenta Theologiæ. Sin perfunctorie, magna fiet auditorum & totius Scholæ iactura, & hoc potius pertimeſcendum eſt, nam barbariem, quam ex Philo-

ſophis

ſophis hauſerant, dediſcere non poſſunt ſine magno labore, hunc vero fugimus libentius, quam ſubimus: qua re vel barbariem non deponunt, vel ſero tandem. Satius eſſet Grammaticam, quam didicerunt, vſu ſtatim docendi confirmare, vt linguæ Latinæ peritia facile poſtea conſeruetur, etiam cum opus fuerit Philoſophiam vel Theologiam profiteri. Quarto etiam Philoſophiæ prodeſt magiſterium Grammaticæ, hoc enim ita exercentur atque excitantur ingenia, vt aptiora poſtea fiant ad ea percipienda, quæ Philoſophi diſputant: præterquam quod ætas ipſa quo maturior eſt, eo altiores agit radices in Philoſophorum ſpeculationibus. Quinto Grammaticæ ſtudia alacritatem quandam iuuenilem deſiderant, & niſi à pene pueris decurrantur, non poſſunt vberiores fructus à grandioribus expectari: ſi quid vero iunioribus deeſt autoritatis, aut vſuperitiæ, facile eſt ſuppleri à Præfecto, qui Grammaticæ claſſibus ſedulo aſſiſtit. Sexto eſt etiam hoc probationis genus, vt priuſquam tanto labore ac ſumptu Societatis noſtræ fiant Philoſophi, aliquid vtilitatis incipiant afferre, & periculum ſui facere in noſtris miniſterijs: magis vero docendo, quam diſcendo agnoſcitur, quid quiſque præſtare poſſit. Et ſi ante Philoſophiam graue alicui videretur ad docendam Grammaticam deſcendere, fiet poſt Philoſophiam fortaſſis contumacior, quòd Philoſophus iam non magnopere videatur noſtra opera indigere, cum eo ſit proue-

ctus,

ctus, vt ſibi ipſe ſatis eſſe poſſit. Septimo peracto Philoſophiæ curſu ſolent non pauci ſibi præſtituere vitæ quendam ſtatum, ad quem ſe magis eſſe idoneos vel propenſos intelligunt. Itaque ita cogitationes ſuas & ſtudia omnia moderantur, vt exigere arbitrantur præiudicatum illum ſtatum: ex quo fit, vt eorum animus proprijs quibuſdam rationibus & conſilijs præoccupatus minus quiete ac libere ad progreſſus in re Grammatica tam ſuos, quam ſuorum puerorum poſſit aduerti, aut intendi. Id vero ante Philoſophiam vix accidit. Quare ſe totos exponunt, aut componunt ad Superioris arbitratum. Tandem Pater Annibal Codretus in literis humanioribus egregie verſatus ſcripſit è Gallia enitendum eſſe magnopere, vt qui Grammaticam docturi ſunt, nihil Philoſophiæ antea deguſtauerint: illa enim ſic ſolet animus abſorberi, ſic plures in partes mens diſtrahi, ſic ſermo latinus inquinari, vt vix vnquam poſtea ſoleant Noſtri egregium aliquid præſtare in litteris humanioribus. Conſtitutiones etiam 4. Par. Cap. 9. §. 2. dum ſtatuunt ordinarie non eſſe Noſtros è Collegio, in quo didicere Philoſophiam, educendos, antequam Theologiæ dent operam, non obſcure ſignificant Philoſophiæ, & Theologiæ curſus eſſe continuandos, & propterea Grammaticam docendi tempus non Philoſophiam inter ac Theologiam interponendum, ſed Philoſophiæ potius præmittendum. Id quod etiam conſtitutum fuit in Prouinciali Congregatione Roma-

mana Anno 1575. Cap. 23. Quare præter Rhetoricæ Scholam, quæ Philoſopho Doctore videtur indigere propter maximam huius facultatis cum Dialectica cognationem, & adhuc præter Humanitatis claſſem in primariјs Collegiјs, ſcholis cæteris præficiendi videntur nondum Philoſophi, niſi ætatis morumve ratio vel magiſterio ineptos plane probet adolcſcentiores, vel a Philoſophia retardandos non eſſe ſuadeat æquo grandiores,

3 Eſſet autem operæpretiũ, vt non minus triennio (quamuis id & prorogari, & contrahi poſſit arbitrio Præpoſitorum) in Scholis inferioribus ſinguli verſarentur, quia tã crebra, ac frequens Præceptorum mutatio plurimas excitat ciuium querimonias. Ipſi etiam Præceptores non poſſunt breuiori tempore perfici in re Grammatica, & cum intelligere incipiunt, quæ ſint boni Præceptoris partes, amouentur à docendo. Quin etiam ſi modico tempore ſciunt ſe in ijs Sholis moraturos, vix ad id, quod agendum eſt, animum poſſunt adiungere, & dum aliò ſpectant, & ad altiora ſe comparant, ſatis eſſe putant, ſi quoquomodo impleãt præſentis temporis functionem.

4 Porro quæſitum eſt, an expediat eſſe aliquos, qui (ſi ſe ad id ſponte obtulerint) ſcholis inferioribus addicantur perpetui Præceptores. Vtile ſane id videtur: Tum quia diuturno docendi vſu euadunt eximij Doctores: tum quia eorum exemplo animantur cæteri ad hoc munus hilariter obeundum,

dum, ſaltem ad tempus; tum quia eſt inſigne quoddam humilitatis exemplum. Contra vero id non videtur magnopere optandum. Nam inferiores claſſes Grammaticæ non indigent valde diuturno tempore, vt quæ ſunt illis propria ſciantur. Qua re ſine incommodo ſcholarum ſeruari poſſunt Præceptorum commutationes & vices, quo ſuauius ac libentius toleretur hoc onus, & cum minore valetudinis detrimento. Ea vero perpetuitas ſicubi optabilis eſſet, conueniret maxime claſſibus Humanitatis, & Rhetoricæ, quæ præſtantes quoſdam Præceptores, & in omni eruditione verſatos, & Tulliani ſtyli laude conſpicuos deſiderant, quæ nõ poſſunt niſi annorum multorum ſpatio comparari. Verum neque id ſemper accidit ex animi ſententia, cum perpetuitas iſta otij atque ignauiæ anſam nonnullis poſſit exhibere: poſtquam enim primis aliquot annis aliquam ſibi exiſtimationem, & doctrinæ opinionem collegerunt, malunt præteriti, licet modici, laboris fructu, ac nomine frui, quam nouis confici laboribus. Itaque nihil fere nouæ ſupellectilis, nihil eruditionis parant, ſed hærent in eodem fere, & quæ docuerunt, eadem licet aliter atque aliter docent, & quod peius eſt, ac ſi diuturno opere defatigati eſſent, non poſſe ſe aiunt, ſicut antea, laborare in auditoribus exercendis: quare frigent plane omnia, & libenter poſcunt adiutorem, qui ſi indoctus eſt, nocet potius: ſin doctus, vt quid duo in vno opere occupantur, cum poſſit alter ſuam in res alias operam conferre? Ea vero re in vtramque

par-

partem iactata, tandem viſum eſt valde optandum eſſe, vt multi (videlicet neq; ingenio, neq; doctrina abundantes) ſe ſe etiam inferioribus claſſibus perpetuos magiſtros dicent. Si nihil aliud hoc inde conſequemur, ne adoleſcẽtes maioris ad doctrinã indolis in docẽdi munere inuiti, ſine diſcipulorũ fructu, & cũ ſua iactura diu verſentur. Atque adeo Prouinciali fatiendum videretur, vt ex ijs, qui ad Societatem ſeſe adiungunt, ſi quos nactus eſſet eiuſmodi, qui per ætatem, & ingenium non magnos in grauioribus ſtudijs proceſſus facturi viderentur, hos (cum id ſine vocationis periculo fieri poteſt) priuſquam reciperet in Societatem, benigne & comiter adhortetur, vt velint & apud ſe ſtatuant perpetuo; aut quoad Superioribus videatur, pueros docere quod in Hiſpanijs factitatur, & ſuccedit ex ſentẽtia. Ex ijs autem, qui hiſce Scholis ſe ſe addicunt, ſi qui defatigatione aut ſatietate docendi, minus diligentes ſe ſe in ſuo munere præbeant, vacent vno alterove anno, & poſtquam vires refecerint, redeant ad Scholas, id ſi fructuoſum eſſe ſperatur: ſin minus, officijs, ac muneribus alijs occupentur.

5 Iam vero Scholis noſtris admodum conducibile videtur, eos qui nunc primum incipiunt docere, non ſtatim (niſi præſens neceſſitas, aut aliquorum præſtans indoles ac doctrina aliud exigant) fieri Præceptores primæ claſſis Grammaticæ, aut Humanitatis, etiam ſi alioquin ad id inepti non viderentur, ſed initium facere ab infimis fere claſſi-

SEPARANDANE SINT HVMA-niorum & ſuperiorum facultatum ſeminaria.

[illegible]

AN expediat Noſtrorū ſtudioſorū Seminarium, quæ propria ſingulis Prouincijs eſſe debet, ita ſeparari, vt in aliquo Collegio floreant ſtudia Humanitatis, in alio vero Philoſophiæ, & Theologiæ, merito dubitatur. Videretur admodū quidē vtilis hæc ſeparatio, tū quia ex multitudine, nō parua confuſio: tū quia qui Grāmaticæ et Humanitati vacant, vileſcūt coram Philoſophis, & Theologis, quorum ſplendore ita opprimuntur, vt pene contemni videantur: tum quia ſi in alteram partem propendeat fauor Superiorum, alteram planè iacere oportebit. Neque vero ius æquabile ſeruari poteſt, cum Superioribus facultatibus plus debeatur: & ſi poſſet, fauor ille diuiſus neutram partem, vt par eſt, foueret: tum quia non pauci ægre ferunt ſe poſthaberi alijs, quos vident quotidie ad Philoſophiam promoueri, ſe vero ad inferiora deijci: tum quia Collegium vnum vix duplicati ſumptus onera ſuſtinere poteſt. Tandem Conſtitutiones in hanc ſeparationem propendent Par. 4. Cap. 7. B. Contra vero huiuſmodi ſeparatio non multum vtilitatis pollicetur: tum quia inſignes Hu-

maniorum literarum Doctores in primario Collegio oportet eſſe, in quo Philoſophia, & Theologia vigent. Quod ſi Noſtri, qui ad literas humaniores præcipuè inſtituuntur, amandentur in aliud Collegium, priuabimus Noſtros auditores illuſtribus magiſtris, & illuſtres Magiſtros Noſtris auditoribus: tum quia ipſa multitudo Scholaſticorum, & Scholarum varietas ſplendorem & feruorem ſtudijs afferre ſolent non modicum: tum quia mutuo ſe iuuant ac fouent vtraque ſtudia. Nam in ſuarum diſputationum præfationibus indigent Philoſophi ac Theologi Humaniſtis, quorum etiam verſibus, & orationibus recreantur interdum. Humaniſtæ quoque in obſcuro iacerent, niſi ſuarum exercitationum teſtes, ſpectatores, approbatores haberent Philoſophos & Theologos. Tum quia aliquot Academiæ certas habent fundationes pro vtriſque ſtudijs, vt ſeiungi non poſsint. Fortè res iſta magnæ deliberationis non indiget. Nam Collegiorum quædam primaria ſunt, atque inſignia, vt Romanum & ſimilia; & horum amplitudo exigit omnium ſtudiorum complexionem; Doctores etiã quam optimos in omni facultate: quare ad eos mittendi ſunt, quicunque pollent ingenio in ea natione aut prouincia: quædam vero primaria non ſunt, nec magnorum prouentuum: & in ijs ipſamet fundatio poſtulat ſeparari ſuperiora ab inferioribus ſtudijs, cum vtriſque non ſuppetant reditus: qui ſicubi eſſent paulo magis opimi, ampliandus videtur numerus Philoſophorum & Theologorum,

quo magis ſtudia ferueant. Nam ſi diuidantur reditus ad alendos hinc paucos Humaniſtas, hinc paucos Theologos, & Philoſophos, vtraque ſtudiorum pars ſuorum paucitate frigeſcet.

∴

HV-

HVMANITATIS DOCTORES quos, & quales oporteat eſſe.

CAP. II.

AEgerrimè diſpēſandum videtur, vt aliqui, qui Philoſophiæ ac Theologiæ alijſve Societatis miniſterijs vacaturi ſunt, non doceant aliquandiu Humanitatem vel Grammaticam in Scholis inferioribus. Nam primo ſi qui excipiantur, cæteris querelarum & æmulationum præbetur occaſio: ipſum etiam magiſterium Grammaticæ contemnitur, tanquam vile aliquid, atque ignobile, ſi ab illo Superiores eximant eos, quorum exiſtimationi, vel autoritati volunt eſſe conſultum. Secundo quia linguæ Latinæ vſus late patere videtur in omnia miniſteria Societatis noſtræ. Illum vero conſequi vix poſſunt, niſi qui Grammaticam, vel literas humaniores aliquando docuerunt: contra vero ſi qui ab onere Scholarum immunes ad alia officia promoueātur, in ijs parum decorè illos verſari experimur: nam & Concionatores nonnunquam errant in pronuntiando: Confeſſarij quoque ſi quem Latine debent audire, æſtuant, atque implicantur: præterquam quod vix commodè intelligunt Patrum homelias, & Breuiarij lectiones, quas tamen interdum eos cum Prælatis recitare contingit, vt omittantur errores in Miſſa legenda. Tertio Proderit

parare, vt hoc munus, quod aliquando ſubeundum eſt, exerceant quam commodiſſime. Contra vero ſi quos animaduertunt eximi, putant etiam ſibi patere aliquot effugia, & tanquam cuniculos: quare cauſantur & obtendunt vel capitis imbecillitatem, vel imperitiam Grammaticæ, & Humanitatis, vel præpropere inuadunt in alias occupationes. Hæc vero aliaque id genus facile tollerentur, ſi perſuaſum eſſet omnibus hanc moleſtiam ſingulis aliquando deuorandam eſſe: & ſi diu non poſſunt, per annũ ſaltem; & ſi altiora neſciunt, ad infimam claſſem mittendos, vt doceant rudimenta Grammaticæ, ne quis ignorantiam cauſetur. Neque vero ab onere docendi Grammaticam liberandi videntur Theologi, qui eam nunquam docuerunt, ſiue in Societate, ſiue extra ſtuduerint Theologiæ. Iſtud enim miniſterium cum ex ordinarijs vnum ſit, & prodeſſe poſſit etiam Theologis ad Latinæ linguæ, & humilitatis exercitationem, nullus ordinarie videtur eximẽdus; tametſi cum cætera paria ſunt, docendæ Grammaticæ partibus grauandi potius videntur cæteri, quam Theologi, horum enim & maior eſt paucitas, & vſus multiplicior. Si qui tamen excipiendi videntur, eſſet hoc indulgendum vel Valetudinarijs, vel ijs, qui ingrediuntur Societatem grandiores iam, vel quorum inſignis eſſet ſpes, & neceſſitas pro grauioribus occupationibus. Hos enim excipi ferè nullus indigne fert.

2 Longe vero vtilius videtur Scholis Humanitatis & Grammaticæ, vt has Noſtri doceant, an-

tequam audiant Philoſophiam, quam poſtea. Primo quia inferiorum claſsium Præceptores in ſingulis pene rebus indigent directione Præfecti, & Rectoris propter quotidianas difficultates in pueris regendis, promouendis, examinandis, expellendis &c. at Philoſophi non tam faciles ac tractabiles ſe exhibent Præfecto: poſſe ac debere ſe multa conſtituere exiſtimant, nec in ſingulis alieno ex arbitratu pendere: quin etiam dum adhuc in humili loco verſantur, & Nouitiatus feruorem retinent, alacrius humeros ſubmittunt tot laboribus, ac moleſtijs, quibus Doctoris munus implicatur. Secundo poſtquam Philoſophorum ſubtilitates deguſtarunt, adduci vix poſſunt, vt Grammaticorum tanquam ſpinoſis, & inſipidis institutionibus delectentur: quare non raro deprehenſi ſunt in cubiculis abiecta Grammatica Philoſophiæ ſcriptis incubare: & ſi qua ſe præbet occaſio, facile excurrunt in Philoſophorum digreſsiones, quæ ad oſtentationem potius, quam ad vtilitatem pertineant. Tertio ſi ex Philoſophia ad Grammaticam reuertuntur, tam Grammaticæ, quam Theologiæ ſubſecuturæ incommodant. Nam vel ſerio ac ſtrenue ſtatuunt vacare Grammaticæ & Humanitati, vel oſcitanter, ac perfunctorie. Si ſtrenue, cum poſtea ad Theologiam aſcenderint, nihil plane recordabuntur Philoſophiæ, quam conſtat iacere fundamenta Theologiæ. Sin perfunctorie, magna fiet auditorum & totius Scholæ iactura, & hoc potius pertimeſcendum eſt, nam barbariem, quam ex Philo-

ſophis

ſophis hauſerant, dediſcere non poſſunt ſine magno labore, hunc vero fugimus libentius, quam ſubimus: qua re vel barbariem non deponunt, vel ſero tandem. Satius eſſet Grammaticam, quam didicerunt, vſu ſtatim docendi confirmare, vt linguæ Latinæ peritia facile poſtea conſeruetur, etiam cum opus fuerit Philoſophiam vel Theologiam profiteri. Quarto etiam Philoſophiæ prodeſt magiſterium Grammaticæ, hoc enim ita exercentur atque excitantur ingenia, vt aptiora poſtea fiant ad ea percipienda, quæ Philoſophi diſputant: præterquam quod ætas ipſa quo maturior eſt, eo altiores agit radices in Philoſophorum ſpeculationibus. Quinto Grammaticæ ſtudia alacritatem quandam iuuenilem deſiderant, & niſi à pene pueris decurrantur, non poſſunt vberiores fructus à grandioribus expectari: ſi quid vero iunioribus deeſt autoritatis, aut vſuperitiæ, facile eſt ſuppleri à Præfecto, qui Grammaticæ claſſibus ſedulo aſſiſtit. Sexto eſt etiam hoc probationis genus, vt priuſquam tanto labore ac ſumptu Societatis noſtræ fiant Philoſophi, aliquid vtilitatis incipiant afferre, & periculum ſui facere in noſtris miniſterijs: magis vero docendo, quam diſcendo agnoſcitur, quid quiſque præſtare poſſit. Et ſi ante Philoſophiam graue alicui videretur ad docendam Grammaticam deſcendere, fiet poſt Philoſophiam fortaſſis contumacior, quòd Philoſophus iam non magnopere videatur noſtra opera indigere, cum eo ſit prouectus,

ctus, vt ſibi ipſe ſatis eſſe poſſit. Septimo peracto Philoſophiæ curſu ſolent non pauci ſibi præſtituere vitæ quendam ſtatum, ad quem ſe magis eſſe idoneos vel propenſos intelligunt. Itaque ita cogitationes ſuas & ſtudia omnia moderantur, vt exigere arbitrantur præiudicatum illum ſtatum: ex quo fit, vt eorum animus proprijs quibuſdam rationibus & conſilijs præoccupatus minus quiete ac libere ad progreſſus in re Grammatica tam ſuos, quam ſuorum puerorum poſſit aduerti, aut intendi. Id vero ante Philoſophiam vix accidit. Quare ſe totos exponunt, aut componunt ad Superioris arbitratum. Tandem Pater Annibal Codretus in literis humanioribus egregie verſatus ſcripſit è Gallia enitendum eſſe magnopere, vt qui Grammaticam docturi ſunt, nihil Philoſophiæ antea deguſtauerint: illa enim ſic ſolet animus abſorberi, ſic plures in partes mens diſtrahi, ſic ſermo latinus inquinari, vt vix vnquam poſtea ſoleant Noſtri egregium aliquid præſtare in litteris humanioribus. Conſtitutiones etiam 4. Par. Cap. 9. §. 2. dum ſtatuunt ordinarie non eſſe Noſtros è Collegio, in quo didicere Philoſophiam, educendos, antequam Theologiæ dent operam, non obſcure ſignificant Philoſophiæ, & Theologiæ curſus eſſe continuandos, & propterea Grammaticam docendi tempus non Philoſophiam inter ac Theologiam interponendum, ſed Philoſophiæ potius præmittendum. Id quod etiam conſtitutum fuit in Prouinciali Congregatione Roma-

mana Anno 1575. *Cap.* 23. *Quare præter Rhetoricæ Scholam, quæ Philoſopho Doctore videtur indigere propter maximam huius facultatis cum Dialectica cognationem, & adhuc præter Humanitatis claſſem in primarijs Collegijs, ſcholis cæteris præficiendi videntur nondum Philoſophi, niſi ætatis morumve ratio vel magiſterio ineptos plane probet adoleſcentiores, vel a Philoſophia retardandos non eſſe ſuadeat æquo grandiores,*

3 *Eſſet autem operæpretiũ, vt non minus triennio (quamuis id & prorogari, & contrahi poſſit arbitrio Præpoſitorum) in Scholis inferioribus ſinguli verſarentur, quia tã crebra, ac frequens Præceptorum mutatio plurimas excitat ciuium querimonias. Ipſi etiam Præceptores non poſſunt breuiori tempore perfici in re Grammatica, & cum intelligere incipiunt, quæ ſint boni Præceptoris partes, amouentur à docendo. Quin etiam ſi modico tempore ſciunt ſe in ijs Sholis moraturos, vix ad id, quod agendum eſt, animum poſſunt adiungere, & dum aliò ſpectant, & ad altiora ſe comparant, ſatis eſſe putant, ſi quoquomodo impleãt præſentis temporis functionem.*

4 *Porro quæſitum eſt, an expediat eſſe aliquos, qui (ſi ſe ad id ſponte obtulerint) ſcholis inferioribus addicantur perpetui Præceptores. Vtile ſane id videtur: Tum quia diuturno docendi vſu euadunt eximij Doctores: tum quia eorum exemplo animantur cæteri ad hoc munus hilariter obeundum,*

dum,

dum, ſaltem ad tempus; tum quia eſt inſigne quoddam humilitatis exemplum. Contra vero id non videtur magnopere optandum. Nam inferiores claſſes Grammaticæ non indigent valde diuturno tempore, vt quæ ſunt illis propria ſciantur. Qua re ſine incommodo ſcholarum ſeruari poſſunt Præceptorum commutationes & vices, quo ſuauius ac libentius toleretur hoc onus, & cum minore valetudinis detrimento. Ea vero perpetuitas ſicubi optabilis eſſet, conueniret maxime claſſibus Humanitatis, & Rhetoricæ, quæ præſtantes quoſdam Præceptores; & in omni eruditione verſatos, & Tulliani ſtyli laude conſpicuos deſiderant, quæ nō poſſunt niſi annorum multorum ſpatio comparari. Verum neque id ſemper accidit ex animi ſententia, cum perpetuitas iſta otij atque ignauiæ anſam nonnullis poſſit exhibere: poſtquam enim primis aliquot annis aliquam ſibi exiſtimationem, & doctrinæ opinionem collegerunt, malunt præteriti, licet modici, laboris fructu, ac nomine frui, quam nouis confici laboribus. Itaque nihil fere nouæ ſupellectilis, nihil eruditionis parant, ſed hærent in eodem fere, & quæ docuerunt, eadem licet aliter atque aliter docent, & quod peius eſt, ac ſi diuturno opere defatigati eſſent, non poſſe ſe aiunt, ſicut antea, laborare in auditoribus exercendis: quare frigent plane omnia, & libenter poſcunt adiutorem, qui ſi indoctus eſt, nocet potius: ſin doctus, vt quid duo in vno opere occupantur, cum poſſit alter ſuam in res alias operam conferre? Ea vero re in vtramque

par-

partem iactata, tandem viſum eſt valde optandum eſſe, vt multi (videlicet neq; ingenio, neq; doctrina abundantes) ſe ſe etiam inferioribus claſſibus perpetuos magiſtros dicent. Si nihil aliud hoc inde conſequemur, ne adoleſcētes maioris ad doctrinā indolis in docēdi munere inuiti, ſine diſcipulorū fructu, & cū ſua iactura diu verſentur. Atque adeo Prouinciali faciendum videretur, vt ex ijs, qui ad Societatem ſeſe adiungunt, ſi quos nactus eſſet eiuſmodi, qui per ætatem, & ingenium non magnos in grauioribus ſtudijs proceſſus facturi viderentur, hos (cum id ſine vocationis periculo fieri poteſt) priuſquam reciperet in Societatem, benigne & comiter adhortetur, vt velint & apud ſe ſtatuant perpetuo, aut quoad Superioribus videatur, pueros docere quod in Hiſpanijs factitatur, & ſuccedit ex ſentētia. Ex ijs autem, qui hiſce Scholis ſe ſe addicunt, ſi qui defatigatione aut ſatietate docendi, minus diligentes ſe ſe in ſuo munere præbeant, vacent vno alterove anno, & poſtquam vires refecerint, redeant ad Scholas, id ſi fructuoſum eſſe ſperatur: ſin minus, officijs, ac muneribus alijs occupentur.

5 Iamvero Scholis noſtris admodum conducibile videtur, eos qui nunc primum incipiunt docere, non ſtatim (niſi præſens neceſſitas, aut aliquorum præſtans indoles ac doctrina aliud exigant) fieri Præceptores primæ claſſis Grammaticæ, aut Humanitatis, etiam ſi alioquin ad id inepti non viderentur, ſed initium facere ab infimis fere claſſi-

bus,

bus, & quotannis ad Superiorem progredi cũ magna parte auditorum ſuorum, quia prima illa ruditas, atque imperitia regendarum ſcholarum minori cum damno in infimis, quam in ſupremis claſſibus vſu docendi paulatim deponitur: & ſi quid erratur à nouis Doctoribus, tolerabilius eſt in minimis, quam in maximis errari: naturæ quoque ordo poſtulat, vt à leuioribus aſcendatur ad grauiora. Huc quoque accedit, quod non toties auditores magiſtros, aut magiſtri auditores commutarent nõ ſine aliqua temporis iactura, donec vtrique alteros agnoſcant, & intelligant, quid cuique præſtandum ſit: ſed cum aſcendentibus Magiſtris ita Diſcipuli aſcenderent, vt eſſent fere ſemper ijdem & auditoribus magiſtri, & magiſtris auditores: Id quod ſeruandum videtur in minoribus certe Collegijs, ſi non poteſt etiam in maioribus ac præcipuis, quod in his & magiſtris multi præſto ſunt, ad quos confugiant, & Scholæ ſatis habent autoritatis, neque magiſtrorum mutatio magnum momentum habet. In illis autem cum Scholarum autoritas fere ex magiſtrorum opinione, & autoritate pendeat, incredibile dictu eſt, quantum incommodi afferat mutatio magiſtrorum, cum notis, & magna exiſtimatione præditis ignoti, & nulla doctrinæ opinione ſuccedunt, præſertim cum quem conſulant, habeant neminem. At ſi qui primæ Scholæ præfuturi deinde ſunt, priore anno ſecundæ præerunt, famæ aliquid interea colligent: ſeſe ad Superiorem ſcholam comparabunt: quibus rebus egeant diſcipuli,

puli, videbunt: eos ſecum ad ſuperiorem claßem deducent. Efficient denique, vt Magiſtrorum mutatio quæ tot ſæpe tragœdias excitauit, non admodum ſentiatur.

6 Denique ſcholis conſultum eſſet quam maxime, ſi futuri Præceptores duobus ante menſibus, aut eo amplius priuatim ab aliquo peritiſſimo exercerentur in ratione legendi, docendi, emendandi, ſcribendi, & Scholam regendi. Hæc enim ſi ante non didicerunt, ea poſtmodum diſcere coguntur cum auditorum damno, & ſero proficient poſt exiſtimationis iacturam, & forte nunquam deponent inolitum vitium: quod interdum nec magnum, nec inemendabile eſt, ſi principio curetur: non curato autem fit prope inutilis, qui alioquin eſſet vtiliſſimus: dici vix poteſt, quam moleſte emendari patiantur Præceptores, poſtquam certam aliquam docendi rationem inierunt, & quam crebræ ea de re cum Præfectis contentiones audiantur. Ab hoc malo Noſtris vt ſedulo caueatur, ſtudiorũ Præfectus, qui fuerit in primario Collegio, ex quo litterarum Humaniorum & Grammaticæ Profeſſores ſolent educi, quotannis ſub extremam circiter æſtatem tribus fere menſibus antequam ſequentis anni ſtudia inſtaurentur, Rectori ac Prouinciali reuocet in memoriam, ſi nouis in annum alterum Præceptoribus indiget Prouincia, deligant vnum aliquem in Scholis moderandis valde verſatum, ſiue ſit ex Profeſſoribus, ſiue ex Theologiæ, Philoſophiæve auditoribus, ad quem quotidie per horam

ram

ram futuri Doctores conueniant, vt ad nouum ab illo inſtituantur magiſterium, vicißim prælegendo, ſcribendo, dictando, emendando, aliaque munia boni Præceptoris obeundo.

Hactenus de Præceptoribus: nunc de ipſis Humanitatis Partibus recte conſtituẽdis, ac tradendis agendũ eſt.

QVAN-

QVANTVM REFERAT OPTIMA noſtros vti Grammatica, quæue eiuſmodi videatur.

C A P. III.

Q*Voniam totius Humanitatis fundamentum in arte Grammatica poſitum eſt, ab ea videtur exordiendum eſſe. De ea vero facultate præcepere quã plurimi: ſed in optimo ſeligendo laborandum eſt inprimis: nihil enim præclare ſperari poteſt de male ruderata initio ſtructura: nec facile eſt, ſi quã barbariem puerorum tener animus combiberit, exuere: nam quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem Teſta diu. Superioribus plane annis per varios itum eſt Grammaticos; & cum priores non placerent, alios atque alios ſubinde in Scholas noſtras adſciuimus. Quæ tam crebra commutatio nec leuitatis nota, nec doctrinæ iactura caruit, quod homines noſtri, quo tẽpore oportuit eos ad meliora proficere, cogerentur identidem noua conquirere: dediſcere, quæ didicerãt: & tãquã de vertẽdo ſolo potius, quã de ſtatuendo domicilio cogitare. Igitur è re noſtra quamplurimum fuerit vnum aliquem Grammaticæ facultatis ſcriptorem nanciſci, qui iure optimo poſſit cæteris anteponi: repertum vero ita conſtanter retinere, vt turpe eſſe poſthac exiſtimemus iterum incertis quaſi ſedibus vagari. Et*

quidem in ea re ſtrenue laboraſſe videtur Emmanuel noſter. Significationes enim, & Conſtructiones Verborum, Nominum, aliarumque partium orationis ex optimis collegit autoribus, & in methodum redegit accuratiſſimam. Siquid igitur in Syntaxi latinum, purum, tutum, elegans optari poteſt, id non ex alijs Grammaticis, qui ea de re vel falſo, vel improprie, vel barbare præceperunt, ſed ex Emmanuele petendum videtur. Ordo fortaſſis non nihil commutandus eſſet, vt facilior, planior, aptior pueris reddatur. Ordo ſiquidem Emmanuelis ijs fere laborat incommodis. Primo quidem, quod in rudimentis, quæ primo loco tradenda ſunt pueris,
Pag. 126. quatuordecim ponit præcepta toti Syntaxi communia, quæ plus habent obſcuritatis, quam vt intelligi poſſint à tironibus. In ijs enim aliquid præcipitur de Gerundijs, Supinis, Participijs, Infinitis. Additur ēt aliquid de Cauſa, de Inſtrumēto, de Tēporis continuatione, & huiuſmodi alijs, quæ pueris nunc primum ingredientibus tanquam ſalebræ, aut tricæ obijci videntur. Secundo ſub initium libri ſecundi & Syntaxeos, Regulæ quædam tradūtur, in quibus mentio fit Neutrorum, Deponentium, &c, quorum expoſitionem nullam autor præmiſerat in 2. lib. ſed in Rudimentis pag. 116. vbi tot Generum & claſſium verborum coaceruatio obruit puerum. Adde quod aliter in Syntaxi, aliter in Rudimentis Verba actiua, & neutra deſcribit atque explicat: quod confuſionem parit non modicam. Tertio quod in omni Syntaxi eundum ſibi putauit per caſus: cuiuſ-

iuſmodi ordo poſtulat,vt principio difficiliora quædam ponantur,quæ poſtea facilius intelligerentur, vt in Genitiuo explicando afferuntur nonnulla de Refert & Intereſt ſupra captum eorum, qui lactis indigent potius. Additur & neſcio quid de Sum, cum ad aliquid pertinere ſignificat, obſcurum, & obſcure. Alia multa huiuſmodi occurrunt difficiliora, quæ tamen ſuſcepti ordinis ratio principio collocari exigebat. Quarto Verba omnia, quæ ad eundem caſum pertinent, in vnum colligit, cuiuſcunque ſint generis. Miſcuit itaque Actiua Deponētibus, Neutra Communibus, Perſonalia Imperſonalibus. Quam methodum probarent quidem maxime Philoſophi, qui in certa quædam genera res vniuerſas rēducunt: At non omnis ordo quo exactior, clarior etiam eſt, alioquin fruſtra Philoſophi alium naturæ, alium doctrinæ diſtinguunt ordinem. Alius igitur inſeruit ordo ſubtilitati, alius perſpicuitati. Certe Emmanuelis ordo ex omni genere verba omnia in vnum caſum coacervātis ſubtiliſſimus eſt; ſed pueris non admodum commodus, quorum fere lacteſcens ingenium tam variorum generum connexione, & tam diſſimilium terminationum colligatione, tanquā verſicoloribus aulæis, aut varijs luminibus ſimul obiectis imbecillior oculus præſtringitur. Quinto in vno quolibet caſu exponendo redigit multa verba in duo vel tria vel plura quædam capita, verbi gratia, omnia verba, quæ ſignificant obſequium, vel poſſeſſionem, vel quæ ſignificant ſtudium, &c. Hæc generali-

ralitas quanto methodica magis eſt, eò minus apta tironibus, qui axiomatum generalium non ſunt capaces, ſed ſingularium potius: in pueris enim viget magis ſenſus, qui eſt ſingularium, quam intelligendi vis, ad quam generalia pertinent: præterquam quod horum generalium tot ſunt exceptiones aliquando, vt vix diiudicari poſſit, ex ijs ne, an ex illis regula conſtituenda ſit. Sexto, eſto hæc generalia capiãtur a pueris: at ea ſingularibus adaptare non eſt puerorum; quali enim iudicio opus eſt, vt dignoſcant, an Adulor ſit verbum obſequij, an Fruor ſit verbum poſſeſſionis, &c? Quam vero generalia ſingularibus applicare arduum ſit, indicant ſcientiæ Medicorum, Nautarum, & Caſuum conſcientiæ, & conſultationes prudentium. Hæc & alia huiuſmodi incommoda obſeruari poſſunt in Emmanuelis ordine, optimo quidem per ſe, ſed minus apto tironibus. Cum igitur illius res, & inſtitutiones egregiæ ſint, ſed non plurimum fructuoſæ ob methodũ obſcuriorem, operæpretium videtur eas tanquam vberes vites in eum dirigere ordinem, qui feracior eſſe ſperatur: poſſet vero res tota hoc fere modo digeri.

2 Duas in primarias partes tota Syntaxis tribuenda eſſet. In quarum priorem conferatur ſimplex omnium verborum conſtructio, diuiſa in ordines Actiuorum, Paſſiuorum, Neutrorum, Communium, Deponentium, Imperſonalium. Actiua quoque in ſuas claſſes bene Latina & perſpicua oratione ſubdiuidantur, quas ponit Emmanuel

lib.

lib. 2. pag. 178. In qualibet vero claſſe ponatur mediocris aliquis & ſelectus ſane numerus verborũ, quæ eſſent ex ſolo Emmanuele deſumẽda, quia eorũ conſtructiones, & ſignificationes fidelius, quã cæteri, obſeruauit: ponãtur vero ſeorſim verba ſingula cũ ſuo vulgari ſignificatu quia ſingularia, & ſimpliciter tradita puerorũ ingenijs aptiora ſunt, & inhærent altius, diſcunt enim more pſitacorum, potius ex impreſſione ſenſuum, quam ex acrimonia iudicij hæc & illa conferentis, aut connectentis. Idem fiat poſtea in Paſſiuis ex pag. 187. deinde in Neutris ex pag. 189. tum in Communibus ex pag. 188. poſtea in Deponentibus, poſtremo in Imperſonalibus.

Et quoniam imbecillitati puerilis ingenij ſic conſulendum eſt, vt cum paulo magis confirmatum fuerit, non defraudetur perfectione doctrinæ, non ab re fuerit ad finem primæ claſſis Actiuorum (idem iudicium ſit de alijs claſſibus tum Actiuorum, tum Neutrorum & aliorum) poſt ſimplicem Verborum ad eam claſſem ſpectantium enumerationem, ſubijcere, tanquam appendicis loco, ex Emmanuele obſeruationes quaſdam vtiliores de ſignificatu, ſeu conſtructione cuiuſque verbi ſeorſim.

3 *Ad poſteriorem Syntaxeos partem pertinent difficiliora quædam, tradenda prouectioribus, qualia ſunt inſignia quædam accidentia verborum, vt Gerundia, Supina, Participia &c. Huc etiam ſpectat nominum regimen, & aliarum partium*

mam pueris experiuntur. Hactenus de Syntaxi.
4 Rudimenta æquo prolixiora videntur, vt ijs non modo puerorum ingenium obruatur, ſed nimium etiam detineantur, antequam ad Syntaxim accedant, cuius exercitatio potiſſima eſſe debet, & longioris indiget temporis. Igitur vtilius fore videtur, vt primo loco ponantur in Grãmatica, & pueris explicentur breues, & perſpicuæ quædam ſingularum fere partium Orationis deſcriptiones, ſubiecto vno, aut altero exemplo. Secundo ſimplices Nominum ſubſtantiuorum declinationes quinque ex pag. 1. ad 6. cum prima tantum Adiectiuorum declinatione ex pag. 7. & cũ Pronominum declinationibus ex pag. 12. ad finem decimæoctauæ tantum. Hæc enim magis neceſſaria videntur; cætera differri poſſunt non incommode. Tertio ſimplices Verborum Coniugationes ſine Modo potẽtiali, & permiſſiuo: eſt enim obſcurus, & non valde neceſſarius. Quare ſatis fuerit poſt modum Subiunctiuũ addere hãc annotatiunculam Modus Subiunctiuus aliquando explicatur per Poſſum, vel Sino. Igitur Subſtantiuo verbo iam coniugato quattuor tantum ſimplices Coniugationes ponendæ videntur. His vero expoſitis, & memoriæ commendatis, ſtatim ad Concordantias veniendum eſſet: & à Concordantijs ad Syntaxim pedetentim ordine ſupra expoſito per quotidianam thematum compoſitionem: hæc enim eſt, quæ longo vſu debet linguam Latinam reddere pueris familiarem.
5 Toto vero tempore, quod Cõcordantijs, & ſcri-

bendis thematibus impenditur, ſimul exerceantur pueri in intelligẽdis, & diſcendis Declinationibus, ac Coniugationibus, quæ ſupra fuerant omiſſæ ex Emmanuele. Hæ namque colligendæ forent in vnum, & collocandæ poſt quatuor ſimplices verborum Coniugationes, vt poſt has certo quodam diei tempore exponantur, & memoriter reddantur.

6 De nominum vero Generibus illud habendum eſt, neceſſe nõ videri, vt ſciat puer Genera omnium linguæ Latinæ nominum: vix hæc docti ſciunt, & ſcita facile excidunt, & ſemper Calepino opus eſt. Adde, quod hæ generum regulæ verſibus fere traduntur, alioquin vix memoriter retinentur: verſus vero & per ſe obſcuri ſunt, & impliciti ſexcentis exceptionibus, & monoſyllabis quibuſdam terminationibus inſuaues, & fere barbaro ſtylo conſcripti, vt ijs ad barbariem potius, quam ad Latinitatem inſtituantur pueri.

Eadem fere quadrant in Præterita, & Supina verborũ, de quibus & longæ ſunt præceptiones, & nimiũ tenebricoſæ, & coniectæ in verſus vix bene Latinos, & extremis detruncationibus inſulſos, qui diu remorantur pueros in re difficili, nec admodum neceſſaria: cur enim ſciant pueri ſtatim Præterita, & Supina omniũ verborum? Cur in ijs conſeneſcant, præſertim qui debiliori ſunt ingenio? Itaque fuerit ſatius ad Emmanuelis Genera, Præterita, & Supina addere paucos verſus non illepidos, atque inſulſos, ſed bene Latinos, quibus

Regu-

Regulæ quædam eorum, quæ frequentius in vſum veniunt, dilucidè comprehendantur, et à pueris ediſcantur: Aliæ vero regulæ, ac multiplices exceptiones memoriæ non mandentur, ſed à Præceptore intra duas circiter hebdomadas (præterquam vbi prolixam horum explicationem eſſe longe vtiliorem experientia docuit) breuiter exponantur, & tanquam indicētur, vt in promptu habeat puer, ſiquando opus fuerit, vnde petat cuiuſque vel nominis genus, vel verbi præteritum ac ſupinum.

7 De Proſodia vero illud habendum eſt, paulo poſt initium ponendos atque explicandos eſſe communiores quoſdam pedes, vt Dactylum, Spondeum, Trochæum, Anapeſtum, Pyrrichium, Dichoreum: tum quædam peruulgata magis Metrorum genera, vt Hexametrum, Pentametrū, Sapphicum, Phaleucium, Aſclepiadeum. Id enim proderit, vt antequàm omnis ſyllabarum quantitas perlegatur, incipiant pueri pedetentim verſiculos aliquot & ſcandere & ſcribere.

8 Porrò annotationes illæ, quæ Typographo aſcribuntur, tollendæ ſunt: tum quia interturbant regularum curſum: tum quia Typographo tribuuntur, quæ nec ipſe cogitauit, nec intelligere poteſt, tum quia ſuperuacuum eſt tam frequenter rationem reddere mutationum omnium, cum ſatis videri poſſit, ſi in epiſtolio, quod Grammaticæ principio præfigi poſſet, dicatur [In Emmanuele nonnulla fuiſse commutata, vt magis ad captum puerorū explanaretur] eaque aſteriſco notanda eſſent.

Tandem

9 *Tandem rudimenta conferenda non videntur in vnum volumen cum Syntaxi, ne hæc Grammatica æquo prolixior videatur, Italis præſertim, qui cum rudimenta à reliqua Grammatica ſeiuncta ſoleant habere; ac proindè vti breuiore quodã libello Grammaticæ, nanciſci poſſent aliqui Noſtras Scholas calumniandi occaſionem ex grandiore quodam noſtræ Grammaticæ volumine: cum præſertim infimæ claſsi, quæ tota ferè in declinando & coniugando eſt, nulli vſui ſit libellus Syntaxeos.*

∴

A N

AN CVM PRIMIS FERME Latinæ Grammaticæ elementis Græcæ etiam literæ diſcendæ ſint.

CAP. IIII.

MAgnas ac multiplices eſſe Græcæ linguæ vtilitates ambigit nullus. Nam præterquam quod præcipui fere autores omnium diſciplinarum Græcè ſcripſerunt, vt patet in Medicina, in Philoſophia, in Mathematicis, in Græcis Biblijs, in Concilijs, & Patribus, quorũ veram ac germanam ſententiam vix aſſequi poſſumus ſine Græcæ linguæ adiumento, ipſe adhuc ſermo Latinus Græcis literis non parum indiget. Non enim poſſunt peti niſi ex Græco fonte multarum rerum nomina, & nominum proprietates, etymologiæ, accentus, quantitas ſyllabarum &c. Ipſa etiam Græcorum Poetarum, oratorum, Hiſtoricorum lectio, atque imitatio vberiorẽ reddit, & locupletiorem Latinam eloquentiam, poeſim, & hiſtoriam. Magnæ igitur & multæ ſunt Græcarum litterarum vtilitates: at niſi diſcantur à puero, & cum primis adeo Latinæ Grammaticæ elementis, aptè diſtributis pro numero claſsiũ Græcæ Grammaticæ partibus, vix vnquam diſcuntur. Itaque primò Latini veteres ſemper cum Latinis Græca coniunxerunt, & grauiſsimi quique viri no

ſtræ

ſtræ memoriæ ſimul vtranque linguam diſcendam eſſe ſentiunt, vt Sigonius, Muretus, Petrus Victorius, Manutius. Id ſeruatur in nonnullis Galliæ Collegijs, & in Scholis ferè omnibus Germaniæ. Secundo moleſtias Græcorum rudimentorum melius pueri deuorant, grandiores vero illa exhorrent: etſi ea pueri didiciſſent, inciperent poſtea Græcam ſuauitatem deguſtare, & in ea alacrius verſarentur. Contra vero Humanitatis & Rhetoricæ auditores ita nunc afflictantur, & torquentur ſpinis Græcorum elementorum, vt ad tormentum ſe trahi putent, cum ad Græca venitur: eaque de cauſa non nunquam poſt vnum aut alterum annum vix ſcribere, vix legere ſciant. Certè ſatis patet experimento eſſe puerorum ingenia maxime ad linguas addiſcendas accomodata, qui niſi cum teneri ſunt, & memoria in primis vigent, iſta perdiſcant, quæ vnius penè memoriæ præſidio nituntur, vbi adoleuerunt, & memoria obduruit, nulla ratione animum ad eam rem poſſe aducere. Tertio ſi tam multi anni Latinæ Grammaticæ tribuuntur, cur non & Græcæ? quæ & plenior eſt, & obſcurior, & noſtris peregrina magis: & ſi quotidie multas horas conſumit Latinitatis exercitatio, quia eius vſus in communi vita frequentior eſt, cur Græcæ linguæ, quæ Latinam valde adiuuat, & ad pleraq; alia valde conducit, ſemihorula denegetur? Quarto turpe eſt in ea re vinci ab hæreticis, qui à teneris annis Græcè inſtituti contemnunt Catholicos Græci ſermonis imperitos, & ad Græcos fontes

pro-

prouocare ſolent non ſine Catholicorum ignominia. Quinto hic modus, quo nunc Græca traduntur à Noſtris, nunquam egregium aliquem fructũ peperit, & experimur pueros in ſolo, τύπτω, conſeneſcere, cũ iactis tempeſtiuè primis fundamentis citra vllum ferè ſenſum laboris paulatim prouehi poſſent ad maiora ſine moleſtia, quæ magna nunc eſt grandioribus rei difficultatem & intelligentibus, & libenter declinantibus, aſcenſuris præſertim paulo poſt ad Philoſophiam, vel ad ius ciuile, vt propterea vno aut altero anno quicquam boni ſe conſequi poſſe diffidant. Pueri plane facilius; ſi ſit opus, coguntur à Magiſtris: at grandiores cum ſemel obfirmare animum cœperunt, atque à literis Græcis abhorrere, quod ad illas attinet, nequaquam poſſunt in officio contineri. Sexto fatentur plerique Præceptores Grammaticæ ſupereſſe ſibi aliquid temporis poſt Latinas exercitationes, & pueri varietate detinentur iucundius autore Quintiliano: & non oporteret quotannis in Scholis Humanitatis redire ad rudimenta Græca cum iactura & tædio prouectiorum. Septimo cum inter alias Noſtræ Academiæ partes vna ſit Græcas literas profiteri, vel ea res perficienda eſt, vel iſtiuſmodi Prouincia deſerenda, ne nobis probro vertatur tam tenuis ac pene pudendus fructus, qui in noſtris auditoribus cernitur, quod ad Græca pertinet, vt propterea alicubi viri graues ſuos filios non mittant ad Academiam Noſtram tanquã mutilam, ac mancam. Verendum quoque eſt, ne

hæc

hæc imperitia inter Noſtros etiam ſerpat, ac futurum ſit (ne dicam eſſe penè iam factum) vt careamus aliquando Præceptoribus, qui Græca docere poſſint. Manabit etiam eadem calamitas in magnam Eccleſiæ partem, cum raro alibi præterquã in Societate Catholici Theologi Græcè ſciant; vt multa quæ in Sacris literis, & re Theologica ex Græcis pendent monumentis, paulatim exoleſcere, atque obliterari neceſſe ſit. Quod ſi Græcæ linguæ fundamenta in Noſtris Scholis probe conſtabiliantur, ſatis ea ratione proſpicietur, tum vt in tota Eccleſia Græcarum cognitio literarum perpetuo vigeat, tum vt Noſtra Societas abundet ſemper viris Græcæ linguæ peritis, quales.n. in ſuis Scholis educat atque inſtituit, tales poſtea, cum eos in ſuorum numerum cooptabit (cooptat autem ex Scholis quamplurimos) habitura eſt.

Contrà ſolẽt obijci nonnulla, ſed quæ facile diluãtur. Latinis, inquiũt, exercitationibus tẽpus detrahetur. Primũ ſi paulo procedatur ob eã cauſam in Latinis litteris lentius, vt anno ſerius ad Rhetoricam, aut ad Logicam veniatur, quid erit quæſo, cur quempiam tantulæ moræ pœniteat? deinde negandum videtur vllam iccirco in Latinis faciendam eſſe iacturam, tum quod ex quinis horis quotidianis Græcæ linguæ ſemihoram tantum tribui ſatis eſſet, quam ſemihoram ſæpe à Magiſtris ipſis auditum eſt, cum dicerent ex Latinis exercitationibus ſupereſſe; tum quod re ipſa compertũ eſt cum in alijs locis, tum in Romano Collegio nullum propterea

afferri Latinis litteris detrimentum. Nam & in Prima claſſe Grammaticæ, & in Secunda quoque, ac Tertia ante aliquot annos pueri quotidie ſemiboram in Græcis ponebant, quo tempore P. Morales Viſitator nihil cenſuit immutãdum, atq; adeo probauit: At per eos annos ex inferioribus claſsibus ad Superiores ita de more gradus eſt factus, vt qui tunc magiſtri, ac Præfecti res haſce tractabant, nũquam vel ipſius Latinæ linguæ peritiores fuiſſe diſcipulos recordarentur.

Quæ cum ita ſint, neque obrui puerorum ingenia dici poteſt, quod ſecundo loco conſueuit opponi, cum contra potius grata quadam vicisſitudine, ac varietate mirifice ſubleuentur, præſertim ſi res paulatim, ac ſenſim illorum animis inſtillentur. Nã quæ ſola prope memoria indigent, ea multo facilius, ac melius quamuis multa ſint, ac minuta percipiuntur à pueris: grandiores vero, qui paulo plus iudicio, minus memoria valent, flectẽdorum Nominum, atque Verborum, cæteraque huiuſmodi ſpinoſa ediſcendi moleſtiam reformidant. At quo nunc modo illis Græca traduntur, verè obrui videntur ingenia, cum ſimul ferè, ac breuiſsimo tempore, prouectiore iã ætate adoleſcentes Hiſtoriæ, Oratoriæ, Poeticæque artis, ac linguæ Græcæ præceptis & exercitationibus opprimantur.

At etiam qui ſuos, aiunt, ad ludum noſtrum liberos mittunt, ferè de Græcis litteris non laborãt. Immo vero multi fortaſſe propterea non mittunt, quod Græca in claſsibus inferioribus nõ tradãtur;

Non-

Nonnulli etiam, qui mittunt, vt his Græcè quoque diſcere liceat, magnis à nobis precibus contendunt. Nemo vnquam, qui ſciatur, recuſauit, quo minus Græcam linguam ſui, dum adhuc ſunt pueri, docerentur. At nunc ſuos iam grandiores literis hiſce incipere ſtudere cùm vident, multi valde recuſant; negant enim id fieri poſſe ſine Latinæ linguæ iactu ra; malle ſe ſuos liberos vnum, aut alterum annum vtiliter in Latinis tantum, quam in vtriſque ſine fructu conſumere.

At vero veniunt ad nos interdum, qui nihil omnino Græcè, Latinè aliquid ſciant. huic incommodo facile videtur adhiberi poſſe remedium, ſi eadē in omnibus claſsibus hora literæ Græcæ diſcantur. Ita enim vltro citroq; pueri commeabūt, vt eſt hucuſq; ob eandē cauſam in duabus Humanitatis claſſibus factitatum. Ad hæc qui ex alijs locis, Latinis imbuti literis, Græcarum prorſus ignari ad nos veniunt, pauci ſunt, ſi cū ijs conferantur, qui apud nos prima fundamēta iaciunt in vtriſque. Quod ſi quibuſdam erit vel propter ingenij tarditatem, vel propter ætatem immunitas concedenda, qui erunt certè pauciſsimi, cur id in Græcis videtur abſurdum, cum in verſibus etiam faciendis, in Hebraicis literis, in Mathematicis diſciplinis non omnes operam ponere cogantur, ſed aliqui ſemper iuſtis de cauſis eximantur?

4. Par. Cap. 13. *Quod ſi Conſtitutiones, in claſsibus Humanitatis, ac Rhetoricæ ſignificant Græcas literas eſſe diſcendas, id non incommode de autoribus explicandis,*

dis, ſcribendiſque compoſitionibus intelligi poteſt, ac debet, non item de Rudimentis, cum cernamus oculis triginta fortaſſe, & eo amplius annorum experientia docti, ſi in duabus hiſce claſſibus tantum Græcæ linguæ ædificium tāquam tumultuarie coniectis lapidibus fiat, nunquam ad culmen poſſe perduci; et ſi quid eſt ædificatum, id totum, quantulumcunque tandem eſt, repente corruere ſimulac ſe ad Ius ciuile, ad Dialecticam, ad alia ſtudia iuuenes contulerunt. Quare vt non violari maiores Noſtri Conſtitutiones exiſtimarunt, cum multis ante annis cum alibi, tum Romæ in prima claſſe Grammaticæ adoleſcentes literis Græcis tingendos eſſe voluerunt, ne tempus deinde atque opera in aliis claſſibus perderetur: ita neque nunc eſſet ab iiſdem Conſtitutionibus alienum, ſi in cæteris quoque claſſibus pueri eiſdem literis erudirentur; cum alioquin tempus illud, quod Græcis datur in Humanitatis claſſibus, fruſtra poſitum eſſe videatur.

Verum, inquiunt, Magiſtri qui docere poſſint Græca tam multi non reperientur. Reſponderi poteſt ne paucos quidem propediem repertum iri, qui Græcas literas vel in claſſibus Humanitatis, ac Rhetoricæ doceant, niſi prouideatur: deinde ſcientia non tanta eſſet illis neceſſaria, quibus eſſet in tribus, vel quatuor inferioribus claſſibus docendum, vt non facile quiuis priuato ſtudio, ac peritiorum ope hoc onus poſſit pro dignitate ſuſtinere.

QVONAM MODO INSTItuenda ſint exercitationum genera, quibus Latinæ, Græcæque literæ perdiſci ſolent.

CAP. V.

EXercitationum genera, quæ prope quotidiano teruntur vſu, ſeptem ferè numerò ſunt, de quibus ſigillatim ita præcipiendum videtur. Ac primum pueris haud mediocriter proderit exerceri quotidie in epiſtolis, alijſve libris Ciceronis, quos deinceps à Præceptore ſunt audituri, quam optimis characteribus diligentiſsimè deſcribendis; eadem enim opera & literam efficient meliorem, & orthographiam ſenſim ediſcent, & memoriam adiuuabunt, & quod à Præceptore interpretandum eſt, intelligent melius, ſi id attente prælegant: & quod in exſcribendo Thucydide ferũt Demoſtheni contigiſſe, occultam Ciceronis imitandi facultatem, & conſuetudinem nanciſcentur. Hæc vero, quæ ex Cicerone tranſcribunt, alijque eorum libelli exceptorij nonnunquam à Magiſtro, interdum etiam à Præfecto legantur tum ad illorum diligentiam explorandam, tum ad emendandam orthographiam, qua nihil vitioſius in ijs, quæ ſcribuntur à puero. Tanto vero vigilantius arripiat Magiſter quancunque poteſt occaſionem inculcandi & emendandi diphtõgos;

gos, aſpirationes, accentus, interpunctiones, aliaq; id genus, quorum frequens eſt in ſcribendo corruptela. Quo in genere nulla paulo prouectiorum admittenda videretur excuſatio, quod eos ſcribere penè nihil oporteret quod aliquo ex libro non tranſcripſerint.

2 Audiant attente prælegentem Magiſtrum, cum autorum interpretatio, ac ſtylus longè maioris vtilitatis ſint, quàm præcepta Grammatices, quanquam hæc ipſa minime negligenda ſunt. In prælegendo autem nil optandum magis eſt, quam vt vnuſquiſque Magiſter intra ſuæ ſe ſcholæ fines contineat, nec ſtudio maiorum rerum modulū ſuū tranſcendat, nec minuta quædam, & ieiuna conſectando, ad humiliora, quam quæ ſui ſunt ordinis, ſe demittat.

Iam vero in Grammaticæ, atque Latinæ linguæ autoribus explicandis longe diuerſam ineat rationem: in illis præceptionum, in his vocum, & locutionum nobis præcipuè ſupellectilem comparamus. Quocirca in Grammaticorum ſcriptis curandū eſt maxime, vt res ipſas pueri quam optime teneant; verba non ita religioſe, attenteque ſectentur: contra in Epiſtolis M. Tullij, & reliquis huiuſcemodi libris non tam ſententiarum, quam ſingularum vocum, ac locutionum ducenda eſt ratio: ſententiarū vis (præſertim cum eam rudes pueri minime capiunt) claſsibus altioribus reſeruetur.

In claſsibus ergo Grāmaticæ Magiſter interpretandi Ciceronis, aliuſve autoris hanc Regulam teneat.

neat. Primum ſententiam autoris, & antecedentiũ cum ijs, quæ modo interpretanda ſunt, connexionẽ perſtringat quam pauciſsimis. Deinde periodum ad verbum interpretetur ſeruata collocatione, itemq; figuris autoris, quoad eius fieri poterit. Verborum nanque diſpoſitio tanti eſt, vt vno interdum verbo male collocato, tota fere labi & concidere ſententia videatur. Ex illa quippe exoritur numerus ille, qui, ſi vel reliquis careat ornamentis, ipſe tamen per ſe mirabiliter aures, animoſque delectat. Præceptores igitur ſuis locis voces, niſi coacti, non dimoueant; vt ſimul & locutionis integritati, quæ diſiungendis vocibus perſæpe vitiatur atque corrumpitur, et aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoſcendis oratorijs numeris, conſulatur. Tertio tota periodus ad ſtructuram cognoſcendã ita reſoluatur, vt quæ quanq; vox regat, clare pueri intelligant, nec vtiles quaſdã linguæ Latinæ obſeruationes bonis autoribus familiares ignorent.

Singula deinde verba ita perpendantur, vt & quid vnoquoque ſignificetur, & quibus eorum quodque rebus aptari poſsit, oſtendatur, cureturq; vt puer vocis cuiuſque natiuam, ac propriã (quoad eius fieri poterit) notionem ac vim, non communẽ quandam, atque adumbratam ſignificationem intelligat: ſciat etiam, quæ vulgaris conſuetudinis phraſes Latinis ex æquo proprieque reſpondeant. Metaphoras ac tranſlationes præſertim Ciceroni proprias (quæ niſi intelligantur, veram ac propriam

linguæ cognitionem vehementer impediunt) demonſtret Magiſter pueris maxime rudi Minerua, exẽpliſque rerum notiſsimarũ;tũ Phraſes elegantiores excerpat,dictet diſcipulis,& earum poſtea vſum, atque imitationem exigat in ſcribendo. Poſtremo verba auctoris quemadmodum initio rurſus interpretetur:& ſi opus fuerit,etiam tertio,& quarto.

Porro ſeuere pueris interdicatur,vt ne vnam quidem literam ſcribant,niſi iuſſi. Ea vero, quæ ſcribenda pueris dictantur, intra tempus explicationi definitum abſoluantur,ne ſit neceſſe ſcribendi cauſa tempus interpretationis prorogare. Fit enim interdum,vt magno cum labore,iactura temporis,nulloque ſtudiorum vſu res neque prudentiſſime excogitatas, neque diligentiſsime diſpoſitas, perſæpe etiam leues, protritas,& male coagmentatas, non raro etiam vitioſas, turpi chirographo mendiſque & erroribus referto pro pretioſis rebus pueri literis mandent,ac ſedulo ſtudeant conſeruare. Pauca igitur,& quidem lectiſsima quæque dictentur.

Caueant præceptores,ne pædagogi pueris domi lectiones alias prælegant, ſed repetant duntaxat auditas in ſcholis,ne bonæ interpretationis, quam in ſcholis didicere,domi iacturam faciant.

3 Habitæ prælectionis rationem à pueris ſtatim Magiſter exigat, curetque ea prorſus in repetendo ſeruari,quæ ipſe ſeruauerat prælegendo. Expedit tamen non ab vno totam repeti lectionem, vt

quotidie exerceātur quamplurimi; nec eos Præceptor interroget ordine, quo conſidēt, ſed prætereat quos velit, quo reddantur attentiores. Et primum quidem repetere iubeat prouectiores: deinde rudiores, aut etiam ſegniores, qui crebrius interrogandi videntur, quo acrius exſtimulentur.

Par. 4. Cap. 13. *Nec ſolum, inquiunt Conſtitutiones, repetitiones vltimæ lectionis fieri oportebit, verum & Hebdomadæ die Sabbato, & longioris temporis, prout expedire iudicabitur.] Expedire autem videtur, vt poſtquam Præceptor vnum aliquem librum, ſeu magnam aliquam libri partem expoſuerit, ad eius repetitionem pueros paratos eſſe iubeat in certum diem; non quod omnia penitus repetenda ſint, ſed capita quædam, de quibus illos interrogandos eſſe duxerit.*

In ijs repetitionibus non ſolum curet Præceptor, vt reddant pueri fideliter, quæ ipſe tradiderat, ſed vt pronuntient etiam tum clara voce, quæ & attentionem, & ſilentium facere ſolet; tum quā maxime emendate, exprimantque, quantum ſatis eſt, ea verba, ſeu literas, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare conſueuit. Ea quoque de cauſa autoris contextum, quem Præceptor expoſiturus eſt, ab auditorum aliquo clare, ac diſtincte prælegi iubeat, curetque vt inter legendum pueri non modo barbariſmos vitare, ſed etiam ita lente pronūtiare conſueſcant, vt iuſta per interualla voces ipſæ (quod ſponte continget) ſenſim in memoria collocentur.

In

4 *In ſcribendis thematis exerceantur quotidie pueri; & quæ corrigenda ſunt in ſchola, domi fere ſcribant: interdum tamen ad explorandam diſcipulorum in ſcribēdo tum promptitudinem, tum fidem (ne ſcilicet alienis vtantur pro ſuis) etiam in ludo. Ad quod frequentius adigendi videntur rudiores, quam prouectiores, qui niſi Cicerone, Nizolio, alijsque libris vti poſſint, magno perpoliendi ſtyli præſidio cariturí ſunt.*

Themata eo magis perſpicua, & breuia ſint, quo pueri rudiores. Vniuerſim tamen illud omnino curandum eſt, vt aſſueſcant pueri & perſpicuitatis in ſcribendo rationem habere quāmaximam, & nihil mandare literis, quod vel M. Tullij, vel aliorum claſſicorum autoritate, ſed præſertim M. Tullij, ſtatim probare non poſſint. Autores autem ad vſum linguæ Latinæ pueris proponendi præcipuè ſunt, ex Oratoribus M. Tullius, Iulius Cæſar, Saluſtius, Liuius: ex poetis Virgilius, Terentius, eo modo quo infra cap. 8. *Horatiuſque purgati.*

Qui vero nondum ad ſtylum idonei ſunt, ij creberrimis locutionibus ex præſcripto Syntaxeos, quæ illis per id tempus explicabitur, verbo tenus transferendis in Latinum exerceantur, & ijs quidem non temere confictis, ſed ex probatis autoribus ita petitis, vt quam pauciſſimæ voces immutentur, & integra uis phraſis Latinæ permaneat: ne, quod ferè fit, dum Grammaticam addiſcunt, impure loqui, & inquinatè conſueſcant.

Porro themata corrigerentur quam vtiliſſimè,

ſi Magiſter omnia ſumeret in manus, ac perlegeret: verum quia ne poſsit omnia, prohibet multitudo, adhibeat eiuſmodi emendationem quo pluribus poterit, nec minus ferè quam tribus, aut quatuor. In quibus non barbariſmos ſolum, ac ſolœciſmos, ſed quicquid etiam in orthographia, aut interpunctione fuerit erratum, ſua manu corrigat, idque clara voce pronunciet atque explicet rationes erratorum. Audiant interea cæteri, ſuaq; prout audiũt, corrigant. Tametſi ſatius foret vniuſcuiuſque thema aduerſario tradi corrigendum: qui ne viciſsim colludant, ac præuaricentur, emendatione peracta, duo, triave iubeat ſibi Magiſter afferri, quæ maximè voluerit ex omnibus: & ſiquid fraudis, negligẽtiæve deprehenderit, id vero impunitum non dimittat. Proderit etiam aliquid honoris, aut præmioli conſtituere ijs, qui in aduerſariorum erratis obſeruandis, ac publicè prodendis acriores ſe ſolertioresque præbuerint.

5 Initio ſcholarum matutinam mane, veſpertinam Veſpere lectionem pueri reddant memoriter Decurionibus: Hi vero Magiſtro, qui tres, quatuorve ex alijs etiam audiat ſemper ad explorandam fidem Decurionum.

6 Vacent ſtrenue partibus orationis, Præteritis, Supinis, Syntaxeos præceptis intelligendis atque ediſcendis; Verbis etiam, Nominibuſq; flectendis. Hæc vero, quæ iam didicerant in claſſibus inferioribus, conſeruare ſtudeant: quare in thematis dictandis aliquid ſemper interponatur, quod pertineat

neat ad Syntaxim inferioris ſcholæ; ne bene parta per deſuetudinem dilabantur. In omnibus etiam Grammaticæ ſcholis vnum, aut alterum quotidie Verbũ coniugetur, ſuũ quolibet puero tẽpus reddẽte. Aliquid etiam Nominum, Præteritorum, Supinorum exigatur. Qua ratione conſuletur etiam ijs, qui ad noſtras ſcholas noui accedunt, verſati quidẽ in paulo ſuperioribus Grammaticæ præceptis, ſed ignari ferè Declinationum, et Coniugationum: quã quam ij ad ſcholam, ſiqua ſit ad declinandum, & coniugandum inſtituta mittendi eſſent; vnde, cum primum iſta didicerint, aſcendant, non expectata promotione communi.

7 *In ſcholis, quæ huius rei capaces cenſentur, non niſi Latinè loqui Doctores oporteret: animaduertere etiam in auditores, ſi vernacula lingua vtantur data notula, ſiue caterula, cuius ad finem ſcholæ ratio exigatur, tam antemeridianis, quam pomeridianis horis. In ſermone quoque domeſtico Noſtrorum inter ſe incumbendum ſedulo eſſet in reſtituendo, retinendoque vſu linguæ Latinæ, quẽ tantopere commendant Conſtitutiones, & quo indigent admodum miniſteria Societatis, & nationũ communio. Inſtituendi viderentur eius rei Cenſores, & pœnitentiæ, vt earum frequentia prope quotidiana Noſtros in officio contineat, eoſque non ſolum a ſermone vulgari auocet, ſed à barbara quoque latinitate, quam affectare videntur interdum. Hora etiam recreationis Latini ſermonis habeatur ratio, prout Superiores præſcripſerint, cum nihil*

in commune poſsit ea de re decerni. Nam, Feſtis & Vacationibus exceptis, præterea nunquam, ne hora quidem recreationis, à Latino ſermone videntur eximendi, qui degunt in Collegijs Tranſalpinis propter commercium nationum diſsimilium, & vt maxime recedant ab aliquot hæreticis, qui linguam etiam Latinam ſtudent nunc abolere ad præcidendam omnem cum Catholicis ſocietatem. In cæteris Prouincijs hoc iugum vix tolerabile videtur propter difficultatem Latinè loquendi; [redacted] cum præſertim non minus egeant linguæ patriæ peritia pro concionibus, pro confeſsionibus, pro literis, pro communi vitæ conſuetudine. Idem de Seminarijs Conuictorum.

8 Scholaſticæ tandem exercitationes quo fructuoſiores ſint, dum illæ fiunt, ſilentium & attentionem puerorum ſeuere Magiſter exigat. Neque vero eos ſolum, dum in ſchola ſunt exerceat, ſed aliquid etiam imponat, quo occupentur in Feſtis, præſertim ſi plura ſint. Porro cum Conſtitutiones ſignificent diſtribuendum eſſe Auditoribus noſtris diurnum tempus, vt illud expendant vtiliter, Magiſter conſulto Præfecto ita noſtris diuidat ac diſponat priuati ſtudij horas, vt maximo, quo fieri poteſt, compendio expendantur. Creentur etiam Viſitatores, quos eſſe iubent Conſtitutiones Par.4. Cap.6. §.15. ad explorandum, an noſtri præſcriptas horas benè collocent. Videndum vero eſt, ne Rhetoribus minus duabus horis tribuatur ad componen-

dum: Humaniſtis vero nihil minus hora, dummodo aliquid etiam temporis aſsignetur, quo ediſcatur, repetatur, legatur aliquid vtile, & audita recognoſcantur. Eadem temporis diuiſio præſcribenda eſſet Alumnis vel Conuictoribus noſtris; externis etiam, quoad eius fieri poteſt, & ſeuere ratio exigatur; vt pueri deterreantur à noxijs concurſationibus, præſertim diebus æſtiuis, cum à prandio multum eſt temporis ante ſcholas & audiuntur per atrium ſcholarum clamores & nugæ in multas horas.

QVI.

QVIBVS ADIVMENTIS ADOloſcentum ſtudia ad bonas artes capeſſendas excitari, atque inflammari poſſint.

CAP. VI.

Vos Magiſter quilibet pueros referat in Decurias, in quarũ tres quatuorue primas non niſi ex doctrinæ, diligentiæque prærogatiua adſciſcantur: & pro vt quotidie ſuam ſinguli operam probabauerint, ita vel ſuum tueantur gradum, vel aliqui deſcendant, aſcendant alij. Deſignet viciſſim in ludo locum quempiam abiectum maxime atque ignobilem, Negligentiæ ſcamnum nominetur. In hoc ignauiſſimus quiſque deijciatur. Qui vero in hoc ſcamno conſederint, frequenter examinentur, pudefiant, obiurgentur, vapulent. Quanquam huc deturbari ex ſummo etiam loco nihil prohibet aliquos grauioris errati cauſa. Inter alias vero ignominiæ notas, cenſeatur & illud, ſi quis eximi ſe poſtulet à ſcribendis verſibus, ab audiendis Græcis, ab ediſcendis lectionibus, alijſq. id genus, quæ odioſiora videntur: eiuſmodi tamen exemptiones nec Præceptor, nec Præfectus concedat, niſi grauiſſimis de cauſis.

2 *Proderit & ſemel aut iterum quolibet menſe in ſcholis paulo ſuperioribus cuipiam puero deman-*

mandare, vt circiter ſemihora locum alicuius Autoris ſolito ornatius exponat ex ſuggeſto, amicis etiam ad audiendum inuitatis, vt eorum gratulatione, & æqualium acclamatione ad officij ac laudis ornamenta puerilis animus incendatur; quod nihilò rarius à Noſtris præſtandum eſſet in Refectorio, dũ cœnatur, vel certe Oratio pronuntiãda.

3 *Nec parum extimulantur pueri concertatione mutua. Quocirca vnicuiq; ſuus attribuatur aduerſarius, qui ius habeat alterum, quoties errantem audierit, corrigendi: ſi non correxerit, ſit eiuſdem noxæ reus. Rogent nonnunquam Magiſtrum, permittat, vt aliquem ſuperioris Decuriæ laceſſãt ad ſingulare certamen, eiuſque locum illuſtriorẽ, ſi vicerint, conſequantur. Huc etiam ſpectat quod eſt in Conſtitutionibus 4. Par. Cap. 6. §. 12. Qui literis, inquiunt, Humanioribus vacant, ſua etiam ſtata tempora ad conferendum, & diſputandum de ijs, quæ pertinent ad ſtudia illa, coram aliquo, qui eoſdem dirigere poſſit, habebunt: & Dominicis, vel alijs conſtitutis diebus, alternatim vel ſuæ facultatis poſitiones à prandio tuebuntur, vel ſe in componenda ſoluta oratione, aut carmine exercebunt.] & infra. Cap. 13. §. 3. ſtudioſi, inquit, Literarum Humaniorũ ut familiarem ſermonẽ Latine communiter loquendo, & ſtylum ſcribendo, ac pronunciationem compoſita bene pronunciando expoliant, curent; & his, ac multo magis facultatum ſuperiorum ſtudioſis crebras diſputationes imponant, quibus dies, & horæ certæ conſtituantur;*

vbi

vbi non ſolum cum condiſcipulis, verum paulo inferiores cum aliquanto prouectioribus diſputent in ijs, quæ ipſi capiunt: quod etiam vice verſa prouectiores cum minus prouectis, ad ea, quæ illi tractant, deſcendendo, & Præceptores alij cum alijs præſtabunt; ſemper qua decet modeſtia obſeruata; & aliquo Præſidente, qui contentionem dirimat, & quid doctrinæ elici oporteat ex diſputatis, declaret.] Hæc vt ſeruentur committendi videntur interdum pueri finitimarum ſcholarum, minus prouectis ad ſuperiorem claſſem aſcendentibus; non viciſſim; illud enim honorificum; hoc turpe videri poteſt. Certent itaque Quartani cum Tertianis, Secundani cum Primanis, Humaniſtæ cũ Rhetoribus, & vbi fuerit impar claſſium numerus alternis certet vna cũ duabus. Interſint ambo Præceptores: nam & eos inter ſe ſeruata, qua decet, modeſtia pugnare iubent Conſtitutiones præſidente aliquo, quem Præfectum eſſe oporteret. Non enim ſcholas omnes eodem tempore concertare decet, ne nimij ſtrepitus excitentur ex tanto euntium, redeuntium, concurſantium numero. Suum igitur binis quibuſque claſſibus diem præſtituat, ita vt duæ fiant quolibet menſe ſcholarum omniũ cõcertationes, neq; enim pauciores oportet eſſe, cũ poſitiones alternis Hebdomadis ab iſipſis defendi iubeant Conſtitutiones. Si quando ipſe præeſſe non poterit, alium præficiat. Duret hæc concertatio ſemihora fere, quanquam ſuperioribus Scholis hora tribuenda eſſet. Nec omnes vnius Scholæ ad alte-

ram aſcendant, ſed lectiſſimi quique, quos etiam in præſentem pugnam Præceptor, vt oportet, inſtruxerit, cæteris in Schola relictis ad aliquid interea ſcribendum ſub cura Decurionum. Diſputēt autem pueri de iis tantum, quæ ſuæ claſsi propria ſunt, nec Dialectico more, ſed illo fere modo, Cedò mihi Modum, ſeu Tempus, Præteritum, ſeu Supinum illius verbi ſiue Latini, ſiue Græci: Inflecte nomen illud: Da etymologiam: Eſtnè hæc oratio bene Latina? Conuerte Latinè, ſeu Græcè ſentētiam iſtam. Expone illam regulam Grammaticæ, locūve illum Virgilij, ſeu M. Tullij. Quænam eſt huius vocabuli germana vis, & quotuplex? Vnam aliquam ſententiam tribus, aut pluribus Latinis phraſibus enuntia. Videturne tibi mendoſus ille locus Horatij? & ſi mendoſus, quomodo corrigeres? Explica figuram, ſeu tropum illum. Qua in re Homerū Virgilio, Pindarum Horatio poſthaberes ex Scaligeri Critico, & Hypercritico? Interpretare illud Hieroglyphicum, Symbolū Pythagoreū, Apophtegma, Adagium, Emblema, Aenigma ex Athenæo, ex Gellio, ex Pauſania, ex Crinito, ex Auſonio. Cuius hiſtoriæ fundamentum habent illæ fabulæ ex Palephato, ex Euſebio, ex Lilio? Quot ſunt genera dicendi? Quid Exordium, quid Inſinuatio? Quibus rebus hic, vel ille affectus cōmouetur? Quæ ſunt præcepta ſcribēdi Epigrammatis, Elegiæ, aliusve Poematis? Iurene exacti Reges ab Vrbe? Præſtantiorne Dux Annibal, an Scipio? Atque hæc, aliaq; id genus nunc viua voce, atque ex tempore, nunc deſcri-

neat. Primum ſententiam autoris, & antecedentiũ cum ijs, quæ modo interpretanda ſunt, connexionẽ perſtringat quam paucißimis. Deinde periodum ad verbum interpretetur ſeruata collocatione, itemq; figuris autoris, quoad eius fieri poterit. Verborum nanque diſpoſitio tanti eſt, vt vno interdum verbo male collocato, tota fere labi & concidere ſententia videatur. Ex illa quippe exoritur numerus ille, qui, ſi vel reliquis careat ornamentis, ipſe tamen per ſe mirabiliter aures, animoſque delectat. Præceptores igitur ſuis locis voces, niſi coacti, non dimoueant; vt ſimul & locutionis integritati, quæ diſiungendis vocibus perſæpe vitiatur atque corrumpitur, et aurium interiori illi iudicio, quod plurimum refert in cognoſcendis oratorijs numeris, conſulatur. Tertio tota periodus ad ſtructuram cognoſcendã ita reſoluatur, vt quæ quanq; vox regat, clare pueri intelligant, nec vtiles quaſdã linguæ Latinæ obſeruationes bonis autoribus familiares ignorent.

Singula deinde verba ita perpendantur, vt & quid vnoquoque ſignificetur, & quibus eorum quodque rebus aptari poſsit, oſtendatur, cureturq; vt puer vocis cuiuſque natiuam, ac propriã (quoad eius fieri poterit) notionem ac vim, non communẽ quandam, atque adumbratam ſignificationem intelligat: ſciat etiam, quæ vulgaris conſuetudinis phraſes Latinis ex æquo proprieque reſpondeant. Metaphoras ac tranſlationes præſertim Ciceroni proprias (quæ niſi intelligantur, veram ac propriam

linguæ

linguæ cognitionem vehementer impediunt) demonſtret Magiſter pueris maximè rudi Minerua, exēpliſque rerum notiſsimarū; tū Phraſes elegantiores excerpat, dictet diſcipulis, & earum poſtea vſum, atque imitationem exigat in ſcribendo. Poſtremo verba auctoris quemadmodum initio rurſus interpretetur: & ſi opus fuerit, etiam tertio, & quarto.

2 Porro ſeuere pueris interdicatur, vt ne vnam quidem literam ſcribant, niſi iuſsi. Ea vero, quæ ſcribenda pueris dictantur, intra tempus explicationi definitum abſoluantur, ne ſit neceſſe ſcribendi cauſa tempus interpretationis prorogare. Fit enim interdum, vt magno cum labore, iactura temporis, nulloque ſtudiorum vſu res neque prudentiſſime excogitatas, neque diligentiſsime diſpoſitas, perſæpe etiam leues, protritas, & male coagmentatas, non raro etiam vitioſas, turpi chirographo mendiſque & erroribus referto pro pretioſis rebus pueri literis mandent, ac ſedulo ſtudeant conſeruare. Pauca igitur, & quidem lectiſsima quæque dictentur.

Caueant præceptores, ne pædagogi pueris domi lectiones alias prælegant, ſed repetant duntaxat auditas in ſcholis, ne bonæ interpretationis, quam in ſcholis didicere, domi iacturam faciant.

3 Habitæ prælectionis rationem à pueris ſtatim Magiſter exigat, curetque ea prorſus in repetendo ſeruari, quæ ipſe ſeruauerat prælegendo. Expedit tamen non ab vno totam repeti lectionem, vt

quotidie exerceatur quamplurimi; nec eos Præceptor interroget ordine, quo conſidet, ſed prætereat quos velit, quo reddantur attentiores. Et primum quidem repetere iubeat prouectiores: deinde rudiores, aut etiam ſegniores, qui crebrius interrogandi videntur, quo acrius exſtimulentur.

Par. 4. Cap. 13. *Nec ſolum, inquiunt Conſtitutiones, repetitiones vltimæ lectionis fieri oportebit, verum & Hebdomadæ die Sabbato, & longioris temporis, prout expedire iudicabitur.] Expedire autem videtur, vt poſtquam Præceptor vnum aliquem librum, ſeu magnam aliquam libri partem expoſuerit, ad eius repetitionem pueros paratos eſſe iubeat in certum diem; non quod omnia penitus repetenda ſint, ſed capita quædam, de quibus illos interrogandos eſſe duxerit.*

In ijs repetitionibus non ſolum curet Præceptor, vt reddant pueri fideliter, quæ ipſe tradiderat, ſed vt pronuntient etiam tum clara voce, quæ & attentionem, & ſilentium facere ſolet; tum quã maxime emendate, exprimantque, quantum ſatis eſt, ea verba, ſeu literas, in quibus enucleate proferendis puerilis lingua laborare conſueuit. Ea quoque de cauſa autoris contextum, quem Præceptor expoſiturus eſt, ab auditorum aliquo clare, ac diſtincte prælegi iubeat, curetque vt inter legendum pueri non modo barbariſmos vitare, ſed etiam ita lente pronũtiare conſueſcant, vt iuſta per interualla voces ipſæ (quod ſponte continget) ſenſim in memoria collocentur.

4 *In ſcribendis thematis exerceantur quotidie pueri; & quæ corrigenda ſunt in ſchola, domi fere ſcribant: interdum tamen ad explorandam diſcipu lorum in ſcribēdo tum promptitudinem, tum fidem (ne ſcilicet alienis vtantur pro ſuis) etiam in ludo. Ad quod frequentius adigendi videntur rudiores, quam prouectiores, qui niſi Cicerone, Nizolio, aliiſque libris vti poſſint, magno perpoliendi ſtyli præſidio carituri ſunt.*

Themata eo magis perſpicua, & breuia ſint, quo pueri rudiores. Vniuerſim tamen illud omnino curandum eſt, vt aſſueſcant pueri & perſpicuitatis in ſcribendo rationem habere quāmaximam, & nihil mandare literis, quod vel M. Tullij, vel aliorum claſſicorum autoritate, ſed præſertim M. Tullij, ſtatim probare non poſſint. Autores autem ad vſum linguæ Latinæ pueris proponendi præcipuè ſunt, ex Oratoribus M. Tullius, Iulius Cæſar, Saluſtius, Liuius: ex poetis Virgilius, Terentius, eo modo quo infra cap. 8. *Horatiuſque purgati.*

Qui vero nondum ad ſtylum idonei ſunt, ij creberrimis locutionibus ex præſcripto Syntaxeos, quæ illis per id tempus explicabitur, verbo tenus transferendis in Latinum exerceantur, & ijs quidem non temere confictis, ſed ex probatis autoribus ita petitis, vt quam pauciſſimæ voces immutentur, & integra uis phraſis Latinæ permaneat: ne, quod ferè fit, dum Grammaticam addiſcunt, impure loqui, & inquinatè conſueſcant.

Porro themata corrigerentur quam vtiliſſimè,

ſi Magiſter omnia ſumeret in manus, ac perlegeret: verum quia ne poſsit omnia, prohibet multitudo, adhibeat eiuſmodi emendationem quo pluribus poterit, nec minus ferè quam tribus, aut quatuor. In quibus non barbariſmos ſolum, ac ſolæciſmos, ſed quicquid etiam in orthographia, aut interpunctione fuerit erratum, ſua manu corrigat, idque clara voce pronunciet atque explicet rationes errato rum. Audiant interea cæteri, ſuaq; prout audiũt, corrigant. Tametſi ſatius foret vniuſcuiuſque thema aduerſario tradi corrigendum: qui ne viciſsim colludant, ac præuaricentur, emendatione peracta, duo, triave iubeat ſibi Magiſter afferri, quæ maxime voluerit ex omnibus: & ſiquid fraudis, negligẽtiæve deprehenderit, id vero impunitum non dimittat. Proderit etiam aliquid honoris, aut præmioli conſtituere ijs, qui in aduerſariorum erratis obſeruandis, ac publicè prodendis acriores ſe ſolertioresque præbuerint.

5 Initio ſcholarum matutinam mane, veſpertinam Veſpere lectionem pueri reddant memoriter Decurionibus: Hi vero Magiſtro, qui tres, quatuorve ex alijs etiam audiat ſemper ad explorandam fidem Decurionum.

6 Vacent ſtrenue partibus orationis, Præteritis, Supinis, Syntaxeos præceptis intelligendis atque ediſcendis; Verbis etiam, Nominibusq; flectendis. Hæc vero, quæ iam didicerant in claſsibus inferioribus, conſeruare ſtudeant: quare in thematis dictandis aliquid ſemper interponatur, quod perti-

neat

neat ad Syntaxim inferioris ſcholæ; ne bene parta per deſuetudinem dilabantur. In omnibus etiam Grammaticæ ſcholis vnum, aut alterum quotidie Verbū coniugetur, ſuū quolibet puero tēpus reddēte. Aliquid etiam Nominum, Præteritorum, Supinorum exigatur. Qua ratione conſuletur etiam ijs, qui ad noſtras ſcholas noui accedunt, verſati quidē in paulo ſuperioribus Grammaticæ præceptis, ſed ignari ferè Declinationum, et Coniugationum: quā quam ij ad ſcholam, ſiqua ſit ad declinandum, & coniugandum inſtituta mittendi eſſent; vnde, cum primum iſta didicerint, aſcendant, non expectata promotione communi.

7 *In ſcholis, quæ huius rei capaces cenſentur, non niſi Latinè loqui Doctores oporteret: animaduertere etiam in auditores, ſi vernacula lingua vtantur data notula, ſiue caterula, cuius ad finem ſcholæ ratio exigatur, tam antemeridianis, quam pomeridianis horis. In ſermone quoque domeſtico Noſtrorum inter ſe incumbendum ſedulo eſſet in reſtituendo, retinendoque vſu linguæ Latinæ, quē tantoperè commendant Conſtitutiones, & quo indigent admodum miniſteria Societatis, & nationū communio. Inſtituendi viderentur eius rei Cenſores, & pœnitentiæ, vt earum frequentia prope quotidiana Noſtros in officio contineat, eoſque non ſolum a ſermone vulgari auocet, ſed a barbara quoque latinitate, quam affectare videntur interdum. Hora etiam recreationis Latini ſermonis habeatur ratio, prout Superiores præſcripſerint, cum nihil*

in commune poſsit ea de re decerni. Nam, Feſtis & Vacationibus exceptis, præterea nunquam, ne hora quidem recreationis, à Latino ſermone viden tur eximendi, qui degunt in Collegijs Tranſalpinis propter commercium nationum diſsimilium, & vt maxime recedant ab aliquot hæreticis, qui linguam etiam Latinam ſtudent nunc abolere ad præ cidendam omnem cum Catholicis ſocietatem. In cæteris Prouincijs hoc iugum vix tolerabile videtur propter diſficultatem Latinè loquendi; [redacted] cum præſertim non minus egeant linguæ patriæ pe ritia pro concionibus, pro confeſsionibus, pro literis, pro communi vitæ conſuetudine. Idem de Seminarijs Conuictorum.

8 Scholaſticæ tandem exercitationes quo fructuoſiores ſint, dum illæ fiunt, ſilentium & attentio nem puerorum ſeuere Magiſter exigat. Neque vero eos ſolum, dum in ſchola ſunt exerceat, ſed aliquid etiam imponat, quo occupentur in Feſtis, præſertim ſi plura ſint. Porro cum Conſtitutiones ſigni ficent diſtribuendum eſſe Auditoribus noſtris diur num tempus, vt illud expendant vtiliter, Magiſter conſulto Præfecto ita noſtris diuidat ac diſponat priuati ſtudij horas, vt maximo, quo fieri poteſt, compendio expendantur. Creentur etiam Viſitato res, quos eſſe iubent Conſtitutiones Par. 4. Cap. 6. §. 15. ad explorandum, an noſtri præſcriptas horas benè collocent. Videndum vero eſt, ne Rhetoribus minus duabus horis tribuatur ad componen-

dum:

dum: Humaniſtis vero nihil minus hora, dummodo aliquid etiam temporis aſsignetur, quo ediſcatur, repetatur, legatur aliquid vtile, & audita recognoſcantur. Eadem temporis diuiſio præſcribenda eſſet Alumnis vel Conuictoribus noſtris; externis etiam, quoad eius fieri poteſt, & ſeuere ratio exigatur; vt pueri deterreantur à noxijs concurſationibus, præſertim diebus æſtiuis, cum à prandio multum eſt temporis ante ſcholas & audiuntur per atrium ſcholarum clamores & nugæ in multas horas.

QVI.

QVIBVS ADIVMENTIS ADOloſcentum ſtudia ad bonas artes capeſſendas excitari, atque inflammari poſſint.

C A P. V I.

S*Vos Magiſter quilibet pueros referat in Decurias, in quarũ tres quatuorue primas non niſi ex doctrinæ, diligentiæque prærogatiua adſciſcantur: & pro vt quotidie ſuam ſinguli operam probabauerint, ita vel ſuum tueantur gradum, vel aliqui deſcendant, aſcendant alij. Deſignet viciſſim in ludo locum quempiam abiectum maxime atque ignobilem, Negligentiæ ſcamnum nominetur. In hoc ignauiſſimus quiſque deijciatur. Qui vero in hoc ſcamno conſederint, frequenter examinentur, pudefiant, obiurgentur, vapulent. Quanquam huc deturbari ex ſummo etiam loco nihil prohibet aliquos grauioris errati cauſa. Inter alias vero ignominiæ notas, cenſeatur & illud, ſi quis eximi ſe poſtulet á ſcribendis verſibus, ab audiendis Græcis, ab ediſcendis lectionibus, alijſq. id genus, quæ odioſiora videntur: eiuſmodi tamen exenptiones nec Præceptor, nec Præfectus concedat, niſi grauiſſimis de cauſis.*

2 *Proderit & ſemel aut iterum quolibet menſe in ſcholis paulo ſuperioribus cuipiam puero deman-*

man-

mandare, vt circiter ſemihora locum alicuius Au toris ſolito ornatius exponat ex ſuggeſto, amicis etiam ad audiendum inuitatis, vt eorum gratulatione, & æqualium acclamatione ad officij ac laudis ornamenta puerilis animus incendatur; quod nihilò rarius à Noſtris præſtandum eſſet in Refectorio, dũ cœnatur, vel certe Oratio pronuntiãda.

3 *Nec parum extimulantur pueri concertatione mutua. Quocirca vnicuiq; ſuus attribuatur aduerſarius, qui ius habeat alterum, quoties errantem audierit, corrigendi: ſi non correxerit, ſit eiuſdem noxæ reus. Rogent nonnunquam Magiſtrum, permittat, vt aliquem ſuperioris Decuriæ laceſſãt ad ſingulare certamen, eiuſque locum illuſtriorẽ, ſi vicerint, conſequantur. Huc etiam ſpectat quod eſt in Conſtitutionibus 4. Par. Cap. 6. §. 12. Qui literis, inquiunt, Humanioribus vacant, ſua etiam ſtata tempora ad conferendum, & diſputandum de ijs, quæ pertinent ad ſtudia illa, coram aliquo, qui eoſdem dirigere poſſit, habebunt: & Dominicis, vel alijs conſtitutis diebus, alternatim vel ſuæ facultatis poſitiones à prandio tuebuntur, vel ſe in componenda ſoluta oratione, aut carmine exercebunt.] & infra. Cap. 13. §. 3. ſtudioſi, inquit, Literarum Humaniorũ ut familiarem ſermonẽ Latine communiter loquendo, & ſtylum ſcribendo, ac pronunciationem compoſita bene pronunciando expoliant, curent; & his, ac multo magis facultatum ſuperiorum ſtudioſis crebras diſputationes imponant, quibus dies, & horæ certæ conſtituantur;*

vbi

vbi non ſolum cum condiſcipulis, verum paulo inferiores cum aliquanto prouectioribus diſputent in ijs, quæ ipſi capiunt: quod etiam vice verſa prouectiores cum minus prouectis, ad ea, quæ illi tractant, deſcendendo, & Præceptores alij cum alijs præſtabunt; ſemper qua decet modeſtia obſeruata; & aliquo Præſidente, qui contentionem dirimat, & quid doctrinæ elici oporteat ex diſputatis, declaret.] Hæc vt ſeruentur committendi videntur interdum pueri finitimarum ſcholarum, minus prouectis ad ſuperiorem claſſem aſcendentibus; non viciſſim; illud enim honorificum, hoc turpe videri poteſt. Certent itaque Quartani cum Tertianis, Secundani cum Primanis, Humaniſtæ cū Rhetoribus, & vbi fuerit impar claſſium numerus alternis certet vna cū duabus. Interſint ambo Præceptores: nam & eos inter ſe ſeruata, qua decet, modeſtia pugnare iubent Conſtitutiones præſidente aliquo, quem Præfectum eſſe oporteret. Non enim Scholas omnes eodem tempore concertare decet, ne nimij ſtrepitus excitentur ex tanto euntium, redeuntium, concurſantium numero. Suum igitur binis quibuſque claſſibus diem præſtituat, ita vt duæ fiant quolibet menſe ſcholarum omniū cōcertationes, neq; enim pauciores oportet eſſe, cū poſitiones alternis Hebdomadis ab ijſipſis defendi iubeant Conſtitutiones. Si quando ipſe præeſſe non poterit, alium præficiat. Duret hæc concertatio ſemihora fere, quanquam ſuperioribus Scholis hora tribuenda eſſet. Nec omnes vnius Scholæ ad alte-

ram aſcendant, ſed lectiſſimi quique, quos etiam in præſentem pugnam Præceptor, vt oportet, inſtruxerit, cæteris in Schola relictis ad aliquid interea ſcribendum ſub cura Decurionum. Diſputẽt autem pueri de ijs tantum, quæ ſuæ claſsi propriã ſunt, nec Dialectico more, ſed illo fere modo, Cedò mihi Modum, ſeu Tempus, Præteritum, ſeu Supinum illius verbi ſiue Latini, ſiue Græci: Inflecte nomen illud: Da etymologiam: Eſtnè hæc oratio bene Latina? Conuerte Latinè, ſeu Græcè ſentẽtiam iſtam. Expone illam regulam Grammaticæ, locũve illum Virgilij, ſeu M. Tullij. Quænam eſt huius vocabuli germana vis, & quotuplex? Vnam aliquam ſententiam tribus, aut pluribus Latinis phraſibus enuntia. Videturne tibi mendoſus ille locus Horatij? & ſi mendoſus, quomodo corrigeres? Explica figuram, ſeu tropum illum. Qua in re Homerũ Virgilio, Pindarum Horatio poſthaberes ex Scaligeri Critico, & Hypercritico? Interpretare illud Hieroglyphicum, Symbolũ Pythagoreũ, Apophtegma, Adagium, Emblema, Aenigma ex Athenæo, ex Gellio, ex Pauſania, ex Crinito, ex Auſonio. Cuius hiſtoriæ fundamentum habent illæ fabulæ ex Palephato, ex Euſebio, ex Lilio? Quot ſunt genera dicendi? Quid Exordium, quid Inſinuatio? Quibus rebus hic, vel ille affectus cõmouetur? Quæ ſunt præcepta ſcribẽdi Epigrammatis, Elegiæ, aliusve Poematis? Iurene exacti Reges ab Vrbe? Præſtantiorne Dux Annibal, an Scipio? Atque hæc, aliaq; id genus nunc viua voce, atque ex tempore, nunc deſcri-

deſcriptis theſibus diſſerentur. Harum vero formula ſit eiuſmodi. Exponemus obſcuriores aliquot locos, illum Ciceronis, illum Virgilij, illũ Ouidij. Vel Nõ placet interpretatio illa Seruij, Pediani, Acronis. Vel Hanc eſſe mentem Virgilij in illo verſu defendemus. Vel Oſtẽdemus in hac tota oratione M. Tullij nihil eſſe niſi ex artis præſcripto. Vel Recte Virgilius non ab excidio Troiæ, ſed ab Aeneæ nauigatione exorſus eſt. Vel Quæcunq; propria ſunt Epopœiæ, ſeu Tragœdiæ, egregie Virgilius in Aeneade, in Troade Seneca ſeruarunt: & alia huiuſmodi. Neque vero dedeceret ex ijs, quæ interrogantur ex tempore, ſiqua longioris ſtudij indigent ad reſpondendum, duos de ijs ſecreto conuenire Præceptores, vt qui reſponſuri ſunt, accedant parati: neque vero id prorſus inutiliter fieret; aſſequerentur certe pueri earum rerum cognitionem, & memoriam exercerent: præterquam quod & audientes valde delectat crebra, nec hæſitans vnius percunctatio, alterius reſponſio.

4 Nec modicam ſanè bonarum literarum ſtudioſis alacritatem affert aſsiduus publicæ declamationis vſus, de quo Conſtitutiones 4. Par. Cap. 16. §. 3. Habebitur, inquiunt, etiam ſingulis Hebdomadis (vt de Collegijs eſt dictum) ab aliquo ex Scholaſticis declamatio de rebus, quæ audientibus ædificationi ſint, eoſque ad augmentum in omni puritate, ac virtute expetendum inuitent, vt non ſolum ſtylus exerceatur, ſed mores meliores reddantur. Omnes autem eos, qui Latine ſciunt, huiuſmodi

di declamationi intereſſe oportebit.] *Curandum eſt igitur, vt qualibet hebdomada declametur feſto die aliquo, idque in frequenti conuentu noſtrorũ, omnium auditorum: quod vbi fieri commode non poteſt, ſaltem initio cuiuſlibet menſis aulam quampiam ampliorem, vel ea ſi deſit, in templum conueniant ſcholæ omnes ſuperiores ad audiendam celebrem aliquam declamationem, ſeu declamatoriam cõcertationẽ inter duos adhibito etiã iudice, qui litem ſua autoritate componat, dũmodo de his tãtum rebus litigetur, de quibus litigare non dedeceat, & quæ pie afficiant auditores ex inſtituto, vel ex opportuna digreſſione. Conſtitutionibus vero videndum eſt an ſatisfieri poſſit, ſi quolibet ſabbato vltima ſemihorula ſcholæ pomeridianæ vnus Rhetorum aliquid non tam celebre in ſua claſſe declamet, eòdem etiam conuenientibus Humaniſtis: ſequente vero ſabbato (præter tres, quatuorue primos anni menſes, cum Humaniſtæ adhuc rudiores ſunt) viciſſim vnus Humaniſtarum idem præſtet in claſſe Humanitatis præſentibus Rhetoribus: idque ea hora, qua conſuetæ vtriuſque claſſis explicationes non impediantur. Porro quicquid in ſchola priuatim, vel publice, in aula, temploue declamatur, ab eo, qui declamat, oportet eſſe conſcriptum, niſi quod publica declamatio à Præceptore tanto accuratius emendanda eſt, vt ab eo penè profecta videatur. Et quidem ad hebdomadarias declamationes Philoſophi, & Theologi non videntur cogendi, quod tam frequens exercitatio*

Rhetoricæ, & Humanitatis auditoribus propria videatur, at cæteris per incommode cederet. Quibus enim diebus tam crebro declamandum eſt? Nam ſi in feſtis, quotuſquiſque conueniret? ſin in die lectio num, hoc penſo hebdomadario multum omnibus claſſibus decederet Philoſophis, & Theologis: tanto magis, ſi oratio ſit paulo longior, nã ſit valde bre uis, nihil egregij polliceri poteſt. Item incommodũ erit Rhetoricæ Præceptori tam multas, tamque diuerſas orationes accurate ſcribere, vel emendare, quæ ſuppetant in ſingulas Hebdomadas, & publico conuentu dignæ ſint, cum præſertim raro ſint tam multi iuuenes ingenioſi: & horum ſiqui idonei ſunt ad ſcribendum, non ſemper etiam ad pronuntiandum: & ſi præſtant pronuntiatione, nonnunquam parum valent in ſcribendo, vt totus ferè labor recidat in caput Præceptoris.

Præter has Declamationes illuſtris adhuc Oratio in ſtudiorum inſtauratione publicè pronuntian da eſt, quæ non videtur demandanda niſi inſignioribus lectoribus, & qui ſua autoritate eius loci & temporis impleant expectationem. Quo in genere, ne earundem rerum iteratio ſeu ſimilitudo pariat ſatietatem, ad idem argumẽtum non redeatur, niſi poſt aliquot annos. Dicendum eſt igitur nunc de educatione puerorum: nunc de laudabili more fun dandi Vniuerſitates litterarias: nunc de coniungen dis ſapientia & virtute: nunc de laboris ac diligen tiæ fructibus: nunc de bonorum laudibus auditorum: nunc de ſcientiæ doctrinæque quam maxi-

mis

mis vtilitatibus atque ornamentis: nunc de alijs id genus.

5 Neque declamatiotionibus habendis modo, ſed verſibus etiam pronuntiandis aut publice affigendis aluntur ſtudia puerorum. Quocirca ſinguli Noſtrorum, qui Humanioribus literis vacant, Dominico quoque die aliquid carminum affigant in Refectorij veſtibulo, locoue alio, ſi aptior ſit: quod in Renouatione votorum, cæteriſque ſolennitatibus multo celebrius, ac plenius præſtandũ eſt, idque à Philoſophis etiam & Theologis, ne Poeticen dediſcant: longe vero copioſiſſime, cum ſtudiorum celebratur inſtauratio. Cæterum in ijs nihil fere interponatur (niſi cum celebritas aliqua multiplici varietate linguarum cohoneſtanda videretur) vulgari ſermone conſcriptum, non enim id agũt Noſtri in ſcholis, vt vernaculam linguam condiſcant, ſed Latinam, vel Græcam, vel Hebræam. Ex his itaque linguis tantum ſcribenda ſunt, quæ legenda alijs exponuntur. Ea vero exornentur non nũquã aliqua pictura, quæ Emblemati vel Aenigmati propoſito reſpondeat: neque verſibus ſolum implendi parietes, ſed admiſcendum etiam aliquid proſæ breuioris, cuius & vſus frequentior eſt, & inuentio grauior, & dictio nihilo minus laborioſa, cuius generis eſſe poſſent Epitaphia ſepulchorum, inſcriptiones Clypeorum, Templorum, Hortorum, Theatrorũ, breuiores aliquæ deſcriptiones Vrbis, Portus, Pugnæ, vetus Apophthegma cum eius expoſitione breuiſſima, aliqua cuiuſquam Diui res

geſta. Iam vero quæcunque ſiue verſu, ſiue ſoluta oratione à Noſtris publice affigenda ſunt, Rector ea prodire in publicum non patiatur, priuſquam à duobus earum facultatum valde peritis recognita fuerint: nec id muneris ſibi vendicet Præfectus, ſi contingat in hiſce rebus non eſſe valde verſatum, alioquin exiſtimationis iacturam, quam in hoc genere facimus aliquando, maiorẽ in dies faciemus. Illud vero habendum eſt doctrinæ ſpecimen non tã in rerum, quæ publice exponuntur multitudine, quam in accuratiore quodam cultu poſitum eſſe.

Quocirca expedit quidem, vt in ſtudiorum votorumque inſtauratione, & diebus alijs celebrioribus iubeantur omnes Poeticum aliquid vel Oratorium ſcribere. At cum ad eorum, quæ ſcripta ſunt, delectum venitur, pauca, quæ legenda omnibus præbeantur, ſeligenda ſunt; optima enim fere pauca ſunt, & ex ijs potius, quam ex numeroſa quadã farragine bona de ſcholis noſtris opinio propagatur, præſertim ſi pauca illa manu quoque librarij, vt par eſt, exornentur.

6 Nihil vero eſt, quod æque iuuenum animos ad ſtudiorum labores inflammet atque diuiſio præmiorum. Quare enixe conandum eſt, vt quolibet anno ſemel cum minimum diſtribuantur, ſi non plurimorum, at decem, vel duodecim aureorum impendio, ad quos liberaliter tribuendos prudenter ac beneuole eſſent in ducendi Magiſtratus, vel Prælati, vel ditiores, & illuſtriores aliqui.

7 Adoleſcentes tandem, eorumque parentes mi-

mirifice exhilarantur atque accenduntur, Noſtræ etiam deuinciuntur Societati, cum noſtra opera poſſunt in Theatro pueri aliquod ſui ſtudij, actionis, memoriæ ſpecimen exhibere. Agendæ itaq; videntur Comædiæ, ac tragædiæ, ea tamen moderatione, quæ Regula 58. Prouincialis præſcribitur. Quo in genere illud animaduertendum videtur, hanc rem per ſe moleſtam ſatis ac laborioſam, fieri etiam pene intolerabilem, quod labor ille multiplex, quem ſcænicæ actiones ſecum ferunt, ferme totus incumbit in Poetam, qui tamen ſatis laboraſſe iudicandus eſſet in ſcribendo poemate: in ceteris vero quæ ad exercendos pueros, ad ſumptum, ad variam veſtem conquirendam, ad Theatrum extruendum pertinent, aliorum, qui ab ipſo dirigerentur, opera leuandus eſſet: alioquin in graue tam religioſæ pietatis, quàm valetudinis periculum incidet: Idcirco ſatius eſſet ab hiſce rebus abſtinere.

Quoniam vero Tragœdiæ nec vbique, nec ſemper, nec frequenter agi poſſunt, ne in nimiam deſuetudinem abeat exercitatio, ſine qua poeſis pene omnis friget ac iacet, non parum expedit, ter aut quater in anno priuatim in Scholis Humanitatis, & Rhetoricæ ſine ſcænico ornatu à pueris mutuo colloquentibus recitari ab ipſis compoſitas Aeglogas, Scænas, Dialogos, quorũ partes ita Magiſter diſponet ac diuidet paulo prouectioribus ſcribendas, vt coniunctæ poſtea vnum corpus coagmentent.

RATIO PROMOVENDI PVEROS EX INFERIORE AD SUPERIOREM CLASſEM, & PROMOUENDORUM EXAMEN.

CAP. VII.

FIant promotiones ex ſchola, qua Nominũ, Verborumq; flexiones diſcuntur, tertio quoq; menſe: ex claſſe autem Humanitatis initio tantum ſtudiorum: ex cæteris præter hanc altera etiam addatur in Paſchate, ſiue paulo ante; tametſi hoc tempore pauci ſint promouẽdi, nec niſi optimi quique, qui ſi in ea claſſe morarentur diutius, noui pene nihil addiſcerent.

2 Hæ vero binæ promotiones exigunt, tum vt Præceptor quilibet ſexto quoque menſe ſuæ Scholæ penſum, curſumque peragat, ac rurſus inchoet. non enim vlli promouendi ſunt, priuſquam omnia ſuæ claſſi propria didicerint: tum vt nullius ſcholæ ſtatus poſt primos anni ſex menſes attollatur, ſed toto anno perſeueret vniuſmodi: alioquin minime congrueret ÿs, qui tunc primum ad eam aſcendũt. Id quod nec oberit antiquioribus, cum idcirco in qua erant, claſſe relinquantur, quod in ÿs, quæ audierant, non dum profecerunt, vt par erat. Quadrat idem in Humanitatis claſſem, quæ ſi ſub Quadrageſimæ finem ad altiora proueheretur, Prima-

nis,

nis,quos tunc recipit,parũ apte conueniret. Igitur intra ſuos ſe fines contineat,& in eodẽ gradu perſiſtat ad duos vſq; menſes extremos,quibus ſatis fuerit in ea exponi Rhetoricæ compendium ex Cypriano,idque duntaxat vt ſuperioris claſſis iſagogen.

3 *Expedit autem promouendos examinari ſeuere, tum quia pueris perniciosius eſt aſcendere non idoneos,quam idoneos vbi ſunt, retineri; tũ quia ſiquando ineptiores aliqui prouehuntur,ſuperioris claſſis ordinem perturbant non parum: tum quia nonnulli Epiſcoporum Examinatores ex ea claſſe, ad quam quis promotus ſit apud Noſtros,iudicare ſolẽt de doctrinæ gradu, quẽ ſacri Ordines exigũt. Si qui vero toto biennio in aliqua claſſe fuerint,nec ad promotionem videntur idonei, diſpenſari cum ijs poſſet,ſi qua ſit ſpes eos in ſchola ſuperiore profecturos,vt aſcendant,non tamen legantur in catalogo promouẽdorum, ſed curetur potius,vt qua de cauſa promoueantur,cæteri non ignorent,quod ſine offenſione fieri poſſit. ſin deſperati plane ſint, nec honeſtis de cauſis viderentur expellendi, agatur cum ijs, ſicut & cum paucis illis, qui nomen ſuum in Matriculam referri nolunt.*

4 *In examine promouendorũ tres ſint Examinatores,qui quidẽ ſint & Iudices ad plura ſuffragia. Horum ſupremus ſit Præfectus, aliuſue,quem ipſe ſuffecerit: duos alios, nec Præceptorem a quo pueri aſcendunt, nec alterum ad quem aſcendunt, oporteret eſſe, ſed alios (vbi poſſunt haberi) in Humanioribus litteris verſatos,licet Philo-*

loſophiæ, vel Theologiæ auditores: tametſi priuſquam examen inchoetur, proprij Præceptoris iudicium de ſingulis eſſet audiendum, qui tradet Examinatoribus ſuorum auditorum catalogum, & cuilibet ad marginem aſcribat vnã de tribus notulis, quarum vna indicentur optimi, altera inepti, & omnino retinendi: poſtrema mediocres, & de quibus aliqua poſſet eſſe dubitatio.

5 Examinis ratio hæc fere ſit. Semel & iterum periculi faciendi cauſa argumentum propoſitum in ſchola ſcribere iubeantur, ſuumque nomen ſubſcribere, & tradere Præfecto; tum certa die Examinatores cuiuſlibet ſeorſim compoſitionem examinent animaduerſis non modo Syntaxeos, ſed etiã orthographiæ vitijs, & vnius themate perlecto is ſtatim vocetur, & de ijs, quæ ſuæ claſſi propria ſunt, interrogetur, eoq; dimiſſo confeſtim dũ examinis recẽs adhuc memoria eſt, iudiciũ de illo feratur. Idẽ quoq; fieri poſſet in binis, aut ternis ſeorſim. Quod vero tunc de quolibet conſtitutum fuerit pluribus ſuffragijs, non mutetur poſtea, niſi examine grauibus de cauſis iterato.

DE

DE LIBRIS.

CAP. VIII.

Auditoribus noſtris non quicunque libri temere concedantur, ſed ij duntaxat, quos quiſque audit in ſchola, vel qui exponi ſolent, ac poſſunt in ſua claſſe iuxta Catalogum infra proponendum. In ijs etiam multitudo cauenda eſt, quæ & opprimit ingenia & impedit, ne quotidianum penſum commode reddatur. Ex recentiorum vero libris & pauci, & magno cum delectu permittendi ſunt.

2 *Ne Noſtri copia librorum, ſine quibus milites inermes eſſe videntur, careant, optandum eſſet, vt aliquis reditus annuus ampliandæ bibliothecæ attribuatur, qui in alios vſus non eſſet conuertendus.*

3 *Quorundam librorum expurgatio, quam et iã Conſtitutiones. 4. Par. Cap. 14 §. 2. inſinuant non modicæ videtur vtilitatis: tum quia aliqua ſunt poematum cæterorumq; argumentorũ genera, quæ non niſi a parum honeſtis autoribus tractata ſunt, vt Comœdiæ, Epigrammata, Elegiæ, & Odæ magna ex parte, quibus Noſtri cārituri ſunt, ſi huiuſmodi autoribus omnino priuentur: tũ quia etiamſi non deſit interdum vnus aliquis autor, qui quæ turpiter alij, honeſtius ipſe tractarit; at autorum varietas vberiorem reddit puerorum venam & faciliorem*

liorem imitationem: tum quia auditores noſtri nq̃-ui prorſus videbuntur ad ea, in quibus cæteri diſcipuli ſe iactabunt eſſe verſatos. Cæterum ea purgandi ratio, quæ pro turpioribus verbis, aut rebus honeſtiora ſubrogat, non probatur: tum quia quævis adhibeatur purgatio, ſemper tamen liber, cuius argumentum turpe ſit, priſtinum, ac natiuum redolet odorem aut ſaporem: certè ipſe dicendi character, allu ſiones, rerum ſeries, uis affectuum, ſchemata, aliaque huiuſmodi, quod virus hauſerunt ab autoris animo, in lectoris mentem, quamuis ea de re nihil cogitantem, latenter inſtillant: tum quia quicquid in eorum, quæ ſcripſit autor, locum ſufficitur, vix pertingere poteſt ad eam vel inuentionē, vel latinitatem, quæ cæteris reſpondeat. Quare huiuſmodi expurgatio non probatur, niſi cum & paucisſimis eſſet adhibenda voculis, & commode & cum dignitate præſtari poßet: alioquin ineunda potius videtur alia quædam ratio longe aptior, nempè vt ex vno aliquo autore, verbi gratia, Horatio ſeligantur honeſtæ tantum Odæ prætermiſsis turpibus poematis; Titulus vero libro præfigi poßet huiuſmodi, Selecta quædam ex Horatio, vel ex Catullo, vel ex Tibullo &c. Quin etiam ex poematis, quorum argumenta obſcæna ſunt, poſſent in vnum aliquod volumen colligi partes quædam honeſtiores, ſi a ſuo toto ſeparatæ cohærere poſſunt, vt quædam ſimilitudines, ſentētiæ, antitheſes, adagia, orationes, paleſtræ, curſus, deſcriptiones vel hortorū, vel oriētis ſolis, vel armorum, vel ſepulchrorum,

vel vrbium, vel anni temporum &c. Eodem quoque conferri nihil prohibet tū honeſtiores aliquas Epiſtolas Heroidum, vel Elegias Tibulli, Propertij, Galli, tum Epigrammata, ſeu Emblemata ex Gellio, Atheneo, Auſonio, Pauſania &c. tum aliquas Terentij, vel Plauti non comœdias, ſed ſententias, vel ſcœnam aliquam honeſtiorem cum hac inſcriptione, Collocutio Simonis, & Soſiæ, vel Chremetis, & Menedemi &c.

4 Ad hæc multa ſunt in Humanioribus ſtudijs obſeruanda, quæ quoniam nec Præceptoribus vacat explicare, nec auditores per ſe conſequi poſſunt, neſciuntur ferè à Noſtris, non ſine aliqua eruditionis iactura. Quocirca prodeſſet admodum ſi cui harum rerum peritiſsimo demandetur onus colligendi optima quæque huius generis, & cultiore quodā ſtylo in vnū aliquod opuſculū conferendi, in quo explicarentur leges ſcribēdi Epigrāmatis, Elegiæ, Odes, Aeglogæ, Syluæ, Comœdiæ, Tragœdiæ, Epopœiæ, breuis Chronologiæ ratio, quis ſtylus Hiſtoricus, quis Poeticus, quis Epiſtolaris, quæ dicēdi genera, & huiuſmodi alia ſuis illuſtranda exemplis. Quod opuſculum ſi conſcriberetur, vel priuatim legeretur á noſtris adoleſcentibus, vel in ſchola Humanitatis per horæ quadrantem aliquem exponeretur.

DE

DE VACATIONIBVS inferiorum claſſium.

CAP. VIIII.

VAcationes vbi fere non ſunt, non videtur introducendæ: vbi vero ſunt, ita ſeruentur, vt ex Academiæ publico inſtituto, quod facile mutari non poſsit, habentur. In cæteris autē locis tēperentur hoc fere modo.

2 Rhetorica Superiorum facultatum vacationes ſequatur, vbi idem Profeſſor & mane docet & à prandio: nam ſi ſemel in die, nec vltra menſem vacet in anni fine, nec alternis, ſed quotidie doceat ſub extremæ æſtatis pomeridianas remiſsiones: quo vero tēpore vacāt Superiores claſſes, cæteræ binis horis tantū in opere verſentur, tum mane, tum veſpere. Verum ante ſtudiorum repetitionē toto die vacet Humanitatis claſsis tribus hebdomadis; Prima Grammaticæ duabus; vna tantum reliquæ: niſi vbi toto menſe Septembri vacare cogit omnes auditores neceſsitas redeundi in patriam, & quærendi commeatus, ac ſumptus.

3 Intra annū omnes ferientur tū mane tantū in die commemorationis Defunctorum, & in Feria quarta Cinerum: tum veſpere tantum in peruigilio Natalis Domini, & Pentecoſtes, & in Feria quarta maioris Hebdomadæ, & in die Recreationis hebdomadariæ, quæ non interponatur, niſi vel quarta,

vel

vel quinta Feria: tum toto die in Feria quinta ſexageſimæ, & Feria ſecunda ac tertia Quinquageſimæ, niſi aliter conſuetum ſit, [redacted] tribus vltimis diebus maioris Hebdomadæ.

4 *Adoleſcentes nec dimittendi videntur ad ſpectanda ſupplicia reorum, niſi forſan hæreticorum, vel ad ſingulare, & inuſitatum aliquid, exceptis paruulis: nec ad publicas (niſi Iobileo præſcribantur) proceſſiones: ſed earum loco magiſter quilibet cum auditoribus in ſua claſſe recitet Litanias paulo ante finem ſcholarum.*

DE

DE TVENDA PVERORVM diſciplina, ac pietate.

CAP. X.

Iis,qui ad noſtras ſcholas accedũt, principio ſtatim Præfectus oſtendat Regulas Auditorum,vt quales eſſe oporteat, ſi noſtræ ſe diſciplinæ tradere velint, intelligant.

2 *Inter prælegendum adhibeat curam Præceptor,vt ex eo loco,quem exponit,ſi res ferat,præceptum aliquod breuiter eliciat vel integritatis, vel prudentiæ comparandæ.*

3 *Alicui noſtrorum Sacerdotum ſingulis menſibus confiteri iubeantur: quam ad rem obeundam non videtur dies aliquis deligendus, quo intermittãtur literariæ exercitationes,ſed ſatis eſt,vt Præceptor cum Confeſſario(qui ſi vnus eſſet ac perpetuus omnium fere Scholaſticorum auditor, homo ab alijs occupationibus liber & alicuius autoritatis,optimè res ſuccederet) conueniat de ſtato die atque hora, qua terni, vel quini ad confitendum mittantur ſine vacatione ab his,quæ ſcholarũ propria ſunt: & ſi dies vna omnibus non ſufficit, diuidatur res in multos dies, dummodo intra menſem con-*

conſiteantur omnes, & curetur, quantum fieri poteſt, vt confeſſuri lectionẽ non amittant. Id quidẽ ſatius videtur, tũ quia vacationes illæ nocerent progreſsibus ſtudiorum, et multo magis eſſent moribus pernitioſæ: tum quia raro poſſunt Confeſſarij totũ aliquem diem pueris audiendis impendere.

4 Sed præter menſtruam Confeſsionem videntur adhuc ad Sacram etiam Communionem vehementer hortandi, ſaltem in Feſtis ſolennioribus, vt in celebritatibus Domini, Beatæ Mariæ, Apoſtolorum &c. Ad quod etiam Philoſophi & Theologi Profeſſores ſuos deberent cohortari in vigilijs maiorum Feſtorum.

5 Porro cum Conſtitutiones iubeant audiri conciones à pueris noſtris, eius etiam rei rationem exigere debent Magiſtri adhibitis Cenſoribus.

6 Quotidie quoque Miſſæ Sacrificio interſint, idque ante ſcholas, vbi viget ea conſuetudo, vt literariæ exercitationes à rebus diuinis initiũ ſumant; & robur. Id quod etiam in Italia ſeruetur præſentibus Magiſtris, vel Decurionibus, præſertim poſt Paſcha, cum in æſtate partim labore ſcholarũ, partim feruente æſtu valde laborioſum ſit pueris poſt ſcholas reuerenter, & poſitis genibus Miſſam audire, vt aliquando deficiant.

7 Doctrinam Chriſtianam Feria ſexta, vel Sabbato poſtrema ſcholæ antemeridianæ ſemihora recitent pueri memoriter: ex eaque aliquid Magiſter quilibet exponat accomodate potius ad pie exhortandum, quàm ad ſubtiliter diſputandum. Idq;

paulo

paulo plenius præſtari poterit in ſcholis ſuperioribus, quarum auditores cum Fidei rudimenta iam teneant, rarius ad ea recitanda cogendi ſunt. Ea vero de re plurimi licet circunferantur libelli, breuior tamen ille P. Caniſii cathechiſmus toti Societati videtur præſcribendus, cum eo nihil magis perſpicuum, diſtinctum, bene latinum, tutum, ac ſolidum habeamus.

(nisi introductus iam sit alicubi libellus alius nihilo minus utilis)

8 Curent Præceptores ſcholarum inferiorum aliquos habere, qui ſciant domos ſuorum auditorũ, & per illos inquirant de reliquorum moribus, & cur ad ſcholas aliquando non veniant. Non patiantur ſuorum odia, & ſimultates, nec aliquid armorum in area, multo minus in ſcholis. Iam vero ſicut ſocordes, ac ſegnes eſſe non decet in auditorum vitijs corrigendis, aut etiam puniendis cum ſciuntur, aut facile ſciri poßunt, ita nec oportet harum rerum anxios eſſe ſcrutatores, ne ijs prope quotidianis inquiſitionibus, & flagellis ſcholæ reddantur infames. Nec publice puniant flagitia quædam ſecretiora, ſed priuatim: aut ſi publice, alias obtendant cauſas, & ſatis eſt eos, qui plectuntur, conſcios eſſe cauſarum.

9 Curandum tandem eſſet, vt D. Mariæ Annuntiatæ Congregatio ex Romano Collegio in reliqua propagetur. Continet enim mirifice adoleſcentes in officio, & Noſtrarum ſcholarum bonum odorem in totam plane ciuitatem diffundit. Ad eam vero Congregationem alliciendi eſſent Academia, in qua Congregationis alumni in diſputando, in repetendo

petendo,in prælegendo diligenter exerceantur: ac propterea retinenda videtur vetus conſuetudo, vt ad Academiam non cooptentur, niſi qui Congregationi nomen dederint: Illius enim proprio tanquam pabulo ad hanc ſolent inuitari. Illud vero commendandum, ne Congregationis, vel Academiæ exercitationes fiant eo tempore, quo conciones, ſacræve lectiones habentur in templo. Harum nanque fructu priuarentur auditores noſtri: Templum quoque tam multis ſpoliaretur auditoribus.

S FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINES ATQVE EXERCITAtiones Scholarum Grammaticæ, & Humanitatis.

COnſtitutiones 4. Par. Cap. 13. B. ſtatuunt tres eſſe oportere Grammaticæ claſſes ordinariè, quartã Humaniorum literarum, quintã Rhetoricæ. Sed quia Grammaticorum numerus plerunque maior eſt, quam qui tribus claſsibus capiatur, vbi id contingeret, concedunt quamlibet vnam ex tribus Grammaticæ claſsibus diuidi poſſe in duas. Cuiuſmodi diuiſio ſi inſtituatur, erunt ſex claſſes, ſeu trium claſsium ſex ordines nempe.

[Primæ claſsis ſuperior ordo.]
[Primæ claſsis inferior ordo.]
[Secundæ claſsis ſuperior ordo.]
[Secundæ claſsis inferior ordo.]
[Tertiæ claſsis ſuperior ordo.]
[Tertiæ claſsis inferior ordo.]

Et in Tertia quidem claſſe explicanda ſunt rudimenta Grammaticæ. In Secunda breue & facile compẽdium Syntaxeos. In Prima abſoluta & perfecta Syntaxis. Bini vero ordines, in quos vnaquæque claſsis diuiditur, ſic videntur conſtituendi, vt quilibet ſortiatur partem fere dimidiam penſi, atq;

oneris,

oneris,quod vni toti claſsi obuenerat. Hactenus in genere; nunc de ſingulis ordinibus diſtinctè ac dilucide,ſumpto ab infimis initio.

Tertiæ Claſſis inferior ordo.

In hoc ordine primum exponantur pueris breues ac perſpicuæ quædam ſingularum partium orationis deſcriptiones,ſubiecto vno aut altero exemplo: quæ deſumi poſſunt ex lib.primo Emmanuelis pag.110.& ſequentibus.

Deinde tradantur ſimplices Nominum ſubſtantiuorum declinationes quinq; ex pag.prima vſq; ad ſextam, & prima Adiectiuorum declinatio ex pag.7. & Pronominum declinationes ex pag. 12. ad finem 18.tantum.

Tum addiſcantur quatuor ſimplices verborum Coniugationes ex pag.37.vſque ad finem 83.prætermiſſo modo Potētiali & Permiſsiuo,ſatis enim fuerit poſt modum Subiunctiuum addere hanc annotatiunculam, [modus Subiunctiuus aliquando explicatur per Poſſum, vel Sino.] Sed ante has quatuor coniugationes coniugandum eſt verbum Subſtantiuum tanquam fundamentum reliquorũ ex pag.21.

Hæc plane videntur principio tradenda Pueris,quia communiora,magis neceſſaria,& faciliora ſunt. His vero abſolutis exponi poſſet ſine appendicibus conſtructio Intranſitiua, quam vulgo Concordantias vocant. Quæ omnia trimeſtri ſpatio

ſinienda eſſent. Neque enim ad hanc claſſem pertinent Abecedarij, quos Conſtitutiones aperte ſeparant à tribus claſsibus Grammaticæ, & ſignificant à Noſtris non eſſe inſtituendos ordinariè. Vbi vero inſtituuntur ex peculiari conceſsione, non videntur admittendi pueri, niſi poſt ſeptennium; ſunt enim ante hoc tempus moleſtiſsimi, & nutricibus potius indigent, quam ludimagiſtris.

Horarum diuiſio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. Dimidia reddentur memoriter primo deſcriptiones partium orationis. Secundo aliqua declinatio, & coniugatio: ſingulis autem vocibus latinorũ temporum ſingulæ tantum vernaculæ interpretationes reddantur, etiam in coniunctiuo & infinitiuo, ne multiplici interpretatione rudium mentes obruantur. Dimidia altera, explicabitur conſtructio intranſitiua, & in ea pueri varijs modis, & exemplis exercebuntur.

Secunda hora antemeridiana. Dimidia tribuetur varijs Nominibus inflectendis. Inflectentur autẽ ſubſtantiua nomina aliquando nuda, aliquando ſingula cum ſingulis, aut binis Epithetis; quæ tamen Epitheta aut eiuſdem aut diuerſarum ſint declinationum pro cuiuſque facultate. Erit autem duorum generũ exercitatio flectendorum Nominum: vno modo, continenti ſerie ſeu perpetua oratione, ita vt quæque nomina cum ſuis Epithetis à Recto per ſingulos Caſus inclinata ad finem vſque ducantur: altero modo: Interrupto ordine,

dine, vt a ſingulis ſingulæ diuerſorum Caſuum voces auulſæ exquirantur. Dimidia altera in flectendis verbis ponetur: flectentur autem verba ſicut & Nomina, tum continenti ſerie à prima verbi voce per inclinationes omnes ad finem vſque modorū omnium: tum interrupta varijs eiuſdem verbi vocibus diſcipulis ſingulis proponendis, ijſque è vulgari in Latinam linguam, & è Latina vertendis viciſsim in vulgarem. Inter declinandum autem perpetua ſerie Pueri aſſueſcant per ſingula tempora breuem aliquā orationem addere eiuſdem Temporis, quam in vernaculam linguā conuertant. Aſſueſcant vero Pueri tempora omnium verborum cuiuſlibet Coniugationis tanta dexteritate cognoſcere, vt facillime ex vernacula lingua Latinam, & ex Latina vernaculam vocem illi reſpondentem reddant: prolato etiam vno Tempore actiuæ vocis ſtatim paſsiuam adiungere.

Recte ſcribere, & pronuntiare Pueri doceātur. Scribere quidem vel illic traditis, vel domo allatis exemplaribus, quæ elegantia & emendata ſint. Pronuntiare vero vno aliquo clara voce prælegente aliquid Ciceronis audientibus alijs, & viciſſim hoc ipſum obeuntibus, donec ita emendate pronuntiare aſſueſcant, vt nullum in eorum oratione ex ijs vitium appareat, quæ prima Emmanuelis admonitione caſtigantur. Semihora vltima āte meridiana

Eædem exercitationes & eodem modo repetantur, niſi quod poſtrema ſemihora non videretur incommodum, ſi inciperent elementa Græca cognoſcere, Scholis Pomeridianis.

ſcere, & ſyllabas coniungere, ſcribere etiam.

Tertiæ Claſſis ſuperior ordo.

Hic explicentur primo reliqua rudimenta partium orationis: ſecūdo difficiliores Declinationes, quæ ſuperſunt ex Emmanuele tam Subſtantiuorū quam Adiectiuorū: tertio reliquæ verborum Coniugationes quæ ſunt poſt quattuor illas ſimplices, addiſcantur.

In his vero dum Pueri exercentur, doceantur claſſes etiam Verborum Actiuorum, & Paſſiuorum ſine appēdicibus, vt Secunda claſſis, quæ multis rebus oneranda eſt, aliquantulum leuetur. Adatur tandem aliquid ex epiſtolis M. Tullij. Atq; his omnibus abſoluendis tres menſes impendātur.

Diuiſio horarum in hoc ordine.

Prima hora āte meridiana. *Dimidia reddant memoriter Tullianam prælectionem cum aliquo Nomine, ſeu Verbo anomalo. Altera dimidia explicētur claſſes verborum Actiuorum & Paſſiuorum cum aliquot thematis extempore componendis iuxta præceptum, quod tunc expoſitum fuerit. Hæc autem facilia, breuia, & eiuſmodi ſint, vt multa vno die proponi poſſint: multi item per illa exerceri, donec eam facultatem aſſequantur, vt de rebus, quæ ad eos pertineant, interrogati, non magna interpoſita mora poſſint reſpondere. Quo vero die nihil occurrit ex Gramma*

tica

tica exponendum, heſternæ prælectionis fiet repetitio.

Dimidia, M. Tullij prælectio explicabitur à Magiſtro ſimpliciter & nullo rerũ apparatu, nulla locutionũ varietate: totidẽ tãtũ vulgaris linguæ vocibus, iiſque propriã vim vocabuli cuiuſq; locutionis exprimentibus: nec alia oſtẽdantur, quã quæ didicerũt in dies ex Grãmaticis. Horæ quadrãte abſoluetur lectio, & altero repetetur, idque à quam plurimis. Satis eſt habere pueros guſtum quendam Ciceronis, vt inde compoſitionum ſuarum prima exempla decerpant. Altera dimidia ſcribendi dictabitur argumẽtum perbreue ac facillimum, atq; ex iis fere, quæ frequenter in familiarem ſermonem incidunt, ad imitationem tamen Ciceronis, quo ad eius fieri poteſt, & Nomina flectentur iis ſeruatis, quæ de inferiori ordine dicta ſunt. Secunda hora ante meridiana

Exerceantur in verbis coniugandis, iiſque diffificilioribus, & aliquo ordine ſeruato, ſicut & in Nominibus, vt nempe à ſimplicibus veniatur ad Anomala: deinde ad Defectiua: tum ad Imperſonalia: rurſuſque curſu abſoluto periodus eadem repetatur, nec ab re fuerit ſub finem aliquid ex Cicerone ab vno vel altero clara voce pronuntiari, quod ad emendate legendum conferat. Vltima ſemihora antemeridiana.

Dimidia reddentur memoriter ea, quæ pridie ex Grammatica expoſita ſunt, & Verborum coniugationes cum multiplici illa interpretatione, atque annotationibus: altera dimidia puerorum Themata recognoſcentur, & emendabuntur. Prima hora pomeridiana.

Secunda pomeridiana. *Dimidia exerceantur breuioribus thematis ex tempore componendis, quæ aliquando ab ipſismet pueris ſe vicißim laceſſentibus proponenda ſunt. Altera dimidia declinetur partim, partim coniugetur.*

Vltima ſemihora pomeridiana. *Exerceantur in Græcis expedite legendis: poſſet & aliquid exponi de Grammaticæ Græcæ rudimentis breuiter ac perſpicue. Pueri tandem, vt à principio Latino ſermoni aſſueſcant, cũ de communibus rebus, & quæ in quotidiano prope vſu poſitæ ſunt, interrogantur, Latine interrogentur, & reſpondeant. Quod multo diligentius in ſuperioribus claßibus ſeruandum eſt.*

Secundæ Claſſis inferior ordo.

Reſpõdet quartæ in Coll. Ro. *Hic appendices primi generis intranſitiuæ conſtructionis, & omnes Perſonalium, atque Imperſonalium verborum claſſes cum conſtructione verbi infiniti, & caſibus, qui omnibus verbis ſunt communes ſine vllis appendicibus exponantur: necnon & genera Nominum. Explicabitur etiam facilior aliquis liber epiſtolarum M. Tulij, vt xiij. & xiiij.*

Horarum diuiſio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. *Dimidia memoriter recitetur lectio Tulliana vna cum Verbo vno, ſeu Nomine difficiliore. Altera dimldia explicetur aliquid ex præceptis Grammaticæ, quæ ad hanc ſcholam pertinent cum extem-*

temporali Thematum conuerſione, & quo die nihil ex Grammatica exponendum occurrit, heſterna lectio M. Tulij cum exercitatione repetatur.

Explicabitur Cicero per quadrantem circiter eodem fere modo, qui ſuperiori ordini Tertiæ claſſis præſtitutus fuit, niſi quod hic plura ſuppetent Grãmaticæ præcepta, quæ inter prælegendum indicari poſſunt, & exigi inter repetendum, quæ exercitatio quia valde vtilis eſt, reliquum horæ occupet, & in cæteris etiam claſſibus conſeruetur. Sub finem thema dictetur iuxta Grammaticæ canones, quos in dies pueri audiunt. Secunda antemeridiana.

Strenue vacetur inflectendis Verbis, cureturq; ne quæ ex Partibus orationis edidicerunt, obliuiſcantur, ſunt enim permultum ad conſtructionem neceſſaria. Vltima ſemihora antemeridiana.

Dimidia recitentur memoriter præcepta Grammaticæ cum Verbis: vt ſimul diſcant eorum Præterita, Supina, & ſignificationes. Altera dimidia emendentur themata. Prima hora pomeridiana.

Dimidia exponantur canones de generibus Nominum, & ante expoſita diligenter exigantur, & aliqua Nomina declinentur. Altera dimidia thematis extemporalibus exerceantur. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcorum Nominum ſimplicibus, & contractis declinationibus, quæ & ediſci a Pueris deberent, & deſcribi, vt altius hæreant memoriæ. Quod etiam multo magis præſtandum eſt in ijs, quæ Superioribus ſcholis propria ſunt. Vltima ſemihora pomeridiana.

Secundæ Claſſis ſuperior ordo.

Reſpōdet Tertiæ in Coll. Ro *Ad hunc ordinem pertinent primo Regulæ de Præteritis & Supinis: ſecundo ſecundi & tertij generis appendices conſtructionis Intranſitiuæ: tertio appendices primi generis, quæ ſunt tum in qualibet claſſe verborum Perſonalium, & Imperſonalium, tum in caſibus qui ſunt communes omnibus verbis: quarto omnium orationis partium, excepto verbo, tota conſtructio Tranſitiua ſine appendicibus Emmanuelis. Tandem epiſtolæ M. Tullij paulo grauiores, vel aliquæ Scœnæ Terentij ſelectæ.*

Diuiſio horarum in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana. *Dimidia memoriter recitetur Autor, quem explicat Præceptor. Altera dimidia vel præcepta Grammaticæ huic claſſi propria declarentur cum exercitatione, quæ fieri ſolet, vel heſterna prælectio repetatur, cum nihil ex Grammatica exponitur.*

Secunda antemeridiana. *Dimidia autor explicetur non ſolum cum obſeruationibus, quæ ad Syntaxim huic Scholæ propriam pertinent, ſed etiam cum vnius, vel alterius elegantioris locutionis, quam Pueri literis mandent, vſurpandam poſtea in Themate ſcribendo, cum res poſtulauerit, annotatione: quin etiam operæpretium erit quotidie, ſi modo ſe ſe offerat occaſio, in plena vnius, aut alterius verbi explicatione immorari, vt propriam verbi cuiuſque vim percipiant*

piant Adoleſcentes. Atque hæc explicatio ad ſemihoram non perueniat, vt plus temporis tribuatur repetitioni, ſub cuius finem Thema dictetur; & intelligatur, finem huius ordinis non eſſe res difficiles docere, ſed in rebus facilibus eo vſque promouere Adoleſcentes, vt orationem facilem, expedite, prompteque latinam reddant: atque hanc facultatem adepti ad alterum ordinem poterunt promoueri.

Alternis aut Verbis Nominibuſque flectendis vacent, aut aliquid vulgari ſermone dictatum ad Grammaticam rationem expendent: eſt enim rudioribus præſertī perutile, vt viua voce exigatur, atque indicetur, quomodo quidque ſit vertendum Latine, qui modi, ac tempora latina vernaculis reſpondeāt: quonā pacto in ſcribēdo Themate cōſulēda, atque obſeruanda ſint præcepta Grammaticæ. Iuuerit etiam valde, ſi nonnunquam Ciceronis aliquam epiſtolam ex ijs, quas audierunt Pueri, in vernaculam linguam conuertant. Vltima ſemihora antemeridiana.

Dimidia reddent memoriter Grammaticæ regulas prioris diei. Altera dimidia Themata corrigentur. Prima Pomeridiana

Exponentur regulæ de Præteritis, & Supinis, & Themata breuiora ſingula ferè ſingulis Pueris proponantur ex tempore, ſiue per mutuam concertationem, ſiue per Præceptoris operam. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcorum Barytonis verbis coniugandis. Vltima ſemihora pomeridiana

Pri-

Primæ Claſſis inferior ordo.

Reſpondet ſecundæ in Collegio Romano.

Explicabuntur in hoc ordine primo appendices ſecundi generis per omnes verborum claſſes, caſuſque communes. Secundo reliquarum partium orationis, præterquam verbi, tota conſtructio Tranſitiua, vt habetur in Emmanuele cum eius appendicibus. Poſtremo exponentur epiſtolæ M. Tulij, quæ longius & accuratius ſcriptæ videbuntur: aliquæ etiam epiſtolæ Heroidum expurgatæ, vel honeſtiores Aeglogæ Virgilij.

Horarum diuiſio in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana.

Dimidia memoriter recitetur M. Tullij prælectio. Altera dimidia explicentur Grammaticæ præcepta cum exercitatione Thematum extemporalium, vel heſterna prælectio repetatur, ſi nihil ex Grammatica fuerit enarrandum.

Secunda antemeridiana.

M. Tullius explicetur ſemihora cum triū quatuorue elegantiorum locutionum (quas Pueri excipiant ſcribendo) annotatione præter Grammaticas exercitationes: Deinde repetatur.

Vltima ſemihora antemeridiana.

Thema dictetur, & aliquando ad epiſtolæ formam: Verbum etiam vnum, aut duo, triaue nomina alternis inflectantur: & ſi plus aliquid vacet, ſuperiorum dierum annotata repoſcantur à Pueris.

Prima hora pomeridiana.

Dimidia recitentur memoriter præcepta Grammaticæ. Altera dimidia Themata emendentur.

Ex-

Explicetur aliqua vel Aegloga Virgilij, vel Epiſtola Heroidum Ouidij, ſed tam breuiter vt prælectio & repetitio ſemihora concludantur: ſatis eſt enim guſtus aliquis Poeticæ. Altera dimidia laceſſant ſe Pueri ſententijs Latine vertendis. Secunda pomeridiana.

In Grammaticæ Græcæ verbis contractis collocetur per menſes quattuor: duobus vero reliquis alternatim vel Græcis vacetur, vel octo prima Proſodiæ præcepta exponantur, & diſſolutos verſus reficere Pueri aſſueſcant, ne eius rei plane rudes ad ſuperiorem ordinem aſcendant; quod incommodiſſime cedere experimento comprobatum eſt. Vltima ſemihora pomeridiana.

Primæ Claſſis ſuperior ordo.

Referendæ videntur in hunc ordinem primo appendices tertij generis in verbis & caſibus communibus. Secundo difficiliora quædam totius Syntaxeos capita. Tertio figurata conſtructio, & vitia tam obſcuræ, quam inornatæ orationis. Quarto Patronymica nomina. Quinto tota ſyllabarum dimenſio, exceptis appendicibus, & incrementis tantum: hæc enim & implicita nimium ſunt, nec admodum neceſſaria tironibus: quanquam principio exponendi eſſent communiores quidam tum pedes, vt Dactylus, Spondeus, Trochæus, Pyrrichius, Anapæſtus: tum verſus, vt Hexameter, Pentameter, Sapphicus, Aſclepiadeus, Phaleucius. Exponentur tandem ex Poetis Ouidius de Ponto, & Reſpōdet Primę in Collegio Romano.

Tri-

Triſtibus, Martialis, & ſiquæ Elegiæ ex Tibullo, & Propertio ſeligerentur, ex Proſa vero M. Tullij Epiſtolæ ad Atticum, et ad Quintum Fratrem, de Senectute, de Amicitia, Iuſtinus, Commentarij Cæſaris.

Diuiſio horarum in hoc ordine.

Prima hora antemeridiana.

Dimidia M. Tullius vel Cæſar memoriter reddatur. Altera dimidia explicentur, quæ ad Syntaxim ſpectāt, cum exercitatione breuiorum Thematum. Quo vero die nihil ex Syntaxi exponendū eſt, ſcandantur, & componantur verſus, ſeu prius dictati corrigantur: nec ab re fuerit aliquod nonnunquam Verbum aut Nomen inflecti ex difficilioribus, eo præſertim die, quo Syntaxis exponitur.

Secunda antemeridiana.

Explicetur M. Tullius vel Cæſar ſemihora, & primum quidem Latino, mox iterum vulgari ſermone. Obſeruentur breuiter tum quæ pertinent ad Grammaticam, tum phraſes illuſtriores, & quidem paulo vberius, quam in claſsibus inferioribus. Non nihil etiam aſpergatur eruditionis, & antiquitatis, breuiter tamen, quia magis prodeſt latinas phraſes obſeruare, atque inculcare diligentius, quas etiam à Pueris emendate deſcribi, ac referri in libellos papyraceos oportet. Altera dimidia diligēs fiet repetitio.

Vltima ſemihora antemeridiana.

Thema dictetur, & ſyllabarum dimenſio exponatur cum aliqua exercitatione.

Prima horà pomeridiana.

Dimidia Syntaxeos, & Proſodiæ præcepta red dantur

dantur memoriter. Altera dimidia Themata corrigantur.

Explicetur Poeta per ſemihoram, & per alteram repetatur. Secunda pomeridiana.

Ponatur in Græcis verbis in MI, & Anomalis & in ratione inueſtigandi Thematis & in varijs Dialectis cum exercitatione perbreues interrogationes eorum, quæ iam didicerunt; alternis autem explicabitur facilior aliquis Autor, vt Aeſopus, Homiliæ quædam Chryſoſtomi, Baſilij, et id genus. Bis etiam in hebdomada aliquid Græce conuertatur. Vltima ſemihora pomeridiana.

Illud tandem his omnibus ordinibus commune eſt, vt prius, quam Præceptor aggrediatur, quæ ſui ordinis propria ſunt in Syntaxi, breuiter repetat ſemper quæ in inferiore claſſe fuerant expoſita, vt identidem inculcata plenius intelligantur, et hæreant firmius.

Vbi vero quinque ſunt Præceptores Grammaticæ, duo ordines infimi, qui pertinent ad rudimenta, redigantur in vnam claſſem ſub eodem Præceptore, à qua non promoueantur, niſi poſt ſemeſtre tempus ordinarie.

Quod ſi Grammatica inſtitutio quatuor ſortiatur Magiſtros, in infimam claſſem coaleſcant duo ordines, videlicet inferior Secundæ claſsis, et ſuperior Tertiæ excluſo inferiori, quanquam ſi neceſſe ſit, omnia quæ ſunt Tertiæ claſsis, in vnum redigi poſſent ordinem.

Iam ſi tres fuerint Grammaticæ Profeſſores,

qui-

quilibet binos vnius claſsis ordines ſortiatur; ſin fuerint duo, non expedit ab his doceri rudimenta: quare vnus ſibi duos ordines Secundæ claſsis, alter Primæ duos ordines vendicabit. Quod ſi rudimẽtis etiam noſtram operam oportebit impendere, annectantur Secundæ claſsi. Tertius vero Magiſter qui præter duos Grammaticos in Collegijs minoribus ſolet eſſe, non videtur Grammatica onerandus: ſatius erit docere illum, quæ ſunt propria ſcholæ Humanitatis & anno vertente addere compendium Rhetoricæ ex Cypriano.

Præterea ſi quod Collegium duos tantum Magiſtros habeat, quos & Humanitatem & Grammaticam docere neceſſe ſit, in duos quælibet claſsis diuidatur ordines hoc fere modo. Secundæ hoc eſt, inferioris claſsis ordini inferiori rudimenta & quæ ſunt propria inferiori ordini Secundæ claſsis, exponantur: Superiori vero ordini tota Syntaxis ſine appendicibus Emmanuelis, ſed cum primi & ſecundi generis appendicibus per ordines verborum.

Primæ hoc eſt, ſuperioris claſsis ordini inferiori repetatur tota Syntaxis, ſed additis omnibus appendicibus cum figurata conſtructione, & Patronymicis. Superiori autem ordini explicetur Proſodia cum reliquis, quæ ad claſſem Humanitatis pertinent. Illud vero intereſt inter huiuſmodi Collegia duorum Magiſtrorum & cætera, quod in iſtis, quæ vnicuilibet ordini propria ſunt, non niſi per annum poſſunt abſolui, in cæteris autem per ſemiannum, præterquã in duobus Tertiæ claſsis ordinibus quorum

rum cuilibet trimeſtre ſpatium ſatis eſt.

Iam claſſis quæcunque duos ordines ſub vno Præceptore complectitur, non indiget diſtinctis aut Thematibus, aut lectionibus. Nam Thema vnũ paulo longius dictandum eſt, quod totum ab ordine ſuperiore ſcribatur, ab inferiori vero pars tantum prior, quæ Grammaticæ præceptis huic ordini ſolitis exponi reſpondeat. ſicut poſterior Thematis pars Syntaxi ſuperioris ordinis adaptanda eſt. Idem etiam Autor vtrique ordini explicandus videtur, ſed ſemel iuxta captum inferioris ordinis, iterum paulo eruditius in gratiam prouectiorum. Quod ſi in Collegijs duorum Magiſtrorum magna duorum ordinum diſſimilitudo, ac diuerſitas ad vnum Autorem redigi vix poterit, duo prælegantur, ſed ea breuitate, vt tempus reliquis exercitationibus non præripiatur.

At verò ſicubi Emmanuelis Grammatica, prout ab Autore digeſta fuit, exponi ſolet magno cũ puerorum fructu, poſſet ea diuidi hoc fere modo, niſi vtilior alius iam in vſu ſit. In Secundæ claſſis ordine inferiore explicentur xiij. præcepta prima Emmanuelis cum intranſitiua conſtructione ſine appendicibus. In eiuſdem claſſis ordine ſuperiore tota tranſitiua Syntaxis ſine appendicibus. In Primæ claſſis ordine inferiore tam intranſitiua, quã tranſitiua conſtructio cum appendicibus. In eiuſdem claſſis ordine ſuperiore ſeruetur ordo ſuperioris formulæ reciſis appendicibus tertij generis verborum.

Claſſis Humanitatis.

Modus conſtituendi claſſem Humanitatis duplex eſſe poſſe videtur. Vnus eſt eiuſmodi. Poſtquam in Grammatica quantum oportet, profecerunt Pueri, ad claſſem Humanitatis aſcendant ſtylum aliquem conformaturi, atque ideo ne obruantur varietate lectionum, audiant fere Tullium de Officijs, vel quid ſimile, & ex Poetis Virgilium, idq; primis anni menſibus: reliquus pene annus cõſumatur totus in legenda Rhetorica M. Tullij, & eius orationibus. Qua in re poſtquam quantum neceſſe fuit, ſe exercuerunt, promoueantur ad claſſem Rhetoricæ, vbi eadem præcepta artis, ſed ex alijs libris audiant cum Orationibus, et maneant in ſcholis quinque horas. In eadem etiam Rhetoricæ claſſe tradatur illis autorum varietas, vt Poetarum, Hiſtoriarum, Philoſophicorũ librorum M. Tullij. Poſtquam enim aliquantulum confirmauerunt ſibi ſtylum in claſſe Humanitatis, minus periculi eſt, ne illis noceat hæc varietas lectionũ, quas in claſſe Rhetoricæ audiunt. Quinetiam exercitatio in verſibus magis fere quotidiana ſit in claſſe Rhetoricæ, quam Humanitatis, licet vtrobique declametur fere æqualiter, ſed cum maiori incommodo Magiſtri Humanitatis, qui debet rudes expolire, quos expolitos accipit Rhetoricæ Profeſſor. Alter modus eſt fere huiuſmodi. Humanitatis claſſis comparata videtur ad duo, Primũ ad multiplicẽ, & variam eruditionem ex Poetis, hiſtorijs, moribus

bus gẽtium, Apophtegmatis, Adagijs, morali Philoſophia M. Tullij &c. Secundum ad ſtylum conformandum in proſa, & in verſu, dummodo in fine anni tradatur compendium Rhetoricæ ex Cypriano cum aliqua faciliore Oratione M. Tullij. Huic modo fauent Conſtitutiones. 4. Par. Cap. 12. A, in Declaratione. Sub literis, inquiunt, Humanioribus præter Grammaticã intelligatur quod ad Rhetoricam, Poeſim, & Hiſtoriam pertinet.] Deinde Cap. 13. B, quinque claſſes inſtituunt, & tribus quidem attribuunt Grammaticam, vni & ſupremæ Rhetoricam, proximæ vero Humanitatem. Quo loco cum Humanitatem diuiſiſſent in Grammaticã, Hiſtoriam, Poeſim, & Rhetoricam, & cum Grammaticam, & Rhetoricam in proprias claſſes ſegregaſſent, conſequens eſt claſſi Humanitatis relinqui Hiſtoriã, & Poeſim. Ad hæc eã rẽ ſic intelligendã eſſe oſtendit antiqua conſuetudo Collegij Romani, Meſſanenſis, Panhormitani, & huiuſmodi aliorũ, quæ ipſemet P. Ignatius fundauit. Fauet & huic conſuetudini ratio. Aliud eſt enim Latinus ſtylus, aliud ſtylus Oratorius, & pure Tullianus: poſterior quidem ex M. Tullio, præſertim ex libris Rhetoricis, et Orationibus petendus videtur; prior vero ex alijs etiam Autoribus, quales leguntur in claſſe Humanitatis. Cum vero altior ſit oratorius ſtylus, quã latinus quilibet, ille ſeruãdus eſt ſupremæ claſſi, in qua nõ niſi Tullius legatur, qui ſolus prope facit oratores. Prior vero ſtylus cũ ſit facilior, ĩ claſſe Humanitatis diſcendus eſt, nec vitiatur, ſed cor-

roboratur potius bonorũ Autorum varietate, ad quam dantur quinque horæ: in Rhetorica vero quatuor circiter, duæ antemeridianæ, totidem pomeridianæ, vt plus vacet ad exercendum ſtylum.

Diuiſio horarum in hac Humanitatis Claſſe.
Hora prima antemeridiana.

Reddatur memoriter M. Tullius, & themata corrigantur, & quia recitatio puerorum vix ſolet quadrantem excedere, reliquum horæ tribuatur emendationi, quo ſit accuratior; cum non ſolum vitia Syntaxeos corrigenda ſint, ſed etiam elegantiæ & cultus ratio exigenda: quanquam ſi quid tẽporis ſuperfuerit, mutuis adoleſcentum concertationibus eſſet impendendum: qua in re ſemihora ſaltem quolibet ſabbato collocetur.

Scribatur autem in ſabbato, & quo die vacatur, carmine; diebus cæteris oratione ſoluta, cuius argumentum epiſtolare ſit, & ferme vulgari lingua in latinam vertendum. Aliquando etiam pridie Feſtorum breue aliquod argumentum proponatur latine ad inuentionem exercendam, quod proximo poſt feſtum die reddatur, idque iuxta rationem progymnaſmatum Apthonij. Cum vero themata ſcribendorum verſuum proponuntur, indicet Præceptor aliqua Poetarum loca, quæ imitari poſſent auditores.

Se-

Secunda hora antemerediana.

Explicetur M. Tullius paulo vltra ſemiborã, & repetatur. Pertinent autem ad hanc antemeridianã Scholam hi fere libri, Ciceronis Officia, Lælius, Cato, Paradoxa, Tuſculanæ quæſtiones præter primam, De Finibus, De Diuinatione, & de Claris Oratoribus, cum ſit liber pene hiſtoricus.

Explicandi vero ratio, quæ congruit huic ſcholæ, licet multiplici antiquitatis, ac rerum ſcientia magis abundare debeat, quàm inferiorum claſſiũ: modus ille tamen adhibeatur, vt id potius citra fiàt quàm vltra mediocritatem. Quod autem ad obſeruationes linguæ Latinæ, imitationem, locutionum vſum, varietatemque pertinet, in ijs ſe totum Magiſter effundet: leuiora, & quæ veriſimile eſt auditores in inferioribus claſſibus didiciſſe, ita prætereat, vt ea tamen non ſit alienum innuere, præſertim ſi id vtile eſſe intelligat auditoribus.

Poſſent aliquandiu aliquæ epiſtolæ Plinij exponi, vt ad eius imitationem aliquid ſuo Marte conſcribere adoleſcentes aſſueſcant: cuius etiam rei gratia non ab re fuerit nonnullas incertis diebus Ciceronis epiſtolas percurrere potius, quàm interpretari.

Vltima ſemihora.

Hæc nulla in re vtilius collocari poſſe videtur, quã in Hiſtorico quopiã exponẽdo: tũ quia cæteris,

quæ ad hanc claſſem ſpectant, locus ſatis amplus erit ſcholis pomeridianis: tum quia auditores noſtri nimis rudes ſunt antiquitatis, ex qua & viuendi, & ſcribendi exempla egregia deſumi poſſunt: tũ quia ſi Poeta, & Hiſtoricus alternatim prælegantur, totos ſex menſes Poetis carebit ea claſſis, quæ Poeticæ maxime dicata eſt: contra ſi Poetæ quotidiana prælectio habeatur, copioſam pueris afferret poeticæ inuentionis, & locutionis ſupellectilem. Neque vero hiſtorici explicatio Præceptori futura eſt nimis oneroſa: nam hiſtoriæ ſtylus planior, ac lucidior eſt, vt magno non indigeat ſtudio, & ſatis fuerit explicare rem geſtam, prout ab autore narratur, vt non ſit opus alios etiam conſulere ſcriptores, licet de eodem argumento ſcripſerint. Ipſa etiam hiſtorici explicatio facilis eſſe debet, vt autoris ſententia propoſita, eius verba leuiter attingantur, & ea tantum, quæ pluſculum habent obſcuritatis. Quo ſane modo multa breui percurri poſſunt, et minus quàm ſemiborula, vt aliquid temporis ſuperſit non ad omnia quidem, ſed ad præcipua quædam repetenda. Hiſtorici vero qui in hac claſſe videntur exponendi, ſunt Cæſar, Saluſtius, Q. Curtius, Iuſtinus, Cornelius Tacitus, aliquid Liuij.

Alternatio vero pomeridiana Poetæ, & Hiſtorici permitti poſſet primis duobus circiter anni mẽſibus, quibus antemeridiana ſemihora vltima exponendæ accuratius Proſodiæ tribuenda eſt.

Ho-

Hora prima pomeridiana.

Recitetur alternatim vel poeta, vel præcepta Grammaticæ: Thema dictetur, & inchoetur Poetæ prælectio, quæ aliquantulum producatur vltra primam horam.

Secunda hora pomeridiana.

Prælectio finiatur, & repetatur, & vltimo circiter quadrante ſecundæ horæ, Græcæ linguæ exercitationes inchoentur ad finem vſque ſcholarum. Poetæ vero huius claſſis fere ſunt Virgilius, Horatius, Faſti Ouidij, Tragœdiæ Senecæ, Statij Syluæ, Claudianus.

In Græcis autem explicentur Iſocrates, Lucianus, Epigrammata, Ariſtophanes, Theocritus. Exponatur etiam Syntaxis, ratio accentuum, & ſpirituum. Alternis diebus aliquid Græci conuertatur, & tribus poſtremis anni menſibus tradatur breuis ratio Proſodiæ, & nonnulla tentetur in verſibus faciendis proluſio. Nec mediocriter conducet, ſi præceptor faciliora quædam Græce interroget, Græce etiam reſpondeant auditores.

Duobus extremis anni menſibus mane loco M. Tullij, & Hiſtorici exponatur Rhetoricæ compendium ex Cypriano cum faciliori aliqua M. Tullij Oratione, vt pro Archia, pro Marcello, pro Deiotaro, Philippica ſeptima. Quo tempore adole-

ſcentibus proponãtur argumenta Exordiorũ, Narrationum, Epilogorum, aliarumue partium orationis initio: paulo poſt totarum etiam orationum vſque ad finem. Cur vero hæc exercitatio à Paſchali tempore inchoanda non ſit, alibi ratio reddita eſt.

Claſſis Rhetoricæ.

1 *Sicubi neceſſe ſit Rhetoribus exponere compendium Logicæ (quod Philoſophiæ, alijſque facultatibus vacare non poſſunt) non expedit toto anno Logicam cum Rhetorica coniungere, vna enim alterius & phraſim, & exercitationes impedit. Quare tribus tantum vltimis anni menſibus Dialecticæ epitome mane, & veſpere exponatur, & in diſputationibus Logicis adoleſcentes exerceantur. Quod ſi conſuetudo ſit, vt tota die detineantur in ſchola, & ad totum diẽ implendũ ſatis eſſe non videtur ſtudium Dialecticæ, adiungi tunc etiam poſſet aliquid, quod ad oratoriam facultatem pertineret.*

2 *Valde incommodum videtur, vt Rhetoricam duo Profeſſores doceant, vnus præcepta, alter orationes. Vſus enim præceptorum ab eo videtur explicandus, à quo præcepta traduntur: & frequenter accidere poteſt, vt in orationibus M. Tullij præcepta indicentur longè aliter, quam expoſita fuerint in arte. Multo vero incommodius eſt, vt argumenta compoſitionum ab alio dictentur, & emen-*

dentur, quam ab eo, qui exponit artem, cum exercendi ſint auditores iuxta normam, quæ ſingulis diebus ex arte præſcribitur. Neque vero nimium vnus Profeſſor Rhetoricæ oneraretur, cum Philoſophi duas quotidie habeant lectiones, repetitiones prætere a, & diſputationes, & quotidianas propè reſponſiones ad ea, de quibus priuatim interrogantur. Poſſet adhuc mos iſte Romanus alere pigritiã aliarum Prouinciarum, in quibus Rhetoricæ Profeſſores poſſent ſibi collegam, aut ſocium petere exemplo Romani Collegij; & iam diu iſta res non bene audit in Prouincijs, in quibus et artem, et orationes, & Græcam lectionem vnus Profeſſor ſuſtinet fere.

3 Nihil minus duabus mane horis, & duabus à prandio in ſchola manendum eſſe videtur, id enim in omnibus prouincijs receptum eſt, à quibus Romanum Collegium diſcrepare non decet, cum illud Collegijs cæteris tanquam exemplar proponatur in Conſtitutionibus. Adoleſcentes quoque, qui Rhetoricam audiunt, quo amplius in ſchola morantur, eo minus rebus noxijs implicantur: implicantur autem nihilo minus, quam aliarum ſcholarum auditores. Neque vero propterea diſcipulis ad elaborate ſcribendum tempus deerit, ſi prudenter diuidatur. Præceptor quoq; exiſtimet ſuam auditoribus operam vtiliorem eſſe, dum in ſchola verſatur, quam cum priuatim tanto apparatu ſe comparat ad legendum. Huc accedit, quod cum Rhetores verſibus etiam ſcribendis frequenter vacent, iuuandi viden-

tur

tur propè quotidiana Poetæ alicuius enarratione, vnde depromi poſsit Poeticæ imitationis, atque locutionis varietas, & copia.

4 Libri in Rhetorica exponendi, fere ſunt Orationes Tullianæ, aliquæ etiam Liuianæ, Partitiones, Libri de Oratore, de Inuentione, Rhetorica Ariſtotelis: Topica M. Tullij vix videntur vtilia propter exemplorum obſcuritatem, quæ plus temporis ſibi vendicant, quam ea, quæ ſunt propria Rhetoricæ. Quare loci oratorij exponi poſſunt in Partitionibus, alijſve libris, in quibus eos breuiter attingit Tullius, Præceptore interim rem locupletante, quantum ſatis eſt, ex alijs autoribus: vel cum de his agendum videbitur, exponi poſſet liber ſeptimus Quintiliani. Nihil vero Rodulphi Agricolæ videtur legendum, nec aliquid Dialecticum, cum à ſtylo, inuentione, ſpirituque Dialectico oratores maximè ſint abſtrahendi.

Hoc loco dubitari pōt, an expediat biēnio, quo in ſchola Rhetoricæ adoleſcētes detinētur ordinarie, perfici totū Rhetoricæ curſum ex locis, ex partibus orationis, ex figuris, ex dicendi generibus, ex periodis, &c. Et fortè id non eſſet inutile, vt totā artē habere poſsint ob oculos auditores, cū nō parū præceptis iuuātur in ſcribēdo: cōtra vero accidere ſolet, vt licet biennio, triennióve audiuerint, nihil tamen ſciant de numero, nihil de concinnitate, nihil de affectibus &c. Deberent autem hæ Rhetoricæ partes non modo deſumi, ſed etiam ad verbum tranſcribi ex varijs M. Tull ij locis in vnum opus collatis: & in

in idem volumen redigi poſſent nonnullæ inſtitutiones, ſeu tractationes, quas M. Tullius leuiter attigit, vt de numero, de periodis, de generibus dicendi alijſque id genus, quæ ex alijs autoribus Græcis, aut Latinis, recentioribus etiam peti poſſent, ſed M. Tullij tantum verbis explicari. Nec inutile foret ſi ex multis Noſtrorum Profeſſorum Rhetoricæ lucubrationibus tam in artem, quam in orationes, optima quæque in vnum volumen collecta in lucem ederentur in ſubſidium multorum, qui nunc primum Rhetoricam incipiunt profiteri.

5 *In hac claſſe prælegendi ratio recipit magnā doctrinæ varietatem ex veteri memoria, & locorum inſignium interpretatione, ex grauibus autorum ſententijs; ex clarorum virorum apophtegmatis, ex exemplis, ex teſtimonijs, ex multarum rerū originibus, ex nobiliſſimarum Rerumpublicarum gentiumque inſtitutis, moribus, litteris, magiſtratibus, legibus, ritibus, ſacris. Huius etiam ſcholæ ſunt reconditæ illæ, quæ ex interioribus literis promuntur obſeruationes tum linguæ Latinæ, tum illuſtrium locutionum, tum omnis artis, & imitationis oratoriæ. Videndum eſt tamen in ijs, ſicut in cæteris, ne quid a propoſita re dicatur alienum, neu ad ſpeciem ac pompam magis, quam ad fructum vtilitatemque diſcipulorum induſtria conferatur.*

6 *Porrò in claſſe Rhetoricæ, atque Humanitatis non quælibet indiſcriminatim dictanda, atque excipienda ſunt, ſed peculiares quædam locorum difficilium interpretationes, quæ aut non facilè cuiuis*

obuiæ

obuiæ ſint, aut quas ex ſua quiſque doctrina Magiſtri deprompſerint: ad hæc annotationes quædam inſigniores in alia, atque alia loca Scriptoris illius, qui præ manibus habetur, earum rerum ſimiles, quas ij pertractant, qui variarum lectionum libros ediderunt: id enim & dignitatem habebit, & adoleſcentibus erit ad cognitionem opportunum. Ne illud quidem abſuerit à dignitate, ſiquando in hac claſſe phraſes quædam vtiliores, aut Latinæ linguæ obſeruationes grauiores exciperentur; dummodo ex ijs eſſent, quæ a communi, vulgarique conſuetudine recedunt.

Diuiſio horarum.

Prima hora antemeridiana, quæ ſit ſemihora poſt commune principium ſcholarum.

Recitetur memoriter Oratio M. Tullij. Prælegantur præcepta Rhetoricæ.

Secunda hora.

Dimidia & repetatur, & aliquid à diſcipulis compoſitum corrigatur: Thema vero breuiter a Magiſtro dictetur, quod amplificent poſtea diſcipuli. Affigatur interdum alicuius oratio parieti, vt cæterorum iuuenum cenſura caſtigetur. Verſus, & ſoluta oratio diebus alternis ſcribantur. Di

midia

midia altera hora aliquis Poeta enarretur, curſim tamen, & breuiter, vt res, & phraſes plane intelligantur, & paulo ante finem ſemihoræ aliquid ex ijs, quæ expoſita ſunt, repetatur.

Hora prima pomeridiana, quæ ſit dimidia hora poſt aliarum ſcholarum initium.

Prælegatur Oratio M. Tullij, ſed non ſine aliqua repetitiuncula ad finem.

Secunda hora.

Græcis vacetur: explicētur verò Demoſthenes, Xenophon, Homerus, Pindarus, Euripides, Sophocles, Thucydides. In quorum lectione longius eſſet quotidie progrediendum, tametſi ſatis eſſet quaternos, aut ſenos Autoris quotidie verſiculos ediſcere. Nec quicquam explicetur a Magiſtro, quod ſtatim ab auditoribus non repetatur.

Toto vero anno ſemel minimum octauo quoque die ſolutam orationem, ſemel item carmen argumento propoſito ſcribendum videretur. Singulis etiam minimum menſibus breuis aliqua oratio, vel carmen Græcum cum Latinō publice pronunciandum.

Eſt & illud ſcribendi genus valde vtile, ſi quod a Græcis Autoribus vincta, ſolutave oratione ſcriptum eſt, Latinè vertatur eodem orationis genere.

In

In diſtribuendis horis priuati ſtudij ſemihora ſaltem ſeligatur, quam auditores in Græcis collocent alternatim vel aliquid ſcribendo, vel audita recognoſcendo. Domi etiam cum Rhetorica repetitur, nihil minus vltimo quadrante Græcis repetendis tribuatur.

GENERALIS DISTRIBVTIO horarum toto anno.

INter alia, quæ ad ordinem, formamque ſtudiorum pertinent, numeratur & illud in Conſtitutionibus Par. 4. Cap. 13. A. vt certæ ſtatuantur horæ lectionum, ac propterea eorum etiam, quæ priuatim à Noſtris quotidie domi fieri ſolent, propter maximam domeſticarum, ſcholaſticarumque rerum inter ſe connexionem. Et quoniam Horologij diſsimilitudo, climatis inæqualitas, & gentium mores eandem prorſus normam, ac legem ferre nõ poſſunt, conati ſumus (id quod monent ibidem Conſtitutiones) vt vbique fiat, quod inibi magis expedire viſum eſt ad maiorem in literis profectum. Horæ vero bic notantur, vt vel ad amuſſim ſeruentur, cum poſſunt, vel ab eis non longe recedatur.

Sur-

A
In Italia hora
- 12 à Nouembri, & deinceps.
- 11 Idibus Februarij.
- 10 Idibus Martij.
- 9 Idibus Aprilis.
- 8 Kal.Maij vſque ad medium Auguſti.
- 9 Idibus Auguſti.

In Germania, Gallia, Polonia — B hora 4

In Hiſpania, Luſitania — hora
- 5. à Nouēbri vſq; ad Quadrageſi.
- 4. à Quadr. et deinceps per æſtatē.

A Rerum domeſticarum, & ſcholarum horas (ſunt enim vtræque connexæ inter ſe) crebro mutari eſt præter morem omnium Academiarum, & parum habet dignitatis; auditoribus quoque moleſtum eſt, cum ea de cauſa oporteat eos & tot mutationum meminiſſe quotidie, & rerum ſuarum, quas obire ſolent extra ſcholas, curſum atque ordinem identidem variare. Et alijs quidem nationibus, quarum horologium ad Mathematicas rationes dirigitur, facile eſt duabus toto anno mutationibus eſſe contentas. Id quod quoniam cum Italici horologij temperatione conuenire non poteſt, conandum eſt Italis, vt ſuarum horarum mutationes redigant, quoad eius fieri poteſt, ad pauciſsimas, nec eas quadrantibus, aut ſemihorulis intercidant, ſed horis integris abſoluant: cum tolerabilius ſit

præ-

præproperam aliquam, tardioremve ſcholarum inchoationem pati; quam tam multiplicem temporis inconſtantiam. Itaque vernis menſibus, qui mutationibus obnoxij maxime ſunt, quater duntaxat ſcholarum tempora varientur, idque non niſi per horam integram. Quod & in Autumnũ quadrat, minus tamen neceſſario propter vacationes.

B *Licet id tempeſtiue nimium videatur, eſt tamen iuxta vetuſtiſsimum morem earum gentium, à quo recedi vix poteſt ſine externorum offendiculo.*

INCHOENTVR LECTIONES matutinæ.

In Italia hora
- *15. à Nouẽbr. & deinceps. vt finis ſit hora 17. cum dimidia.*
- *14. à medio Februarij.*
- *13. à medio Martij.*
- *12. à medio Aprilis.*
- *11. à medio Maij.*
- *12. à medio Auguſti.*

In Hiſpania, Luſitania, Gallia *hora*
- *8. & finis hora 10. cũ dimidia in hyeme.*
- *7. et finis hora 9. cum dimidia in æſtate.*

C

In Germania, Polonia *hora*
- *7. cum dimidia, & finis 10. in hyeme.*
- *6. cum dimidia, & finis 9. in æſtate.*

C *Curetur in Germania, vt Miſſæ Sacrificium, cui auditores externi debent intereſſe, peractum iam ſit hora ſeptima & quadrante; tum ſtatim detur ſignum prius ſcholarum: quo tempore ſumant, qui velint ientaculum, ne propterea ſcholam intermittere neceſſe ſit. Eadem ordinis ratio in æſtate quoque retineatur: nempe vt Miſſæ finis cadat in ſextam & quadrantem, & altero mox interpoſito quadrante ad ientandum, incboentur lectiones.*

PRANDEATVR.

In Italia bora
- 18. *à menſe Nouembri.*
- 17. *Idibus Februarij: ſed per Quadrageſimam 18. Dominicis exceptis.*
- 17. *Idibus Martij in Quadrageſima.*
- 15. *Idibus Aprilis poſt Paſcha.*
- 14. *Idibus Maij.*
- 15. *Idibus Auguſti.*
- *Diebus iciuniorum bora circiter ante meridiem.*

In Hiſpania, Luſitania, Gallia bora
- 11. *in byeme etiam in Quadrageſima. In Vigilijs, & quatuor Temporibus dimidia ante duodecimā.*
- 10. *in æſtate; diebus ieiuniorum bora* 11.

In

In { *Germania*, *Polonia* } *hora* { *10. cum dimidia in hyeme: Diebus vero ieiuniorum, et in Quadrageſima hora 11.* / *10. in æſtate: Diebus vero ieiuniorum, & in Quadrag. hora. 11.* }

POMERIDIANAE LECTIONES.

D
In Italia hora { *21. à menſe Nouembri.* / *20.* $\frac{1}{2}$ *Idibus Martij.* / *19.* $\frac{1}{2}$ *Idibus Maij.* / *20. Idibus Auguſti.* }

In { *Hiſpania*, *Luſitania*, *Gallia* } *hora ſecũda vſque ad quartam, & mediam.* E

F
In { *Germania*, *Polonia* } *hora prima vſque ad quadrantem ante quartam.*

D Cum vbique hyemales ſcholæ finiantur ſemihora circiter ante ſolis occaſum, obſtare nihil videtur, cur etiam in Italia id ſeruari non poſsit, ac debeat. Experimur enim valde commodum eſſe Magiſtris ad pomeridianas ſcholas redire, quanto fieri poteſt longius à prandio. Neq; cœlum Italis adeo inſalubre eſt, vt pueris aliquanto ſerius è ſchola exeuntibus nocturni temporis propinquitas metuenda ſit. Quod vero pertinet ad eorum mores,

eo melius cum illis agitur, quo minus temporis poſt ſcholas ſupereſt ad euagandum. Nam vt domum commode redeant, ſemihora ſatis eſt.

E *Non enim decet noctu docere, vt hucuſque Galli fecerunt.*

F *Id ſeruetur, ſi tolli non poteſt Germanis ientaculi quadrans interponi ſolitus. Poſt finem ſcholarum dimidia hora conſumatur in exeundo è ſcholis, et domũ redeundo, & in domeſtico labore, poſt quem repetitio ſequatur.*

REPETITIO. G

I

- *Hyeme in*
  - *Italia hora*
    - *24. à Nouembri vſque ad idus Martij.*
    - *23. & media ab idibus Martij.*
  - *Hiſpania, & Luſitania hora 5.*
  - *Gallia 12. cum dimidia.* H
  - *Germania, & Polonia hora poſt quartam horam & quadrãtem.*
- *Aeſtate in*
  - *Italia hora*
    - *17. vel 18. ab idibus Aprilis.*
    - *17. ab idibus Maij.*
    - *18. ab idib. Aug. Idẽ poſt intermiſſiones*
  - *Hiſpania, Luſitania, Gallia, Germania, Polonia* — *12. vel prima.*

G Hæc intermittitur in Sabbato propter Fratrũ noſtrorum confeſsiones: Nam Exhortatio domeſtica ne in Collegio quidem Romano transferenda videtur in Sabbatum; cum Fer. 6. ſemper & vbiq; à Patris Ignatij tempore conſueuerit haberi; & merito quidem, tum quia eius diei religio, & Chriſti patiẽtis commemoratio nos ad pium hoc munus inuitat: tum quia ex 6. Feriæ abſtinentia accreſcit ſemihora, quæ fere ſatis eſt Exhortationi, ſi lentæ prolixæque expectationi modus adhibeatur. Nec illud obeſt; quod in Sabbato cum alijs occupationibus Noſtri minus fatigentur, attentius audiunt exhortantẽ: nam nequaquã minus fatigantur, cũ Sabbato in ſcholis ſiquando non docetur, diſputetur, quod minus laborioſum non eſt: domi vero pro repetitionibus inſtet cura Confeſsionum, quæ Exhortationis intercurſu in alia atque alia tempora diſsipantur incommodè. Quæ vero repetitio, ſeu diſputatio fieri ſolet die Dominico, veſperas proxime antecedat in æſtate: ſed in hyeme ſub occaſum Solis inchoetur.

H Non enim differri poteſt in nocturnum tempus, cum ſub meridiem, conuenientibus etiam externis auditoribus repeti ſoleat ex vetuſto Academiæ more, quem ſi Noſtri non ſequerentur, deſererentur á diſcipulis.

I Satius eſt ſub initium noctis fieri repetitiones: tum quia d citius Noſtros ad officiũ reuocabit ab euagatione, quæ per id temporis cernitur interdũ: tum quia quicquid à prima noctis hora ſupereſt

temporis, & quietius eſt, & aptius cubiculari ſtudio.

COENETVR.

In Italia bora
- 2 $\frac{1}{2}$ *à Nouembri.*
- 1 $\frac{1}{2}$ *Idib. Februarij, & Octobr.*
- 24 $\frac{1}{2}$ *Idibus Martij, et Septemb.*
- 23 $\frac{1}{2}$ *Idibus Aprilis.*
- 22 $\frac{1}{2}$ *Idibus Maij.*
- 23 $\frac{1}{2}$ *Idibus Auguſti.*

In Hiſpania, Luſitania bora
- *7. & dimidia in hyeme.*
- *6. & dimidia in æſtate, & Dominicis Quadr.*

In Gallia, Germania, Polonia bora 6. & dimidia.

CVBITVM EATVR.

L

In Italia bora quadrante ante
- *5. à Nouembri vſque ad Februarium.*
- *4. Idibus Februarij, & Octobris.*
- *3. Idibus Martij, & Septēbris.*
- *2. Idibus Aprilis.*
- *1. Idibus Maij.*
- *2. Idibus Auguſti.*

In Hiſpania, Luſitania quadrante ante
- *10. in hyeme.*
- *9. in Quadrage. Aeſtate.*

In

In	*Gallia* / *Germania* / *Polonia*	*quadrante ante 9.*

L Præter ſeptem horas conceditur etiam quadrans poſt nocturnum examen conſcientiæ, quo ijs, quæ cubationem ſolent antecedere, commodius peractis, integræ horæ ſeptem cuilibet relinquantur ad dormiendum; tantum enim temporis præſcribitur in Conſtitutionibus.

DE RELIQVO DELECTV opinionum in Theologica facultate.

CVm hoc volumen imprimi cœptũ eſt, recognitæ erant opiniones Theologicæ ex Prima tantũ Parte S. Thomæ. Hæ vero cum ſtudiorum Praxi dum adhuc eſſent ſub Typographi prelo, peracta eſt etiam reliquarum S. Thomæ Partium recognitio; quare ipſæ etiam vt hic adijcerentur, curatum eſt, tametſi huiuſmodi ſententiæ non ad hũc locum, ſed ad Delectum opinionum in Theologica facultate pertineant: inſerantur itaque formulæ, quæ principio Regulis vndecim comprehenſa fuit. Et quoniam harum quædam ſunt eiuſmodi, vt eas docere Noſtri non ſint cogendi: quædam autẽ ſequendæ omnibus præſcribuntur, prioris ordinis quæ ſunt ad Regulam quintam referantur: quæ vero poſterioris, ad ſextam, hoc fere modo.

Poſita Regula quinta, & ſententijs ex Prima S. Thomæ Parte ſubiectis, iſtæ aliæ continuo ſubnectantur.

Non cogantur Noſtri docere.
Ex Prima Secundæ.

1 *Beatitudinem formalem ſiue naturalem viæ, ſiue*

ſiue ſupernaturalem Patriæ conſiſtere in actu intellectus, quamuis hoc probabilius ſit.

2 *Sine practici intellectus errore ſeu actuali inconſideratione non poſſe eſſe prauam Volūtatis electionem & peccatum.*

3 *Imperium ſeu legem eſſe actum intellectus.*

4 *Bonitatem & malitiam moralem eſſe differentias eſſentiales actus interioris Voluntatis ſumpti ſecundum eſſe naturale.*

5 *Actum exteriorem ſiue vt eſt obiectum Voluntatis, ſiue vt eſt in executione, non habere formaliter bonitatem, & malitiam moralem ex obiecto, & circunſtantijs.*

6 *Præter Fortitudinem, & Tēperantiam in appetitu ſenſitiuo non eſſe alios earundem virtutum habitus in Voluntate.*

7 *Prudentiam eſſe vnum habitum.*

8 *Dari Virtutes morales infuſas ex genere realiter diſtinctas à cæteris omnibus.*

9 *Dona Spiritusſancti eſſe habitus alios à Virtutibus, ſeu Fructus & Beatitudines eſſe actus alios ab actibus virtutum.*

10 *Originalis peccati ſubiectum eſſe animæ eſſentiam.*

11 *Ratione ſolius iuſtitiæ originalis Adam non potuiſſe peccare venialiter, antequam mortaliter.*

12 *Angelum non potuiſſe prius venialiter, quam mortaliter peccare.*

13 *Eſſe aliquod Dei præceptum, quo quis teneatur*

tur

tur ad Deum ſe conuertere, cum primum ad vſum rationis peruenerit.

14 *Gratiam eſſe alium habitum à Caritate.*

15 *Sine vlla qualitate ſuperaddita dimitti peccatum, repugnare per abſolutam Dei potentiam.*

16 *Actus omnes moraliter bonos, quos exiſtens in gratia facit, nec in Deum refert expreſſe, eſſe meritorios.*

Ex Secunda Secundæ.

1 *Cum ſcientiæ actu circa idem obiectum incompoſſibilem eſſe actum fidei.*

2 *Peccatum mortale expellere Caritatem non demeritorie tantum, ſed etiam effectiue.*

3 *Diligendi inimici difficultatem nunquam eſſe tantam, vt diligendi amici perfectionem excedat.*

Ex Tertia Parte.

1 *Adam non peccante Filium Dei incarnandum non fuiſſe.*

2 *Accidens, & materiam primam à diuino Suppoſito aſſumi ac terminari non poſſe.*

3 *Humanitatem proprio terminatam ſuppoſito, non poſſe iterum à Verbo terminari.*

4 *Secundum influentiam meriti Chriſtum non eſſe caput Angelorum.*

5 *Non eſſe in Chriſto reales duas filiationes.*

6 *Characterem pertinere ad ſecundam ſpeciem*

Qua-

Qualitatis, & eſſe in intellectu, tanquã in ſubiecto.

7 *Apoſtolos initio baptizaſſe ſub hac forma, In nomine Chriſti.*

8 *Ad iuſtificandum in Circunciſione paruulum non fuiſſe ſatis ſolam Synagogæ fidem, quæ ei per modum Sacramenti applicabatur ab intendente facere, quod Synagoga.*

9 *Corpus Chriſti, vt eſt in Euchariſtia, videri aut videre per Dei potentiam non poſſe.*

10 *Amiſſam gratiam, & opera peccato mortificata non ex toto reuiuiſcere per Pænitentiam, ſed iuxta proportionem diſpoſitionis. Et vero contrarium probabilius eſt.*

11 *In extrema neceſſitate abſolui non poſſe non confeſſum ſed exhibentem ſigna pænitentiæ quibus aliquo modo ſe peccatorẽ confiteatur generaliter.*

12 *Non eſſe neceſſarium confiteri circunſtantias, malitiã eiuſdem ſpeciei ita notabiliter aggrauãtes, vt magnopere & euidenter varient & ſtatum pænitentis, & Confeſſarij iudicium de illo.*

13 *Ordines minores eſſe Sacramenta, & imprimere characterem.*

Deinde veniatur ad Regulam ſextam, qua, & opinionibus ex Prima S. Thomæ Parte decurſis, hæ ſtatim adiungantur, vt eadem regula definitæ.

Ex Prima Secundæ.

1 *Supernaturalis beatitudo viæ conſiſtit in actu Caritatis.*

Nul-

2 Nullus poteſt eſſe beatus formaliter ea viſione, qua Deus ſe ipſum videt, nec per ſolum diuinæ eſſentiæ illapſum mentibus hominum.

3 Senſualitatis nulla eſt formaliter libertas, nec eius motus omnem rationis deliberationem præuenientes, peccata ſunt.

4 Vt delectatio moroſa ſeu conſenſus interpretatiuus in eam ſit peccatum mortale, non requiritur ſemper periculum ſeu animaduerſio periculi de pollutione, ſeu de expreſſo conſenſu.

5 Inter entitatem actus mali, ſeu peccati, & priuationem rectitudinis debitæ ineſſe ſecundum rationem, non eſt media aliqua entitas poſitiua moralis, quæ ſit formalis ratio peccati,

6 Nulla creatura intellectualis, & per voluntatem libera dari poteſt, quæ ſit per ſolam ſuam naturam impeccabilis.

7 Pontificiæ leges, ſeu Conſtitutiones, vt obligent vbique, non requirunt promulgationẽ in Prouincijs, ſed Romæ tantum.

8 Leges humanæ iuſtæ, etiam pœnales, ſiue mixtæ, ſiue puræ obligant ad culpam.

9 Sine ſpeciali Dei auxilio non poſſumus efficaciter ſuper omnia diligere Deum, ne vt finem quidem naturalem; nec totam legem naturalem ſeruare, ſeu efficaciter velle ſeruare; nec reſiſtere tentationibus vehementioribus.

10 Aliquod opus morale bonum ex obiecto, & omnibus circunſtantijs ſecundum rectam rationem & velle, & facere aliquando poſſumus per naturalem

ralem Liberi Arbitrij facultatem.

11 Præcepta credendi, ſperandi, diligendi, pœnitendi, impleri non poſſunt ſine ſpeciali Dei auxilio

12 Fieri poteſt, vt æqualis gratia duobus collata, ſit efficax in vno, inefficax in altero, quia non vult conſentire, licet poſſit per ſufficientem gratiam ſine nouo augmento gratiæ.

13 Ex auxilio ſpeciali, non ex habitu gratiæ & Caritatis elicitur vltima ad gratiam diſpoſitio, nec ad eam producendam aſſumitur diſpoſitio vt inſtrumentum actiuum.

Ex Secunda Secundæ.

1 Fides ſupernaturalis non ſolum ex parte principij credendi, ſed etiam ex parte obiecti crediti, fuit ſemper ad iuſtificationem neceſſaria.

2 Explicita fides in Chriſtum poſt ſufficientem Euangelij promulgationem tam neceſſitate præcepti, quam medij eſt neceſſaria ad ſalutem, etiam viæ.

3 Prophetæ, & Apoſtoli, quibus erat euidens Deum eſſe, qui eis myſteria reuelabat, fidem habuerunt eiuſdem ſpeciei cum noſtra.

4 Cuilibet remiſſo Caritatis actui ſuus in patria redditur gradus Caritatis, gratiæ, & gloriæ: in via vero an ſtatim augeatur Caritas liberum ſit opinari.

5 Eleemoſynæ præcepto non ſatisfacit, qui mutuat, non donat.

Præ-

6 Præceptum eſt de erogando ſuperfluo etiam Status, licet conſeruato ad mutandum Statum altiorem, ſi occurrant graues proximorum neceſſitates.

7 Hæretici non ſunt denuntiandi, omiſſa correptione fraterna, ſi ex ea certo ſperatur emendatio: Si tamen contraria lex humana ferretur, iuſta eſſet.

De cæteris, quæ ad Conſcientiæ Caſus pertinēt, nullum adhuc examen habitum eſt. Id enim & plùs temporis, & longe aliam deſiderat tractationem.

Ex Tertia Parte.

1 De rigore iuſtitiæ, quo modo Chriſtus ſatisfecit, purus homo cum quauis gratia Dei non potuit pro peccato mortali ſatisfacere.

2 Humanū Suppoſitum, quod aſſumptæ Humanitati deeſt, formaliter ſuperaddit naturæ poſitiuam entitatem, & rationem, qua natura ſubſiſtit.

3 In Chriſti ratione ſuperiore, non quidem vt conſiderante æterna, ſed temporalia propter rationes æternas, fuit triſtitia ex peccatis hominum.

4 Humanitas Chriſti licet propria careat ſubſiſtentia: propria tamen exiſtit exiſtentia. De hac exiſtentia præſertim S.Thomam Noſtri, prout cuique videbitur, interpretentur.

5 In paſſione, & morte, de qua Chriſtus habuit præceptum, meruit ſecundū actus etiā ſubſtantiā,

Chri-

6 *Chriſtus, ne vt homo quidem, eſt Dei filius adoptiuus.*
7 *Beata Maria & fuit concepta ſine peccato originali, & de congruo tantum meruit eſſe mater Dei.*
8 *Homines Deus, etiam in particulari, ex præuiſo Chriſti merito elegit ac prædeſtinauit: tametſi hos potius, quam illos elegerit independenter ab omni creata voluntate, etiam Chriſti.*
8 *Effectiuè & ac Phyſicè concurrunt & Chriſti Humanitas ad miracula, & gehennæ ignis ad ſpiritus cruciandos.*
10 *Circunciſio nec adultum faciebat ex attrito contritum, nec præter gratiam operi operantis reſpondentem, conferebat alium gradum contrito tunc, vel antea.*
11 *Inuitis parentibus, & tutoribus infidelibus infantes baptizare licet, cum ſunt ſub poteſtate tutorum, vel parentes ſunt mancipia Chriſtianorum, vel iam morituri ſunt, niſi ſubuerſio vel ſcandalum timeatur.*
12 *In Sacramentis Baptiſmi, & Pœnitentiæ fictus recedente fictione gratiam recipit ſacramentalem. De cæteris Sacramentis licebit etiam idem opinari.*
13 *Per abſolutam Dei potentiam non repugnat idem corpus ſimul eſſe in multis locis circunſcriptiue: nec Chriſti corpus, corruptis iam ſpeciebus, in Altari remanere.*
14 *Quantitas non fit materia, ſed eſt ita quantitas*

ſtas poſt conſecrationem ſicut antea; nec nouam acquirit a Deo ſubſiſtentiam.

15 *Poſt tranſubſtantiationẽ, ſubſtãtia panis ſecundum nullum ſui gradum, ne entis vel exiſtentiæ quidem, remanet.*

16 *Vini conſecrati nullæ corrumpuntur particulæ, ſi aliud addatur eiuſdem ſpeciei, ſed nec ſi diuerſæ, cum non eſt magnæ quantitatis.*

17 *In forma Calicis verba, quæ ſunt poſt illud; Sanguinis mei,] non ſunt de eſſentia.*

18 *In panis conſecrandi forma, Corpus, nullam formam, nec vt dantem eſſe corporeum, per ſe primo includit.*

19 *Aqua Vino admiſta debet prius in vinum cõuerti, quam in Chriſti Sanguinem; tametſi damnãdum non videatur, ſi ab aliquo probabiliter dicatur aquam in Sanguinem immediate poſſe cõuerti.*

20 *Putans ſe baptizatum, cum non ſit, recipit vere Euchariſtiæ Sacramentum, ſed non effectum ex opere operato: quo tamen non carebant baptizati infantes, cum olim communicarent.*

21 *Valor Sacrificij Miſſæ non eſt infinitus niſi ex parte rei oblatæ tãtum; nec Sacerdos pro vna Miſſa plures eleemoſynas (niſi valde tenues ſint) poteſt accipere.*

22 *Per Miſſæ Sacrificium non fit is, pro quo offertur, de attrito contritus, quod eſt proprium Sacramentorum.*

23 *Pœnitentiæ Sacramentum abſenti per nuntiũ ſeu per literas collatum, non eſt validum.*

24 Per ligandi poteſtatem quilibet Confeſſarius vere obligat, ſi vult, pœnitentem ad impoſitam Satisfactionem exequendam.

25 Per Satisfactionem Sacramentalem re exhibitam non fit quis ex attrito contritus.

26 Martyr non fit ex attrito contritus per Martyrium, nec ſine formali pœnitentia, ſi poteſt haberi, iuſtificatur.

27 Tenemur neceſſariam circunſtantiam tertiæ perſonæ confiteri, cum inde aliud non ſequitur, quã mala Confeſſarij opinio de tertio.

28 Indulgentiarum diſpenſatio principaliter eſt abſolutio iudicialis à pœnis; includit tamen ſolutionem de Theſauro Eccleſiæ.

29 Animæ Purgatorij iuuãtur Indulgentijs per modum ſuffragij, quod certa lege Deus ſemper acceptat.

30 Veniales culpæ decedentiũ in gratia, in ingreſſu Purgatorij remittuntur per actum aliquem Caritatis, aut Pænitentiæ.

31 Epiſcopatus Sacramentum eſt: ſuumque gratiæ gradum confert: characterem autem vel imprimit proprium, vel extendit Presbyteralem.

32 In Matrimonio Sacerdos, ne poſt Tridentinũ quidem Concilium, eſt huius Sacramenti miniſter eſſentialis, ſed contrahẽtes: nec Sacerdotalis benedictio eſt forma eſſentialis.

33 Beata Maria ante Matrimonium Deo inſpirãte Virginitatem vouit abſolute: poſtea tamen cum ad Matrimonium acceſſit, non conſenſit in copulã,

ſed

ſed in obligationem ad eam, tradendo ius ſui corporis, ſi vir debitum petiſſet, à Spirituſancto edocta illum nunquam petiturum.

34 *Voti ſolennitas conſiſtit in ſui traditione, à Deo per Eccleſiam acceptata: & in eo diſpenſari poteſt ab Apoſtolica Sede.*

35 *Poſt Tridentinum Concilium ſponſalia valida, ſi ſequatur copula affectu maritali, ex hoc ſolo non tranſeunt in Matrimonium.*

36 *Ens permanens annihilatum, per Dei potentiam reparabile eſt idem numero: de ſucceſsiuo autem, prout ei videbitur, ſentiat vnuſquiſque.*

37 *Glorioſi corporis omnes dotes ſunt quædam qualitates ſupernaturales corpori inhærentes: ad quas producendas anima glorioſa effectiue non concurrit.*

In ijs præter paucißimas, quas à S. Thoma plane conſtat alienas eſſe, de cæteris intelligatur & ſeruetur, quod in Regula ſeptima habetur.

Poſt hæc ſubijciantur aliæ regulæ, quibus iam conſtitutis, hæc etiam ſubnectantur.

De Opinionum delectu pro Scripturæ, & Controuerſiarum Profeſſoribus.

Quoniam non modo Scholaſticorum Theologorum conſulendum eſt ſecuritati & concordiæ, ſed

eorum quoque, qui Scripturas & Controuerſias explicant, in horum gratiam ſententiæ, quæ ſequũtur, definitæ ſunt: quarum quidem paulo maiorem numerum eſſe oportuit, quòd in alijs quæſtionibus breuitatem ſeu paucitatem eorum, quæ diſtinctè præſcribuntur, ſatis compenſat præſidium S. Thomæ, quo iſtæ materiæ fermè deſtituuntur. Huc accedit, quod hæ diſputationes cum Fidei Catholicæ veritatibus, quas nunc exagitant Hæretici, tanta connexione coniunguntur, vt ſe mutuo foueant ac muniant non parum: & qui de vnis, vt oportet, non ſentit, alteras ſtatim faciat infirmiores. Eſt adhæc his in rebus lubricum ſane iudicium, & lapſus longe procliuior, quam in multis ex S. Thoma definitis: quare maior ſuſpicio periculi pleniorem quoq; poſcebat explanationem. Optandum tandem eſt, vt quoties Hæretici, vt ſolent, in capita, quæ præſcribuntur hoc loco, digrediũtur, Catholici, præſertim Noſtri, concorditer ijs ſolideque reſpondeãt, ne noſtris illi diſſenſionibus, aut incautis locutionibus noſtra debilitari, ſua corroborari arbitrentur. Ob firmiorem itaque doctrinæ conſtantiam in rebus tam periculoſis, aliquanto plura de his, quam de cæteris, enucleate debere tradi viſa ſunt, hoc fere modo.

De Scripturis Canonicis earumque editionibus.

1 *Ne in minutijs quidem ſenſus vllus falſus eſt*

in

in Scripturis, neque in perſonis, quas loquentes introducunt, vt plenas Spirituſancto.

2 *Probabilius eſt verba primorum exemplariũ ac fontium incorruptorum fuiſſe omnia, & ſingula à Spirituſancto dictata ſecũdum ſubſtantiam, multiformiter tamen pro varia inſtrumentorum conditione.*

3 *Tituli Prophetarum, & Pſalmorum Canonici ſunt.*

4 *Poſt Concilium ſaltem Tridentinum pro Canonicis habenda ſunt Capita quædam Eſther, vltimum Caput Marci, Hiſtoria Suſannæ, & huiuſmodi.*

5 *Concilij Tridentini decreto repugnat omnis ſenſus contrarius ſenſui, quem vulgata editio Latina reddit euidenter.*

6 *Senſus non contrarius vulgatæ, ſed diuerſus non prohibetur à Concilio, ſi cum authentico ſtare poteſt.*

7 *Marginales lectiones de Hebræo, Græcoue exemplari deſumptæ, nunquam textui præferendæ ſunt.*

8 *Quæ vero ex aliorum codicum Latinorum collatione collectæ ſunt, poſſunt nonnunquam textui præferri, ſed non niſi grauiſsimæ ſint coniecturæ, & multorũ iudicio doctorum comprobatæ; hæ tamen textui non ſunt inſerendæ ſine publica Eccleſiæ autoritate.*

9 *Non facile ſuſpicandum eſt aliquid extraneũ additũ et inſertum eſſe textui Sacro, niſi conſtet au-*

toritate Patrum. Aliqua creduntur ab interprete Latino addita, ex alijs tamen locis Scripturæ trãſpoſita, & hæc Canonica ſunt.

10 Sin aliqua de ſuo appoſuit interpres ad exprimendum id, quod in energia Hebræorum, Græcorumve verborum implicite & virtualiter incluſum eſt, Sacra & canonica ſunt.

11 Factæ etiam videntur fuiſſe nonnullæ additiones ad Etymologiam vocabuli exprimendam, quæ in Nouo Teſtamento ſunt ipſius Canonici Scriptoris, & ideo Canonicæ.

12 In Veteri autem Teſtamento vel fuerunt etiã Scriptoris Canonici, licet poſtea interciderint, vel interpretis, quæ Canonicæ quidem non ſunt, non tamen reijciendæ.

13 Nominum propriorum, quæ in fontibus haben tur, interdum ſignificationem fuiſſe conſtat immutatam ab Interprete ad exprimendam alluſionem, quæ ijſdem nominibus conſeruari non potuit, vt in arboribus apud Danielem; in ijs materiale Canonicum eſt, non formale.

14 Interpretatio nominum propriorum per Rabinos facta, ſeu per Rabiniſtas, ſi à vulgata editione diſſonat, ſuſpecta debet eſſe.

15 Sed ſi huiuſmodi interpretationes factæ ſunt per Autores plane Catholicos, aſſerẽtes vocabula, quæ in fontibus habentur, eſſe æquiuoca, recipi poſſunt, ſed textui non præferantur.

16 In ijs, quæ in Hebræis, Græcisve codicibus contraria ſunt vulgatæ, decreto Concilij Tridentini

deroga-

derogata eſt omnis fides alijs linguis.

17 *Verſio Septuaginta Interpretum quandiu incorrupta manſit, non minus fuit authentica, quam vulgata Latina nunc.*

18 *Cum Hebræi, Græcive codices contrarij non ſunt Latinis, ſed diuerſi, ſi quam eorum lectionem Patres plerique omnes incorruptam eſſe teſtantur, eam authenticam eſſe credendum eſt.*

19 *In iiſdem ſi de alicuius Hebrææ, Grææcæve lectionis ſynceritate non conueniunt Patres, aut nihil dicunt, recentiores vero eam incorruptam eſſe prædicant, probabilis erit, & vulgatæ Latinæ explanationem poterit adiuuare.*

20 *Tridentinum Concilium non ſolum in quæſtionibus Fidei & morum, ſed in omnibus planè rebus vulgatam editionem fecit authenticam.*

21 *Chriſtus & Apoſtoli non allegarunt Scripturas per accommodationem ad rem ſuam, ſed iuxta ſenſum verum illius loci, & intentum à Spiritu Sancto.*

22 *Ea quæ in vulgata editione habentur, nec verius, neque ſimpliciter melius verti potuere: aliqua tamen clarius & ſignificantius verti potuiſſe nihil probibet, nec neceſſe eſt Spiritū Sanctum aſtitiſſe ſingulis etiam verbis.*

23 *Aliqui codices vulgatæ editionis poſſunt eſſe mendoſi: non expedit tamen à Noſtris doceri vniuerſos vulgatæ editionis codices in aliquibus locis eſſe nunc, ſeu aliquando fuiſſe mendoſos, ne in numeris quidem.*

24 *Si quod tamen mendum, quod in omnibus codicibus Latinis nunc extet, ſuſpicandum eſſet, id potius inſinuetur, quam aſſeratur, nec ſine grauiſsimis autoribus & coniecturis.*

De Eccleſia.

1 *Vera Dei, Eccleſia viſibilis eſt, quæ in externo cultu, in externa profeſſione fidei, & in Sacramentorum participatione communicat cum vero capite & Chriſti Vicario, qui eſt Romanus Pontifex.*

2 *In tota hac Eccleſia viſibili vera fides interior deficere non poteſt, licet illam in ſingulis eſſe non ſit neceſſarium.*

3 *Fide interiori, & baptiſmali charactere præditi, licet peccatores ſint, non viua quidem, proprie tamen, uere & ſimpliciter membra ſunt Eccleſiæ.*

4 *Cathecumenus, licet fidelis, non eſt ſimpliciter membrum Eccleſiæ, ſed ſecundum quid, & inchoate; nec numero, ſed merito.*

5 *Schiſmaticus vel Hæreticus per Eccleſiæ ſententiam præciſus, ſimpliciter non eſt Eccleſiæ membrum, nec intra Eccleſiam, niſi imperfecto quodam modo, ratione characteris.*

6 *Is, cui vel fides interior, vel baptiſmalis character deeſt, ſi in externo cultu Sacramentorum, & fidei Profeſſione cum vera Eccleſia communicat, eſt vere & proprie membrum Eccleſiæ, vt viſibilis;*

ſibilis;licet putatiue tantum ſit membrum Eccleſiæ ſimpliciter,quæ interiorem , & exteriorem fidem,cultumque includit.

7 *Nec Scriptura verior,ſeu veracior quam Eccleſia,nec Eccleſia , quam Scriptura : ſed eadem vtriuſq; eſt veritas ab aſſiſtentia Spiritus ſancti .*

8 *Nobis quidem notior ac prior eſt Eccleſiæ veritas, quam Scripturæ: ſecundum ſe autem , & ex natura rei veritas Eccleſiæ pendet à veritate verbi Dei,cum Eccleſia nihil definiat, niſi ex verbo Dei ſcripto,vel tradito.*

9 *Eccleſiæ,quæ eſt iudex,& animata lex, poteſtas patet latius,quam Scripturæ.*

10 *Scripturæ verba etiam à Deo ſunt , & rationes,& factorum narrationes,quæ tria non ſunt in Eccleſiæ conſtitutionibus ſemper à Deo , ſed ſubſtantia definitionum.*

De Concilio, & Romano Pontifice .

1 *Concilium generale licet à Pontifice Romano legitime congregatum,& ſub eius obedientia perſeuerans præſidentibus,et conſentientibus Legatis Apoſtolicis,nondum eſt de fide.Nec eius decreta (niſi in ſummi Pontificis ſpeciali inſtructione contineantur) ſunt de fide, antequam à Papa confirmentur.*

2 *De facto nullum vnquam Romanorum Pontificum fuiſſe hæreticum probabilius eſt , & à Noſtris ſtrenue defendendum:poſſe vero vt hominem*

ac Doctorem priuatum, hæreticum eſſe probabile facit communior Scholaſticorum opinio, licet contrarium ſatis pie credi poſſit.

3 *Papa ſi poteſt hæreticus eſſe, non deſinit eſſe verus & legitimus Papa prius, quam declaretur hæreticus vel ipſa facti notorietate, vel generali Concilij ſententia.*

4 *Probabilius eſt non deponi tūc Papā à Concilio iudiciaria ac ſuperiore poteſtate, ſed à Deo immediate poſita Concilij declaratione, vt conditione ſine qua non.*

5 *Tempore ſchiſmatis ſi poſt diligentem Eccleſiæ inquiſitionem, quis ſit verus Papa neſcitur, aut dubitatur, perinde eſt ac ſi nullus eſſet Papa.*

6 *Apoſtolicæ traditioni magis conſentaneū eſt, Papatum Epiſcopatui Romano annexum eſſe iure diuino.*

7 *Male ſonans ac periculoſum eſt ſentire, in canonizandis Sanctis, ac Religionibus approbandis Papam errare poſſe.*

8 *Ante quam Papa, vel Concilium aliquid definiant de Fide & moribus, diuino tenentur præcepto humanam inquiſitionem ac diſcuſſionem adhibere.*

9 *Infallibilitas non eſt promiſſa diuinitus huic diſcuſsioni, ſed concluſioni.*

10 *Licet hæc diſcuſsio maior, minorve pro rerum grauitate eſſe debeat, non poteſt tamen tanta rei grauitas eſſe, vt Papa indigeat generalis Concilij diſcuſsione ad infallibiliter definiendum.*

11 *De Fide eſt Papæ definitio, cum dicit, Contrarium anathema ſit: Hæreticum eſt: Repugnat Eccleſiæ, Euangelio, Scripturæ, & huiuſmodi.*

12 *Nec ſecundum priuatam opinionem, ſed ex Cathedra reſpondet, remque de Fide ſtatuit eſſe, cum Papa ad id, de quo conſulitur, directe, abſolute, & ſine hæſitatione reſpondet.*

13 *Probabilius eſt eſſe de Fide immediate, eum, qui iam electus, & ab Eccleſia receptus eſt pro vero Papa, eſſe verum & legitimum Papam: neque id locum habere dũtaxat, poſtquam Papa aliquod edidit decretum Fidei, ſed etiam antea.*

De Traditionibus.

1 *Diuina traditio eſt, quam, licet in Scripturis non habeatur, ex ore Chriſti acceperunt Apoſtoli: & hæc eſt de Fide.*

2 *Idem iudicium eſt de Apoſtolica traditione, quã vt inſtrumenta Spiritusſancti, ſeu Spirituſancto dictante Apoſtoli tradiderunt Eccleſiæ.*

3 *Eſt & quædam Apoſtolica traditio, quã Apoſtoli vt Eccleſiæ gubernatores ſanxerunt, & hæc recipit diſpenſationem per Apoſtolicam Sedem, nec eſt de Fide.*

4 *Multo minus Apoſtolica quædam traditio, quæ non tam ius continet, quam Hiſtoriam quandam iam inde à tempore Apoſtolorum deductam.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De Doctorum autoritate.

1 *Cum Sancti Doctores in aliquo conſentiunt, eſt præceptum Eccleſiæ, ne ab illis recedatur in ijs, quæ ſunt Fidei & morum, & in expoſitione Scripturæ.*

2 *Si vnanimis Doctorum Sanctorum conſenſus affirmat aliquid eſſe de Fide, aut dogma Eccleſiæ, id eſt de Fide, non propter eorum autoritatem definiendi res Fidei, ſed indicandi, & teſtificãdi, quod aliunde eſt de Fide.*

3 *Sin Doctores cum conſenſerint, non aſſerant id eſſe de Fide, ſed quod docent, probent ex Scriptura, vel ex traditione, vel ex Eccleſiæ definitione, & hæc ipſa per ſe euidentia ſint, ipſa per ſe faciunt rem de Fide.*

4 *Sin Scripturæ, et Eccleſiæ ſanctiones non ſunt adeo claræ, & euidentes, tunc quod vnanimi Doctorum conſenſioni aduerſatur, non eſt hæreticum, ſed erroneum, ſi tamen quod Doctores docent, aſſeueranter doceant.*

5 *Siquid vnanimiter docent Scholaſtici Theologi, de quo nihil Patres dixerant, ſunt de ipſis faciendæ eædem ferè diſtinctiones, quæ ſupra de Sanctis Doctoribus factæ ſunt, licet non eodem plane gradu.*

FINIS.

LAVS DEO, ET B. MARIAE V.

ERRATA	CORRECTA
Pag.1.Ver.16.quoqne	quoque
Pag.3.Ver.12. non nullis	nonnullis
Pag.5.Ver.5. congrueres	congrueret
Pag.6.Ver.17.interdnm	interdum
Pag.7.Ver.8.non nulla	nonnulla
Pag.9.Ver.21.indocendo	in docendo
P.15.in marg.vlt.5.Reg.1.	Reg.11.
Pag.21.V.6.accidere poſſis	accidere poſſit
Pag.22.Ver.7.ſætera	cætera
Pag.25.Ver.21.perſnatum	perſuaſum
Pag.28.V.3.in opinionibes	in opinionibus
Pag.28.Ver.17. ſamiliarum	familiarum
Pag.32.Ver.3.impoſiium	impoſitum
Pag.32.Ver.8. nec vllagens	nec vlla gens
Pag.34.Ver.7.quæcunquæ	quæcunque
Pag.34.Ve.13.eoqne magis	eoque magis
Pag.36.Ver.15,& qua	& quia
Pag.36.Ver.16.An quia	An quando
Pag.45.Ver.26. tamen abeo	tamen ab eo
Pag.64.Ver.27.Præsbytero	Presbytero
Pag.65.Ver.9.ocius.	ocyus
Pag.65.Ver.14.bracchij	brachij
Pag.66.Ver.1.contra ire	contraire
Pag.66.Ver.15.contra ire	contraire
P.68.V.14.Prouinclaiibus	Prouincialibus
Pag.70.Ver.3.apud Noſlros	apud Noſtros
Pag.70.Ver.8.in Scripturis	in Scripturas
Pag.71.Ver.5.Hæreticos	Hæreticos,
Pag.72.Ver.vltimo. mnlta	multa
Pag.75 Ver.5.eorunque	eorumque
Pag.76.Ver.7.peruulgat	peruulgata
Pag.76.Ver.24.ſatisfuerit	ſatis fuerit
Pag.82.Ver.4.lud	aliud
Pag.83.Ver.29.præſcritur	præſcribetur

Pag.

Pag.85.Ver.21.vngueleonē	vngue leonem
Pag.88.Ver.14.& Secundam	Primam
Pag.90.Ver.20.& inter ea	& interea
Pag 93.V.4. dequo monēdi	de quo monendi
Pag.97.Ver.6.ſed quibuſdā,	ſed quibuſdā peculiare,
Pag.98.V.14.Quia dictatio	Dictatio
P.100.V.23. tamet ſiminus	tametſi minus
Pag.106.Ver.17.relinquant	relinquantur
Pag.131.Ver.4.ſcbolarum	ſcholarum
Pag.133.V.1. diſpulationes	diſputationes
Pag.149.Ver.20.Catbolicā	Catholicam
Pag.153.Ver.23.bæc	hæc
Ibid.circiter quadrante	quadrantem
Pag.159.V.22.neceſſaria,ſit	neceſſaria ſit,
Pag.165.Ver.6.magiſto	magiſtro
Pag.168.Ver.6. in proxima	proximè
Pag.169.Ver.7.ſatisfiat	ſatisfiat,
Pag.169.Ver.7.annum,	annum
Pag.181.Ver.25.ae plene	ac plene
Ibidem,contenſos	contentos
Pag.184.Ver.3.ſi artium	ſi qui artium
Pag.186.Ver.4.pſitaci	pſittaci
Pag.206.V.20.in eo lahore	in eo labore
Pag.216.Ver.25.rbeologiæ	Theologiæ
Pag.217.Ver.20.Sholis	Scholis
P.219.V.4.aliud hoc inde,	aliud,hoc inde
Pag.227.Ver.vltimo.pectat	ſpectat
Pag.243.Ver.4.exercepat	excerpat
Pa.250.V.7. probabauerint	probauerint
Pag.255.Ver.3.noſtroruin,	noſtrorum
Pag.255.Ver.5. aulam	in aulam
Pag.255.V.24. vel publice,	vel publice
Pag.256.V.2.per incōmode	perincommode

Pag.

Pag.256. Ver. 6. decederet Philoſophis	decederet præſertim Philoſophis
Pag.256.Ver.7.ſit valde	ſi valde
Pag.256.Ver.17. ferc labor	fere labor
P.257.v.3.declamatiotiōib⁹	declamationibus
Pag.257.Ve.25.ſepulchorū	ſepulchrorum
Pag.262.Ver.14.Syntaneos	Syntaxeos
Pag.273.V.14 ex pag. 12.ad finem 18.tantum	Ex pag.12. ad finē decimæ octauæ tantum
Pag.278.Ver.3.viciſim	viciſſim
Pag.278.Ver.29.dimldia	dimidia
P.277.V.18.diffificilioribus	difficilioribus
Pag.282.Ver.6.M.Tulij	M. Tullij
Pag.285.Ver.7.perbreues	per breues
Pag.289.Ver.2.ſecundum	ſecundo
Pag.290.Ver.28.Apthonij	Aphthonij
Pa.291. V.1.antemerediana	antemeridiana
Pag.292.Ver.9.afferret	afferet
Pag.293.Ver.14.Græci	Græce
Pag.296.Ver.25.iuuantur	iuuentur
P.299.V.24.ſolutā orationē	ſoluta oratio
Pag.307.Ver.24.repet	repeti
Ibid.Ver.28.qui a d citius	quia id citius
Pag.308.in Italia hora quadrante ante	in Italia quadrante ante horam

REGESTVM.

* ABCDEFGHIKLMNOPQ RSTVX.

Omnes ſunt Quaterniones, * Semiduernio.

ROMAE.

Excudebat Franciſcus Zanettus.

M D LXXXVI.